

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง:
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

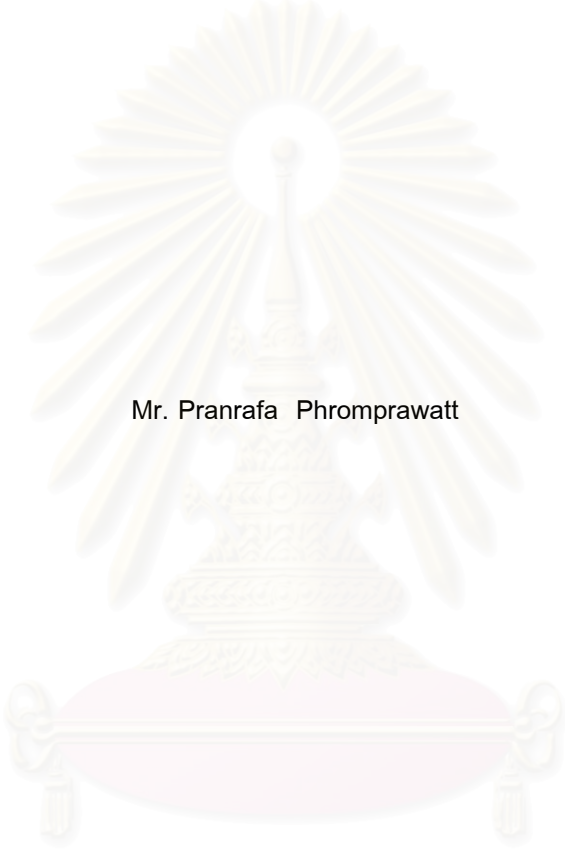

นายปราณระฟ้า พรหมประวัติ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางผังชุมชน ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2550
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISOVIST FIELDS AND PUBLIC OPEN SPACE USE PATTERNS OF URBAN COMMUNITY:
A CASE STUDY OF SAOCHINGCHA DISTRICT COMMUNITY, BANGKOK

Mr. Pranrafa Phromprawatt

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Community Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

ปราณระฟ้า พรหมประวัตติ : สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง:
กรณีศึกษาชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร. (ISOVIST FIELDS AND PUBLIC OPEN
SPACE USE PATTERNS OF URBAN COMMUNITY: A CASE STUDY OF
SAOCHINGCHA DISTRICT COMMUNITY, BANGKOK) อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร. ไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 210 หน้า.

พื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า มีรูปทรงและการจัดวางตัวที่แตกต่างกันหลากหลาย และส่วนมากมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง หรือเกาะตัวเป็นแนวยาวไปตามทางสัญจร ซึ่งจะส่งผลให้คนเดินเท้าในพื้นที่นั้นๆ มีทัศนียภาพในการมองเห็น หรือ "สนามทัศน" ที่แตกต่างกัน โดยสนามทัศนที่แตกต่างกันนี้ จะส่งผลต่อรูปแบบพฤติกรรมกรรมการสัญจร และการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (Benedikt, 1976) กล่าวคือ พื้นที่ที่มีสนามทัศนกว้างมากมีแนวโน้มที่จะดึงดูดกิจกรรมหลากหลายประเภทของคนเดินเท้าหลากหลายกลุ่ม ในหลากหลายช่วงเวลา หรือเป็นพื้นที่ที่มีระดับ "ความเป็นอเนกประโยชน์" มาก และในทางกลับกัน พื้นที่ที่มีสนามทัศนแคบหรือจำกัดก็จะสามารถดึงดูดกิจกรรมของคนเดินเท้าได้ลดน้อยลง หรือหรือเป็นพื้นที่ที่มีระดับ "ความเป็นอเนกประโยชน์" น้อยด้วย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบแนวคิดดังกล่าวของ Benedikt กับพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมือง โดยมีกรณีศึกษาคือชุมชนย่านเสาชิงช้าในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ โดยสร้างแผนที่การบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างเป็นระบบ ในวัน และช่วงเวลาต่างๆ เปรียบเทียบกับแผนที่การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึง (สนามทัศน) ของพื้นที่ว่างสาธารณะ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่มีสนามทัศนในระดับต่างๆ กับระดับความเป็นอเนกประโยชน์ในพื้นที่นั้นๆ

ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณสนามทัศนไม่ได้สัมพันธ์กับระดับความเป็นอเนกประโยชน์ในพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้าเสมอไป ในรายละเอียดพบว่า ถึงกลุ่มคนเดินเท้าที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ เช่น นักท่องเที่ยว ยังต้องพึ่งพาสนามทัศนในการทำความเข้าใจในพื้นที่เพื่อการสัญจรหรือทำกิจกรรม ดังจะพบคนกลุ่มนี้อยู่ในพื้นที่ที่มีปริมาณสนามทัศนมาก แต่กลุ่มคนเดินเท้าที่คุ้นเคยกับพื้นที่อยู่แล้ว เช่น ชาวชุมชน หรือ คนทำงานประจำนั้น ไม่ได้พึ่งพาสนามทัศนในการเดินทางหรือทำกิจกรรม แต่มักเลือกใช้พื้นที่หรือเส้นทางลัดที่เป็นตรอกซอยในการสัญจรหรือจับจองทำกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ที่มีสนามทัศนที่แคบและจำกัด พื้นที่บางบริเวณซึ่งเป็นพื้นที่ในเชิงสัญลักษณ์ของเมือง เช่น ลานคนเมืองหน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ลักษณะของพื้นที่เช่นนี้ จะมีสนามทัศนที่กว้างมาก แต่กลับมีระดับความเป็นอเนกประโยชน์ต่ำมาก เนื่องจากโล่งและร้อนเกินไป และยังถูกโอบล้อมด้วยถนนถึง 4 ด้าน หรือแม้แต่พื้นที่ภายในชุมชนสำคัญ เช่น ชุมชนราชบพิธพัฒนา ที่มีสนามทัศนแคบมาก แต่กลับมีระดับความเป็นอเนกประโยชน์สูงในบางช่วงเวลา เนื่องจากเป็นที่ตั้งของตลาดกลางแจ้ง เมื่อประมวลกับข้อมูลด้านประโยชน์การใช้ที่ดิน อาคาร และประเภทของพื้นที่ว่างที่แบ่งตามลักษณะเชิงสัญญาณ สรุปได้ว่า พื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้าที่เป็นที่นิยมนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีคุณภาพเชิงภูมิทัศน์ เช่น ร่มเงา และมีกิจกรรมหมุนเวียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายอาหารและเครื่องดื่ม มีความต่อเนื่องของทางเดินเท้าไปยังหลายๆ พื้นที่ได้อย่างสะดวกด้วย

ภาควิชา	การวางแผนภาคและเมือง	ลายมือชื่อนิสิต..... <i>พรณระฟ้า พรหมประวัตติ</i>
สาขาวิชา	การวางผังชุมชน	ลายมืออาจารย์ที่ปรึกษา..... <i>[Signature]</i>
ปีการศึกษา	2550	

4874143125 : MAJOR COMMUNITY PLANNING

KEYWORDS: ISOVIST FIELDS / PUBLIC OPEN SPACES / SPACE USE PATTERNS / URBAN COMMUNITY / SAOCHINGCHA DISTRICT COMMUNITY

PRANRAFA PHROMPRAWATT: ISOVIST FIELDS AND PUBLIC OPEN SPACE USE PATTERNS OF URBAN COMMUNITY: A CASE STUDY OF SAOCHINGCHA DISTRICT COMMUNITY, BANGKOK. THESIS ADVISOR: ASSISTANT PROFESSOR .KHAISRI PAKSUKCHARERN, Ph.D. 210 pp.

Most public open spaces in Saochingcha District community are enclosed by built structures or attached along transportation lines and have various and different spatial configuration and organization characteristics. This discrepancy differently affects the pedestrians' visual potentials or 'isovist fields' which would also subsequently influence different moving and static activity patterns (Benedikt, 1976). That is, the area with a vast isovist field has a potential to attract multi-types of pedestrian and activity in various periods of time while on the contrary, the area with a smaller isovist field attracts the less 'mix'.

This study aims to test Benedikt's idea by using public open spaces in Saochingcha District community, an urban community as a case study. This is carried out by creating systematic space use pattern maps, comparing with isovist field maps to analyse their interrelationship.

The analytical result shows that isovist fields do not always relate to the levels of mix-use. Detailed findings reveal that although the 'outsiders' or those who are not familiar with the area such as tourists rely on isovist fields for their wayfindings, the 'insiders' such as local dwellers and workers rather opt for 'shortcuts' to go about the area despite having much confined isovist fields. An important area which functions as the civic landmark such as the Civic Ground in front of Bangkok Metropolitan Office has a very vast isovist field but very low level of mix-use. This is because the Ground is too much exposed and heated and also circled by heavy traffic routes. Another area within an important community such as Rachabopit Pattana community has a very confined isovist field but a high level of space use in some certain periods of time because of its outdoor market. Synthesizing with the data on the area's land use and building use patterns as well as the spatial typology of its public open spaces, the findings can be summarized that successful and popular public open spaces in Saochingcha District community should not only have high potential of sight and access but also other landscape qualities such as shadings and temporary activities, especially those of food vendors, and also potential to efficiently connect to other areas.

Department	Urban and Regional Planning	Student's signature..	<i>Pranrafa Phromprawatt</i>
Field of study	Community Planning	Advisor's signature.....	<i>[Signature]</i>
Academic year	2007		

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้ถ้าขาดความมุ่งมั่นพยายาม ความช่วยเหลือ และความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชศรี ภักดีสุขเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาเสียสละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และคำสอนที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ และตัวผู้เขียนวิทยานิพนธ์ อีกทั้งยังคอยตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่สละเวลาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์และทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. วรณศิลป์ พีรพันธุ์ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. นิรมล กุลศรีสมบัติ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิรดี เกษมศุข

ขอขอบพระคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัย สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ เป็นอย่างสูง ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในหมวดต่างๆ ตลอดระยะเวลาสิบแปดเดือนในการดำเนินงานวิจัย

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักพิมพ์ กรุงเทพมหานคร ที่อนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอบคุณเพื่อนๆ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง รุ่นที่ 30 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคน สำหรับความช่วยเหลือต่างๆ

ขอบคุณน้องๆ ที่เสียสละเวลามาร่วมช่วยในการเก็บข้อมูลทั้งวัน

ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา เป็นอย่างสูง ที่ได้ให้การสนับสนุนในการศึกษา และให้คำปรึกษาในทุกๆ ด้าน ขอขอบพระคุณ พี่ชาย และคุณป้า ที่คอยให้กำลังใจและคำปรึกษา

ท้ายที่สุดนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยเป็นอย่างสูงในข้อบกพร่องและข้อผิดพลาดทั้งหมด และหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่สนใจทุกท่าน

ปราณระฟ้า พรหมประวัตติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนที่.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ท
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและสมมุติฐานของงานวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
บทที่ 2 การทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน.....	13
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	24
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า.....	37
2.4 ความสำคัญของมุมมองต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ.....	52
2.5 สรุปการทบทวนวรรณกรรมและการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา.....	65
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	67
3.1 รูปแบบงานวิจัย.....	67
3.2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	67
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	73
4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร.....	74
4.2 การประมวลข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้าเพื่อจำแนกลักษณะ และประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะ.....	88

	หน้า
บทที่ 5 การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะ	106
5.1 การสร้างแบบจำลองและวิธีการอ่านผลการวิเคราะห์.....	106
5.2 ผลการวิเคราะห์สนามทัศน.....	107
5.3 สรุปผลการวิเคราะห์.....	112
บทที่ 6 รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า	113
6.1 การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ด้วยวิธีการนับด่าน (gate method).....	115
6.2 การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace).....	122
6.3 การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot).....	132
6.4 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า.....	140
6.5 สรุปผลการสำรวจ.....	145
บทที่ 7 ผลการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล	147
7.1 การวิเคราะห์คุณสมบัติเชิงพื้นที่ของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	148
7.2 ระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	156
7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติเชิงพื้นที่กับระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	158
7.4 สรุปผลการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล.....	172
บทที่ 8 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	174
8.1 สภาพความเป็นชุมชนเมืองของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	174
8.2 ความสอดคล้องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่านเสาชิงช้ากับการใช้ชีวิตสาธารณะ.....	175
8.3 สนามทัศนของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	175
8.4 ระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	177
8.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสนามทัศนและระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ.....	178
8.6 รูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่มีความเป็นอเนกประโยชน์.....	180

8.7 รูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่าง สาธารณะ.....	181
8.8 แนวทางเบื้องต้นในการส่งเสริมชีวิตสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	182
8.9 แนวทางเบื้องต้นในการออกแบบพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมือง.....	182
8.10 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	183
รายการอ้างอิง.....	184
ภาคผนวก.....	187
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	210

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	
สรุปลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะในพื้นที่ ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร.....	99

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนที่

		หน้า
แผนทึ่ 1.1	แสดงพื้นที่ศึกษา.....	6
แผนทึ่ 1.2	แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาและสถานที่สำคัญ.....	7
แผนทึ่ 4.1	พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	78
แผนทึ่ 4.2	การใช้ประโยชน์อาคารของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	81
แผนทึ่ 4.3	โครงข่ายการสัญจรในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	84
แผนทึ่ 4.4	ตำแหน่งการตั้งถิ่นฐานของชุมชนย่อยภายในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	87
แผนทึ่ 4.5	พื้นที่ว่างสาธารณะจำแนกตามลักษณะการเข้าถึงของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	90
แผนทึ่ 4.6	พื้นที่ว่างสาธารณะจำแนกตามลักษณะขอบเขตการปิดล้อมของชุมชนย่านเสาชิงช้า	90
แผนทึ่ 4.7	พื้นที่ว่างสาธารณะจำแนกตามเวลาการเข้าใช้ของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	93
แผนทึ่ 4.8	พื้นที่ว่างสาธารณะจำแนกตามเวลาการใช้งานของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	94
แผนทึ่ 4.9	พื้นที่ว่างสาธารณะจำแนกตามลักษณะการออกแบบของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	95
แผนทึ่ 4.10	การจำแนกลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	101
แผนทึ่ 6.1	ตำแหน่งของด่านับปริมาณการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะ ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	116
แผนทึ่ 6.2	อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์.....	119
แผนทึ่ 6.3	อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันสุดสัปดาห์.....	120
แผนทึ่ 6.4	อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์ และ วันสุดสัปดาห์.....	121
แผนทึ่ 6.5	ตำแหน่งจุดเริ่มต้นในการบันทึกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่าง สาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	123
แผนทึ่ 6.6	ผลการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดิน เท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์.....	125
แผนทึ่ 6.7	รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชน ย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์.....	126
แผนทึ่ 6.8	ผลการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดิน เท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันสุดสัปดาห์.....	128
แผนทึ่ 6.9	รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชน ย่านเสาชิงช้า ของวันสุดสัปดาห์.....	129
แผนทึ่ 6.10	รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชน ย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์ และ วันสุดสัปดาห์.....	131
แผนทึ่ 6.11	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ แยกตามช่วงเวลาต่างๆ.....	133

แผนที่ 6.12	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้าในวันระหว่างสัปดาห์.....	134
แผนที่ 6.13	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้าในวันสุดสัปดาห์ แยกตามช่วงเวลาต่างๆ.....	136
แผนที่ 6.14	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้าในวันสุดสัปดาห์.....	137
แผนที่ 6.15	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้าในวันระหว่างสัปดาห์ และ วันหยุดสุดสัปดาห์.....	139
แผนที่ 6.16	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์.....	142
แผนที่ 6.17	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันสุดสัปดาห์.....	143
แผนที่ 6.18	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์ และ วันสุดสัปดาห์.....	144
แผนที่ 6.19	พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการเข้าใช้งานของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	146
แผนที่ 7.1	พื้นที่สนามทัศน์ของพื้นที่ศึกษาผ่านการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ (VGA).....	149
แผนที่ 7.2	การจำแนกลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	152
แผนที่ 7.3	การใช้ประโยชน์อาคารของชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	153
แผนที่ 7.4	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะและการใช้ประโยชน์อาคารของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	155
แผนที่ 7.5	รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์ และวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยแยกตามประเภทกิจกรรมและวัน.....	157
แผนที่ 7.6	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	160
แผนที่ 7.7	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	161
แผนที่ 7.8	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	162
แผนที่ 7.9	ลักษณะและประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	164
แผนที่ 7.10	ลักษณะและประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	165

แผนที่ 7.11	ลักษณะและประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ ของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	166
แผนที่ 7.12	การใช้ประโยชน์อาคารและรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	168
แผนที่ 7.13	การใช้ประโยชน์อาคารและรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าใน พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	169
แผนที่ 7.14	การใช้ประโยชน์อาคารและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าใน พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	170
แผนที่ 7.15	รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า, ศักยภาพในการมองเห็นและ เข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะ, การใช้ประโยชน์อาคาร, ลักษณะและประเภทของพื้นที่ ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	171

สารบัญภาพ

	หน้า
รูปที่ 1.1 ตัวอย่างสนามทัศนของจุดมองภายในพื้นที่ปิดล้อมแห่งหนึ่ง.....	1
รูปที่ 1.2 ตัวอย่างการวิเคราะห์สนามทัศนด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis (VGA) ของพื้นที่สาธารณะในสถานีรถไฟลอนดอนวิคตอเรีย.....	3
รูปที่ 1.3 ตัวอย่างการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจร และกิจกรรมการจับจองพื้นที่ (moving and static activity patterns) ของพื้นที่สาธารณะในสถานีรถไฟลอนดอนวิคตอเรียและพื้นที่โดยรอบ.....	4
รูปที่ 2.1 แสดงระนาบในลักษณะต่าง ๆ.....	26
รูปที่ 2.2 ตัวอย่างพื้นที่ว่างประเภทสวนสาธารณะ.....	28
รูปที่ 2.3 ตัวอย่างพื้นที่ว่างประเภทสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ Koroehama beach in Nishinomiya.....	29
รูปที่ 2.4 จัตุรัสเมือง Petersburg Square.....	30
รูปที่ 2.5 ตัวอย่างสนามเด็กเล่น Henegi play park in Tokyo.....	30
รูปที่ 2.6 ตัวอย่างพื้นที่เปิดโล่ง.....	31
รูปที่ 2.7 ตัวอย่างพื้นที่โล่งว่างบริเวณรอบอาคาร.....	32
รูปที่ 2.8 พื้นที่โล่งว่างภายในกลุ่มอาคารบริเวณชุมชนแพรงภูธร.....	32
รูปที่ 2.9 ตัวอย่างพื้นที่ปิดล้อม.....	33
รูปที่ 2.10 การจำแนกพื้นที่ตามลักษณะการเข้าถึง.....	34
รูปที่ 2.11 การจำแนกพื้นที่ตามลักษณะการขอบเขตการปิดล้อม.....	35
รูปที่ 2.12 แสดงการจับภาพ.....	40
รูปที่ 2.13 แสดงจุดเด่นเห็นในระยะใกล้ไกล.....	41
รูปที่ 2.14 ตัวอย่างการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจร และกิจกรรมการจับจองพื้นที่ (moving and static activity patterns) ของพื้นที่สาธารณะในสถานีรถไฟลอนดอนวิคตอเรียและพื้นที่โดยรอบ.....	43
รูปที่ 2.15 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีการบันทึกอัตราการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่.....	44
รูปที่ 2.16 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่.....	45
รูปที่ 2.17 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า.....	45
รูปที่ 2.18 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้า ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่.....	46

รูปที่ 2.19	แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้า ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า.....	47
รูปที่ 2.20	แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ด้วยวิธีการบันทึกอัตราการสัญจรของคน เดินเท้าในพื้นที่.....	48
รูปที่ 2.21	แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทาง นิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่.....	48
รูปที่ 2.22	แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับ จองพื้นที่ของคนเดินเท้า.....	49
รูปที่ 2.23	แสดงรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่กับรูปแบบกิจกรรมการสัญจร ของคนเดิน เท้าโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง.....	49
รูปที่ 2.24	แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าย่านถนนข้าวสาร ด้วยวิธีการ บันทึกอัตราการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่.....	50
รูปที่ 2.25	แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าย่านถนนข้าวสาร ด้วยวิธีการ บันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่.....	51
รูปที่ 2.26	แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าย่านถนนข้าวสาร ด้วยวิธีการ บันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า.....	51
รูปที่ 2.27	แสดงรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่กับรูปแบบกิจกรรมการสัญจร ของคนเดิน เท้าย่านถนนข้าวสาร.....	52
รูปที่ 2.28	ตัวอย่างพื้นที่ที่สนามทัศนียภาพจุดมองต่างกัน 3 จุดภายในพื้นที่.....	53
รูปที่ 2.29	ตัวอย่างพื้นที่ที่สนามทัศนียภาพที่ต่างกันของจุดและรูปทรงของสิ่งปิดล้อม บริเวณ TRAFALGAR SQUARE, London.....	53
รูปที่ 2.30	ตัวอย่างการเปรียบเทียบการวิเคราะห์สนามทัศนียภาพด้วยการเขียนด้วยมือ และ โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis (VGA).....	55
รูปที่ 2.31	ตัวอย่างโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ DEPTHMAP ที่แสดงค่าสีได้ละเอียด.....	55
รูปที่ 2.32	แสดงภาพแท้จริง 3 แบบ ที่เกิดจากการมองเข้าไปข้างใน.....	56
รูปที่ 2.33	แสดงผลการวิเคราะห์โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis (VGA) ของพื้นที่ว่างสาธารณะ 6 แห่ง ในกรุงลอนดอน.....	57
รูปที่ 2.34	แสดงสนามทัศนียภาพที่แยกออกมาจากแบบจำลองรูปตัว T.....	58
รูปที่ 2.35	แสดงการวิเคราะห์สนามทัศนียภาพแบบบูรณาการในพื้นที่เมืองลอนดอน.....	59
รูปที่ 2.36	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สนามทัศนียภาพ และผลสังเกตการณ์รูปแบบการใช้พื้นที่ ของคนเดินเท้าภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะเทต บริเทน ลอนดอน อังกฤษ (Tate Britain Museum, London, England).....	60

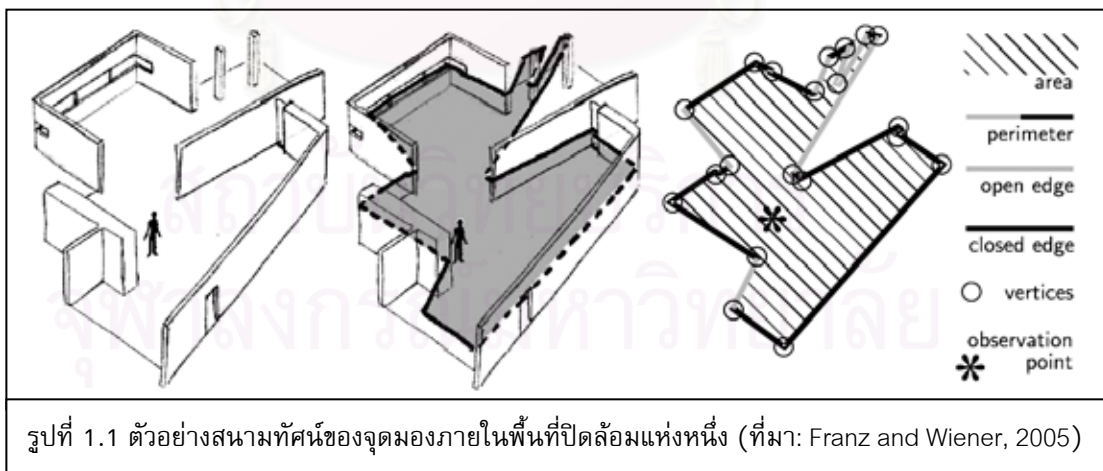
รูปที่ 2.37	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สนามทัศน และผลสังเกตการณ์รูปแบบการใช้พื้นที่ ของเดินเท้าภายในสถานีรถไฟวิคตอเรีย ลอนดอน อังกฤษ (Victoria Terminus, London, England).....	60
รูปที่ 2.38	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สนามทัศน และผลสังเกตการณ์รูปแบบการใช้พื้นที่ ของเดินเท้าฝั่งอาคารขนาดใหญ่ ลอนดอน อังกฤษ (Complex Building, London, England).....	61
รูปที่ 2.39	การเข้าใช้พื้นที่ บริเวณ TRAFALGAR SQUARE, London.....	61
รูปที่ 2.40	แสดงพื้นที่สนามทัศนที่ต่างกัน บริเวณ TRAFALGAR SQUARE, London.....	62
รูปที่ 2.41	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สนามทัศน และผลสังเกตการณ์รูปแบบการใช้พื้นที่ ของเดินเท้าจตุรัสทราฟัลกาส์ ลอนดอน อังกฤษ (Trafalgar Square, London, England).....	62
รูปที่ 2.42	(ก) พื้นที่สนามทัศนฝั่งอาคารเดิมของห้างสรรพสินค้าเซลฟริทเจทส์ (ช) ออกแบบ และวางผังอาคารใหม่.....	63
	(ค) พื้นที่สนามทัศนฝั่งอาคารใหม่ (1) (ง) พื้นที่สนามทัศนฝั่งอาคารใหม่ (2)....	64
รูปที่ 2.43	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework).....	66
รูปที่ 3.1	แสดงวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย.....	72
รูปที่ 4.1	ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของกรุงรัตนโกสินทร์.....	76
รูปที่ 4.2	สภาพทั่วไปของพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนย่านเสาชิงช้า.....	79
รูปที่ 4.3	สภาพการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน (mixed use) ภายในชุมชนย่านเสา ชิงช้า.....	82
รูปที่ 4.4	ลักษณะการเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะในรูปแบบต่าง.....	89
รูปที่ 4.5	พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีลักษณะขอบเขตปิดล้อมที่แตกต่างกัน.....	92
รูปที่ 5.1	แสดงการอ่านค่าผลการวิเคราะห์สนามทัศน.....	107
รูปที่ 5.2	ผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะภายใน ชุมชนย่านเสาชิงช้า (Visual Integration (HH)).....	108
รูปที่ 5.3	พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง.....	109
รูปที่ 5.4	พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง.....	109
รูปที่ 5.5	พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ.....	109
รูปที่ 5.6	ผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะภายใน ชุมชนย่านเสาชิงช้าแบบ axial isovist (Integration (HH) radius 3).....	111
รูปที่ 8.1	แสดงผลการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศนของพื้นที่ศึกษา (Visual Integration (HH))..	176

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสมมุติฐานของงานวิจัย

รูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ (form and configuration of space) มีอิทธิพลต่อประสบการณ์และพฤติกรรมของคนภายในพื้นที่นั้นๆ (Hillier and Hanson, 1984) เหตุผลหนึ่งที่สำคัญก็คือ ลักษณะรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ที่แตกต่างกัน ทำให้คนในพื้นที่นั้นๆ มีทัศนียภาพในการมองเห็นที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งจะส่งผลต่อทั้งรูปแบบพฤติกรรมการสัญจร (moving behavioral pattern) และรูปแบบพฤติกรรมการจับจองพื้นที่ (static behavioral pattern) ทั้งนี้ Benedikt (1976) เรียกทัศนียภาพในการมองเห็นทั้งหมดจากจุดใดจุดหนึ่งว่า “สนามทัศน” (isovist field) (รูป 1) สนามทัศนของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งภายในเมือง ก็ย่อมมีขนาดเปลี่ยนแปลงไปตามรูปทรงของสิ่งปิดล้อม และการจัดวางตัวของพื้นที่นั้นๆ ที่สัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ (urban spatial configuration) และจะส่งผลต่อประสบการณ์และพฤติกรรมของคนภายในพื้นที่นั้นๆ โดยตรง (Batty, 2000) เช่น การเลือกเส้นทางเดินผ่าน เส้นทางกาเข้าถึง บริเวณนั่ง ยืน หยุดพบปะพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เป็นต้น ทั้งนี้ พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการมองเห็น หรือมีสนามทัศนที่กว้างไกลและชัดเจน ยังมีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ ในหลากหลายเวลา โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภทอีกด้วย (Turner and Penn, 1999) ดังนั้น การวิเคราะห์สนามทัศนของพื้นที่เมืองหรือชุมชนที่แตกต่างหลากหลายว่ามีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้พื้นที่ (space use patterns) หรือไม่และอย่างไร จึงมีประโยชน์ต่อการระบุหรือทำนายลักษณะของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับคุณภาพของการใช้ อย่างอเนกประโยชน์ในเมืองหรือชุมชนได้

พื้นที่ “ชุมชน” เป็นพื้นที่ย่านพักอาศัยของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง ที่มักมีความสัมพันธ์ประจำวันต่อกัน โดยมีการสร้างเอกลักษณ์และวิถีชุมชนผ่านการใช้พื้นที่ เวลา และมีกิจกรรมร่วมกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม สมาชิกในชุมชนอาจเป็นเครือญาติกัน หรือส่วนมากมีความรู้จักคุ้นเคยจากความสัมพันธ์ประจำวันในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2548) พื้นที่

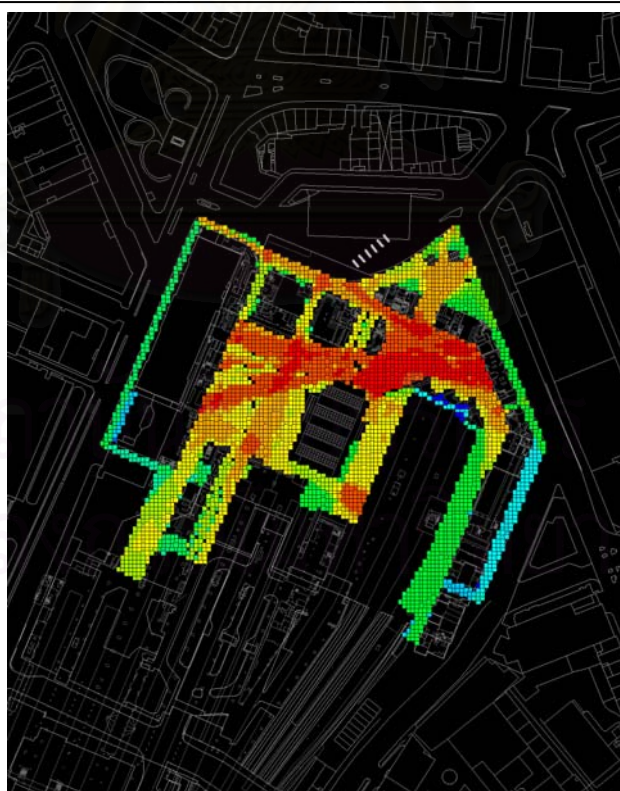
ชุมชนมักมีองค์ประกอบของประโยชน์การใช้ที่ดินและอาคารเป็นที่พักอาศัย มีการใช้พื้นที่สาธารณูปโภค สาธารณูปการเป็นส่วนกลางร่วมกัน เช่น ถนน ทางเท้า ระบบขนส่ง วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ-บริการต่างๆ และที่สำคัญ มีการใช้ชีวิตสาธารณะร่วมกันผ่านพื้นที่ส่วนกลางเหล่านั้น จึงก่อให้เกิดเป็นรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะ “ชุมชนในเมือง” หรือ “ชุมชนเมือง” นอกจากจะมีองค์ประกอบสำคัญต่างๆ ของความเป็นชุมชนดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ด้วยลักษณะเฉพาะของที่ตั้งที่แทรกอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางเมืองที่มีความแออัดหนาแน่นและมีข้อจำกัดในการขยายตัวแล้ว ชุมชนเมืองมักมีรูปแบบการใช้ชีวิตสาธารณะ 2 ระดับซ้อนทับอยู่ด้วยกันอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ระดับภายในชุมชนเอง (public space use in a community level) และระดับเมือง (public space use in a civic level) เกิดการสอดแทรก เกื้อหนุน หรือปะทะขัดแย้งของกิจกรรมสาธารณะของทั้งคนในชุมชน และคนกลุ่มอื่นๆ อย่างหลากหลายในช่วงเวลาต่างๆ บนพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง ซึ่งมักมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ มีรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะที่แตกต่างหลากหลาย และโดยมากเป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง หรือไม่ก็เกาะตัวเป็นแนวยาวไปตามทางสัญจรเนื่องจากพื้นที่มีจำกัดนั่นเอง

ย่านเสาชิงช้าประกอบไปด้วยชุมชนย่อยๆ หลากหลายชุมชนด้วยกันได้แก่ ชุมชนโบสถ์พรหมณ์ ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ชุมชนราชบพิธพัฒนา ชุมชนแพร่งภูธร ชุมชนวัดเทพธิดาราม ชุมชนหลังวัดราชนัคนา ชุมชนวังกรมพระสมมติธรรมา และชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร (ต่อไปใช้ชื่อเรียกรวมชุมชนเหล่านี้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ว่า “ชุมชนย่านเสาชิงช้า”) ชุมชนทั้ง 8 ล้วนเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีอาณาบริเวณต่อเนื่องกัน และถือว่าเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีองค์ประกอบเชิงพื้นที่ และมีกิจกรรมเกื้อหนุนทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแบบ “ชุมชนเมือง” ที่ชัดเจนและสำคัญยิ่งของกรุงเทพฯ เนื่องจากตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก หรือ “ด้านใน” ของคลองหลอดและไม่ได้ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ชุมชนย่านเสาชิงช้าจึงมีพื้นที่ว่างสาธารณะที่จำกัด มีรูปทรงและการจัดวางตัวที่แตกต่างหลากหลาย อยู่อย่างกระจัดกระจายไม่ต่อเนื่องกัน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ซึ่งถูกปิดล้อมด้วยอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เช่นลานวัด ลานโรงเรียน ลาน-สวนสาธารณะขนาดเล็กใหญ่ต่างๆ เช่น ลานวัดสุทัศน์เทพวราราม ลานวัดราชบพิธ ลานวัดมหรณพาราม ลานโรงเรียนเบญจมราชาลัย ลานชุมชนแพร่งภูธร และสวนรมณีนาถ หรือไม่ก็อยู่ในรูปแบบของการใช้พื้นที่ทางเดินเท้าที่เกาะตัวต่อเนื่องกันไปตามแนวยาวของโครงข่ายการสัญจรและคลองต่างๆ พื้นที่ว่างดังกล่าวใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือเป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร สินค้า บริการภายในชุมชน รวมทั้งมีกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในระดับเมืองเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่นที่ ลานคนเมืองทางเท้าถนนดินสอ ทางเท้าถนนราชดำเนิน โดยพื้นที่เหล่านี้ใช้เป็นพื้นที่ปะทะสังสรรค์ทางสังคมและเกิดปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจขึ้นระหว่างคนในและนอกชุมชนอย่างมีเอกลักษณ์

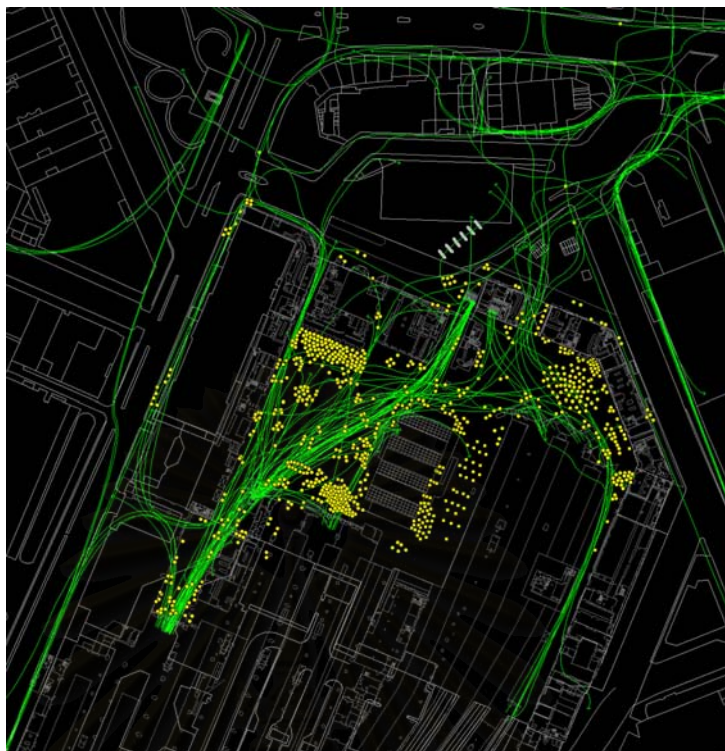
เมืองมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและส่งผลต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนหนึ่งๆ ภายในเมือง ได้รับผลกระทบโดยตรงจากแผนของกรุงเทพมหานคร ที่จะย้ายที่ว่าการฯ ออกไปยังที่ตั้งใหม่ ตามแผนในปี พ.ศ.2551 / ถนนราชดำเนินมีแผนที่จะถูกพัฒนาปรับเปลี่ยนโดยเน้นความเป็นสัญลักษณ์ของรัฐ และเพิ่มกิจกรรมทางการค้าพาณิชย์เพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น พื้นที่ว่างสาธารณะภายในและนอกพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีแนวโน้มที่จะถูกรื้อทำลาย โดยไม่มีแผนการสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะใหม่ทดแทนพื้นที่เก่า หรือพื้นที่ใหม่ที่สร้างขึ้นอาจไม่สอดคล้องกับสำหรับวิถีชีวิตชุมชนในปัจจุบัน ทั้งนี้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องสืบค้นถึงลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะที่

สอดคล้องกับรูปแบบพฤติกรรมการใช้งานของชุมชนอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังให้สามารถระบุรูปแบบ และลักษณะการจัดวางตัวของพื้นที่ ที่เอื้อต่อการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ทั้งในระดับชุมชน และระดับเมืองได้ ทั้งนี้ มีสมมติฐานที่ว่า พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า ที่มีศักยภาพสูงในการมองเห็น หรืออีกนัยหนึ่ง สนามทัศน์ที่มีลักษณะพิเศษ มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ ในหลากหลายเวลา โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภท

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะทำการวิเคราะห์สนามทัศน (isovists field analysis) ของพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งในระดับชุมชนและระดับเมืองของชุมชนย่านเสาชิงช้า ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA (Turner and Penn, 1999) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ และสามารถระบุพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงตามลักษณะรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ที่แตกต่างกันด้วยแผนภูมิสี (รูปที่ 2) โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพ กับรูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า (pedestrian space use patterns) ภายในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งรูปแบบกิจกรรมการสัญจร และกิจกรรมการจับจองพื้นที่ (moving and static activity patterns) (รูปที่ 3) โดยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามอย่างเป็นระบบตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ทั้งวันระหว่างสัปดาห์ / วันสุดสัปดาห์ เพื่อระบุรูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่พึงประสงค์ มีความสอดคล้องกับกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์ในการช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองของชุมชน เกี่ยวกับการวางผังพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าได้อย่างมีประสิทธิผล ไม่ว่าจะเป็นการต่อรองกับหน่วยงานของรัฐ หรือชุมชนอื่นๆ ในระดับเมืองได้

รูปที่ 1.2 ตัวอย่างการวิเคราะห์สนามทัศนด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis (VGA) ของพื้นที่สาธารณะในสถานีรถไฟลอนดอนนิตคอตเวรี่ (ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2000)

รูปที่ 1.3 ตัวอย่างการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจร และกิจกรรมการจับจ้องพื้นที่ (moving and static activity patterns) ของพื้นที่สาธารณะในสถานีรถไฟลอนดอนวิกตอเรียและพื้นที่โดยรอบ (ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2000)

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า
2. วิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึง (สนามทัศน) ของพื้นที่ว่างสาธารณะภายในบริเวณ ของชุมชนย่านเสาชิงช้า
3. วิเคราะห์รูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าภายในบริเวณชุมชนย่านเสาชิงช้า
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่ทำให้เกิดรูปแบบสนามทัศนลักษณะต่างๆ (isovist field patterns) กับรูปแบบอันหลากหลายของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ (space use patterns) เพื่อระบุรูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ (spatial form and configuration) ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ อย่างอเนกประโยชน์ต่อไป

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

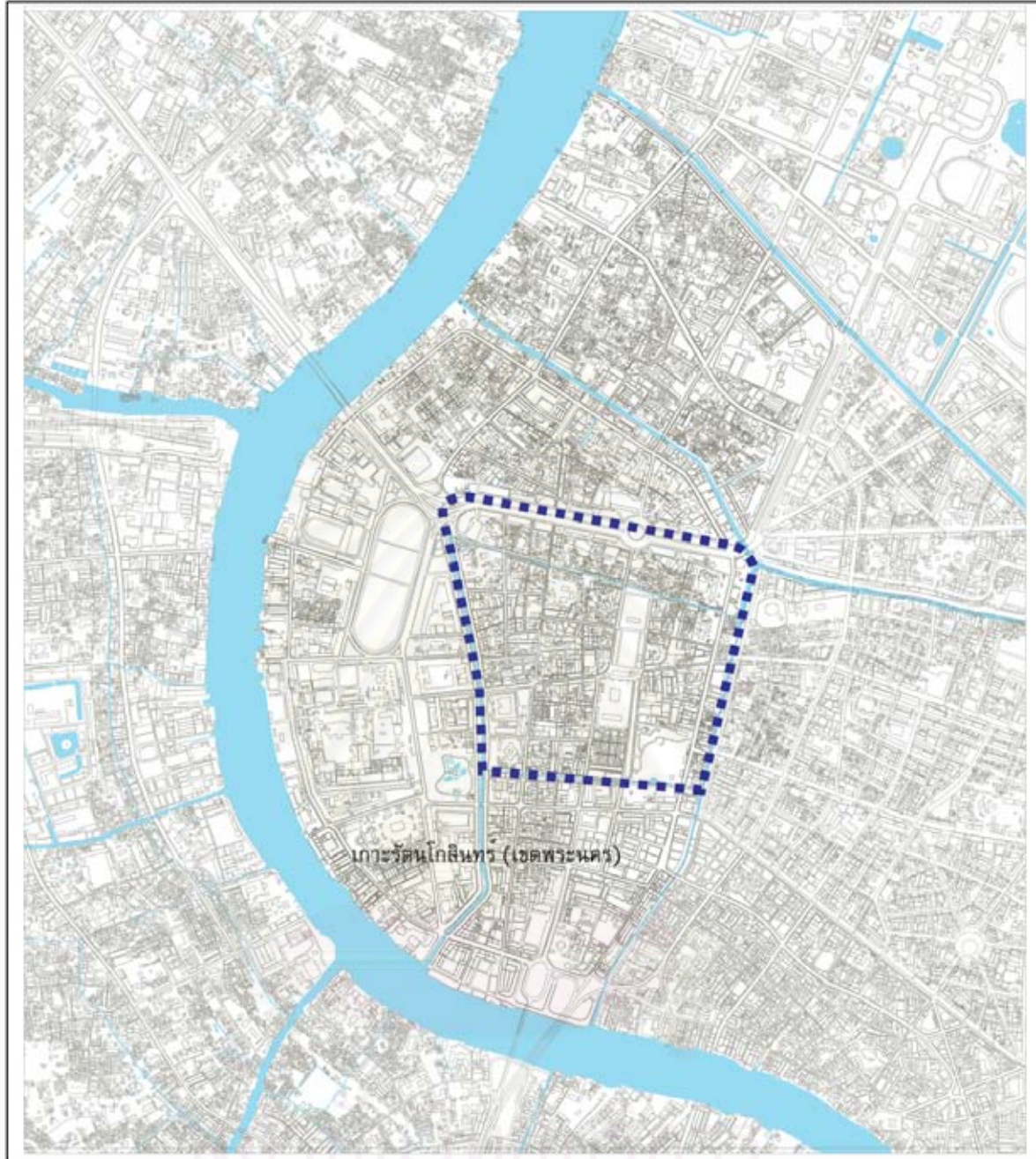
ขอบเขตของเนื้อหา สร้างแผนที่จากการวิเคราะห์สนามทัศนของพื้นที่ว่างสาธารณะภายในและบริเวณโดยรอบชุมชนย่านเสาชิงช้า ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA และแผนที่จากการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะตามช่วงเวลาต่างๆ ของวันทั้งในวันระหว่าง / สุดสัปดาห์ (รูปที่ 2 และ 3) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างแผนที่ทั้งสอง โดยระบุบริเวณที่มีศักยภาพของสนามทัศนในระดับต่างๆ กัน และพื้นที่ที่มีการใช้งานของคนเดินเท้าในลักษณะ / รูปแบบต่างๆ กัน

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า ซึ่งเป็นชุมชนในเมืองขนาด 5,444 ครัวเรือน ประกอบด้วยชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ชุมชนราชบพิธพัฒนา ชุมชนแพ่ง ภูธร ชุมชนวัดเทพธิดาราม ชุมชนหลังวัดราชนัดดา ชุมชนวังกรมพระสมมติธรรพ์ และชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร มีพื้นที่ประมาณ 1.02 ตารางกิโลเมตร (637 ไร่ 200 ตารางวา) ตั้งอยู่ในแขวงเสาชิงช้า แขวงบวรนิเวศ แขวงราชบพิธ แขวงสำราญราษฎร์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ กรุงเทพมหานคร (แผนที่ที่ 1.1-1.2) พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จรดถนนราชดำเนินกลาง
ทิศใต้	จรดคลองวัดราชบพิธ
ทิศตะวันออก	จรดคลองรอบกรุง
ทิศตะวันตก	จรดคลองคูเมืองเดิม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 1.1 แสดงพื้นที่ศึกษา

สัญลักษณ์

---- พื้นที่ศึกษา

ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

1 : 20,000

0 0.5 1 Kilometers

สถานศึกษาและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูล เอกสารวิชาการ งานวิจัย แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนิยาม รูปแบบ ความสำคัญ และวิธีวิเคราะห์การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในระดับต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับประเด็นทาง กายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่เมือง เพื่อกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย
2. เก็บรวบรวม / วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นทางด้านประวัติความเป็นมา กายภาพ เศรษฐกิจ และ สังคมของพื้นที่ศึกษา
3. วิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งภายในและบริเวณ โดยรอบพื้นที่ศึกษา หรือการวิเคราะห์สนามทัศน ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis
4. สสำรวจภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างเป็นระบบในช่วงวัน / เวลา ต่างๆ ด้วยวิธีการดังนี้
 - การบันทึกรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร (building use pattern) โดยรอบพื้นที่ว่าง สาธารณะของชุมชน
 - การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ ด้วยวิธีการนับด่าน (gate observation)
 - การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace observation) เพื่อบันทึกทั้งรูปแบบการสัญจรผ่าน (move through) และการสัญจรเพื่อการเข้าถึง (move to) โดยแยกประเภทผู้สัญจรตามกลุ่ม ผู้เข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
 - บันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองของคนเดินเท้าในพื้นที่ ด้วยวิธีจับภาพชั่วขณะ (snapshots observation) โดยแยกประเภทผู้สัญจรตามกลุ่มผู้เข้าใช้พื้นที่ว่าง สาธารณะ รวมทั้งระบุจุดที่มี การพบปะ และการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ
5. จัดทำแผนที่การวิเคราะห์สนามทัศน และแผนที่แจกแจงรูปแบบการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะที่ เกิดขึ้นตามช่วงวัน / เวลาต่างๆ รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแผนที่ทั้งสอง
6. สรุปผลการวิเคราะห์ และเสนอแนะรูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรม การ ใช้พื้นที่ว่างสาธารณะระดับภายในชุมชนและระดับเมืองอย่างอเนกประโยชน์

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ
 - สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร / สำนักงานเขตของพื้นที่ / กรมแผนที่ทหาร / ห้องสมุดกลาง และห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย / อินเทอร์เน็ต
2. ข้อมูลปฐมภูมิ
 - จากการลงสำรวจภาคสนามในพื้นที่ศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจถึงนิยาม ความสำคัญ บทบาทหน้าที่ของพื้นที่ว่างสาธารณะของ “ชุมชนเมือง” ตลอดจนนโยบายที่สัมพันธ์กับประเด็นทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของชุมชน
2. ทราบถึงรูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ว่างสาธารณะที่พึงประสงค์สำหรับชุมชนกรณีศึกษา
3. เป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางผังชุมชนกรณีศึกษาในอนาคต
4. สามารถนำเทคนิคและวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ / เปรียบเทียบกับการศึกษาพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะของพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนชานเมือง / ชุมชนบ้านจัดสรร / ชุมชนริมน้ำ ฯลฯ เพื่อทำการระบุลักษณะทางกายภาพที่เป็นมาตรฐานของพื้นที่ว่างสาธารณะที่สัมพันธ์กับกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างอเนกประโยชน์

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่ว่างสาธารณะ (public open space) หมายถึง พื้นที่ว่างนอกขอบเขตการปกคลุมของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ และมีการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมสาธารณะ ทั้งนี้ เน้นการใช้ประโยชน์โดยคนเดินเท้าเป็นสำคัญ พื้นที่ว่างสาธารณะอาจเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น

พื้นที่ว่างสาธารณะระดับชุมชน (public open space of a community level) พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการยึดใช้ภายในชุมชน โดยอาจแทรกตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆ หรือเกาะตัวตามโครงการการสัญจรย่อยภายในชุมชน โดยคนในชุมชนใช้ประโยชน์เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามช่วงวันและเวลาต่างๆ หรือเป็นพื้นที่ว่างที่เว้นไว้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์เป็นสาธารณะสำหรับชุมชน เช่น ถนนคนเดิน ทางเท้าริมถนนภายในชุมชน สวนสาธารณะ ตลาดนัด ลานกีฬา ลานเด็กเล่น ลานวัด ลานโรงเรียน ที่มีการใช้งานเป็นลานอเนกประสงค์ของชุมชนเพื่อกิจกรรมทางสังคม ศาสนา และเศรษฐกิจต่างๆ เช่น การพูดคุยสังสรรค์ การทำพิธีกรรมทางศาสนา / ทางราชการ การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันภายในชุมชน ทั้งนี้ ผู้คนที่ใช้พื้นที่ว่างสาธารณะระดับชุมชนมีแนวโน้มจะรู้จักหรือมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แต่ก็อาจพบคนแปลกหน้าจากต่างถิ่น ต่างพื้นที่เข้ามาใช้พื้นที่ได้ แต่มักเป็นจำนวนน้อยกว่าคนในชุมชนเอง

พื้นที่ว่างสาธารณะระดับเมือง (public open space of a civic level) พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการยึดใช้ในระดับเมือง เพื่อรองรับกิจกรรมสาธารณะของคนหลากหลายประเภทภายในเมือง ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามช่วงวันและเวลาต่างๆ หรือเป็นพื้นที่ว่างที่เว้นไว้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์เป็นสาธารณะสำหรับเมือง เช่น ถนนคนเดินขนาดใหญ่ ทางเท้าริมถนนสายหลัก สวนสาธารณะระดับเมือง ตลาด ลานหน้าสถานีราชการ / อนุสาวรีย์ต่างๆ สนามกีฬา สนามเด็กเล่น ที่มีการใช้งานเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ของคนหลากหลายประเภทในเมือง เพื่อทำกิจกรรมสำคัญทางสังคม ศาสนา และเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งนี้ ในพื้นที่ว่างสาธารณะระดับเมือง จะพบคนหลากหลายประเภท หลากหลายวัตถุประสงค์ ผู้เข้าใช้พื้นที่อาจไม่จำเป็นต้องรู้จัก หรือมีความสัมพันธ์กันทางสังคม แต่มักเป็นการรวมตัวกันของคนหลากหลายในชั่วขณะหนึ่งเพียงสั้นๆ แบบชุมชนเสมือน (virtual community)

สนามทัศน (isovists field) พื้นที่ทั้งหมดที่ถูกมองเห็นโดยตรงจากจุดใดจุดหนึ่ง เปรียบได้กับเป็นพื้นที่ที่ถูกส่องสว่างจากจุดกำเนิดแสงหนึ่ง ๆ โดยแยกตัวออกจากพื้นที่ที่เกิดเป็นเงามืดเนื่องจากมีวัตถุขวางกั้นลำแสงนั้นอยู่ การวิเคราะห์สนามทัศนถูกคิดค้นและพัฒนาโดย Michael Benedikt (1979) เริ่มต้นจากการเขียนอย่างง่ายด้วยมือ โดยการวาดขอบเขตของพื้นที่ทั้งหมดที่ถูกมองเห็นได้โดยตรงจากจุดใดจุดหนึ่งด้วยหลักการของการมีแหล่งกำเนิดแสงที่สาดส่องออกไปจนถึงจุดที่มีสิ่งกีดขวาง เช่น กำแพง อาคาร ฯลฯ หลังจากนั้นมีการพัฒนาเป็นการเขียนด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เขียนแบบอย่างง่าย โดยยังใช้หลักการเดิมเหมือนกับการเขียนด้วยมือ ต่อมา มีการพัฒนาเป็นโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ที่สามารถคำนวณหาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการถูกมองเห็นมากที่สุดจากทุกๆ จุดภายในระบบ Visual Graph Analysis (VGA) โดย Alisdair Turner และ Alan Penn (1999) แห่ง Space Syntax Laboratory ลอนดอน โดยคอมพิวเตอร์จะคำนวณการซ้อนทับของสนามทัศนจากทุกจุด (n) ภายในระบบนั้นๆ และแสดงออกเป็นแผนภูมิสี พื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนมากที่สุด (ถูกมองเห็นมากที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) จะถูกแสดงค่าเป็นสีแดง และลดหลั่นลงไปตามวรรณะสีรุ้ง จนถึงสีน้ำเงินแสดงพื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนน้อยที่สุด (ถูกมองเห็นน้อยที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

การทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์ เรื่อง สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ได้ทำการศึกษาทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบความเข้าใจถึงแนวความคิดของพื้นที่ว่างสาธารณะ รูปแบบการใช้พื้นที่ เทคนิคและวิธีการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนอย่างเป็นระบบ เทคนิคและวิธีการวิเคราะห์พื้นที่ สนามทัศน์ ตามหัวข้อดังนี้

- 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน
 - 2.1.1 นิยามโดยทั่วไปของชุมชน
 - 2.1.2 ประเภทของชุมชน
 - 2.1.3 รูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชน
- 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 2.2.1 ความหมายของพื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 2.2.2 ลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 2.2.3 ประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 2.2.4 ความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมือง
 - 2.2.5 ลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมือง
- 2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า
 - 2.3.1 ความสำคัญของการเดินเท้าในเมือง
 - 2.3.2 พฤติกรรมและรูปแบบของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า
 - 2.3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า
 - 2.3.4 อิทธิพลและผลกระทบของการเดินเท้าในเมืองที่มีต่อสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม
 - 2.3.5 เทคนิคและวิธีการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า
 - 2.3.6 ตัวอย่างงานวิจัย / กรณีศึกษา
- 2.4 ความสำคัญของมุมมองต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 2.4.1 นิยามของมุมมอง หรือพื้นที่ “สนามทัศน์”
 - 2.4.2 ความสำคัญของพื้นที่สนามทัศน์ต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในชุมชนเมือง
 - 2.4.3 เทคนิคและวิธีการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์
 - 2.4.4 ตัวอย่างงานวิจัย / กรณีศึกษา
- 2.5 สรุปการทบทวนวรรณกรรมและการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน

2.1.1 นิยามโดยทั่วไปของชุมชน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) อ้างว่า “ชุมชน” เป็นคำใหม่ในภาษาไทย เพราะไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 สันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มใช้หลังจากนั้นเล็กน้อย โดยแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า community ในระยะที่อิทธิพลของวิชาสังคมศาสตร์ตะวันตกได้เริ่มแพร่เข้ามาในประเทศไทยเพื่อศึกษาสังคมชนบท และต่อมารัฐบาลก็ได้ใช้คำนี้ หลังจากที่ตั้งตัวในการพัฒนาหมู่บ้าน จนตั้งหน่วยงานใหม่ คือ กรมพัฒนาชุมชนขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวในปี พ.ศ. 2505 ด้วยเหตุนี้ในระยะแรกชุมชนจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “บ้าน” หรือ “หมู่บ้าน” ในภาษาไทยที่มีมาก่อนหน้านั้น ในฐานะเป็นหน่วยการปกครองที่มีขอบเขตแน่นอนภายใต้การควบคุมของรัฐ

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2549) อธิบายความหมายของชุมชนว่า สถานที่ซึ่งคนใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ทำมาหากิน เลี้ยงดูบุตรหลานและกระทำกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่ในชีวิต ในแง่สังคมวิทยาชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญสามอย่างคือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (geographical areas) การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม (social interaction) และความผูกพันร่วมกัน (common ties)

สนธยา พลศรี (2545) กาญจนา แก้วเทพ (2538) และประเวศ วะสี (2540) ได้ให้ความหมายของชุมชนคล้ายกันว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความผูกพันเชื้ออาหารกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน กาญจนา แก้วเทพ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า นอกจากนี้ยังมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย เช่นชุมชนหรือหมู่บ้านในชนบท เป็นต้น

Mark S. Homan (1994) ให้ความหมายของชุมชนว่า คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะเหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน

2.1.2 ประเภทของชุมชน

การศึกษาของนักวิชาการหลายท่านสามารถแบ่งชุมชนออกเป็นประเภทต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป (สนธยา พลศรี, 2545) ดังนี้

1) การแบ่งตามจำนวนประชากร

การแบ่งตามจำนวนประชากร เป็นการแบ่งชุมชนตามจำนวนสมาชิกในชุมชน แบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ

- หมู่บ้านเล็ก (hamlet) เป็นชุมชนที่มีประชากรไม่เกิน 250 คน
- หมู่บ้าน (village) เป็นชุมชนที่มีประชากรระหว่าง 250-1,000 คน
- เมือง (town) เป็นชุมชนที่มีประชากรระหว่าง 1,000-5,000 คน
- นครเล็ก (small city) เป็นชุมชนที่มีประชากรระหว่าง 5,000-25,000 คน
- นครขนาดกลาง (middle city) เป็นชุมชนที่มีประชากรระหว่าง 25,000-100,000 คน
- นครขนาดใหญ่ (metropolis) เป็นชุมชนที่มีประชากรระหว่าง 100,000-10,000,000 คน

- มหานคร (great metropolis) เป็นชุมชนที่มีประชากรมากกว่า 1,000,000 คน

2) การแบ่งตามลักษณะของกิจกรรมหลัก

การแบ่งตามลักษณะของกิจกรรมหลัก เป็นการแบ่งชุมชนตามลักษณะของกิจกรรมหลักที่สมาชิกได้กระทำ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

- ชุมชนศูนย์การค้า (trade center) เป็นชุมชนที่มีร้านค้าจำหน่ายของใช้ชีวิตประจำวัน หรือมีตลาดสดขายอาหารและผักสด จึงมีลักษณะเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งคนทั่วไปต้องเข้ามาหาซื้อสินค้าสำหรับอุปโภคและบริโภค ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีความเจริญสูง ก็อาจจะห้างสรรพสินค้าหรือย่านการค้าที่มีสินค้าทุกประเภทไว้จำหน่าย
- ชุมชนศูนย์กลางขนส่ง (transportation center) เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคมหรือเส้นทางการขนส่ง เช่น ชุมทางรถไฟ ที่รวมของรถโดยสารประจำทางหรือรถบรรทุกที่ต้องมาขนถ่ายสินค้า หรือเป็นทางแยกที่ผู้โดยสารจำนวนมากจะต้องผ่าน จึงมีร้านอาหาร ร้านกาแฟ และอื่นๆ คอยให้บริการแก่ผู้โดยสาร นานเข้าก็ขยายเป็นชุมชนถาวร บางชุมชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือชายทะเล ก็อาจมีท่าเรือสำหรับส่งสินค้าและคนโดยสาร เป็นต้น
- ชุมชนศูนย์กลางของการบริการต่างๆ (service center) เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นเพราะมีคนมาอยู่รวมกันเพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ เป็นต้น ชุมชนแต่ละแห่งอาจจะมีบริการรวมกันหลายประเภท เช่น ในตัวเมืองใหญ่ๆ มีทั้งบริการด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข และแหล่งบันเทิง แต่ชุมชนบางแห่งอาจมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง เช่น ชุมชนบริเวณชายแดน เมืองโบราณ สถานที่ตากอากาศ หรือเมืองที่เป็นแหล่งการพนัน ก็อาจมีบริการในด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรม บ่อนคาสิโน ในดัลลาส โรงภาพยนตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ชุมชนทั้ง 3 ประเภทข้างต้นนี้ไม่ได้มีหน้าที่ของตนเองเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะมีกิจกรรมอื่นๆ ปะปนอยู่ด้วย เช่น ชุมชนบางแห่งในกรุงเทพมหานคร อาจมีกิจกรรมทุกประเภทในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน การแบ่งชุมชนออกเป็นศูนย์การค้า ศูนย์ขนส่ง และศูนย์กลางของการบริการต่างๆ ดังกล่าวนี้ พิจารณาเฉพาะกิจกรรมหลักที่เป็นจุดเด่นของชุมชน ส่วนลักษณะย่อยอื่นๆ นั้นก็ยังคงมีอยู่

3) การแบ่งตามลักษณะทางนิเวศวิทยา

การแบ่งตามลักษณะทางนิเวศวิทยา ชุมชนในทางนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- ชุมชนบริการขั้นต้น เป็นชุมชนขนาดเล็กที่ทำการผลิตสินค้าในรูปของวัตถุดิบ ซึ่งเป็นขั้นแรกของกระบวนการจำหน่าย เช่น ชุมชนที่มีการกลั่นนม เหมืองแร่ โรงเลื่อย หาลา เป็นต้น

- ชุมชนจำหน่ายหรือชุมชนการค้า เป็นชุมชนย่านการค้าเป็นศูนย์กลางการค้าจำหน่ายวัตถุดิบที่ได้รับมาจากชุมชนบริการขั้นต้น และจำหน่ายให้แก่ชุมชนบริการขั้นต้น
- ชุมชนอุตสาหกรรม เป็นชุมชนที่ทำหน้าที่ให้บริการในรูปแบบต่างๆ ทั้งชุมชนอุตสาหกรรมขนาดย่อยและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เด่นชัดอย่างน้อยหนึ่งแห่ง มีการจำหน่ายผลผลิตสูง
- ชุมชนประเภทพิเศษ เป็นชุมชนที่ไม่มีลักษณะทางเศรษฐกิจที่แน่นอนเฉพาะลงไปและอาจไม่มีหน้าที่พิเศษในการผลิตหรือจำหน่ายผลผลิตโดยเฉพาะ เช่น ชุมชนศูนย์การศึกษา ศูนย์ที่พักตากอากาศ ศูนย์กลางทางการเมือง เป็นต้น

4) การแบ่งตามหน่วยการปกครอง

การแบ่งตามหน่วยการปกครอง เป็นการแบ่งประเภทของชุมชนโดยพิจารณาตามความเหมาะสมในการปกครอง ซึ่งแต่ละชุมชนมีเกณฑ์ในการแบ่งและมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ในประเทศไทยได้แบ่งชุมชนใน 3 ลักษณะ ตามการปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

- การปกครองส่วนกลาง แบ่งตามลักษณะการปกครองออกเป็น กรม ทบวง กระทรวง เป็นต้น
- การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งตามขนาด ความเจริญก้าวหน้า และรูปแบบของการบริการเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด
- การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งลักษณะของการปกครองออกเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร

5) การแบ่งตามวิวัฒนาการของเศรษฐกิจ

การแบ่งตามวิวัฒนาการของเศรษฐกิจ เป็นการแบ่งชุมชนตามลักษณะของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ชุมชนแรกสุดมาจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- ชุมชนล่าสัตว์และเก็บอาหารป่า เป็นชุมชนแรกสุดของมนุษย์และสิ้นสุดเมื่อประมาณ 1 หมื่นปีที่ผ่านมานับว่าใช้เวลายาวนานมากกว่า 1 ล้านปี มีลักษณะสำคัญ คือ ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และเก็บพืชป่าที่มีอยู่เองในธรรมชาติเป็นอาหาร มีขนาดเล็ก สมาชิกอยู่ระหว่าง 10-100 คน และเป็นเครือญาติเดียวกัน บริเวณที่อยู่อาศัยมักตั้งอยู่ใต้เพิงผา หรือในถ้ำที่ให้ความมั่นคงและปลอดภัยในระดับหนึ่ง การจัดระเบียบทางสังคมเป็นแบบเครือญาติ ความเชื่อทางศาสนาและไสยศาสตร์ผูกพันกับอำนาจลึกลับในธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอาหาร ความปลอดภัยของชีวิตกับความผาสุกร่วมกันของชุมชนความสามารถในการสร้างเทคโนโลยีมีจำกัด ให้ความเจริญทางวัตถุมีน้อย การตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยหรือภูมิสำเนาเป็นแบบชั่วคราว เพราะเมื่อใดที่อาหารในบริเวณนั้นหมด ก็ต้องย้ายชุมชนไปอยู่ในบริเวณแหล่งอาหารใหม่
- ชุมชนเกษตรกรรม เป็นชุมชนที่วิวัฒนาการมาจากชุมชนล่าสัตว์และเก็บอาหารป่าเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 1 หมื่นปีที่ผ่านมานับว่า และปัจจุบันมีชุมชนอีกมากมายที่ยังคงมีลักษณะเป็นชุมชนเกษตรกรรม มีลักษณะสำคัญ คือ มนุษย์รู้จักพัฒนา

เทคโนโลยีประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รู้จักทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ทำให้ปริมาณอาหารเพิ่มมากขึ้น จนมีผลผลิตส่วนเกินที่สามารถเก็บสะสมไว้หรือนำไปแลกเปลี่ยนกัน การตั้งหลักแหล่งของชุมชนเป็นทางแน่นอนแบบถาวร ชีวิตความเป็นอยู่ผาสุกสมบูรณ์ขึ้น จำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เกิดการขยายตัวของชุมชนเป็นหมู่บ้านหลายหมู่บ้านในละแวกใกล้เคียงกัน แต่ละหมู่บ้านมีบริเวณไร่นาของตนเองโดยรอบรู้จักจัดระเบียบการบริหารปกครองและรักษาความปลอดภัยของชุมชน มีผู้นำชุมชนที่มีพลังกำลังหรือสติปัญญาและมีฝีมือเป็นพิเศษที่ทุกคนยอมรับนับถือที่อาจจะไม่ใช่ญาติพี่น้องในหมู่บ้านเดียวกัน ดูแล ปกครอง หลายหมู่บ้านในบริเวณใกล้เคียงกัน หมู่บ้านบางแห่งอาจขยายเป็นเมืองก็ได้

- ชุมชนอุตสาหกรรม เป็นชุมชนที่วิวัฒนาการต่อจากชุมชนเกษตรกรรม อันเนื่องมาจากผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ของประเทศอังกฤษและประเทศในยุโรปตะวันตก แล้วแพร่กระจายไปทั่วโลก เป็นชุมชนที่เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าสูงและถูกนำมาใช้แทนแรงงานคนและสัตว์ที่มีมาแต่เดิม มีระบบโรงงานอุตสาหกรรมที่แบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจน คือ นายทุนฝ่ายจัดการ และผู้ใช้แรงงาน ไม่มีความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกันแบบระบบเครือญาติแต่เป็นความสัมพันธ์แบบนายจ้างกับลูกจ้าง ไม่มีหนี้บุญคุณต่อการจัดช่วงชั้นทางสังคม ยึดถือรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ กิจกรรมส่วนใหญ่ในสังคมเกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่าย การบริโภค การแสวงหากำไรแทบทั้งสิ้น เกิดการขยายตัวเมืองอย่างรวดเร็ว เพราะโรงงานอุตสาหกรรมมักตั้งอยู่ในเมืองหรือบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงชุมชนอุตสาหกรรมได้แพร่หลายจากประเทศในยุโรปตะวันตกไปสู่สหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ ทั่วโลก
- ชุมชนการค้าและบริการ เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากชุมชนอุตสาหกรรม กล่าวคือ เมื่อระบบโรงงานอุตสาหกรรมสามารถผลิตสินค้าสินค้าได้มาก ความต้องการวัตถุดิบ และตลาดสำหรับจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้จึงก่อให้เกิดระบบธุรกิจการค้าและการผลิตที่มีความคล่องตัวในการซื้อขาย เช่น ระบบการเงินที่มีมาตรฐานในการเปรียบเทียบเดียวกัน ระบบสินเชื่อ ระบบธนาคาร การคมนาคมขนส่งสินค้าที่สะดวก รวดเร็ว และครั้งละจำนวนมาก มีเทคโนโลยีทางการสื่อสารทันสมัยและมีเครือข่ายติดต่อกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในชุมชนเดียวกันและกับชุมชนอื่นๆ ในรูปของไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร เครื่องสมองกลหรือคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีระบบการติดต่อในรูปของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ระบบการค้าและบริการเหล่านี้ ทำให้เกิดการจัดองค์การทางธุรกิจขนาดใหญ่ในรูปของบริษัท ห้างร้าน ห้างสรรพสินค้าต่างๆ และขยายกิจการออกไปยังชุมชนอื่นๆ ที่เรียกว่า บรรษัทข้ามชาติ การค้าและบริการในชุมชนแบบนี้มีความสะดวกสบาย ผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้บริโภคสามารถติดต่อผ่านระบบการสื่อสารและชำระเงินผ่านธนาคารได้ โดยไม่ต้องติดต่อกันโดยตรง

6) การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นการแบ่งที่นักสังคมวิทยา นิยมกันมาก โดยแบ่งชุมชนออกเป็น 2 ประเภท คือ ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ดังนี้

- ชุมชนชนบท (rural community) เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตชนบท ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม อาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ชุมชนชนบทดั้งเดิมและชุมชนชนบททั่วไป

ก) ชุมชนชนบทดั้งเดิม เป็นชุมชนชนบทที่เกิดขึ้นในระยะแรก มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) มีความโดดเดี่ยว (isolation) ที่ตั้งของชุมชนและครอบครัวตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนและครอบครัวอื่น การติดต่อสัมพันธ์ภายในชุมชนระหว่างครอบครัวต่างๆ มีไม่มากนัก แต่การติดต่อกับภายนอกชุมชนยากลำบาก เพราะห่างไกลและการคมนาคมติดต่อกันไม่สะดวก
- 2) มีความคล้ายคลึงกันทางสังคม (homogeneity) กลุ่มสังคมในชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องเชื้อชาติ วัฒนธรรม รักหมู่คณะ สมัคสมานสามัคคี ไม่มีความแตกต่างทางสังคม
- 3) มีอาชีพเกษตรกรรม (agriculture) ชาวชนบทดั้งเดิม ดำรงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์แบบพึ่งพาธรรมชาติ ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง และชีวิตประจำวันต้องเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม
- 4) เศรษฐกิจเป็นแบบพอเลี้ยงตัวเอง (subsistence economy) ครอบครัวในชุมชนชนบทดั้งเดิมทำหน้าที่เป็นทั้งหน่วยในการผลิตและหน่วยบริโภค คือ ทำการเกษตรพอมีพอใช้ในครอบครัว เช่น เพาะปลูกเพื่อเป็นอาหาร เลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหารและใช้งาน เป็นต้น

ข) ชุมชนชนบททั่วไป เป็นชุมชนที่เปลี่ยนแปลงจากชนบทดั้งเดิม และมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทั้งปัจจัยภายในชุมชนเอง เช่น ภาวะประชากร คือ การเพิ่มของประชากร การย้ายถิ่น การปรับปรุงด้านการคมนาคมสื่อสาร เป็นต้น และเนื่องจากปัจจัยจากภายนอกชุมชน เช่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมของชุมชนเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้า สะดวก รวดเร็ว ง่ายในการปฏิบัติ จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความโดดเดี่ยว ความคล้ายคลึงกันทางสังคมลดน้อยลง มีอาชีพอื่นๆ เช่น การค้า การบริการเพิ่มขึ้นจากอาชีพเกษตรกรรมที่มีอยู่แต่เดิม เศรษฐกิจเป็นทั้งเพื่อเลี้ยงตัวเองและเพื่อการค้าขาย ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น แต่ยังคงพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการ

ดำรงชีวิต ชุมชนชนบทมักปรากฏอยู่ในรูปของละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรืออาจจะเรียกว่าบ้านแล้วตามด้วยชื่อของชุมชน เช่น บ้านเชียง บ้านนาดี บ้านเก่า เป็นต้น ชุมชนบทมีขั้นตอนของการเจริญเติบโต 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ชุมชนที่มีเศรษฐกิจพอเลี้ยงชีพ คือ พอกินพอใช้ ไม่มีรายจ่ายมากนัก เป็นชุมชนโบราณที่แรงงานส่วนใหญ่ถูกใช้เพื่อกิจกรรมและพิธีกรรม พื้นบ้าน ทำให้ไม่มีความจำเป็นในการแสวงหางานเพื่อเสริมรายได้
- 2) ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีรายได้มากขึ้น มีการติดต่อค้าขายกับ ศูนย์กลางความเจริญมากขึ้น มีโอกาสที่จะหางานเพื่อเพิ่มรายได้มากขึ้น แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์และความรู้ทางวิชาการผลิตแผนใหม่ ที่เริ่มแพร่กระจายเข้ามาในชุมชน
- 3) ชุมชนมีการดิ้นรนเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นในรูปของการบุกเบิกที่ดิน แปลงใหม่ได้รับบริการพื้นฐานของรัฐประเภทถนน น้ำ และไฟฟ้า ทำให้การติดต่อกับศูนย์กลางความเจริญสะดวกและใกล้ชิดยิ่งขึ้น มีการจ้างแรงงานมากขึ้น รายได้ของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นค่าจ้างกลายเป็น รายได้สำคัญของครอบครัว
- 4) ชุมชนได้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการเกษตรด้วยระบบชลประทาน ลินเชื่อ และอื่นๆ มีความพร้อมที่จะรับเทคนิคการเกษตรแผนใหม่ รายได้จากการเกษตรเป็นรายได้สำคัญ แทนรายได้จากการรับจ้าง ชั่วคราว การเกษตรหมุนเวียนด้วยเทคนิคที่ดีขึ้น การจ้าง แรงงาน ยังคงเพิ่มขึ้น
- 5) ชุมชนมีรายได้จากการเกษตรสูง เช่นสวนยางพารา สวนผลไม้ และ ชุมชนที่ใช้ระบบชลประทานและเทคนิคการผลิตสมัยใหม่ ซึ่งมี ประสิทธิภาพสูง รายได้จะขึ้นอยู่กับลักษณะและขนาดของที่ดินทำกิน ผู้มีที่ดินทำกินรายใหญ่มักจะมีรายได้เสริมจากการทำธุรกิจอื่นๆ เช่น ไร่นาสวนผสม การหัตถกรรม การรับจ้างและการค้าขาย การจ้าง แรงงานยังคงเป็นปัจจัยสำคัญโดยทั่วไปของชุมชน ชุมชนมีความ เจริญด้านสังคมและสาธารณูปการในระดับสูง มีการติดต่อกับศูนย์กลาง ความเจริญอย่างสม่ำเสมอ เช่น ชุมชนชนบททั่วไปในภาคกลาง บาง แห่งในภาคใต้และภาคเหนือของประเทศไทย

- ชุมชนเมือง (urban community) เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากร มาก อาคารบ้านเรือนหนาแน่น มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ อาชีพมีมากมายหลายอาชีพ แต่ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม การค้าขายและการบริการ สมาชิกมีความเป็นอิสระ หรือปัจเจกบุคคลสูง ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบตัวใครตัวมัน คือ เป็นทางการมากกว่า ส่วนตัว สมาชิกมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ และขาดความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน แต่อยู่ร่วมกันได้เพราะผลประโยชน์ที่แต่ละคนจะได้รับ เป็นต้น โดย

ปกติชุมชนเมืองจะอยู่ภายใต้การปกครองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น สุขาภิบาล เทศบาล มหานคร และมีชุมชนย่อยๆ รวมอยู่ในบริเวณเหล่านี้ เช่น ตรอก ซอย ถนน หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นตามชื่อที่ตั้งของชุมชนต่างๆ เช่น บางเขน บางนา พระโขนง ลาดพร้าว เป็นต้น นักสังคมวิทยาได้ศึกษา นิเวศวิทยาชุมชนเมือง และพบว่าชุมชนเมืองเกิดขึ้นหลายลักษณะ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่เจริญก้าวหน้าขึ้น และเสื่อมลง และถูกแทนที่ โดยผู้คนที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- ก) การแบ่งแยก (segregation) เป็นการอยู่อาศัยของผู้คนในเขตเมืองตาม กลุ่มกิจกรรมที่เหมือนๆ กัน เช่น ย่านค้าปลีก ย่านค้าเครื่องเหล็ก ย่าน ชายเสื้อผ้า เป็นต้น
- ข) การบุกรุก (invasion) เกิดการรุกรานเข้าไปแทนที่โดยกลุ่มกิจกรรมอื่น และเกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น การบุกรุกของคนร่ำรวยเข้าไปแทนที่คน ยากจน การบุกรุกของผู้คนเข้าไปตั้งร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมในย่านที่ พักอาศัย การรื้อถอนแหล่งเสื่อมโทรมเพื่อใช้เป็นสถานที่ราชการ เป็นต้น การบุกรุกเข้าไปแทนที่นี้ ถ้าหากว่าเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์เรียกว่า สิทธิการ รับช่วง (succession)
- ค) การกระจายออกจากศูนย์กลางเมือง (decentralization) เนื่องจากความ หนาแน่นของประชากรสูง ที่ดินมีราคาแพง ผู้คนออกไปอาศัยอยู่ในชาน เมืองมากขึ้น
- ง) การเดินทางเข้าออกประจำ (routinization) เป็นการเคลื่อนย้ายของผู้คน แบบเดินทางไป-กลับเป็นประจำ ระหว่างบ้านพักอาศัยกับสถานที่ทำงาน ซึ่งในปัจจุบันมีปริมาณสูงมาก

สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ร่วมกับ กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย (2539) ได้อธิบายถึง ชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชน ชนบท ประชาชนในเขตเมืองจะมีความเป็นอิสระในการประกอบอาชีพ และอยู่กันอย่างหนาแน่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวอาจจะมีไม่มากเท่ากับชุมชนชนบท ทั้งนี้เนื่องจากว่าสมาชิกต้องออก ทำงานนอกบ้านหลายคน โอกาสที่จะพบปะพูดคุยก็น้อย ความสัมพันธ์ในด้านการงานหรือการ ประกอบอาชีพก็จะผูกพันกับตำแหน่งและหน้าที่ การงาน หรือตามสายบังคับบัญชา เพื่อนบ้านใน ละแวกบ้านจะไม่รู้จักกัน ต่างคนต่างอยู่ การติดต่ออาจจะมีบ้างในหมู่อาชีพเดียวกัน แต่เป็นไปใน ลักษณะเป็นทางการไม่ค่อยสนิทสนมหรือมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

จากการแบ่งประเภทชุมชนโดยหลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ยังสามารถแบ่งประเภท ชุมชนจากรูปแบบการตั้งถิ่นฐานใกล้ตัวเมือง กล่าวคือ บริเวณรอบๆ เมืองใหญ่จะมีการตั้งถิ่นฐาน ของประชาชนในหลายลักษณะ (สากล สถิติวิทยานันท์, 2532) ได้แก่

- 1) ชุมชนนอกเมืองที่มีการจับเป็นกลุ่ม (agglomeration) เป็นลักษณะชุมชนตั้ง รวมกลุ่มกันอยู่นอกเมือง ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณที่เป็นสวน กลุ่มนี้อาจจะเป็น ชุมชนที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันของชาวบ้านเองหรือเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงและ ต้องการพื้นที่กว้างๆ ไว้ทำการเกษตรเล็กๆ น้อยๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจใน วันหยุด ราคาของที่ดินบริเวณนี้จะถูกกว่าบริเวณที่เป็นชานเมือง (suburban)

ประชากรที่อยู่ในชุมชนถึงแม้จะอยู่ในที่ทำการเกษตรแต่อาชีพหลักเกี่ยวข้องหรือทำในเมืองจึงถือว่าไม่ใช่ประชากรชนบท

2) ชุมชนบริเวณรอยต่อระหว่างเมืองและชนบท (rural urban fringe) เป็นชุมชนที่ขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวกจากเมืองใหญ่จะอยู่กันเป็นกลุ่มโดยชาวเมืองจะไปตั้งบ้านเรือนปะปนอยู่กับชาวชนบทซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่อยู่เดิมสภาพบ้านเรือนของชาวเมืองที่ไปปลูกสร้างจะดีกว่าของชาวบ้านมาก และสภาพความเป็นอยู่ก็แตกต่างกันในหลายๆ ด้าน เช่น

- การทำงาน ชาวเมืองจะถือเรื่องเวลาเป็นเรื่องใหญ่ มีการทำงานเป็นเวลา สถานที่ทำงานอยู่ในเมืองส่วนชาวบ้านจะเป็นไปในทางตรงกันข้าม
- ประเพณี ชาวเมืองจะทำแบบในเมือง เพื่อนฝูงจะอยู่ทำงานมากกว่าที่บ้าน
- เศรษฐกิจ เมื่อคนในเมืองเข้ามาอยู่ราคาสินค้าในแถบนั้นจะเริ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะสินค้าที่ต้องใช้ร่วมกัน ทำให้ชาวบ้านเริ่มไม่พอใจ

ในระยะแรกนั้นทั้งสองพวกจะเป็นมิตรกัน พอนานเข้าต่างก็รู้สึกอึดอัด มีความรู้สึกขัดแย้งและเริ่มเป็นศัตรูกัน เมื่อชุมชนนี้มีประชากรมากขึ้น บ้านเรือนหนาแน่นมากขึ้น จะเกิดปัญหาด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ การข่าจรุดของถนน การระบายน้ำ ปัญหาเหล่านี้ต่างคนต่างก็หนีดูตาย จนในที่สุดต้องมีผู้เสียสละชั้นอาสาเป็นผู้นำเข้าแก้ไข

ชาวบ้านบางส่วนที่ปรับตัวเข้ากับสภาพชุมชนแบบนี้ไม่ได้ก็จะถอยหรืออพยพออกไป ชาวบ้านที่ปรับตัวได้ก็จะอยู่ต่อไป เหตุที่ปรับตัวได้เพราะได้รับการศึกษาสูงขึ้น หรือการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่กระจายออกไป ทำให้ตนเองสูงขึ้น ฐานะเบียดวิถีการแบบในเมืองมากขึ้น

3) ชุมชนชานเมือง (suburban) เป็นบริเวณหรือชุมชนที่อยู่โดยรอบเมืองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่ขยายตัวออกไป ชานเมืองมี 2 ลักษณะ

- การเคหะ (housing) เป็นชุมชนที่คนส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตัวเอง และใช้บ้านเป็นเพียงที่หลับนอนและพักผ่อนในวันหยุด สถานที่ทำงานอยู่ในเมือง ทำงานโดยไปเข้าเย็นกลับ (commuter) ร้านค้า สินค้าและบริการในชุมชนมีน้อย สถานที่พักผ่อน สถานที่ราชการ เช่น โรงภาพยนตร์ ร้านค้าในระดับใหญ่ ไปรษณีย์ภายในชุมชนมีน้อย ทั้งนี้เพราะว่าคนไม่นิยมใช้บริการ ส่วนใหญ่จะใช้บริการใกล้ที่ทำงานของตนหรือบริเวณที่เดินทางผ่าน อย่างไรก็ตามในชุมชนนี้จะมีร้านค้าเล็กๆ (ร้านชำ) ให้บริการสินค้าที่จำเป็นหรือใช้ในชีวิตรประจำวันอยู่เป็นหย่อมๆ
- ชุมชนแรงงานรอบนอกเมือง (employing suburb) เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ในสิ่งที่จำเป็นมีสถานที่ทำงานของหน่วยราชการ สถานศึกษา โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ร้านค้าในระดับใหญ่ ประชากรในชุมชนนี้จะเข้าไปในเมืองในบางครั้งเพื่อซื้อ

สินค้าที่ต้องเปรียบเทียบคุณภาพหรือสิ่งของอันดีสูง ความรู้สึกของผู้ที่อยู่ในชุมชนถือว่าตนเองอยู่ในเมืองใหญ่หรือเป็นส่วนหนึ่งของเมืองใหญ่ ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2527) อธิบายว่า ชานเมือง คือ บริเวณส่วนหนึ่งที่อยู่ในเขตรอบนอกของเมืองที่มีความหนาแน่น และบทบาทหน้าที่เด่นชัดของชานเมือง คือ จะเป็นแหล่งที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ตลาดพรวัว หรือ สำโรง เป็นต้น โดยทั่วไปชานเมืองอยู่ใกล้เมืองใหญ่ซึ่งอาจอยู่ห่างออกไป 10-20 กิโลเมตร ก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีการติดต่อเกี่ยวพันในชีวิตประจำวันกับเมืองใหญ่ มีการเดินทางไปกลับสะดวก ลักษณะแหล่งชุมชนอาจจะสืบเนื่องมาจากความเจริญในใจกลางเมืองทำให้ประชากรและกิจกรรมล้นแผ่ออกมาถึงบริเวณดังกล่าวหรืออาจวันที่ว่างและก้าวกระโดดมาสู่ชานเมืองก็ได้ อัตราเพิ่มประชากรในเขตนี้จึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในด้านความหนาแน่นจะต้องผิดแปลกกว่าบริเวณรอบนอกออกไป หรือแตกต่างกับในเขตเมืองจริง ๆ จึงมีลักษณะเป็นช่วงที่กำลังเปลี่ยนแปลง และถูกชนาบรรหว่างเมืองด้านในและชนบทด้านนอก ในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม จะขึ้นอยู่กัเมืองใหญ่ทุกด้าน ดังนั้น การใช้ที่ดินอาจเหมือนหรือแตกต่างกับในเขตเมืองก็ได้ ส่วนวัฒนธรรมต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยจากภายในเมือง ลักษณะที่เด่นชัด คือ เป็นถิ่นที่พักผ่อนหลับนอนเท่านั้น ตอนเช้าผู้คนจะออกไปประกอบอาชีพในเมือง ตอนเย็นก็เดินทางกลับ

4) ชุมชนที่มีความติดต่อสืบเนื่องกันของลักษณะการชนบท-เมือง (rural-urban continuum) ชุมชนนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ใกล้ตัวเมือง เป็นกระบวนการที่ปรากฏขึ้นของลักษณะการชนบท-เมือง เหลื่อมล้ำติดต่อสืบเนื่องในชุมชนหนึ่ง ไม่แยกเป็นชนบทหรือเมืองโดยเด็ดขาด กิจกรรมต่างๆ ที่กระทำในชุมชนจะกระทำร่วมกันระหว่างความเป็นเมืองและชนบท เกณฑ์ในการพิจารณาว่าชุมชนใดจะอยู่ในลักษณะนี้พิจารณาได้จาก

- ดึงดูดใจ ทำให้ท้องถิ่นนั้นแออัดมากขึ้น นอกจากนี้ยังพิจารณาจากความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่สูงมาก มีอัตราการเกิดสูง มีการใช้แรงงานสตรีเพิ่มมากขึ้น
- ด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ประชากรในชุมชนยังยึดมั่นในชนบทธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิม ทั้งๆ ที่ได้ประกอบอาชีพเหมือนเดิม พฤติกรรมบางอย่างคล้ายแบบเมืองเนื่องมาจากการแพร่กระจายสิ่งใหม่ๆ เข้ามา เช่น ใช้เครื่องผ่อนแรงมีเครื่องอำนวยความสะดวกและบันเทิงกันทั่วไป และมีปัญหาสังคมคล้ายคลึงกับเมืองด้วย เช่น ปัญหาอาชญากรรม โรคระบาด ฯลฯ

ลักษณะชุมชนของประเทศไทยที่เห็นได้ชัดอีกประเภทหนึ่งที่ไม่กล่าวถึงข้างต้น คือ ชุมชนริมน้ำ

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (2529) ให้ความหมาย ชุมชนริมน้ำ ว่าหมายถึง ลักษณะที่เป็นรูปลักษณะโดดเด่นของชุมชนไทย มีการสร้างอาคารบ้านเรือนลงบนน้ำประกอบด้วยเรือนแพ หรือเป็นลักษณะชุมชนสะเทินน้ำสะเทินบก คือเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งหรืออยู่ในน้ำตื้นๆ รวมทั้งบริเวณน้ำท่วม ซึ่งจะประกอบด้วยเรือนไม้ยกพื้นสูง ดังนั้นสังคมไทยจึงมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบชานน้ำ คือ

การสร้างถิ่นฐานอยู่แบบง่าย ๆ ตามแม่น้ำลำคลอง ซึ่งอาจจะเป็นการอยู่ในน้ำเลยที่เดียวหรืออยู่บนตลิ่งก็ได้

เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร (2542) อธิบายถึง ชุมชนริมน้ำ ว่าหมายถึง ชุมชนที่มีองค์ประกอบคือ

- 1) วัด ซึ่งเป็นที่รวมจิตใจของผู้คนชาวพุทธ หรือ โรงเจ (ชาวจีน) ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งคลอง สิ่งที่ยกบอกถึงจุดเริ่มต้นของการก่อกำเนิดของชุมชนริมน้ำ
- 2) ท่าเรือร่วม บ้านริมคลองส่วนใหญ่จะมีที่ขึ้นลงเรือประจำบ้านอยู่ แต่กรณีที่บ้านอยู่เข้าไปในคลองสายคลองหรือคลองสวน ซึ่งเรือหางยาวหลักไม่วิ่งผ่าน ก็ต้องอาศัยเรือแท็กซี่ในบริเวณหนึ่งมาส่งที่ท่าเรือร่วมดังกล่าว นอกเหนือจากท่าเรือร่วมหน้าวัดแล้วบริเวณที่เป็นท่าเรื่อนั้นถูกกำหนดโดยตำแหน่งก็เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน
- 3) ตลิ่งหรือเขื่อน เป็นตัวกำหนดแนวเขตของลำน้ำตามธรรมชาติ หรือเพื่อกันคลื่นซัดเดิมเริ่มจากตลิ่งดิน ต่อมาทำเขื่อนไม้ เปลี่ยนมาเป็นเขื่อนหินทิ้ง เพื่อรักษาหน้าดินและนำหินมาก่อเป็นกำแพงล้อมบ้านตนเองแล้วนำไปสู่การเทศอนกรีต หินที่รวมกันเป็นเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กแบบถาวรในที่สุด

กรุงเทพมหานคร โดยสำนักพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร (2549) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าชุมชนว่า หมายถึง ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง เคหะชุมชน หมู่บ้านจัดสรร และชุมชนเมืองที่กรุงเทพมหานครกำหนดขึ้น โดยทำเป็นประกาศกรุงเทพมหานคร และแบ่งชุมชนออกเป็น 5 ประเภท คือ

- 1) ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีอาคารหนาแน่นไร้ระเบียบและชำรุดทรุดโทรมประชาชนอยู่อย่างแออัด มีสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย โดยให้ถือเอาเกณฑ์ความหนาแน่นของบ้านเรือนอย่างน้อย 15 หลังคาเรือน ต่อพื้นที่ 1 ไร่
- 2) ชุมชนชานเมือง หมายถึง ชุมชนที่กรุงเทพมหานครได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชนโดยมีพื้นที่ดำเนินการด้านเกษตรกรรมในเขตกรุงเทพมหานครรอบนอกเป็นส่วนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่แออัด แต่ขาดการวางแผนทางด้านผังชุมชน เช่น ทางระบายน้ำ ทางเดินเท้า เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาน้ำท่วมขังการสัญจรไปมาของประชาชนในชุมชน
- 3) ชุมชนหมู่บ้านจัดสรร หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านจัดสรรที่เป็นที่อยู่อาศัย และดำเนินการในภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยลักษณะบ้านเป็นบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณ ทาวเฮาส์ ตึกแถว หรือบ้านแฝด สภาพทั่วไปควรจะต้องมีการพัฒนา เช่น ทางระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า ซึ่งกรุงเทพมหานครพิจารณาถึงความต้องการของประชาชนและความเหมาะสมในการที่จะเข้าไปดำเนินการพัฒนาซึ่งได้ทำเป็นประกาศกำหนดชุมชน
- 4) เคหะชุมชน หมายถึง ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งดำเนินการและดูแลโครงการโดยการเคหะแห่งชาติมีสภาพเป็นแฟลต และกรุงเทพมหานครเข้าไปดำเนินการ ในด้านการระบายน้ำ ขยะ ทางเท้า เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และอื่นๆ

- 5) ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีความหนาแน่นของบ้านน้อยกว่าชุมชนแออัด กล่าวคือ น้อยกว่า 15 หลังต่อ 1 ไร่ แต่มีความหนาแน่นของจำนวนบ้านมากกว่าชุมชนชานเมือง และทางกรุงเทพมหานครได้จัดทำประกาศกำหนดเป็นชุมชน โดยที่ชุมชนดังกล่าวไม่เป็นชุมชนตามที่กล่าวมาถึงในข้ออื่น ๆ

ประเภทและลักษณะชุมชนยังสามารถแบ่งย่อยออกได้อีกหลายลักษณะ กล่าวคือ แบ่งตามเชื้อชาติและศาสนา ได้แก่ ชุมชนชาวจีน ชุมชนชาวมุสลิม ชุมชนชาวคริสต์ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ลักษณะเด่น และวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน

2.1.3 รูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชน

รูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชน สามารถแบ่งออกได้เป็น

- 1) ย่านพักอาศัย ส่วนมากจะประกอบด้วยบ้านเดี่ยวๆ บ้านแบบหลายครอบครัว แบบแฟลต อพาร์ทเมนต์หรือแบบทาวน์เฮาส์ ตลอดจนเคหสถานแบบอื่นๆ อีกมากมาย
- 2) ย่านการค้า มีบริเวณบริการแคบ โดยครอบคลุมเขตชุมชนจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน เช่น ร้านขายยา ขายของชำ ขายอาหาร เป็นต้น
- 3) ศูนย์กลางชุมชน เป็นพื้นที่ที่ชุมชนมาร่วมกันจัดกิจกรรมในวันสำคัญและเทศกาลต่างๆ และใช้เป็นที่แลกเปลี่ยนข่าวสาร พื้นที่ที่ถือว่าเป็นศูนย์กลางชุมชนได้แก่ วัด โรงเรียน เป็นต้น
- 4) ย่านนันทนาการ องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ พื้นที่ว่างสาธารณะ (public open space) สวนสาธารณะ (park) ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การนั่งเล่น การเดินเล่นเพื่อผ่อนคลายอิริยาบถ การออกกำลังกาย การพบปะพูดคุยสนทนากัน การเล่นกีฬา เป็นต้น การใช้พื้นที่แต่ละพื้นที่ ทำให้เกิดลักษณะการใช้พื้นที่แตกต่างกัน ดังนี้
 - พื้นที่ว่างส่วนตัว เป็นพื้นที่ว่างนอกบ้านหรืออาคารพักอาศัยแต่สาธารณะเข้าไม่ถึงเป็นเสมือนอาณาเขตเฉพาะของแต่ละบุคคล เช่น พื้นที่ว่างด้านหลังบ้านหรืออาคารพักอาศัยที่มีรั้วล้อมรอบ
 - พื้นที่ว่างกึ่งสาธารณะ เป็นพื้นที่ว่างนอกขอบเขตการปกคลุมของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ และมีประโยชน์เพื่อกิจกรรมสาธารณะ อาจเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่อาจมีเวลาเปิด-ปิด ทำให้สาธารณะเข้าใช้ไม่ได้ไม่เต็ม 24 ชั่วโมง เช่น สวนสาธารณะที่มีเวลาเปิด-ปิด เข้าใช้แน่นอน
 - พื้นที่ว่างสาธารณะ เป็นพื้นที่ว่างนอกขอบเขตการปกคลุมของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ และมีการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมสาธารณะ พื้นที่ว่างสาธารณะอาจเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่บางครั้งก็มีพื้นที่สาธารณะที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยของชาวเมือง เช่น สนามกีฬา สนามม้า สวนสาธารณะ เป็นต้น

สามารถสรุปได้ว่า จากความหมายและการแบ่งประเภทของชุมชนตามลักษณะต่างๆ ที่มีความชัดเจนและรับรู้ได้โดยง่ายออกมาเป็น ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง ชุมชนชานเมือง ชุมชนบ้านจัดสรร เคหะชุมชน ชุมชนแออัด และชุมชนริมน้ำ ลักษณะชุมชนดังกล่าวสามารถเห็นถึงความแตกต่างของแต่ละชุมชนได้ง่าย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาภายในขอบเขตของชุมชนเมือง กล่าวคือ ลักษณะของชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่มีความแตกต่างจากชุมชนประเภทอื่นๆ เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรมาก มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมากกว่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พื้นที่ชุมชนเมืองมักมีองค์ประกอบของประโยชน์การใช้ที่ดินและอาคารเป็นพื้นที่พักอาศัย พื้นที่พาณิชยกรรม มีรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะที่แตกต่างหลากหลายและโดยมากเป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง หรือไม่ก็เกาะตัวเป็นแนวยาวไปตามทางสัญจร เนื่องจากพื้นที่มีจำกัด ลักษณะการตั้งบ้านเรือนและกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนแบบเมือง ในประเทศไทยมีลักษณะที่เห็นได้ ดังนี้

- 1) เขตซึ่งเป็นศูนย์กลางค้า การบริหารและที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะสูงทางเศรษฐกิจ
- 2) เขตเมืองเก่าซึ่งมีถนนแคบ และบ้านเรือนอยู่กันแออัดมาก
- 3) เขตที่เป็นบ้านเรือนของคนยากจน คือ เป็นบ้านเรือนหลังเล็ก ๆ ปลูกสร้างพอกันคู้มกันแดดกันฝนได้ ขาดลักษณะที่เห็นว่าเป็นเมือง นอกจากนี้มีบ้านอยู่ใกล้ชิดกันหนาแน่นและผู้คนในเขตนั้นมีความเป็นอยู่แบบชาวเมือง

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ

2.2.1 ความหมายของพื้นที่ว่างสาธารณะ

Maslow (อ้างถึงใน Anne R. Beer, 1990) สรุปความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ว่ามีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ คือ

- 1) ความต้องการในการตอบสนองความต้องการทางร่างกาย อันได้แก่ ความหิว กระจาย เป็นต้น
- 2) ความต้องการรู้สึกปลอดภัย มีที่หลบภัย หรือที่อยู่อาศัยที่ทำให้รู้สึกอบอุ่นใจ
- 3) ความต้องการรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- 4) ความต้องการที่จะแสดงความเป็นตัวตนของตนเอง (individual identity) ได้อย่างอิสระ ในบางเวลา
- 5) ความต้องการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดประสบการณ์ที่จะเข้าใจชีวิต (sense of self-fulfillment)

จากความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ดังที่ Maslow สรุปไว้เป็นประเด็นดังกล่าวข้างต้นนั้น ส่งผลให้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีการประกอบกิจกรรมที่จะต้องใช้ทั้งพื้นที่ภายในที่พักอาศัย และนอกที่ที่พักอาศัย ดังนั้นการศึกษาพื้นที่ว่างสาธารณะให้เกิดความเข้าใจควรเริ่มจาก พื้นที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมไปจนถึงพื้นที่ว่างสาธารณะในเมือง ตลอดจนการให้ความหมายพื้นที่ว่างสาธารณะ

คูสตี ทิพทัส (2540) อธิบายให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของพื้นที่ว่าง (open space) ในระดับของงานสถาปัตยกรรมและระดับของเมือง ซึ่งการอธิบายถึงพื้นที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมนั้นสามารถอธิบายได้ง่ายกว่าระดับเมือง พื้นที่ว่างในงานสถาปัตยกรรม หมายถึง เนื้อที่ภายในถูกปิด

ล้อมด้วยรูปร่างที่ต่อเนื่อง (solid form) คือ ผนังอาคารนั่นเอง และภายหลังมีการพัฒนาการจัดสรรพื้นที่ว่างขึ้นลักษณะการจัดที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมพัฒนาปรับปรุงเป็น 3 ลักษณะ คือ

- 1) เนื้อที่ภายนอก (outer space) หรือการใช้เนื้อที่ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างมวลกลุ่มก้อนของอาคาร
- 2) เนื้อที่ภายใน (inner space) หรือเนื้อที่ภายในปริมาตรอาคาร รวมทั้งความต่อเนื่องของเนื้อที่ภายใน ซึ่งมีผนังอาคารก่อตัวเป็นรูปร่างภายนอกห้อมล้อมอยู่ เป็นสิ่งกำหนดขอบเขตของเนื้อที่ภายในนั้นๆ
- 3) เนื้อที่ที่สอดประสานระหว่างกัน (interpenetration of space) เป็นการสอดแทรกประสานระหว่างเนื้อที่ภายนอกและเนื้อที่ภายในเชื่อมโยงถึงกันและกัน

พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธ์ และนิลุบล คงศักดิ์ (2526) กล่าวถึงพื้นที่ว่างสาธารณะในเมืองว่ามีหลายชนิด เช่น สวนสาธารณะ ทางเดิน ถนน ภูมิทัศน์หรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเมือง ปัจจุบันในสังคมเมืองได้เปลี่ยนจากสังคมเกษตรมาสู่สังคมเมืองทำให้ชาวเมืองขาดที่โล่งกลางแจ้งเพื่อใช้ออกกำลังกาย ในอดีตการวางผังเมืองนั้นพื้นที่ว่างมักถูกพิจารณาเป็นอันดับสองรองจากอาคารและกลุ่มของอาคาร ในปัจจุบันการวางผังเมืองควรคำนึงถึงที่ว่างทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเป็นสำคัญ เมืองใดที่มีพื้นที่ว่างและธรรมชาติสีเขียวในเมือง เมืองนั้นจะมีความสดชื่นและน่าอยู่ องค์ประกอบของพื้นที่ว่างสาธารณะ (public open space) ประกอบด้วย สวนสาธารณะ จัตุรัส พื้นที่สีเขียวของเมือง ต้นไม้ ประติมากรรม ฯลฯ

ดังนั้น ความหมายของพื้นที่ว่างสาธารณะ (public open space) หมายถึง พื้นที่ว่างนอกขอบเขตการปกคลุมของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ และมีการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมสาธารณะ ทั้งนี้ เน้นการใช้ประโยชน์โดยคนเดินเท้าเป็นสำคัญ พื้นที่ว่างสาธารณะอาจเป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น

2.2.2 ลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะ

การศึกษาลักษณะของพื้นที่ว่างเป็นการศึกษาลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่ว่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปร่าง ขอบเขต ขนาด ตำแหน่งที่ตั้งและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมดังนี้

- 1) รูปร่างของบริเวณพื้นที่ว่าง มีผลมาจากประโยชน์ในการใช้สอยเป็นหลักและมีรูปร่างได้หลายชนิด ได้แก่ สีเหลี่ยมจัตุรัส สีเหลี่ยมผืนผ้า วงกลม วงรี รูปแปดเหลี่ยมหรือมีรูปร่างไม่แน่นอน เป็นรูปร่างตามธรรมชาติ รูปร่างไม่แน่นอนนี้อาจมาจากบริเวณที่ว่างนั้นประกอบด้วยพื้นที่ว่างรูปร่างต่างๆหลายแบบมาเชื่อมต่อกัน นอกจากนี้ รูปร่างของพื้นที่ว่างในเมืองยังเป็นผลมาจากระบบถนนหรือระบบทางเท้าของเมือง
- 2) ขอบเขตของพื้นที่ว่าง กำหนดโดยองค์ประกอบ 3 อย่างในทาง 3 มิติ ได้แก่
 - ระนาบผนัง หรือระนาบทางแนวตั้ง (the panel, wall or frame) ได้แก่ โครงสร้างต่างๆที่เรียงรายอยู่โดยรอบอาคาร กำแพง รั้ว ทางเดินที่มีหลังคาคลุม แนวเสาและหลังคาที่ยื่นออกจากตัวอาคารหรือแม้แต่แนวของไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่ม

- ระบายพื้น หรือระบายในแนวนอน (the floor) ซึ่งกำหนดโดยแนวอาคาร แนวถนน ทางเดินหรือลวดลายวัสดุปูพื้น
- ระบายเพดาน หรือระบายระดับศีรษะ (the ceiling) มักไม่มีขอบเขตที่แน่นอนละเปิดโล่งสู่ท้องฟ้า

3) ขนาดของพื้นที่ว่าง เมื่อพิจารณาขนาดของพื้นที่ว่างจำเป็นต้องพิจารณาขนาดของเมืองหรือชุมชนนั้นๆ ประกอบด้วย โดยคำนึงถึงจำนวนคน ขนาดความกว้างของถนนและทางเท้า รวมถึงประโยชน์ใช้สอยของบริเวณพื้นที่ว่างนั้นในแง่ที่ว่าสถานที่นั้นมีการใช้งานเป็นตลาดใหญ่รวมของเมืองหรือเป็นเพียงแค่อีแกลกจุดตัดของถนนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นตัวกำหนดบริเวณพื้นที่ว่างที่พบอยู่เสมอได้แก่

- บริเวณที่ว่างหลักของเมืองใหญ่ จะมีขนาดใหญ่ตามขนาดของเมืองไปด้วย
- บริเวณพื้นที่ว่างที่ถือว่ามีความสำคัญมากที่สุดหรือเป็นหลักของเมืองมักเป็นบริเวณที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีพื้นที่มากที่สุด ส่วนพื้นที่ว่างที่ว่างด้วยความสำคัญจะมีเล็กลดหลั่นกันลงไป

ขนาดของที่ว่างมีความสัมพันธ์กับขนาดของอาคารที่อยู่ใกล้เคียงหรือตั้งอยู่โดยรอบ มักมีสัดส่วนที่พอเหมาะพอดี มีความสัมพันธ์กัน ถึงแม้บางครั้งจะไม่สนองตอบประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพก็ตาม แต่ขนาดจะถูกกำหนดจากมุมมองและสัดส่วนที่พอเหมาะ

4) ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ว่างสาธารณะในระดับเมือง ที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะในระดับเมืองชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ใช้สอยหรือการใช้งานของสถานที่นั้นอย่างชัดเจน เป็นผลมาจากความต้องการของประชาชนและแนวความคิดในการวางผังบริเวณ ซึ่งพอจะบอกตำแหน่งที่ตั้งสำคัญ ดังนี้

- บริเวณใจกลางเมือง จะดูเสมือนว่าจุดศูนย์กลางของถนนอาคารหรือเป็นเป็นศูนย์กลางของการขยายตัวของเมืองทั้งหมด
- บริเวณจุดตัดของถนนสายหลัก อยู่บนถนนสายหลักบริเวณทางร่วมแยกเกิดเป็นสี่แยก สามแยกหรือวงเวียน ในบางครั้งอาจเป็นจุดเดียวกันกับศูนย์กลางเมืองก็ได้
- บริเวณโดยรอบอาคารสาธารณะที่มีความสำคัญ เป็นเสมือนทางเข้าหลักไปสู่อาคารสาธารณะ ศาลากลาง โบสถ์ ตลาดหรืออยู่ในบริเวณ

ย่านธุรกิจ ความสำคัญของพื้นที่ว่างประเภทนี้จะเห็นจากการที่อาคารและบริเวณโดยรอบดูเสมือนจะหันหน้าเข้าหาศูนย์กลางเดียวกัน

- บริเวณประตูทางเข้าเมือง ส่วนมากเมืองในสมัยกลางมักมีที่ว่างอยู่ภายในกำแพงเมืองตรงประตูทางเข้า มักมีการใช้งานเป็นตลาดเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิตจากนอกเมืองเข้าสู่เมืองหรือเป็นจุดหยุดพัก ลานโล่งบริเวณทางเข้าเมืองมักมีถนนแยกออกเป็นหลายสายกระจายไปสู่ส่วนต่างๆของเมือง

2.2.3 ประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะ

1) การแบ่งประเภทตามความสำคัญในระดับเมือง

- พื้นที่ว่างส่วนตัว (private space) ถูกแยกออกจากพื้นที่ว่างสาธารณะ โดยพื้นที่นั้นถูกครอบครองโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ในกรณีนี้คือ กลุ่มคนที่ใช้บริเวณใดบริเวณหนึ่งเป็นประจำ จนทำให้ผู้อื่นรู้สึกวุ่นวาย เป็นของคนกลุ่มนั้นสำหรับทำกิจกรรมนั้นๆ โดยผู้ที่ทำการวางผังจะคาดการณ์การจับจองพื้นที่ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งพื้นที่นี้ควรมีสิ่งที่กำหนดขอบเขตแน่ชัด เพื่อให้แต่ละกลุ่มรับรู้และรู้สึกที่ดี โดยใช้ทางเดิน กลุ่มของต้นไม้ การเปลี่ยนระดับพื้น การเปลี่ยนวัสดุ ลวดลายพื้น เพื่อความสบายใจในการใช้พื้นที่ร่วมกัน
- พื้นที่ว่างสาธารณะระดับชุมชน (public open space of a community level) พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการยึดใช้ภายในชุมชน โดยอาจแทรกตัวอยู่ในพื้นที่ต่างๆ หรือเกาะตัวตามโครงข่ายการสัญจรย่อยภายในชุมชน โดยคนในชุมชนใช้ประโยชน์เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามช่วงวันและเวลาต่างๆ หรือเป็นพื้นที่ว่างที่เว้นไว้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์เป็นสาธารณะสำหรับชุมชน เช่น ถนนคนเดิน ทางเท้าริมถนนภายในชุมชน สวนสาธารณะ ตลาดนัด ลานกีฬา ลานเด็กเล่น ลานวัด ลานโรงเรียน ที่มีการใช้งานเป็นลานอเนกประสงค์ของชุมชนเพื่อกิจกรรมทางสังคม ศาสนา และเศรษฐกิจต่างๆ เช่น การพุดคุยสังสรรค์ การทำพิธีกรรมทางศาสนา / ทางราชการ การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันภายในชุมชน ทั้งนี้ ผู้คนที่ใช้พื้นที่ว่างสาธารณะระดับชุมชนมีแนวโน้มว่าจะรู้จักหรือมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แต่ก็อาจพบคนแปลกหน้าจากต่างถิ่น ต่างพื้นที่เข้ามาใช้พื้นที่ได้ แต่มักเป็นจำนวนน้อยกว่าคนในชุมชนเอง
- พื้นที่ว่างสาธารณะระดับเมือง (public open space of a civic level) พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการยึดใช้ในระดับเมือง เพื่อรองรับกิจกรรมสาธารณะของคนหลากหลายประเภทภายในเมืองร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามช่วงวันและเวลาต่างๆ หรือเป็นพื้นที่ว่างที่เว้นไว้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์เป็นสาธารณะสำหรับเมือง เช่น ถนนคนเดินขนาดใหญ่ ทางเท้าริมถนนสายหลัก สวนสาธารณะระดับเมือง ตลาด ลานหน้าสถานที่ราชการ / อนุสาวรีย์ต่างๆ สนามกีฬา สนามเด็กเล่น ภูมิทัศน์หรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเมือง ที่มีการใช้งานเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ของคนหลากหลายประเภทในเมือง เพื่อทำกิจกรรมสำคัญทางสังคม ศาสนา และเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งนี้ ในพื้นที่ว่างสาธารณะระดับเมือง จะพบคนหลากหลาย

ประเภท หลากหลายวัตถุประสงค์ ผู้เข้าใช้พื้นที่อาจไม่จำเป็นต้องรู้จัก หรือมีความสัมพันธ์กันทางสังคม แต่มักเป็นการรวมตัวกันของคนหลากหลายในช่วงขณะหนึ่งเพียงสั้นๆ แบบชุมชนเสมือน (virtual community)

2) การแบ่งประเภทตามลักษณะประโยชน์ใช้สอย

- ที่เว้นว่างที่เป็นสีเขียว (open green) หรือไม่จำเป็นต้องเป็นสีเขียวก็ได้ แต่เป็นที่เว้นว่างขนาดใหญ่ พอสมควร ได้แก่

ก) สวนสาธารณะ (park) หมายถึง พื้นที่โล่งที่มีการจัดภูมิทัศน์ (landscape) ให้เกิดความสวยงาม เท่าที่จะทำได้ เช่น สนามหญ้า สระน้ำ ที่นั่งพักผ่อน ต้นไม้มากมายหลายชนิด ฯลฯ และตั้งใจให้เป็นที่พักผ่อนคลายความเมื่อยล้า เป็นการเพิ่มความสดชื่น ใช้เป็นที่ตรึงตรอง สร้างสรรค์ความคิด และเป็นที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา การเดินเที่ยวสำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัย โดยไม่คิดค่าตอบแทน ที่สามารถเข้าไปใช้ได้ตลอดเวลาทำการ (อมรรัตน์ กฤตยานวิษ, 2526)

รูปที่ 2.2 ตัวอย่างพื้นที่ว่างประเภทสวนสาธารณะ
(ที่มา: www.google.co.th)

- ข) สถานที่พักผ่อนหย่อนใจในตัวเมือง จะกระจายตัวเองอยู่ในบริเวณที่มีความเหมาะสมทางด้าน กายภาพ เช่น ในบริเวณที่เป็นทะเลสาบ เนินเขา หนองน้ำ และเป็นบริเวณที่มีพื้นที่กว้างขวาง และจะพบว่าความเหมาะสมเหล่านี้จะมีอยู่ในเขตชานเมือง ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง และจะพบว่าความเหมาะสมเหล่านี้จะมีอยู่ในเขตชานเมือง ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง มีความเงียบสงบจากชุมชนจากยวดยานต์จากภาวะอากาศและภาวะแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งเสื่อมคุณภาพลงไปของเขตตัวเมือง (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2522)

รูปที่ 2.3 ตัวอย่างพื้นที่ว่างประเภทสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
Koroehama Beach in Nishinomiya
(ที่มา: Kato, 1993: 64)

ค) จัตุรัสเมือง (town square) เป็นพื้นที่เปิดโล่ง (open area) ที่สามารถพบได้ทั่วไปในพื้นที่ใจกลางเมืองเก่าที่มีความสำคัญ (traditional town) เพื่อใช้เป็นที่สำหรับพบปะสังสรรค์ของคนในชุมชน โดยส่วนใหญ่จัตุรัสเมืองมักก่อสร้างเป็นลานพื้นที่ที่แข็งแรงคงทน (hardscapes) ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกิจกรรม เช่น ตลาด สถานที่จัดแสดงดนตรี สถานที่ชุมนุมทางการเมือง และสถานที่จัดงานต่างๆที่จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่แข็งแรงมั่นคง จัตุรัสกลางเมืองมักรายล้อมด้วยร้านค้าขนาดเล็กเพื่อทำให้พื้นที่เป็นศูนย์กลางสำหรับคนในชุมชน เช่น ร้านขนม ตลาดขายเนื้อสัตว์ ร้านขายอาหารและร้านขายเสื้อผ้า เป็นต้น พื้นที่ตรงกลางของจัตุรัสเมืองมักมีสัญลักษณ์สำคัญ ได้แก่ น้ำพุ บ่อน้ำ อนุสาวรีย์หรือรูปปั้น ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่ หากจัตุรัสเมืองมีน้ำพุก็มักเรียกว่า จัตุรัสน้ำพุ ในประเทศอเมริกาจัตุรัสเมืองมักตั้งอยู่บริเวณหน้าอาคารศาลของจังหวัดหรือศาลาประชาคมของเมือง และมักมีสวนสาธารณะหรือพลาซ่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ในการวางผังเมือง จัตุรัสเมืองถูกกำหนดเป็นพื้นที่เปิดโล่งของเมือง และออกแบบรูปร่างพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า บางเมืองมีขนาดใหญ่พอที่จะเป็นจัตุรัสที่มีความสำคัญระดับชาติ (National Square) ตัวอย่างจัตุรัสเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น จัตุรัสแดง (Red Square) ในเมืองมอสโก ประเทศเยอรมัน Palace Square ในเมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ประเทศรัสเซีย จัตุรัสเทียนอันเหมิน (Tiananmen Square) ในกรุงปักกิ่ง ประเทศจีน Times Square ในเมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และ Trafalgar Square ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นต้น

รูปที่ 2.4 จัตุรัสเมือง Petersburg Square
(ที่มา: www.google.co.th)

- ง) สนามเด็กเล่น (tot lots) เป็นสวนสาธารณะพื้นฐานที่ควรจัดให้มีในทุกชุมชน สวนระดับนี้ใช้พื้นที่เล็กน้อย ประมาณ 200 เมตร สิ่งอำนวยความสะดวกมีจำนวนน้อย ได้แก่ พื้นที่ต่างระดับ กระบะทราย บ่อทราย เครื่องปั้นปาย ชิงช้า ก้อนน้ำตม หรือเก้าอี้นั่งพักผ่อน 2-3 ตัว เป็นต้น ตั้งอยู่ในชุมชนในระยะเดินเท้า (walking distance) หรือไม่เกิน 800 เมตร และเข้าถึงง่าย โดยทั่วไปกระจายอยู่ในพื้นที่ 4-5 บล็อกต่อ 1 แห่ง โดยใช้ประโยชน์จากพื้นที่ว่าง (open space) ระหว่างกลุ่มอาคาร ในประเทศไทยสนามเด็กเล่นส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในโรงเรียน หรือในหมู่บ้านจัดสรรขนาดกลางถึงใหญ่ สนามเด็กเล่นในชุมชนพบเห็นได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นการเข้ายึดใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในลักษณะต่างๆ ในการเล่นหรือทำกิจกรรมกันของเด็กในชุมชน

รูปที่ 2.5 ตัวอย่างสนามเด็กเล่น Henegi play park in Tokyo
(ที่มา: Kato, 1993: 48)

- จ) ตลาด (market) หมายถึง พื้นที่ที่มีการชุมนุมเพื่อซื้อ-ขายสินค้า และเป็นที่พักปะแฉกเปลี่ยนข่าวสาร วัฒนธรรม ของคนในชุมชน ไปจนถึงต่างชุมชน ต่างหมู่บ้าน ต่างท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับขนาดและที่ตั้งของตลาดนั้นๆ
- ฉ) พื้นที่สูญเสียเปล่า หมายถึง พื้นที่ซึ่งเว้นไว้รอบๆ ฐานอาคารสูง ลานต่างระดับที่เข้าไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ ลานจอดรถที่เว้งว่าง พื้นที่ข้างๆและใต้ทางด่วน พื้นที่ริมน้ำซึ่งเข้าถึงได้ยาก พื้นที่บริเวณชุมทางรถไฟ ค่ายทหารที่ปล่อยให้รกร้าง โรงงานและโกดังที่เลิกใช้งานแล้ว สวนสาธารณะที่ถูกทอดทิ้ง พื้นที่ต้องรื้อสร้างใหม่เพราะไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ (โรเจอร์ ทรานซิก, 1986)
- ที่เว้นว่างสำหรับการสัญจร (corridor space) ได้แก่
 - ก) ถนน ทำหน้าที่รับการจราจรของเมืองและรองรับกิจกรรมของยานพาหนะโดยเชื่อมโยงชุมชนไปยังชุมชนอื่น
 - ข) ทางเดินเท้า เป็นพื้นที่ที่กั้นออกจากถนนสำหรับให้คนเดินเท้าโดยเฉพาะโดยเชื่อมโยงสถานที่ไปยังสถานที่อื่นในรัศมีการเดินเท้าที่ไม่มากนัก
 - ค) คลอง เป็นพื้นที่ใช้สำหรับการจราจรทางน้ำ และรองรับกิจกรรมของชุมชนริมน้ำ
 - ที่เว้นว่างสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวก (open utility) ในด้านสาธารณูปโภค เช่น ระบบจัดหาน้ำ ระบบการระบายน้ำ ระบบป้องกันน้ำท่วม แนวสายไฟฟ้า ฯลฯ
- 3) การแบ่งประเภทตามลักษณะทางกายภาพ
- พื้นที่เปิดโล่ง (open space) หมายถึง เป็นพื้นที่นอกอาคารพักอาศัย หรืออยู่ในขอบเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยในชุมชนรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ของชุมชน เป็นพื้นที่ที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น

รูปที่ 2.6 ตัวอย่างพื้นที่เปิดโล่ง (ที่มา: www.google.co.th)

- พื้นที่โล่งว่างบริเวณรอบอาคาร (building entourage) หมายถึง พื้นที่โล่งว่างซึ่งอยู่ใกล้กับอาคารอันเกิดจากข้อบังคับ เช่น เกิดจากระยะถอยร่น พื้นที่โล่งว่างรอบอาคารในระยะที่กำหนด เป็นต้น พื้นที่โล่งว่างในลักษณะนี้มักไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน

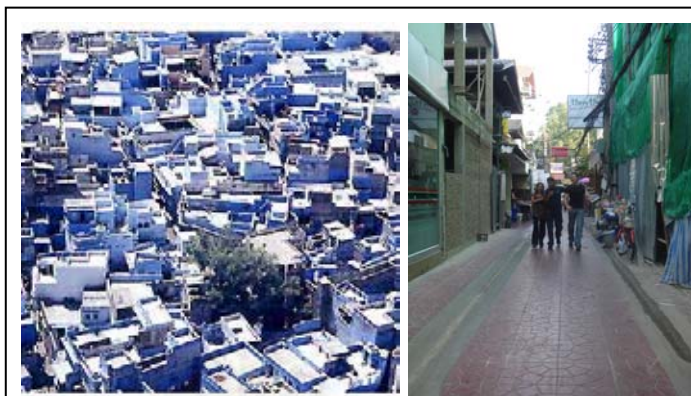
รูปที่ 2.7 ตัวอย่างพื้นที่โล่งว่างบริเวณรอบอาคาร
(ที่มา: www.google.co.th)

- พื้นที่โล่งว่างภายในกลุ่มอาคาร (inner block void) หมายถึง พื้นที่โล่งว่างที่มีการใช้พื้นที่ในลักษณะ กึ่งส่วนบุคคล (semi-private) ซึ่งมีขนาดเล็กและแทรกอยู่กับกลุ่มอาคารเพื่อเป็นทางสัญจร พื้นที่พักผ่อน หรือเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ เช่น พื้นที่โล่งว่างหน้าอาคาร ถนนคนเดิน เป็นต้น

รูปที่ 2.8 พื้นที่โล่งว่างภายในกลุ่มอาคาร
บริเวณชุมชนแพรงภูธร
(ที่มา: ผู้วิจัย, 2549)

- พื้นที่ปิดล้อม (enclosure space) เกิดจากการปิดล้อมของสิ่งก่อสร้างต่างๆ นับตั้งแต่ ถนน อาคารและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นอื่นๆ

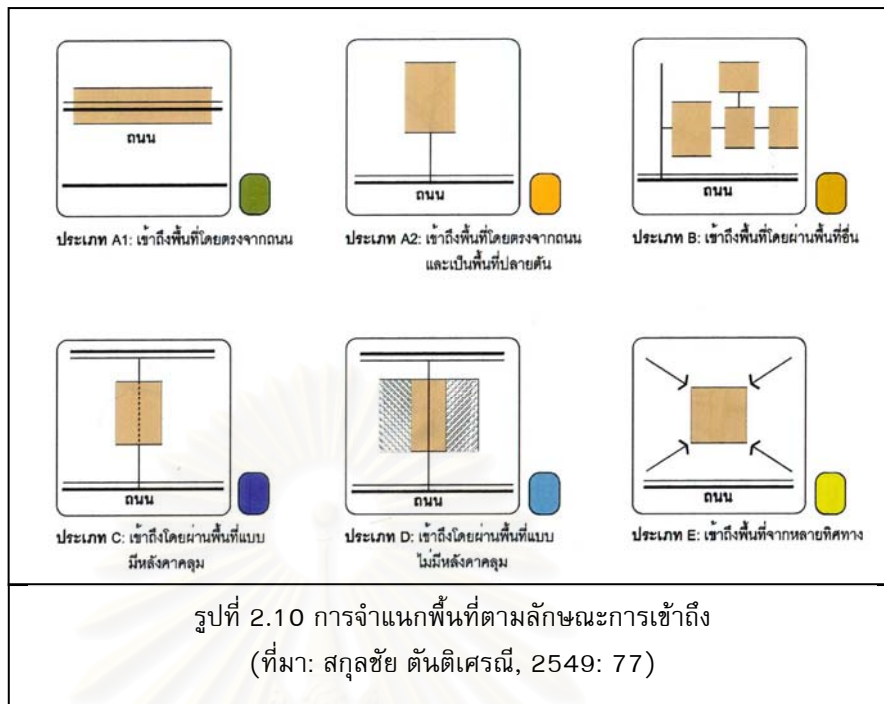

รูปที่ 2.9 ตัวอย่างพื้นที่ปิดล้อม
(ที่มา: www.google.co.th และผู้วิจัย, 2549)

4) การแบ่งประเภทตามลักษณะการเข้าถึง

การเข้าถึงพื้นที่เป็นส่วนสำคัญในการแสดงถึงศักยภาพของพื้นที่นั้นๆ ซึ่งเมื่อสามารถเข้าถึงพื้นที่โล่งว่างได้อย่างสะดวก ก็จะทำให้พื้นที่มีอัตราการสัญจรผ่านของผู้ใช้สูง ซึ่งส่งผลต่อการใช้พื้นที่ โดยสามารถแบ่งลักษณะการเข้าถึง ได้ดังนี้ (สกุลชัย ตันติเศรณี, 2549)

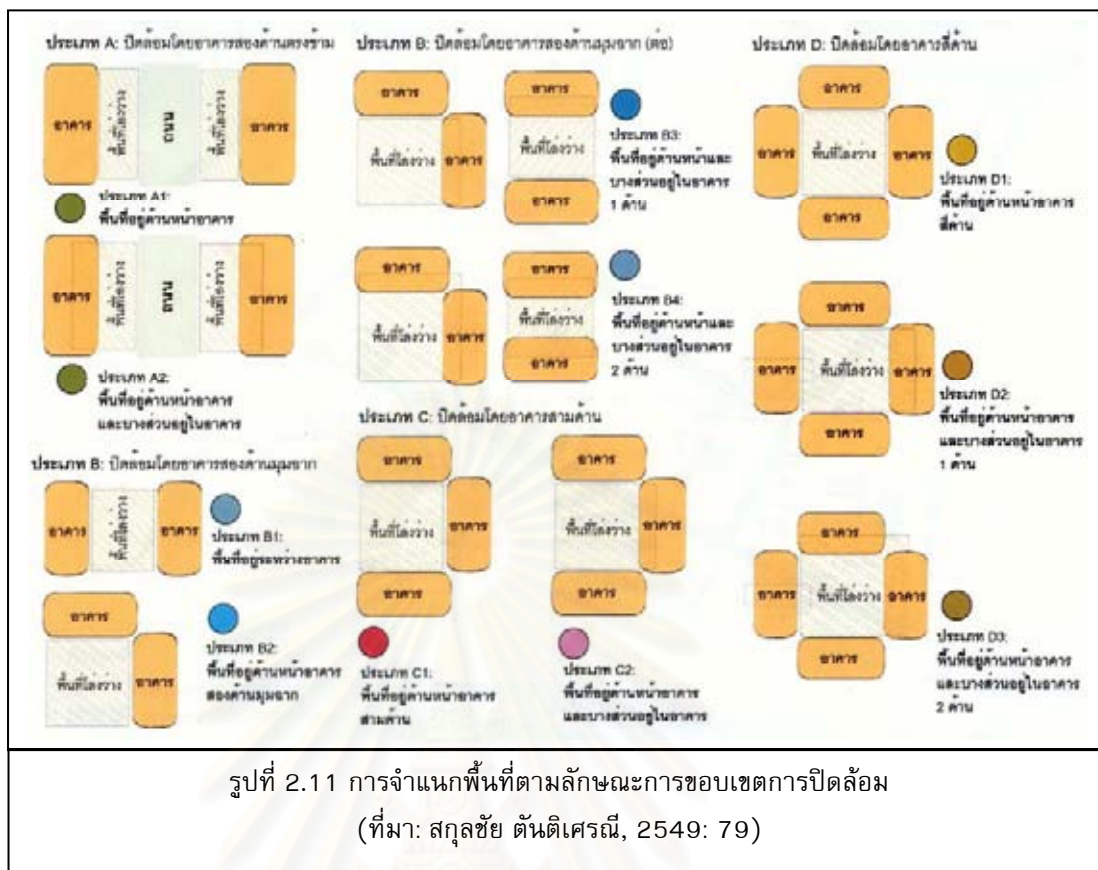
- เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ
 - การเข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน เป็นการเข้าถึงพื้นที่โล่งว่างที่อยู่ติดกับริมถนน ที่มีการเข้าถึงพื้นที่ได้โดยง่ายสามารถมองเห็นพื้นที่จากภายนอกได้อย่างชัดเจน มีความต่อเนื่องของพื้นที่ตามแนวถนนสายหลัก
 - การเข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนนและเป็นพื้นที่ปลายตัน เป็นการถึงพื้นที่โล่งว่างจากถนนได้โดยตรงเช่นเดียวกับแบบแรก แต่ปลายตัน
- เข้าถึงพื้นที่โดยผ่านพื้นที่อื่น เป็นการเชื่อมต่อพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งโดยผ่านพื้นที่โล่งว่างที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน การเข้าถึงลักษณะนี้มักเกิดขึ้นกับพื้นที่ที่มีการใช้ถนนร่วมกัน เช่น บริเวณซอย และพื้นที่ขนาดใหญ่ที่มีการถูกแบ่งย่อยออกภายหลัง ทำให้การเข้าถึงพื้นที่หนึ่งเสมอ
- เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง เป็นการเข้าถึงพื้นที่โดยสามารถเข้าได้หลายทิศทาง ซึ่งพื้นที่ลักษณะนี้เป็นศูนย์รวมของกิจกรรม เช่น ทางแยก พื้นที่ส่วนกลางของคนในชุมชน ตลาด ลานเอนกประสงค์

5) การแบ่งประเภทตามลักษณะขอบเขตการปิดล้อม

พื้นที่โล่งว่างที่ดีควรมีขอบเขตทางกายภาพของรูปทรงอย่างชัดเจน เพื่อสร้างขอบเขตพื้นที่กิจกรรมโดยการปิดล้อมของอาคาร ลักษณะขอบเขตการปิดล้อมมี ดังนี้ (สกฤษชัย ตันติเศรณี, 2549)

- ปิดล้อมอาคารสองด้านตรงข้าม เป็นการปิดล้อมโดยอาคารริมถนนทั้งสองด้านในลักษณะต่อเนื่องไปตามความยาวของถนน ซึ่งมักอยู่บริเวณริมถนนซึ่งมีระยะของถนนไม่กว้างมากนัก กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นถนนคนเดิน ร้านค้าขายของร้านอาหาร ซึ่งมีการใช้พื้นที่ทั้งในและนอกอาคาร
- ปิดล้อมโดยอาคารสองด้านมุมฉาก เป็นการปิดล้อมพื้นที่โดยอาคารพาณิชย์ทั้งสองด้านซึ่งอาจจะเป็นด้านตรงกันข้าม หรือเป็นด้านที่ชิดกันในลักษณะมุมฉากการปิดล้อมเช่นนี้จะทำให้ผู้ใช้พื้นที่สามารถรับรู้ถึงขอบเขตพื้นที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ใช้สามารถสร้างขอบเขตได้จากจินตภาพของตน เป็นจุดเริ่มของความรู้สึก “โอบล้อม” ของพื้นที่
- ปิดล้อมโดยอาคารสามด้าน การปิดล้อมรูปแบบนี้ทำให้ผู้ใช้รู้สึกถึงพื้นที่ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเนื่องจากพื้นที่ได้ถูกปิดล้อมโดยอาคารทั้งสามด้าน ซึ่งทำให้ผู้ใช้รู้สึกถึงความปลอดภัยในการใช้พื้นที่และสามารถควบคุมการเข้าถึงพื้นที่ได้
- ปิดล้อมโดยอาคารทั้งสี่ด้าน การปิดล้อมรูปแบบนี้ทำให้ผู้ใช้สามารถรับรู้ได้ถึงการปิดล้อมชัดเจนที่สุด ทำให้พื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัวมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพื้นที่ถูกอาคารโอบล้อมไว้ทั้งสี่ด้านซึ่งทางเข้าอาจถูกกำหนดด้วยชอยเล็กๆ หรือเป็นพื้นที่ระหว่างอาคารในการลอดผ่านอาคารสู่พื้นที่ ซึ่งช่วยให้พื้นที่สามารถกำหนดเส้นทางเข้าออกสร้างความปลอดภัยให้แก่พื้นที่มากขึ้น

รูปที่ 2.11 การจำแนกพื้นที่ตามลักษณะการขอบเขตการปิดล้อม (ที่มา: สกฤษชัย ตันดิเศรณี, 2549: 79)

2.2.3 ความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมือง

Tunnard and Pushkarew (1963) ได้กล่าวถึงความสำคัญของที่ว่างในชุมชนว่า ที่ว่างในชุมชนเมืองนั้นจะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมต่างๆ ในเมือง ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการผลิตและแรงงาน ระบบการป้องกันและรักษาความสงบ การตกแต่งประดับประดาเมืองตลอดจนการพักผ่อนหย่อนใจของชาวเมือง แนวคิดของ Tunnard and Pushkarew แตกต่างจากแนวคิดของ Stanley B Tankel ในด้านองค์ประกอบของทิวทัศน์เมือง มุมมองที่สวยงามสำหรับผู้พบเห็น และความรู้สึกเป็นส่วนตัว โดย Stanley B Tankel กล่าวถึงความสำคัญของที่ว่างในชุมชนเมืองไว้ 3 ประการ

- 1) เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมือง ไม่ว่าจะป็นรูปแบบการพักผ่อนหย่อนใจที่ไม่ต้องออกแรงออกกำลังกาย (passive recreation) หรือการพักผ่อนหย่อนใจที่ต้องการออกแรง (active recreation)
- 2) เป็นจุดหมายตามองค์ประกอบของทิวทัศน์เมือง รวมทั้งทำให้เกิดมุมมองที่สวยงามสำหรับผู้พบเห็นในขณะเดินและพักผ่อนท่องเที่ยว
- 3) ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนตัว หลุดพ้นจากสภาพเมืองที่สับสนวุ่นวาย เกิดความรู้สึกสบาย ช่วยทำให้เมืองดูกว้างขวางและเป็นสัดส่วน

กฤติยา ไชยธนะสันติ (2518) อ้างว่า สำหรับประเทศไทย ความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมืองเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) เพื่อการค้า เป็นพื้นที่เพื่อการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนสินค้า พื้นที่ลักษณะนี้อาจมีมากกว่าหนึ่งแห่งในเมือง

- 2) เพื่อการสื่อสาร เป็นสถานที่เพื่อกิจกรรมทางสังคม เป็นจุดที่มีการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอด หรือกระจายข่าวสาร เป็นที่ที่ผู้คนจะมาพบปะ พูดคุย
- 3) เพื่อการนัดพบการ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 4) เพื่อการคารวะศรัทธา
- 5) เพื่อเน้นให้ความสำคัญ เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของอาคารที่มีความสำคัญ เช่นอนุสาวรีย์ ศาลากลาง เป็นต้น
- 6) เพื่อผลทางด้านอารมณ์มองเห็น เพื่อผลด้านความงาม หรือเป็นพื้นที่ที่กระจายคนจำนวนมากออกมาจากตัวอาคาร

สำหรับพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมืองเหล่านี้มีทั้งที่ถูกสร้างขึ้น เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และการเข้ายึดครองครอบครองของผู้คนในชุมชนเมือง

2.2.4 ลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมือง

1) ลักษณะทางกายภาพ

Marcus and Francis (1990) พื้นที่ว่างสาธารณะของย่านที่ดีควรตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลชั้นแรกของบริเวณย่านที่มีความหลากหลายและความหนาแน่นการใช้ที่ดินในระดับสูง

คำแถลงการณ์แห่งเบ็คเลย์ (1987) กล่าวถึง พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีคุณภาพและน่าสนใจ ในเขตชุมชนเมืองคือที่ว่างซึ่งถูกโอบล้อมด้วยผนังอาคารที่เรียงชิดติดต่อกันในขนาดและสัดส่วนที่พอเหมาะ ที่ว่างลักษณะดังกล่าวจะดึงดูดความสนใจได้ดี โดยเฉพาะกลุ่มคนเดินเท้า เพราะสามารถใช้เป็นเวทีสาธารณะสำหรับงานแสดงกลางแจ้ง การพบปะสังสรรค์ การค้าขายปลีกย่อย ตลอดจนการพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งนี้ ที่ว่างดังกล่าวจะต้องปลอดภัยด้วย

พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง ซึ่งมักมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ มีรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะที่แตกต่างหลากหลายและโดยมากเป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง หรือไม่ก็เกาะตัวเป็นแนวยาวไปตามทางสัญจร เนื่องจากพื้นที่มีจำกัดนั่นเอง รูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะดังกล่าวทำให้เกิดตัวนำสายตาจากการโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง ก่อเกิดเป็นมุมมองที่แปลกตา ส่งผลให้พื้นที่ว่างสาธารณะมีความน่าสนใจ

ดังนั้น ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมือง ควรมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนใช้งานได้หลายกิจกรรม (multi use) สามารถเชื่อมถึงกันโดยง่ายและมีระบบการเปิดปิดที่ดี คือ ต้องเข้าถึงได้ง่าย ในขณะเดียวกันต้องมีลักษณะปกป้องตัวเอง (defensible) และมีตัวนำสายตาที่ก่อให้เกิดมุมมองที่แปลกตา

2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

พื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมืองลักษณะทางเศรษฐกิจ ควรมีกิจกรรมการค้าที่หลากหลายตลอดช่วงเวลาดึงดูดคนหลายกลุ่มระดับรายได้ หลายช่วงเวลา หลายสถานที่ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบพื้นที่ว่างสาธารณะว่ามีการใช้ที่ดินที่เอื้อต่อการเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างไร เช่น เป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการ โรงเรียน หรือสถานที่สำคัญ บริเวณดังกล่าวก็必将มีความคึกคัก เป็นต้น

3) ลักษณะทางสังคม

พื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมืองลักษณะทางสังคม ควรมีความหลากหลายประเภทของกลุ่มคนที่เข้าใช้พื้นที่ว่างที่สาธารณะ กล่าวคือ มีความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้ เชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เป็นต้น

สามารถสรุปได้ว่า การมองเห็นและการเข้าถึงมีความสำคัญอย่างมากที่ทำให้พื้นที่สาธารณะประสบความสำเร็จ กล่าวคือ พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการมองเห็นและเข้าถึง มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่ อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ (multi use) ในหลากหลายเวลา (multi time) โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภท (multi type) ความหลากหลายดังกล่าวย่อมส่งผลทำให้พื้นที่ว่างสาธารณะเกิดความคึกคัก และมีชีวิตชีวา

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า

2.3.1 ความสำคัญของการเดินเท้าในเมือง

Jacobs (1961) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเดินเท้าในเมืองว่า ถนนและทางเท้าคือดัชนีวัดคุณภาพของเมือง เมืองใดมีถนนและทางเท้าที่มีชีวิตชีวา เมืองนั้นก็มีความน่าสนใจ แต่ในทางตรงกันข้ามเมืองที่มีถนนเงียบเหงาจะรู้สึกน่าเบื่อหน่ายและไม่ปลอดภัย และเพื่อให้มีผู้คนผ่านไปผ่านมาเป็นจำนวนมากๆ ตลอดเวลาในย่านใจกลางเมืองควรใช้ที่ดินแบบผสมผสาน ทั้งที่อยู่อาศัย ร้านค้า ที่ทำงาน และสถานศึกษา ต่อมา Dantzig และ Saaty ได้อ้างอิงแนวคิดของ Jacobs ในเรื่องของการเดินเท้าในเมืองว่าจะทำให้พื้นที่สาธารณะในเมืองเกิดความคึกคัก และเกิดกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งมีความมุ่งหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิต คือ การประหยัดเวลาเดินทาง ค่าก่อสร้าง และพลังงาน การเดินเท้าจะทำให้เกิดการนำผู้คนมาอยู่รวมกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะก่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลายมากขึ้น การให้บริการต่างๆ ก็เป็นไปอย่างทั่วถึงและคุ้มค่าใช้จ่าย ชีวิตสังคมเมืองก็จะสะดวก สบายและปลอดภัยมากขึ้นอีกทั้งยังทำให้เมืองมีสภาพแวดล้อมที่ดีและปราศจากมลภาวะ ความสำคัญดังกล่าวคล้ายกับ ที่นักวิชาการของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดบรุกซ์ ประเทศอังกฤษ (1996) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเดินเท้าในเมืองว่า จะทำให้สังคมอบอุ่น ช่วยกันสอดส่องดูแลความปลอดภัย ธุรกิจการค้าจะคึกคัก การเดินทางด้วยรถยนต์และส่วนตัวจะลดลง การใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะจะเพิ่มขึ้นส่งผลให้มลภาวะลดลงและประหยัดพลังงาน ในขณะที่ ไชศรี ภักดีสุขเจริญ (2547) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงความสำคัญของการเดินเท้าในเมืองว่า การสัญจรเพื่อเข้าถึงพื้นที่ (moving to) และการสัญจรเพื่อผ่านพื้นที่ (moving through) ของคนเดินเท้าที่หลากหลายวัตถุประสงค์ หลากหลายประเภทของผู้คน และหลากหลายช่วงเวลา จะทำให้ย่านหรือยอมนั้นๆ มีบรรยากาศของคนเดินเท้าที่คึกคัก ไม่เงียบเหงา หรือเปลี่ยวจนน่ากลัวอันตราย ไม่ว่าจะในช่วงเวลาใดของวัน

2.3.2 พฤติกรรมและรูปแบบของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า

Jacobs (1961) กล่าวว่า ถนนและทางเท้าเป็นพื้นที่สาธารณะที่สำคัญที่สุดของเมือง รูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าในลักษณะต่างๆ จึงมักปรากฏอยู่บนทางเท้าภายในเมือง Badner (1989) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงการที่ทางเท้ามีหน้าที่หลักเช่นเดียวกับถนนคือ รองรับการสัญจร ทางเท้าอาจเป็นทางเดินที่ขนานไปกับแนวถนน หรืออาจแยกต่างหากจากแนวถนน ประเภทของทางเท้าได้แก่

- 1) ทางเท้าขนานไปกับแนวถนน (side walk) คือ ทางเท้าที่อยู่ขนานสองข้างของถนนของเมือง มักมีการสัญจรหนาแน่น ทั้งทางถนนและเลียบบแม่น้ำ คูคลอง
- 2) ทางเท้าชนิดที่เป็นทางลัด คือ ทางเท้าที่มักเป็นที่รู้จักกันเฉพาะกลุ่ม ซึ่งถ้าหากได้รับการส่งเสริมให้อยู่ในระนาบทางเท้าของเมือง และปรับปรุงสภาพแวดล้อมสองข้างทาง จะเพิ่มความคล่องตัวให้กับระบบการสัญจรของเมืองได้

- 3) ย่านทางเดินเท้า (pedestrian zone) เป็นพื้นที่ที่ได้จัดเตรียมการออกแบบไว้เพื่อการเดินเท้าโดยเฉพาะ เช่น ทางเท้าระหว่างอาคารพาณิชย์ หรือย่านทางเดินเท้า (pedestrian mall) คือย่านที่สามารถเดินเชื่อมต่อกันได้ทั้งบริเวณโดยปลอดจากการสัญจรของยานพาหนะซึ่งเป็นมาตรการที่มีเกือบทุกเมืองของยุโรป และบางเมืองในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย บริเวณดังกล่าวมักเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีบรรยากาศในเชิงนันทนาการและมีชีวิตชีวา
- 4) ทางเท้าชั่วคราว ได้แก่ ถนนบางสายที่ถูกปิดในวันพิเศษเพื่อใช้เป็นทางเดินเท้าหรือเพื่อกิจกรรมนันทนาการ เช่น ถนนกินซ่าในโตเกียว หรือปรากฏการณ์ตลาดนัดที่พบได้ทั่วไปในเมืองไทย เป็นต้น
- 5) ทางลอดหรือทางข้าม (crosswalk) เป็นทางเดินเท้าที่อยู่ในแนวขวางเส้นทางในระบบ ทางเดินเท้าประเภทนี้จะช่วยให้การเชื่อมต่อทางเดินเท้าเป็นระบบที่มีความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ overpass หมายถึง ทางเดินเท้าในแนวขวางเส้นทางที่อยู่ในระดับเหนือพื้นดิน และ underpass หมายถึง ทางเดินเท้าในแนวขวางเส้นทางที่อยู่ในระดับใต้พื้นดิน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของคนเดินเท้าเป็นสำคัญ โดยจำแนกทางเท้าประเภทนี้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) แบบควบคุม โดยใช้สัญญาณไฟจราจร ตำรวจจราจร ตัวควบคุมคอมพิวเตอร์และอื่นๆ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีปริมาณการจราจรหนาแน่น ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการควบคุมเพื่อความปลอดภัยในการเดินข้ามถนน (2) แบบไม่ควบคุม ในบริเวณที่ไม่มีการจราจร หรือปริมาณการจราจรเบาบาง หรือเขตที่มีการจำกัดความเร็วของยานพาหนะ เป็นต้น

ไซครี ภัคดีสุขเจริญ (2548) ได้อธิบายถึงรูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้าในลักษณะต่างๆ แบ่งออกได้เป็น รูปแบบกิจกรรมการสัญจร (moving activity pattern) ทั้งที่เป็นการสัญจรผ่านและการสัญจรเพื่อการเข้าถึง รวมทั้งรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (static activity pattern) เพื่อพบปะและปฏิสัมพันธ์กันของผู้คน

ในขณะที่ เอ็ดมอนด์ ฮันตสตัน (2539) กล่าวว่า วิธีทางเดินก็ควรมีความหมายในตัวของมันเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นทางตรงเข้าสู่จุดเสมอไปอาจจะขดโค้ง กววนไปมา เป็นชอกชอย ราบรื่น หรือกันดาร ขึ้นหรือลงสุดแต่จะให้เป็นที่ไปก่อนจะถึงจุดหมาย (ที่อ้างว้าง วกไปวนมา ราบรื่น หรือกันดาร ก็เห็นจะเป็นภายในปาร์ค หรือจุดท่องเที่ยวบางแห่ง ที่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น)

2.3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า

Jacobs (1961) ได้กล่าวว่า ความหลากหลายของกิจกรรมและการใช้ประโยชน์บนพื้นที่สาธารณะนั้น เกิดจากคุณสมบัติบางประการทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมือง ตัวอย่างเช่น จำนวนประตูของอาคารที่สามารถเปิดออกสู่ถนนได้โดยตรง ช่วงทางเดินสั้นๆ แต่ต่อเนื่อง กันโดยตลอด หรือลักษณะของถนนที่เอื้อให้เกิดการเลี้ยวเดินบ่อยครั้ง และ Jacobs ยังได้กล่าวถึง การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารในเมืองว่าควรเป็นแบบผสมผสาน ทั้งที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน ร้านค้าที่หลากหลาย ทั้งนี้จะสามารถดึงดูดให้ผู้คนผ่านไปมาเป็นจำนวนมากอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนเดินผ่านจำนวนมากจะเกิดความน่าสนใจ และเป็นตัวดึงดูดให้เกิดการเดินทางที่เพิ่มขึ้นภายในพื้นที่ เพราะผู้คนมักชอบดูผู้คนด้วยกัน ในขณะที่ Cullen (1961) อ้างว่า ภูมิทัศน์เมืองที่ดีจะส่งเสริมให้เกิดการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้าในเมืองเพิ่มขึ้น เช่น การปิด

ถนนสำหรับรถยนต์เพื่อให้ประชาชนใช้เดินเท้า พบปะสังสรรค์ และสร้างกิจกรรมร่วมกัน (pedestrianisation) การติดตั้งท่อนถนน (bollard) เพื่อแยกทางเดินเท้าออกจากถนนที่แล่น การใช้ป้ายที่เป็นสัญลักษณ์แทนตัวหนังสือ การนำสายไฟฟ้าลงฝังในท่อใต้ดินเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการเริ่มต้นที่จะให้ผู้คนเห็นประโยชน์ของการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างควมมีชีวิตชีวาให้แก่เมือง

ต่อมา Burden และ Miles et al. (1978) ทำการศึกษาถึงตำแหน่งที่ตั้งและความสัมพันธ์กับถนน ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะชี้ว่าพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในเมืองถูกใช้งาน และมีกิจกรรมสาธารณะมากน้อยเพียงใด โดยเน้นให้เห็นว่าการเชื่อมต่อของมุมมองและการเข้าถึง จะส่งผลโดยตรงต่อระดับการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้า ในขณะที่ Whyte (1980) ได้สรุปปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่สาธารณะประสบความสำเร็จว่า ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะว่าสัมพันธ์กับโครงข่ายทางสัญจรโดยรอบมากน้อยเพียงใด รวมถึงปริมาณความหนาแน่นของการสัญจรของคนเดินเท้าในบริเวณ โดยรอบพื้นที่ และความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่นั้นๆ กับพื้นที่อื่นๆ ในเมือง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการสร้างควมมีชีวิตชีวาของพื้นที่สาธารณะในเมือง ผลการศึกษาของ Whyte คล้ายกับผลการศึกษาของ Lennard และ Lennard (1985) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยของการสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะให้ประสบความสำเร็จ โดยรวบรวมข้อมูลคุณสมบัติทางกายภาพ และประโยชน์ใช้สอยต่างๆ อันประกอบด้วย ตำแหน่งที่ตั้ง ขนาดขอบเขต อุกรณ์ประดับถนน อาคารแวดล้อมที่เป็นฉากหลังของพื้นที่สาธารณะ ที่สำคัญโครงข่ายการประสานของระบบทางเดินเท้าที่มีชีวิตชีวาทั้งสิ้น

ในขณะที่ Carr et al. (1995) สรุปจากงานศึกษาวิจัยว่าปริมาณการใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองที่ประสบความสำเร็จอย่างมากรั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ที่ผู้ออกแบบกำหนดให้เท่านั้น แต่เป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ อันประกอบด้วย

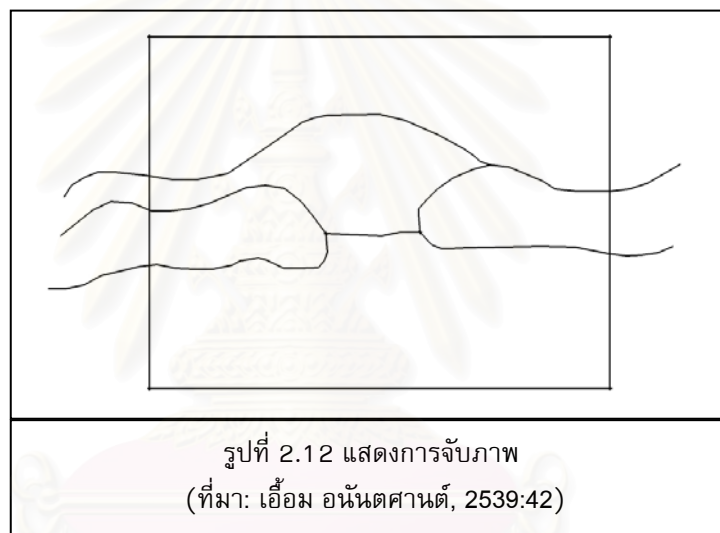
- 1) ความสะดวกสบาย เช่น การจัดให้มีที่นั่งพักอย่างพอเพียง
- 2) มีบรรยากาศเอื้อต่อกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น พื้นที่ปลอดจากยานพาหนะ มีสภาพภูมิทัศน์ที่ดี
- 3) การมีบรรยากาศเอื้อต่อกิจกรรมที่สร้างควมมีชีวิตชีวา เช่น พื้นที่สำหรับกิจกรรมบันเทิงต่างๆ ทั้งที่ประจำและไม่ประจำ พื้นที่ที่สนับสนุนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างคน
- 4) การสร้างบรรยากาศของการค้นหาประสบการณ์เมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น ลัทธิฐานที่หลากหลายของพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย

ทฤษฎีภูมิทัศน์เมืองของ Cullen เน้นการสร้างควมสัมพันธ์ระหว่างสายตามนุษย์กับสภาพแวดล้อมเมือง ซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดระเบียบบนท้องถนนและทางเท้า ควมมีชีวิตชีวาและเสน่ห์แบบเมืองเล็กๆ Cullen ยังคิดค้นหากหลักการและเทคนิควิธีสำหรับออกแบบเมืองที่สร้างสรรค์ในที่นี้ขอกกล่าวถึงเพียงหนึ่งหลักการที่ Cullen คิดค้น คือ หลักการทั่วไปสำหรับการสร้างเมืองให้มีเอกลักษณ์เพื่อจดจำได้นั้น การใช้เส้นสายเรขาคณิตอย่างเดียวนั้นไม่พอ แต่จะต้องออกแบบให้

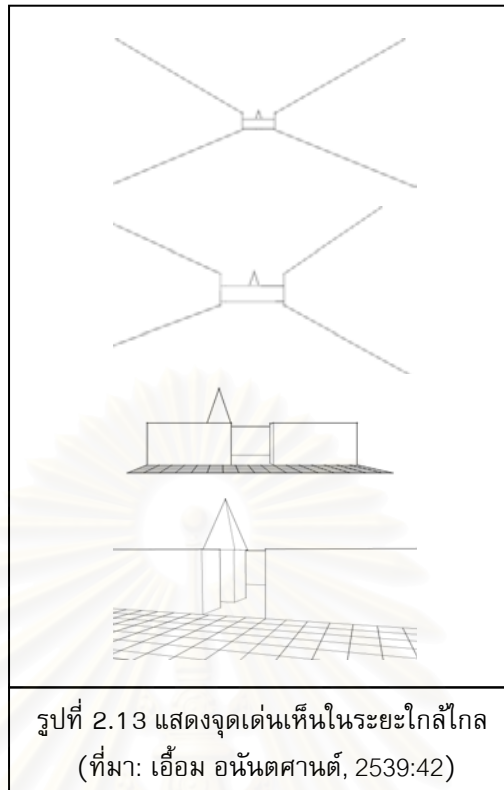
- 1) เข้ากับที่ตั้งและสอดรับกับภูมิประเทศอย่างแนบแน่น
- 2) เกิดศูนย์กลางของเมืองที่เน้นควมสำคัญด้วยขนาดและกิจกรรม
- 3) ที่พักอาศัยแต่ละประเภท แต่ละกลุ่ม มีลักษณะเฉพาะของกลุ่ม
- 4) ย่านต่างๆ มีขอบเขตที่เด่นชัด ไม่กระจายปะปนกันจนแยกไม่ออก

- 5) ใช้ ภูมิสัญลักษณ์ ในแต่ละย่านเป็นตัวเชื่อมโยงโครงข่ายทั้งหมดของทั้งเมือง เนรมิตภาพอันติดตาตรึงใจแก่ผู้คนที่ผ่านจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง ไล่เรียงไปจนถึงจุดสุดยอด โดยการปรับระดับและสภาพภูมิประเทศบ้าง การปลูกต้นไม้เสริมวิวบ้าง ตลอดจนการสร้างพื้นที่สาธารณะซึ่งให้ ความรู้สึกถูกปิดล้อม (sense of enclosure) และความรู้สึกถึงความเป็นสถานที่พิเศษ (sense of place)

เอ็ดมอนด์ ฮันต์ (2539) กล่าวว่า ภาพภูมิประเทศ (landscape) ที่งดงามนั้น เราจะมองเห็นได้ขณะที่เราเดินทางหรือเคลื่อนไหวอยู่หรืออาจจะเห็นได้จากหน้าต่างอาคาร หรือจากทางเข้าใหญ่ จึงควรต้องมีการศึกษาถึงแนว หรือเส้นสายตาจากจุดที่เรายืนอยู่ การพิจารณาโดยใช้ทัศนียภาพ (perspective) เป็นวิธีหนึ่ง และถ้าจะให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ควรพิจารณาจากรูปหุ่น โดยสมมุติให้สายตาอยู่ที่ระดับใกล้พื้นดินตามจุดต่างๆ ก็จะสามารถเห็นภาพได้หลายๆ มุม และตัดสินใจได้ว่าภาพจากมุมใดเป็นภาพที่งามหรือแก้ไขอย่างไรเป็นต้น

ภาพภูมิประเทศเป็นภาพที่เราเห็นได้เมื่อเรากำลังเคลื่อนไหว เป็นไปไม่ได้ที่จะต้องมีอยู่ภาพเดียวที่สวยงามจับใจ แต่จะต้องมีภาพที่ติดตามกันมาเป็นเป็นแถวตามลำดับ ซึ่งภาพเหล่านี้คงจะสวยงามไม่ยิ่งหย่อยกว่ากัน ที่สำคัญที่สุดก็คือ จะต้องเห็นภาพแต่ละภาพเป็นระยะซึ่งเกี่ยวเนื่องกันประดุจลูกโซ่ เป็นต้นว่า เห็นภาพนั้นแต่ไกล เป็นภาพเล็กๆ เมื่อใกล้เข้ามาก็เห็นภาพชัดขึ้น ต่อมาภาพนั้นก็ชัดจนขึ้นอีก เฉพาะอย่างยิ่งที่พื้นทางเดินด้านหน้า (foreground) และในขั้นสุดท้ายคุณล้ายกับว่าทุกสิ่งหายวับไปชั่วครู่ (เนื่องจากเข้ามาอยู่ในที่จำกัด) แล้วทันใดภาพที่ต้องการก็ปรากฏออกมาอีกครั้งอย่างกระจ่างชัด

รูปที่ 2.13 แสดงจุดเด่นเห็นในระยะใกล้ไกล
(ที่มา: เอ็ม อนันตศานต์, 2539:42)

สามารถสรุปได้ว่า ความหลากหลายของการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร ความหลากหลายของกิจกรรม โครงข่ายการประสานของระบบทางเดินเท้า ความสัมพันธ์ของตำแหน่งพื้นที่สาธารณะกับโครงข่ายทางสัญจรโดยรอบ ลักษณะของพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย การเชื่อมต่อของมุมมองและความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ ตลอดจนจรรยาบรรณและการจัดวางตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะทำให้เกิดตัวนำสายตาจากการโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง ก่อเกิดเป็นมุมมองของการมองเข้าสู่พื้นที่อย่างต่อเนื่องและสามารถมองออกไปยังพื้นที่อื่นๆ ทำให้เกิดเป็นความรู้สึกถูกปิดล้อม (sense of enclosure) และความรู้สึกถึงความเป็นสถานที่พิเศษ (sense of place) ดังนั้นลักษณะของพื้นที่ที่แตกต่างหลากหลายส่งผลให้ปัจจัยในด้านการมองเห็นมีอิทธิพลต่อรูปแบบของการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้า ทั้งนี้ปัจจัยดังกล่าวยังมีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ (multi-use) ในหลากหลายเวลา (multi-time) โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภท (multi-type of people) อีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความมีชีวิตชีวาของพื้นที่สาธารณะในเมืองด้วย

ทั้งนี้ ยังมีลักษณะของพื้นที่ที่สามารถมองเห็นแต่เข้าถึงไม่ได้ กล่าวคือ ลักษณะของพื้นที่ที่ถูกมองเห็นแต่มีปัจจัยบางอย่างทำให้ไม่สามารถเข้าถึงได้ หรือเป็นช่องมองที่มองออกไปยังพื้นที่ที่มองเห็นได้แต่ไม่สามารถผ่านช่องมองดังกล่าวเพื่อไปยังพื้นที่นั้นได้ อาจต้องเสียเวลา และระยะทางที่ไกลกว่าเดิมเพื่อเข้าถึงพื้นที่นั้นๆ

2.3.4 อิทธิพลและผลกระทบของการเดินเท้าในเมืองที่มีต่อสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

ศุภิตา สว่างแจ้ง (2549) สรุปอิทธิพลและผลกระทบของการเดินเท้าในเมือง ดังนี้

1) ด้านกายภาพ การเดินเท้าในชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะพบในบริเวณย่านธุรกิจการค้า หรือบริเวณของจุดบริการระบบขนส่งสาธารณะและในพื้นที่ที่มีปริมาณของคนเดินเท้าเข้าใช้พื้นที่เป็นจำนวนมาก เช่น การหยุดเพื่อทำกิจกรรมการค้าขายสินค้า การยืนรอรถประจำทาง เป็นต้น ระดับการสัญจรที่สูงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ประโยชน์อาคารให้เป็นเพื่อการพาณิชย์กรรม และพัฒนาไปสู่การเพิ่มความหนาแน่นของย่านนั้นๆ ได้

2) ด้านเศรษฐกิจ ในบริเวณที่มีคนเดินเท้าเป็นจำนวนมากจะทำให้พื้นที่เมืองในบริเวณนั้นเกิดความคึกคักและพัฒนากลายเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญ มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อาศัยประโยชน์จากคนเดินผ่าน เช่น ร้านขายสินค้า ร้านให้บริการต่างๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับพื้นที่ที่มีคนเดินเท้าค่อนข้างบางตาพื้นที่บริเวณนั้นจะเงียบเหงาส่งผลลบต่อระบบเศรษฐกิจในพื้นที่นั้นๆ

3) ด้านสังคม ลักษณะของทางเท้าที่มีคนเดินเท้าเป็นจำนวนมาก มักเป็นที่ที่รวมกิจกรรมต่างๆ ทำให้พื้นที่บริเวณนั้นมีบรรยากาศเมืองที่มีชีวิตชีวา และการเดินเท้าในเมืองจะทำให้สังคมอบอุ่นขึ้นด้วยกิจกรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนที่สัญจรทางเท้าซึ่งจะช่วยให้ทุกคนปลอดภัย

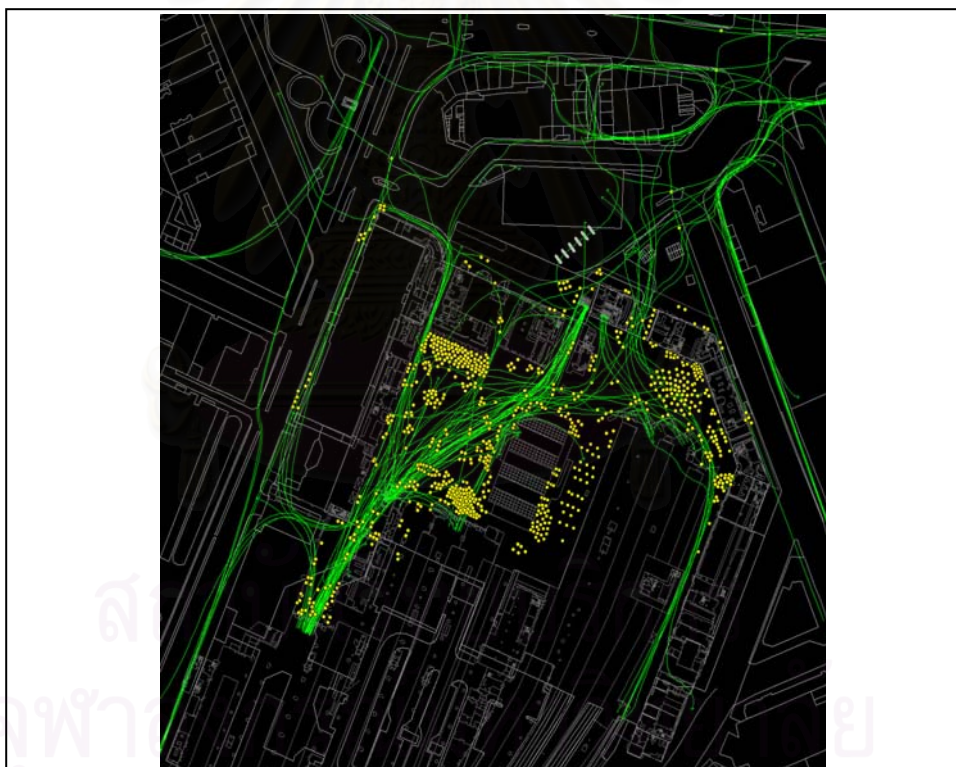
สังเกตเห็นได้ว่า อิทธิพลและผลกระทบของการเดินเท้าในเมืองที่มีผลต่อสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมนั้น จะเป็นผลกระทบที่มีความเชื่อมโยงกันอยู่ไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่งผ่านพื้นที่ กิจกรรม และเวลา ขณะที่บทบาทของทางเท้านั้น นอกจากจะมีลักษณะเป็นที่สาธารณะและผูกพันอยู่กับหลากหลายประเภทกลุ่มคน ทางเท้ายังถูกปรับเปลี่ยนบทบาทออกไปอีกหลายด้าน โดยเฉพาะการใช้ทางเท้าเพื่อตั้งวางขายสินค้า ทั้งหาบเร่ และแผงลอยต่างๆ เป็นต้น แต่หากว่ามีการจัดระเบียบอย่างเหมาะสมจะทำให้เมืองสวยงาม และจะช่วยให้กิจกรรมบนทางเท้ามีความคึกคักดูมีชีวิตชีวาเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้น การเดินเท้าในเมืองนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้ถนนและทางเท้าในบริเวณนั้นดูมีชีวิตชีวา ดึงดูดให้ผู้คนเดินผ่านไปมาตลอดเวลา และยังทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย เมืองนั้นก็จะมีคึกคักน่าสนใจ อีกทั้งยังได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของผู้คนที่ผ่านไปมาในพื้นที่ ที่เกิดจากการวางแผนการใช้ที่ดินแบบผสมผสาน เกิดจากรูปแบบกิจกรรมการเดินเท้าที่หลากหลายวัตถุประสงค์ (multi-use) จากกลุ่มคนหลากหลายประเภท (multi-type of people) ในหลากหลายเวลา (multi-time) แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการใช้พื้นที่ที่หลากหลาย

2.3.5 เทคนิคและวิธีการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า

การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ (observation procedures) สามารถสร้างเป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการเข้าสังเกตการณ์ปรากฏการณ์การใช้พื้นที่สาธารณะในรูปแบบต่างๆ ของคนเดินเท้าได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากเมืองเปิดทางเลือกให้ผู้คนสัญจรไปยังบริเวณต่างๆ ของคนเดินเท้าได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากเมืองเปิดทางเลือกให้ผู้คนสัญจรไปยังบริเวณต่างๆ เพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย จึงจำเป็นต้องจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการเข้าใช้พื้นที่ศึกษาในช่วงเวลาต่างๆ ของกลุ่มคนหลากหลายประเภทได้อย่างชัดเจน ซึ่งวิธีที่ใช้บันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า สามารถทำได้ด้วยวิธีสังเกตการณ์ดังที่กล่าวในเรื่องของรูปแบบของการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้าว่าปรากฏการณ์เดินเท้าจะมีอยู่ 2 ลักษณะหลัก ได้แก่ รูปแบบ

กิจกรรมการสัญจร (moving activity pattern) และรูปแบบกิจกรรมการจับจองของคนเดินเท้าในพื้นที่ (static activity pattern) ดังนั้นวิธีที่จะสามารถบันทึกปรากฏการณ์การเดินเท้าในเมืองได้อย่างสมบูรณ์ ตามความเหมาะสมกับขนาดของพื้นที่และจุดประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้ (delton, 1997)

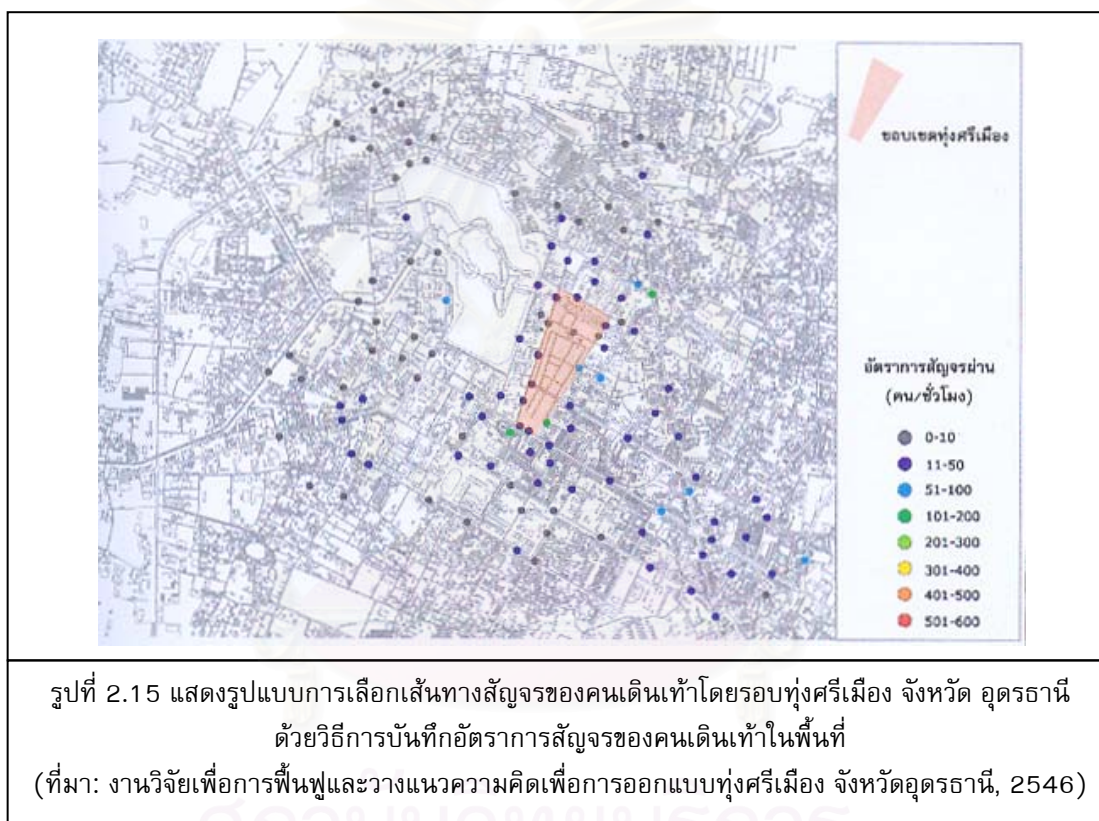
- 1) การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ เป็นการนับปริมาณคนเดินเท้าที่สัญจรผ่านในแต่ละด่าน (gate) เป็นอัตราของจำนวนคนต่อชั่วโมง โดยการกำหนดตำแหน่งของด่านมักจะเลือกบริเวณที่เป็นจุดตัดหรือทางแยกที่สำคัญ
- 2) การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ เป็นการสังเกตและบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า เพื่อระบุเส้นทางที่คนเดินเท้าส่วนใหญ่เลือกหรือไม่เลือกสัญจร
- 3) การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า เป็นการสังเกตและบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะอย่างเป็นระบบ เช่น การนั่ง ยืน นอน จุดที่มีการพบปะพูดคุย หรือมีปฏิสัมพันธ์กัน

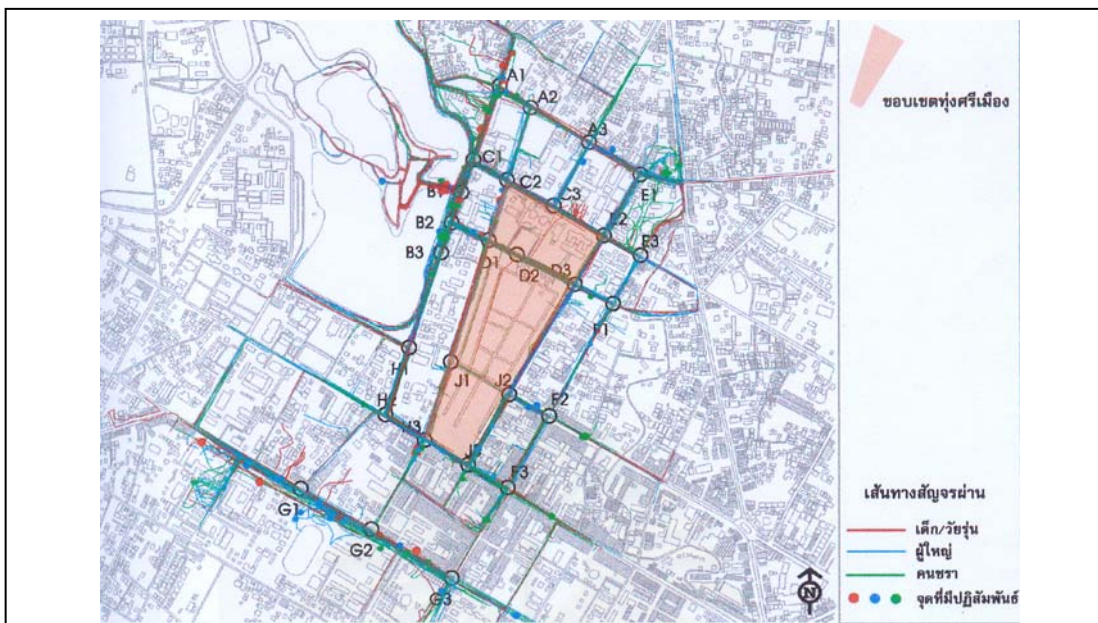
รูปที่ 2.14 ตัวอย่างการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจร และกิจกรรมการจับจองพื้นที่ (moving and static activity patterns) ของพื้นที่สาธารณะในสถานีรถไฟลอนดอนวิกตอเรียและพื้นที่โดยรอบ (ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2000)

2.3.6 ตัวอย่างงานวิจัย / กรณีศึกษา

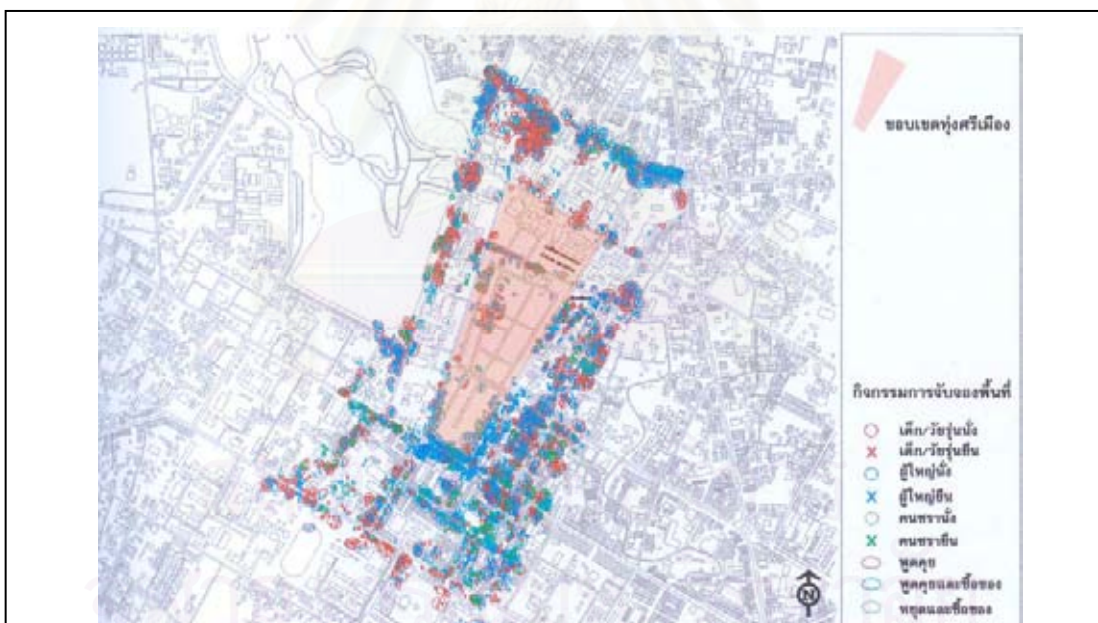
1) งานวิจัยเพื่อการฟื้นฟูและวางแนวความคิดเพื่อการออกแบบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี ไซศรี ภัคดีสุขเจริญ อภริตี เกษมศุข และรพีพัฒน์ สุวรรณะชญ (2546) ได้ทำงานวิจัยเพื่อการฟื้นฟูและวางแนวความคิดในการออกแบบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี ในงานวิจัยดังกล่าวมีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้าในเมืองอุดรธานี รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของวัน ทั้งวันระหว่างสัปดาห์ วันหยุด และวันที่มีกิจกรรมพิเศษ เช่น วันตลาดนัด โดยสามารถบันทึกปรากฏการณ์การเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า ทั้งอัตราการสัญจร รูปแบบการเลือกเส้นทาง รูปแบบการจับจองพื้นที่ จุดหรือบริเวณที่ผู้คนหยุดเพื่อมีปฏิสัมพันธ์หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งนับเป็นวิธีบันทึกที่สามารถแสดงภาพปรากฏการณ์ของชีวิตและสภาพแวดล้อมการเดินเท้าอย่างสมบูรณ์ลงบนแผนที่ได้

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2.16 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบทุ่งศรีเมือง จังหวัด อุดรธานี ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ (ที่มา: งานวิจัยเพื่อการฟื้นฟูและวางแนวความคิดเพื่อการออกแบบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี, 2546)

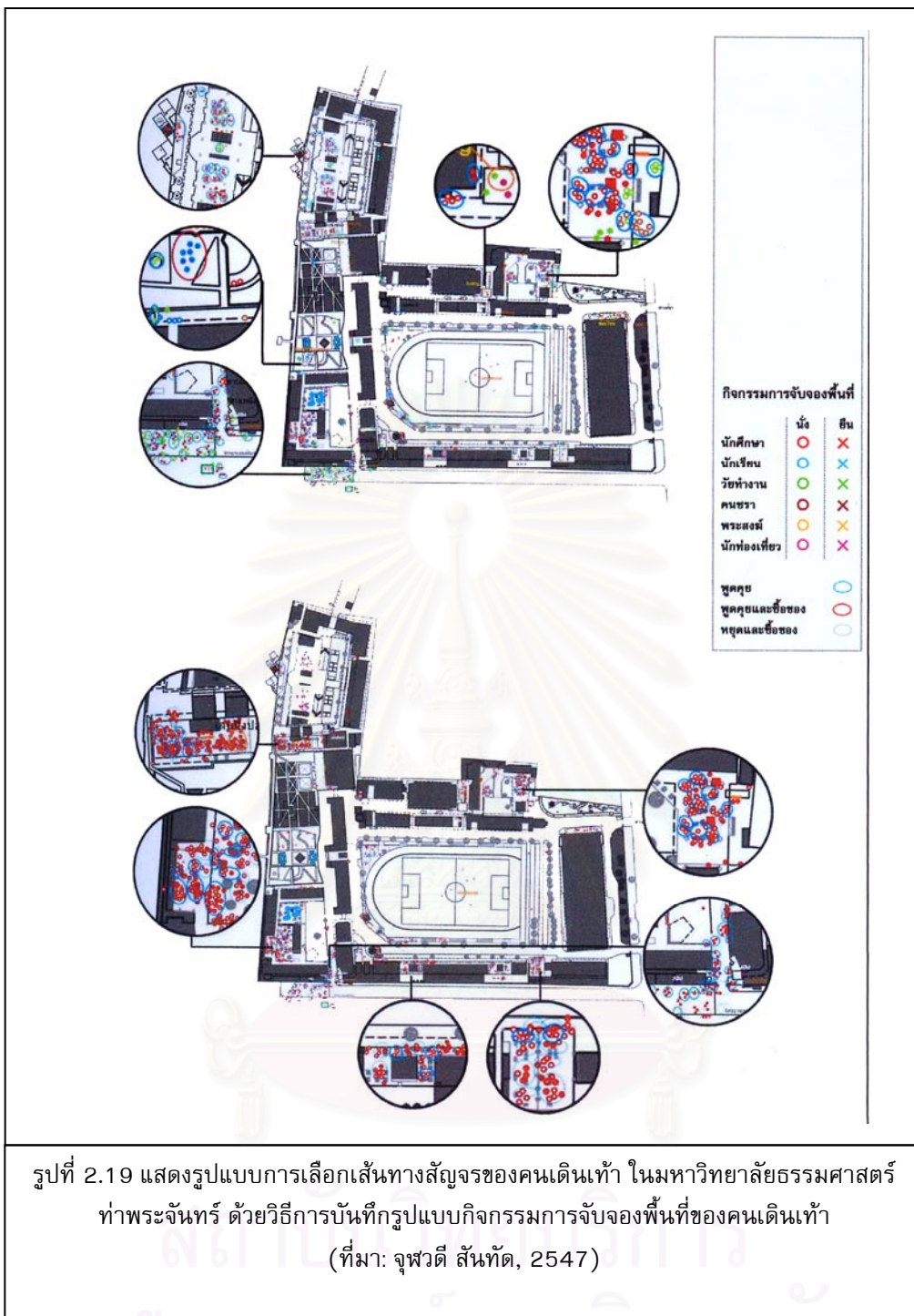
รูปที่ 2.17 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบทุ่งศรีเมือง จังหวัด อุดรธานี ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (ที่มา: งานวิจัยเพื่อการฟื้นฟูและวางแนวความคิดเพื่อการออกแบบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี, 2546)

2) การวิเคราะห์โครงข่ายพื้นที่และการสัญจรเพื่อปรับปรุงผังแม่บททางกายภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

จุฬวดี สันทัด (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์โครงข่ายพื้นที่และการสัญจรเพื่อปรับปรุงผังแม่บททางกายภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ในงานวิจัยดังกล่าวนั้นมีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้าบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ทำให้ทราบถึงการใช้งานในพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่เพื่อกิจกรรมทางการศึกษาไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน โดยสามารถบันทึกปรากฏการณ์การเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า ทั้งอัตราการสัญจร รูปแบบการเลือกเส้นทาง รูปแบบการจับจองพื้นที่ จุดหรือบริเวณที่ผู้คนหยุดเพื่อมีปฏิสัมพันธ์หรือกิจกรรมทางการศึกษา แลกเปลี่ยนสินค้า ข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างเป็นระบบ

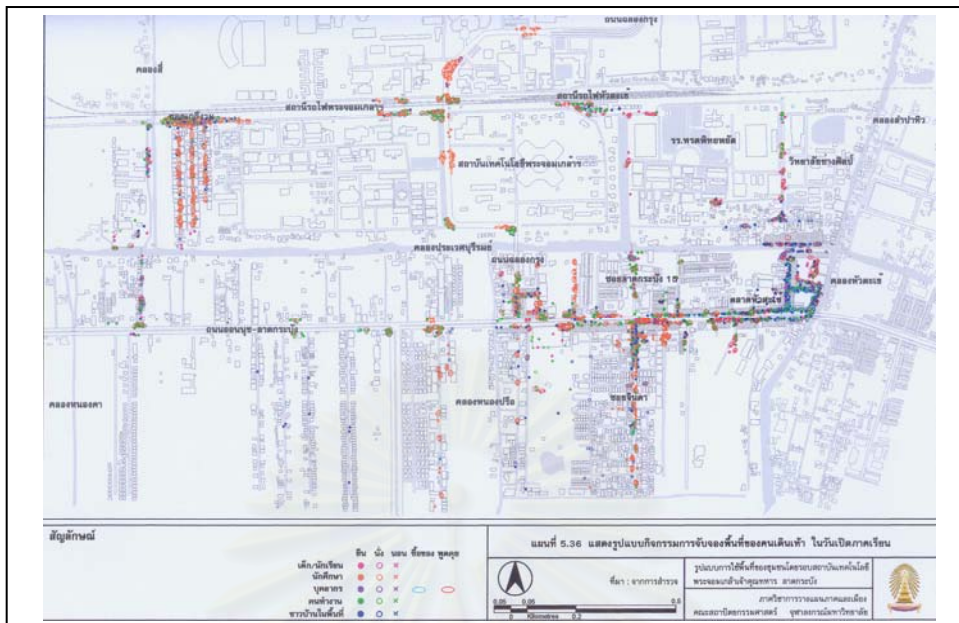
รูปที่ 2.18 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้า ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ (ที่มา: จุฬวดี สันทัด, 2547)

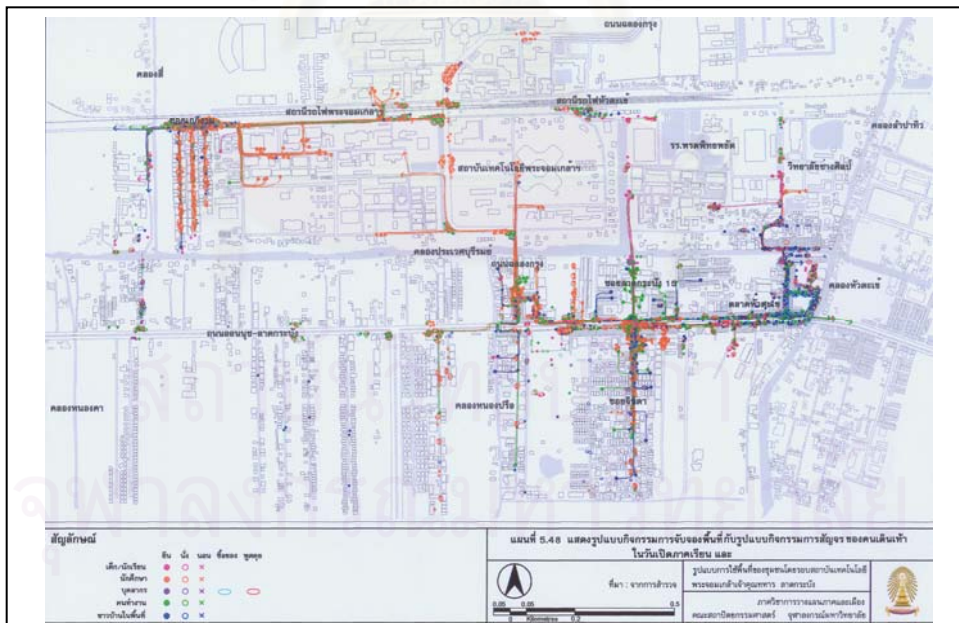
รูปที่ 2.19 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้า ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (ที่มา: จุฬวดี สันทัด, 2547)

3) รูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ศุภธิดา สว่างแจ้ง (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เป็นอีกหนึ่งงานวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้า รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ของวัน ช่วงเปิดและปิดภาคเรียน โดยสามารถบันทึกปรากฏการณ์การเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า ทั้งอัตราการสัญจร รูปแบบการเลือกเส้นทาง รูปแบบการจับจองพื้นที่ จุดหรือบริเวณที่ผู้คนหยุดเพื่อมีปฏิสัมพันธ์หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างเป็นระบบ

รูปที่ 2.22 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (ที่มา: ศุภธิดา สว่างแจ้ง, 2549)

รูปที่ 2.23 แสดงรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่กับรูปแบบกิจกรรมการสัญจร ของคนเดินเท้าโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง (ที่มา: ศุภธิดา สว่างแจ้ง, 2549)

4) แนวทางพัฒนาด้านกายภาพของพื้นที่โล่งว่างเพื่อการพาณิชย์ภายในย่านถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร

สกุลชัย ตันติเศรณี (2549) ได้ทำการศึกษา แนวทางพัฒนาด้านกายภาพของพื้นที่โล่งว่างเพื่อการพาณิชย์ภายในย่านถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร โดยทำการประมวลลักษณะทางกายภาพในเชิงสัณฐานของพื้นที่โล่งว่างเพื่อการพาณิชย์ต่างๆ และการศึกษาภาคสนามในรายละเอียดของรูปแบบกิจกรรม/การใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า ซึ่งสามารถบันทึกปรากฏการณ์การเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า ทั้งอัตราการสัญจร รูปแบบการเลือกเส้นทาง รูปแบบการจับจองพื้นที่ ได้อย่างเป็นระบบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2.25 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าย่านถนนข้าวสาร
ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่
(ที่มา: สกฤษชัย ตันติเศรณี, 2549)

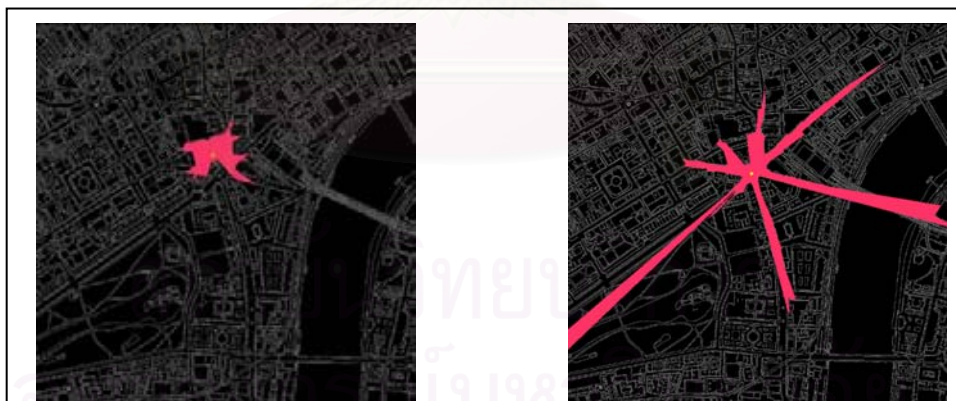

รูปที่ 2.26 แสดงรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าย่านถนนข้าวสาร
ด้วยวิธีการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า
(ที่มา: สกฤษชัย ตันติเศรณี, 2549)

สนามทัศน (isovists field) หมายถึง พื้นที่ทั้งหมดที่ถูกลมมองเห็นโดยตรงจากจุดใดจุดหนึ่งเปรียบได้กับเป็นพื้นที่ที่ถูกล้อมสว่างจากจุดกำเนิดแสงหนึ่งๆ และแยกตัวออกจากพื้นที่ที่เกิดเป็นเงามืดเนื่องจากมีวัตถุขวางกั้นลำแสงนั้นอยู่

2.4.2 ความสำคัญของพื้นที่สนามทัศนต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในชุมชนเมือง Batty (2000) อธิบายว่า สนามทัศนของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งภายในเมือง ก็ย่อมมีขนาดเปลี่ยนแปลงไปตามรูปทรงของสิ่งปิดล้อม และการจัดวางตัวของพื้นที่นั้นๆ ที่สัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ (urban spatial configuration) และจะส่งผลต่อประสบการณ์และพฤติกรรมของคนภายในพื้นที่นั้นๆ โดยตรง เช่น การเลือกเส้นทางเดินผ่าน เส้นทาง การเข้าถึง บริเวณหนึ่ง ยืน หยุดพบปะพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เป็นต้น ทั้งนี้ Turner and Penn (1999) อธิบายเพิ่มเติมว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการมองเห็น หรือมีสนามทัศนที่กว้างไกลและชัดเจน ยังมีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ (multi use) ในหลากหลายเวลา (multi time) โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภท (multi type) อีกด้วย

รูปที่ 2.29 ตัวอย่างพื้นที่สนามทัศนที่ต่างกันของจุดและรูปทรงของสิ่งปิดล้อม บริเวณ TRAFALGAR SQUARE, London (ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2000)

2.4.3 เทคนิคและวิธีการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน

M.L.Benedikt (1979) อธิบายว่า การศึกษาสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยสนามทัศนนั้นให้ผลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ต้องเข้าใจมากกว่าการศึกษารูปประกอบเดี่ยวของสนามทัศน ตัวอย่างเช่น สามารถเคลื่อนย้ายจุดกำเนิดแสงไปตามแนวผ่านทางแบบจำลองของสิ่งแวดล้อม กลุ่มของจุดที่สว่างบนพื้นที่หนึ่ง ๆ เป็นสนามทัศนจากตำแหน่งที่ชัดเจนนั่นเอง (vantage point) ซึ่งง่ายต่อการมองเห็นและเข้าใจลักษณะของสนามทัศนในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

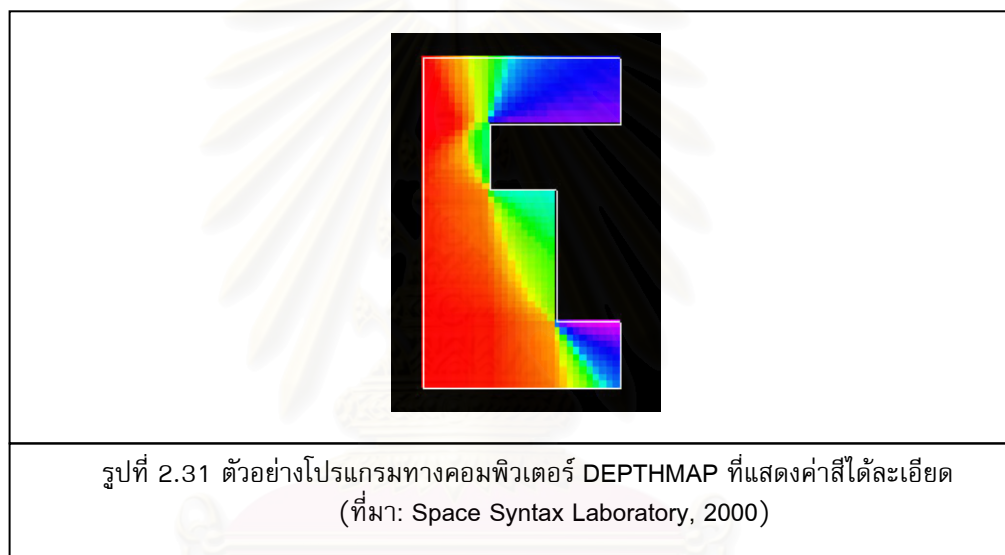
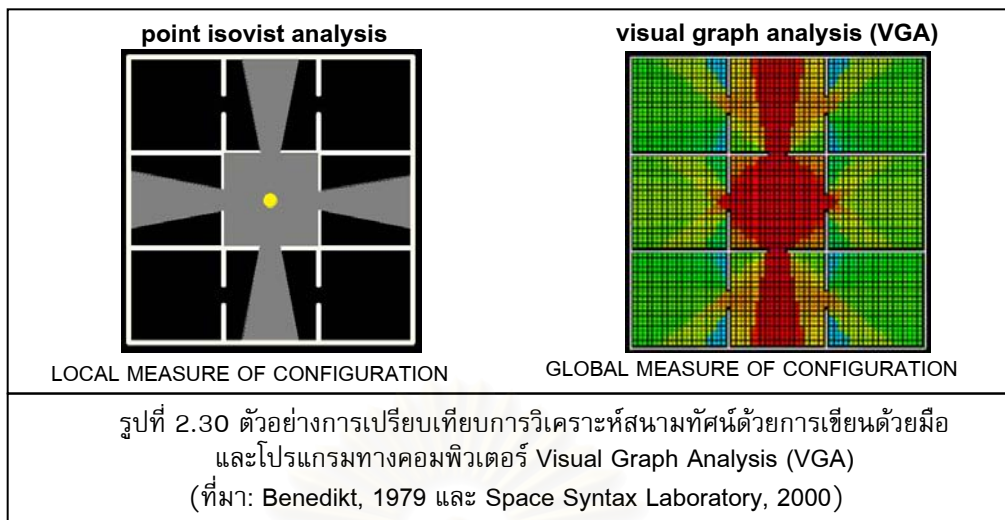
การวิเคราะห์สนามทัศนถูกคิดค้นและพัฒนาโดย Michael Benedikt (1979) เริ่มต้นจากการเขียนอย่างง่ายด้วยมือ โดยการวาดขอบเขตของพื้นที่ทั้งหมดที่ถูกมองเห็นได้โดยตรงจากจุดใดจุดหนึ่งด้วยหลักการของแหล่งกำเนิดแสงที่สาดส่องออกไปจนถึงจุดที่มีสิ่งกีดขวาง เช่น กำแพง อาคาร ฯลฯ หลังจากนั้นมีการพัฒนามาเป็นการเขียนด้วยโปรแกรมเขียนแบบอย่างง่าย โดยยังใช้หลักการเดิมกับการเขียนด้วยมือ ต่อมามีการพัฒนาเป็นโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ที่สามารถคำนวณหาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการถูกมองเห็นมากที่สุด Visual Graph Analysis (VGA) โดย Turner และ Penn (1999) แห่ง Space Syntax Laboratory ลอนดอน โดยคอมพิวเตอร์จะคำนวณการซ้อนทับของสนามทัศนจากทุกจุด (n) ภายในระบบนั้นๆ และแสดงออกเป็นแผนภูมิสี พื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนมากที่สุด (ถูกมองเห็นมากที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) จะถูกแสดงค่าเป็นสีแดง และลดหลั่นลงไปตามวรรณะสีรุ้ง จนถึงสีน้ำเงินแสดงพื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนน้อยที่สุด (ถูกมองเห็นน้อยที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) กรณีศึกษาผ่านงานวิจัยของ Space Syntax Laboratory หลายชิ้นยืนยันว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการมองเห็นและเข้าถึง โดยเฉพาะพื้นที่ในเมืองและชุมชน มีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ ในหลากหลายเวลา โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภท

ขณะที่ ไชศรี ภักดีสุขเจริญ (2541) ได้อธิบายว่า การวิเคราะห์สนามทัศน สามารถเลือกมุมมองได้จากจุด (point isovist) จากภายใน convex space¹ หนึ่งๆ (convex isovist) หรือจากเส้น axial line² (axial isovist) ที่เห็นว่าสำคัญในระบบ

ปัจจุบันโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์สามารถจำแนกสีได้ละเอียดยิ่งขึ้นทำให้มองเห็นพื้นที่สนามทัศนที่แตกต่างกันด้วยค่าสีอย่างชัดเจน

¹ convex space หมายถึง รูปร่างย่อยๆ แทนพื้นที่ของแต่ละปริภูมิ (ในนิยามสองมิติ) ที่ถูกจัดแบ่งด้วยองค์ประกอบสามมิติ เช่นพื้น ผนัง เพดานในงานสถาปัตยกรรม หรือช่วงของถนนที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง (street facade) ไม่ว่าจะพื้นผนังอาคาร ส่วนของโครงสร้าง แนวพืชพรรณ ในงานระดับผังเมือง convex space หนึ่งๆ ควรครอบคลุมเนื้อที่ที่กว้างที่สุดภายในปริภูมิอื่นๆ

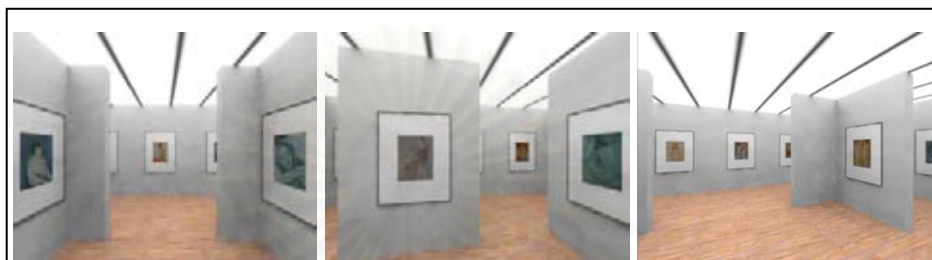
² axial line หมายถึง กลุ่มของเส้นตรง (ในนิยามหนึ่งมิติ) แต่ละเส้นมีความยาวมากที่สุด แต่ใช้จำนวนเส้นที่น้อยที่สุดโดยสามารถครอบคลุม convex space ทั้งหมดภายในระบบหนึ่งๆ

2.4.4 ตัวอย่างงานวิจัย / กรณีศึกษา

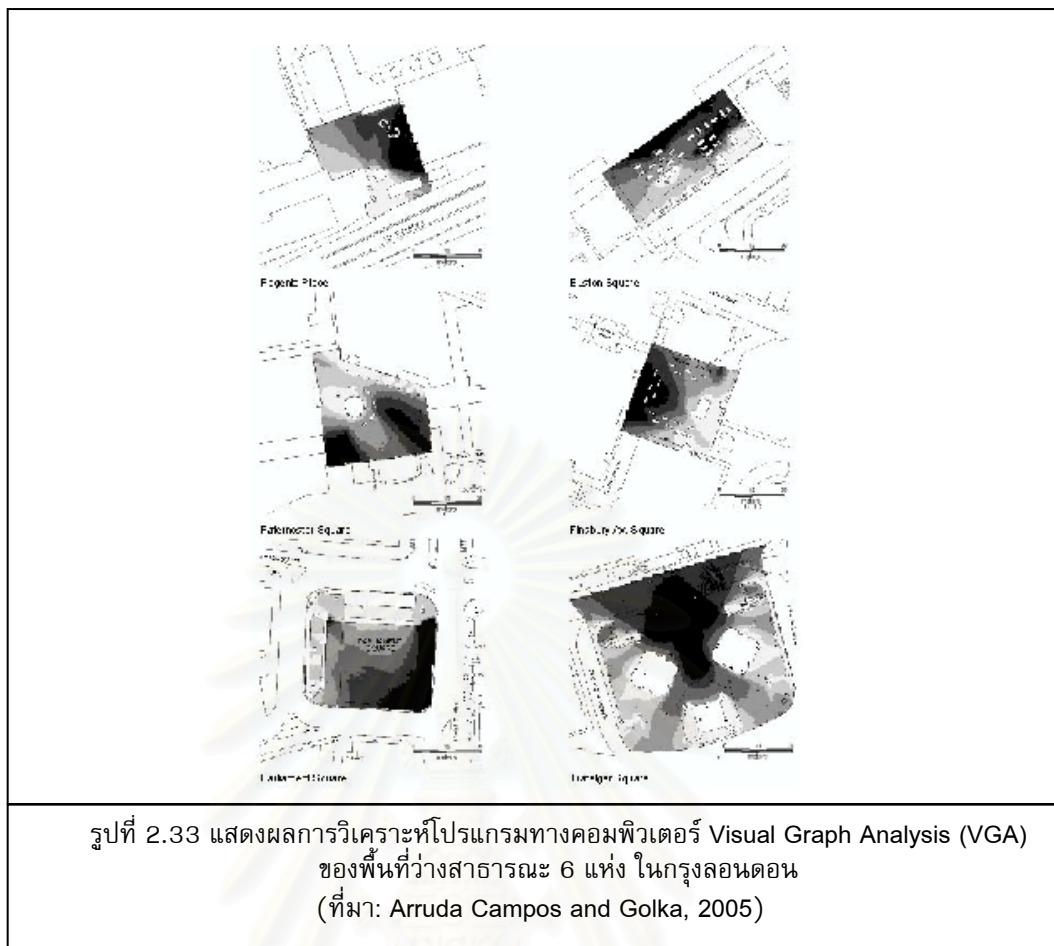
1) Gerald Franz and Jan M. Wiener (2006) สนใจเกี่ยวกับอิทธิพลของรูปทรงและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมต่อพฤติกรรมและประสบการณ์การใช้พื้นที่ของคน โดยทั่วไป isovist and visibility graphs อธิบายคุณสมบัติทางพื้นที่ของสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี งานวิจัยชิ้นนี้อธิบายแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิจัยจากการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์สนามทัศนสำหรับงานวิจัยในด้านการรับรู้เชิงพื้นที่และศาสตร์ทางด้านสถาปัตยกรรมที่ว่าด้วยสภาวะและกระบวนการทางจิตใจ (spatial cognition and architectural psychology) พื้นฐานของการทดลองทั้งสองชิ้นในงานวิจัยต้องการสำรวจอิทธิพลของรูปแบบทางพื้นที่และโครงสร้างของพฤติกรรมกับประสบการณ์ เนื่องจากสนามทัศนและ visibility graphs ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในการแปลความหมายทางพื้นที่ของสิ่งแวดล้อมไปสู่รูปแบบของข้อมูลทั่วไป (a common and generic data format) คำอธิบายส่วนใหญ่ที่กล่าวถึงในงานชิ้นนี้ค่อนข้างเป็นพื้นฐานซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์อย่างเป็นทางการ การอธิบายมุ่งไปที่พฤติกรรมกรรับรู้ทางพื้นที่ของมนุษย์ และประสบการณ์ที่ไม่สามารถสร้างขึ้นได้ ดังนั้น จึงต้องอาศัยการกระทำภายใต้ทฤษฎีการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (classic theories of

environmental psychology) กลวิธีในการแก้ปัญหาเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการวัดค่าต่างๆ จึงต้องวิเคราะห์อย่างชัดเจน ความคาดหวังในการวิจัยครั้งนี้เพื่อถึงความสนใจร่วมกันทั้งศาสตร์แห่งการรับรู้ (cognitive science) และ space syntax งานวิจัยชิ้นนี้อาศัยการประยุกต์ใช้สนามทัศนในการคาดเดาพฤติกรรมและประสบการณ์ทางพื้นที่ ผลการทดลองแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติทางพื้นที่ของสิ่งแวดล้อมกับพฤติกรรมและประสบการณ์ทางพื้นที่ การระบุสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลด้านพฤติกรรมและด้านพื้นที่เพื่อพิสูจน์การแปลความหมายของทฤษฎีเชิงปริมาณให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

รูปที่ 2.32 แสดงภาพแท้จริง 3 แบบ ที่เกิดจากการมองเข้าไปข้างใน
(ที่มา: Franz and Wiener, 2006)

2) Maria Beatriz de Arruda Campos and Theresa Golka (2005) ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง Visual Field กับ รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะหลายแห่งของเมืองลอนดอน วัตถุประสงค์มี 2 อย่าง คือ เพื่อตรวจสอบดูว่าทั้งสองสิ่งที่กล่าวมานี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกันหรือไม่ และเพื่อตรวจสอบว่าโดยส่วนใหญ่มีวิธีการใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ Visual Field ในการศึกษากิจกรรมไม่เป็นทางการ (informal stationary activities) อย่างไรบ้าง ทั้งนี้ มีการใช้เทคนิค visibility graph analysis การซ้อนทับจุดสนามทัศน (overlapping point isovists), and convex isovists methodologies การศึกษาเรื่องนี้ในปัจจุบันประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลง (static activity data) เก็บข้อมูลในช่วงฤดูร้อนในปี 2003 และ 2004 ตามพื้นที่ว่างสาธารณะ 6 แห่งในเมืองลอนดอน เรียงลำดับจากพื้นที่ว่างที่ใช้โดยนักท่องเที่ยวไปจนถึงการใช้งานส่วนใหญ่ คือ พื้นที่ว่างสาธารณะที่ถูกใช้โดยคนงาน พื้นที่ที่สังเกตประกอบด้วย ขนาด (sizes) รูปทรงเรขาคณิต (geometry) สัณฐาน (morphology) และการใช้ที่ดินโดยรอบ (surrounding land uses) ความสัมพันธ์ระหว่างแบบรูปกิจกรรมที่หยุดนิ่ง (static activity patterns) และ visual field แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมหนึ่งเหล่านี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ว่างที่แยกออกจากจุดทางเข้าหลัก (segregated spaces off-set from the main) การค้นพบนี้สนับสนุนการค้นพบครั้งแรก (Arruda Campos, 1999, 2000) ซึ่งเสนอว่าผู้คนต้องการใช้พื้นที่รูปแบบแตกต่างกันออกไป โดยเปรียบเทียบคนที่เลือกใช้พื้นที่ที่ค่อนข้างสันโดษเปรียบเทียบกับคนที่ใช้พื้นที่อย่างเปิดเผยเพื่อทำกิจกรรมไม่เป็นทางการซึ่งหยุดนิ่งไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา

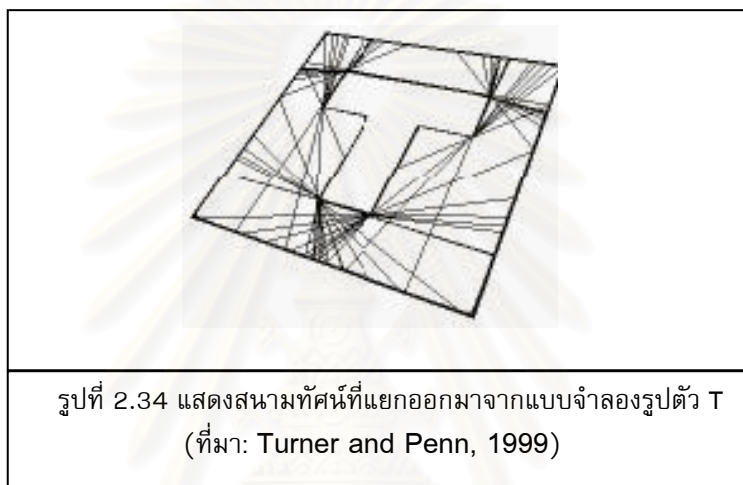

3) Alasdair Turner and Alan Penn (1999) ศึกษาโครงสร้างของสนามทัศนเพื่อการวิเคราะห์แบบบูรณาการ อธิบายว่า สนามทัศนทำให้ space syntax น่าสนใจในแง่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนมองกับสิ่งแวดล้อมทางพื้นที่นั้น อย่างไรก็ดี การอธิบายโดยเบเนดิกต์ (Benedikt, 1979) ค่อนข้างจำกัด สิ่งที่เขาเสนอมาโดยการวัดและกำหนดจุด (plot) เป็นพื้นที่ค่อนข้างจะอิสระจากสถานะของพื้นที่ในตำแหน่งอื่นๆ งานชิ้นนี้จึงนำเสนอการวิเคราะห์สนามทัศนแบบบูรณาการบนพื้นฐานการเชื่อมโยงของกลุ่มสนามทัศนซึ่งนำเสนอเป็นแผนภูมิ (graph) และการพัฒนาการวัดที่สามารถเข้าใจง่ายขึ้นซึ่งถือได้ว่าเป็นผลมาจากแต่ละตำแหน่งของผู้มอง มีการเปรียบเทียบการวิเคราะห์ axial line และ convex space แบบบูรณาการกับการวิเคราะห์สนามทัศนแบบบูรณาการโดยใช้กรณีศึกษาทั้งรูปทรงของอาคารและสัญญาณเมือง งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าการแสดงผลของสนามทัศนแบบบูรณาการแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของคนที่ถูกเผ่าสังเกตุได้เป็นอย่างดี รวมถึงการอธิบายรายละเอียดในด้านการใช้พื้นที่ได้ดีกว่าการวิเคราะห์ space syntax

งานวิจัยใช้เทคนิคใหม่เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า Vista ซึ่งสามารถแยกสนามทัศนจากแบบจำลองสามมิติ (3D CAD models) ได้อย่างรวดเร็ว โปรแกรมนี้ใช้ฮาร์ดแวร์บน Silicon Graphics คอมพิวเตอร์และมีข้อจำกัดในการนำเสนอบนจอ (platform) เมื่อจอภาพแปลภาพสามมิติจะสามารถแสดงภาพสีและสามารถคำนวณระยะไกลจากจุดสายตาไปยังพื้นผิวที่มองเห็นได้ในแบบจำลอง รวมถึงเก็บไว้ใน depth buffer ของคอมพิวเตอร์ได้ด้วย โปรแกรม vista สามารถอ่าน depth buffer และบันทึกระยะห่างจากสายตาไปยังพื้นผิวในรัศมีรอบตัว 360 องศา

จากจุดเฝ้ามอง (viewpoints) เมื่อข้อมูลต่างๆสามารถแสดงในรูปสามมิติได้ การวิเคราะห์ข้อมูลสนามทัศนจึงสร้างเป็นสามมิติด้วย

ถึงแม้ว่าผู้ใช้สามารถกำหนดสนามทัศนที่ระดับความสูงที่ระดับต่างๆคอมพิวเตอร์สามารถแยกสนามทัศนได้มากกว่า 1 องศาใน 2-3 วินาที ดังนั้น ถ้ากลุ่มของสนามทัศนจำนวน 20,000 สามารถสร้างบน CAD ได้ในเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง งานวิจัยต้องการเสนอว่าระดับที่น้อยที่สุดของมุมมองที่ต้องการภายในอาคารและพื้นที่เมืองหากแนวเส้นการมองเห็นหลักถูกเก็บไว้ในรูปหลายด้านของสนามทัศน รูปต่อไปนี้ แสดงกลุ่มรูปหลายด้านของสนามทัศน 48 รูปที่เกิดขึ้นในตารางกริดของตำแหน่งในรูปทรงรูปตัว T รูปร่างธรรมดาของพื้นที่ว่างของสนามทัศนและความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน การนำเสนอที่ง่ายขึ้นจะต้องนำไปปรับแสดงผลตามวัตถุประสงค์ต่อไป

การศึกษาครั้งนี้มีการประยุกต์ใช้สนามทัศนในพื้นที่ว่างในเมือง การทดลองแรกเสนอว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างการวิเคราะห์สนามทัศนแบบบูรณาการในแบบจำลองพื้นที่ขนาดเล็กและบูรณาการเส้นรัศมี 3 แนวของเส้นแกนในพื้นที่เดียวกัน รูปที่ 5 แสดงการบูรณาการสนามทัศนกับเมืองลอนดอนบริเวณรอบๆ Baltic House ซึ่งกำลังปรับปรุงใหม่ แผนที่ประกอบด้วยจุดรวม (nodes) ประมาณ 10,000 จุด บนตารางกริดขนาด 6 เมตร รูปที่ 6 แสดงพื้นที่เดียวกันที่มีรัศมี 3 แนวของเมืองลอนดอนทั้งเมือง การตรวจสอบอย่างละเอียดแต่ส่งให้เห็นว่ามีผลคล้ายคลึงกันระหว่างการวิเคราะห์ทั้งสอง แผนที่การวิเคราะห์สนามทัศนแบบบูรณาการแต่ส่งถึงการเพิ่มขึ้นอย่างมากของความละเอียดภาพโดยเฉพาะค่าความยาวของถนน บริเวณสี่แยกและตัวแปรอื่นๆที่พาดผ่านพื้นที่ว่างจะมีขนาดเพิ่มขึ้น ที่เป็นไปได้เพราะมีการคำนวณจุดรวม (nodes) แต่ละจุดที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ว่าง

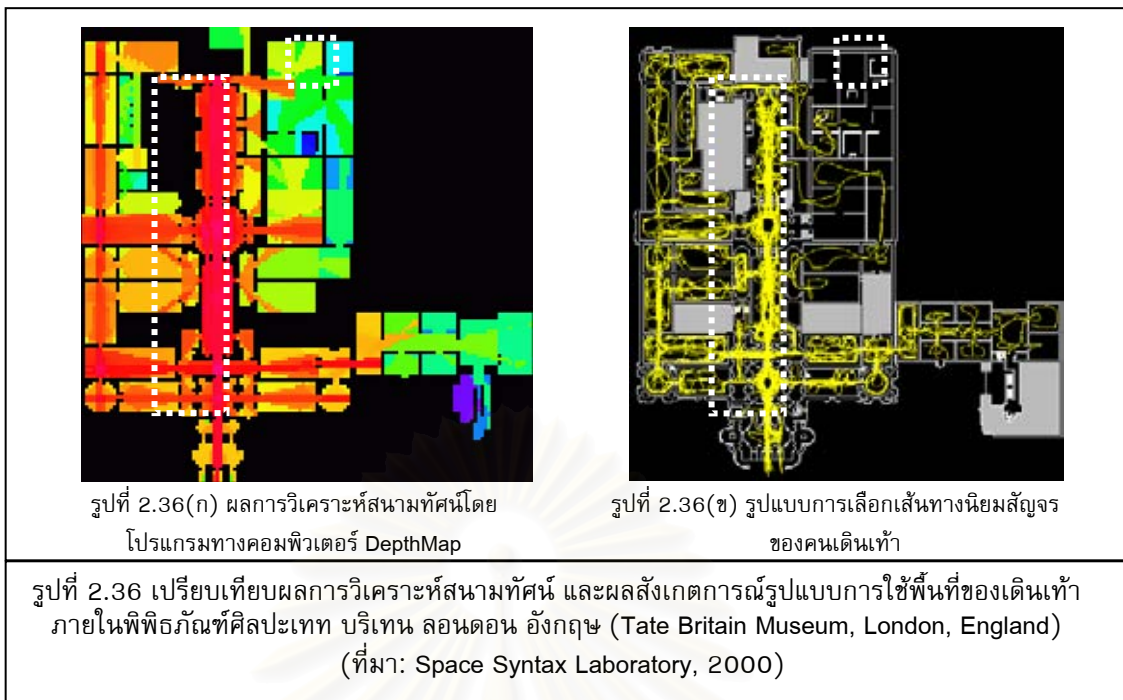
รูปที่ 2.35 แสดงการวิเคราะห์สนามทัศนแบบบูรณาการในพื้นที่เมืองลอนดอน
(ที่มา: Turner and Penn, 1999)

การศึกษาครั้งนี้นำเสนอผลลัพธ์ที่ง่ายที่สุดและพิสูจน์ว่าใช้ได้ ประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นมาจากความพยายามนำสนามทัศนมาใช้ในการวิเคราะห์ เช่น แบบรูปการเคลื่อนที่ภายใน convex space เป็นต้น ผลจากการศึกษาช่วยเพิ่มความมั่นใจว่าสนามทัศนสามารถนำมาบูรณาการใช้ในการศึกษาด้านต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น

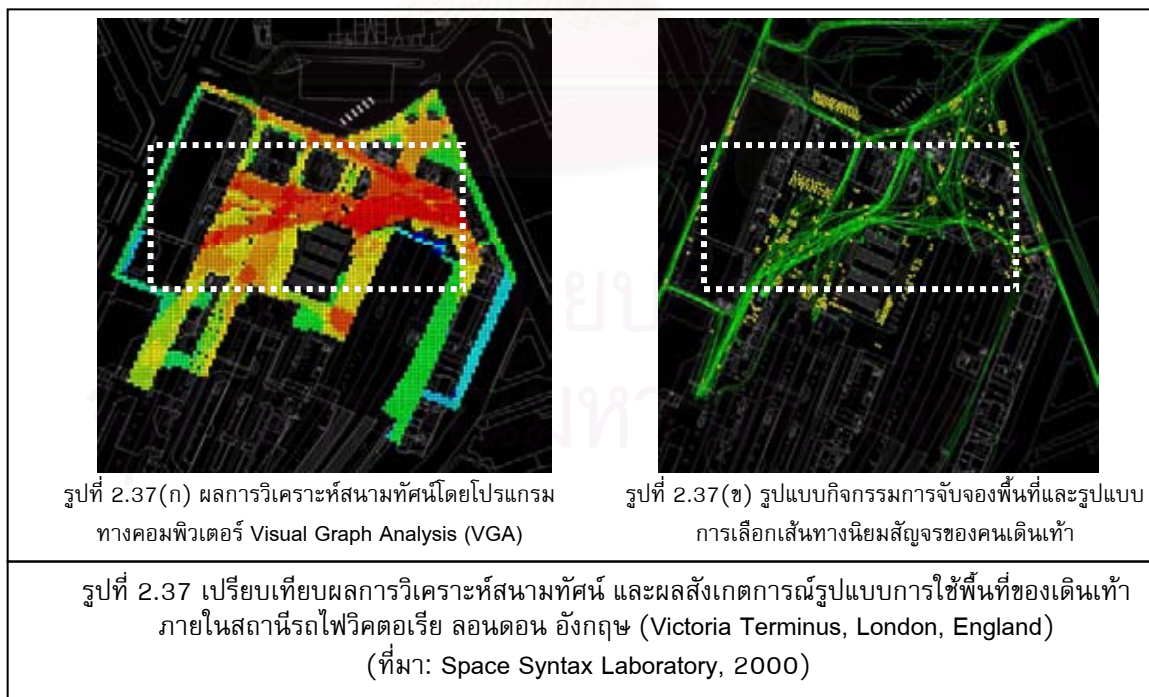
4) พิพิธภัณฑ์ศิลปะ Tate Britain Museum, London, England) เป็นการวิเคราะห์สนามทัศนผังอาคารขนาดเล็ก โดยนำผลการวิเคราะห์สนามทัศนและผลการสังเกตการณ์ภาคสนาม (observation) รูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้ามาวิเคราะห์ เพื่อต้องการทราบถึงพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงภายในพิพิธภัณฑ์ โดยพื้นที่ที่ถูกมองเห็นมากที่สุด (ให้ค่าสีโทนร้อน) อยู่บริเวณส่วนกลางของตัวอาคาร ส่วนบริเวณพื้นที่ที่ถูกมองเห็นต่ำสุด (ให้ค่าสีโทนเย็น) อยู่บริเวณมุมบนขวาของตัวอาคาร (รูปที่ 2.36(ก)) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการสังเกตการณ์ภาคสนามทำให้ทราบถึงรูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าโดยบริเวณบริเวณส่วนกลางของตัวอาคารมีคนเดินเท้าเป็นจำนวนมาก ส่วนบริเวณมุมบนขวาของตัวอาคารแทบไม่มีคนเดินเท้าเข้าไปใช้ในพื้นที่ดังกล่าว (รูปที่ 2.36(ข))

สามารถสรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์สนามทัศนมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้พื้นที่ (space use patterns) กล่าวคือพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นมากที่สุดย่อมเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลาย

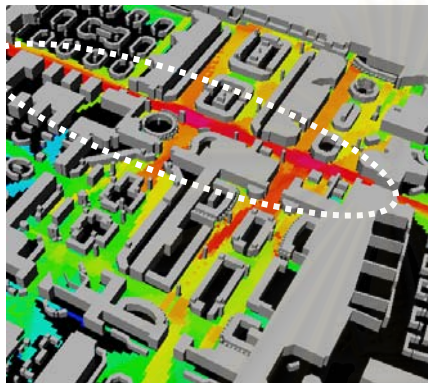
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5) สถานีรถไฟวิกตอเรีย ลอนดอน อังกฤษ (Victoria Terminus, London, England) เป็นการวิเคราะห์สนามทัศนียภาพสถานีรถไฟวิกตอเรีย โดยผลการวิเคราะห์สนามทัศนียภาพและรูปแบบการใช้พื้นที่ (space use patterns) นั้นมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นสูงที่สุดปรากฏให้เห็นบริเวณตรงกลางโดยมีแนวเฉียงจากล่างซ้ายขึ้นไปบนขวาของผังอาคาร (รูปที่ 2.37(ก)) ส่วนรูปแบบการใช้พื้นที่ของกลุ่มคนเห็นได้ชัดว่าเส้นทางที่นิยมสัญจรผ่านตรงกับการวิเคราะห์สนามทัศนียภาพของผังอาคารสถานีรถไฟวิกตอเรีย (รูปที่ 2.37(ข))

6) ผังอาคารขนาดใหญ่ ลอนดอน อังกฤษ (Complex Building, London, England) การวิเคราะห์สนามทัศนของผังอาคารขนาดใหญ่ทำให้ทราบถึงบริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นซึ่งผังอาคารดังกล่าวเห็นได้ชัดว่าบริเวณที่มีศักยภาพในการมองเห็นเป็นบริเวณแนวยาวของถนนและทางเท้า (รูปที่ 2.38(ก)) เพราะบริเวณดังกล่าวมีสนามทัศนที่กว้างไกลและชัดเจน เมื่อนำมาเทียบกับผลการสังเกตการณ์ของรูปแบบการใช้พื้นที่ (space use patterns) (รูปที่ 2.38(ข)) เห็นชัดเจนว่าบริเวณที่มีสนามทัศนที่กว้างไกลและชัดเจนย่อมเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลาย

รูปที่ 2.38(ก) ผลการวิเคราะห์สนามทัศนโดยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ DepthMap

รูปที่ 2.38(ข) รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า

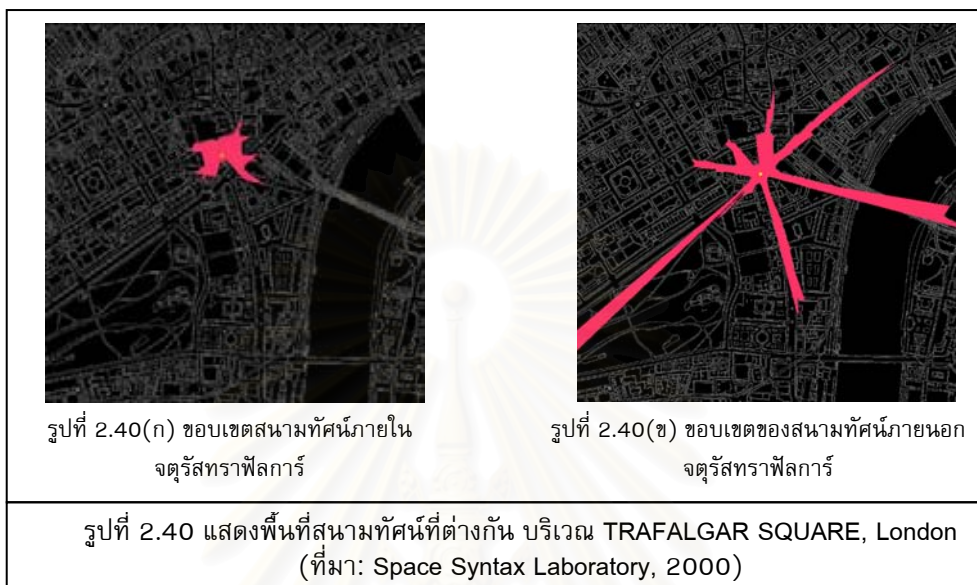
รูปที่ 2.38 เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สนามทัศน และผลสังเกตการณ์รูปแบบการใช้พื้นที่ของเดินเท้า ผังอาคารขนาดใหญ่ ลอนดอน อังกฤษ (Complex Building, London, England) (ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2000)

7) จตุรัสทราฟัลกาส์ ลอนดอน อังกฤษ (Trafalgar Square, London, England) เนื่องจากคนในชุมชนมีการเข้าใช้พื้นที่จตุรัสทราฟัลการ์น้อยมาก โดยส่วนใหญ่มีแต่นักท่องเที่ยวเท่านั้นที่เข้าใช้พื้นที่ดังกล่าว

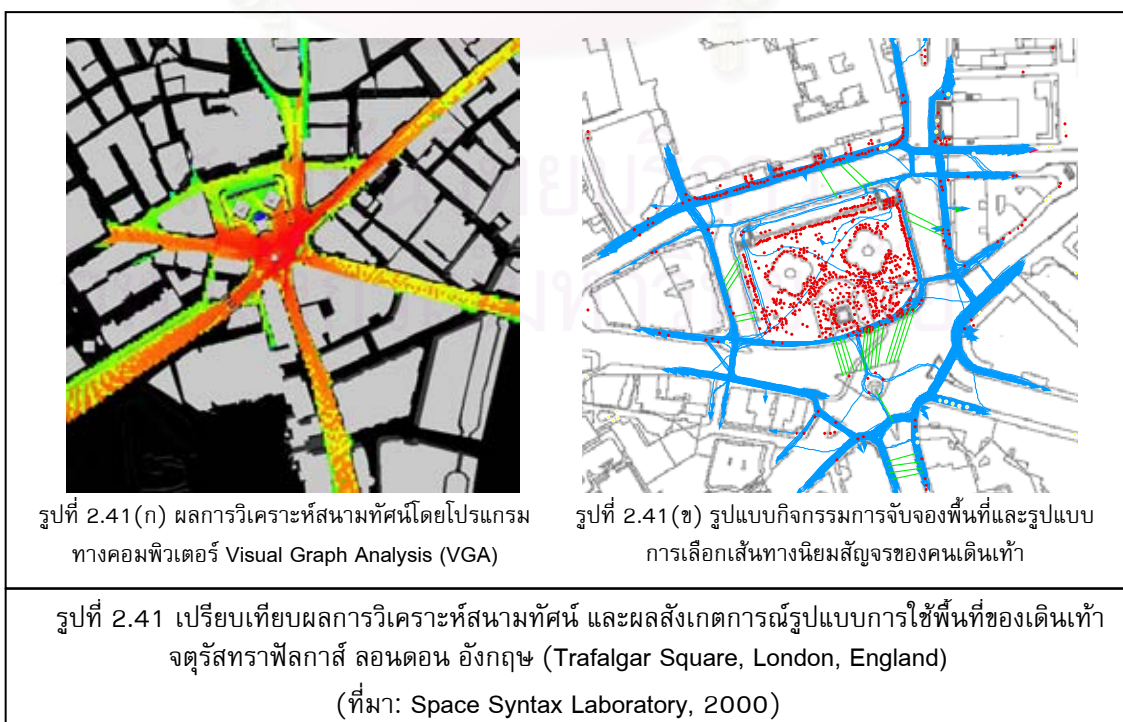

รูปที่ 2.39 การเข้าใช้พื้นที่ บริเวณ TRAFALGAR SQUARE, London (ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2000)

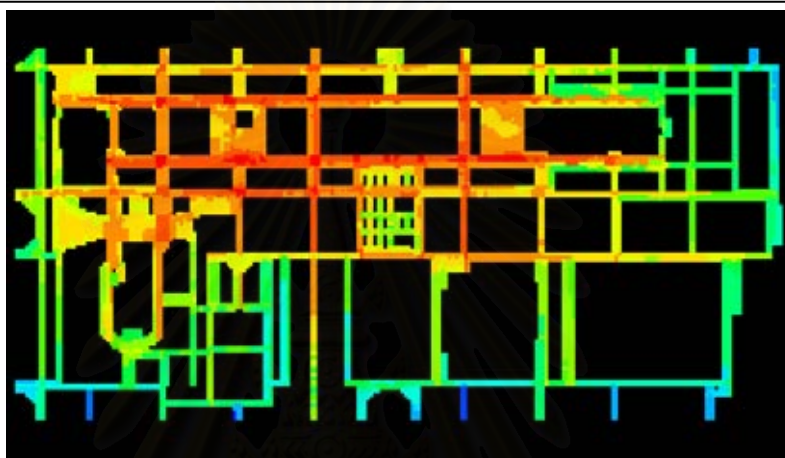
ดังนั้นจึงทำการวิเคราะห์หาสาเหตุโดยใช้การวิเคราะห์สนามทัศน จากการศึกษาขอบเขตสนามทัศนด้วยมือภายในจัตุรัสทราฟัลการ์ทำให้เห็นขอบเขตของสนามทัศนที่แคบและไม่ไกล (รูปที่ 2.40(ก)) แต่พอเลื่อนจุดออกมาภายนอกจัตุรัสทราฟัลการ์ทำให้ขอบเขตของสนามทัศนมีความกว้างไกลและชัดเจนกว่าภายในจัตุรัสทราฟัลการ์อย่างเห็นได้ชัด (รูปที่ 2.40(ข))

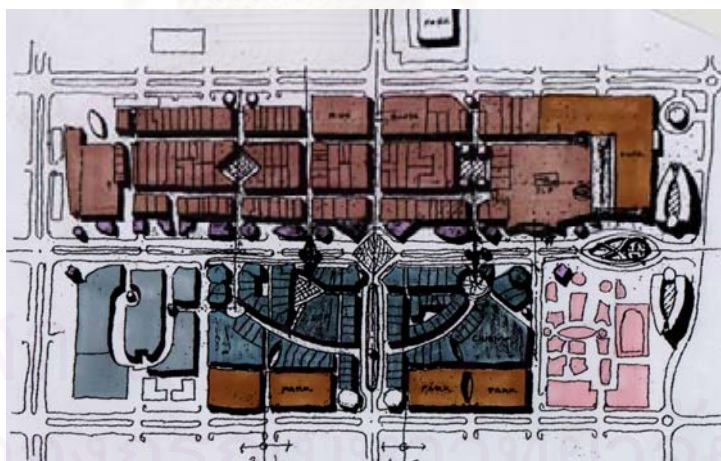
การวิเคราะห์สนามทัศนด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis (VGA) ทำให้ทราบถึงศักยภาพในการมองเห็นของพื้นที่จัตุรัสทราฟัลการ์และบริเวณโดยรอบ (รูปที่ 2.41(ก)) เมื่อนำมาเทียบกับผลการสังเกตการณ์ของรูปแบบการใช้พื้นที่ (space use patterns) (รูปที่ 2.41(ข)) ทำให้เห็นความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน โดยบริเวณพื้นที่จัตุรัสทราฟัลการ์พบเพียงรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ในขณะที่รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนั้นจะมีน้อยมากส่วนใหญ่อยู่บริเวณรอบจัตุรัสทราฟัลการ์

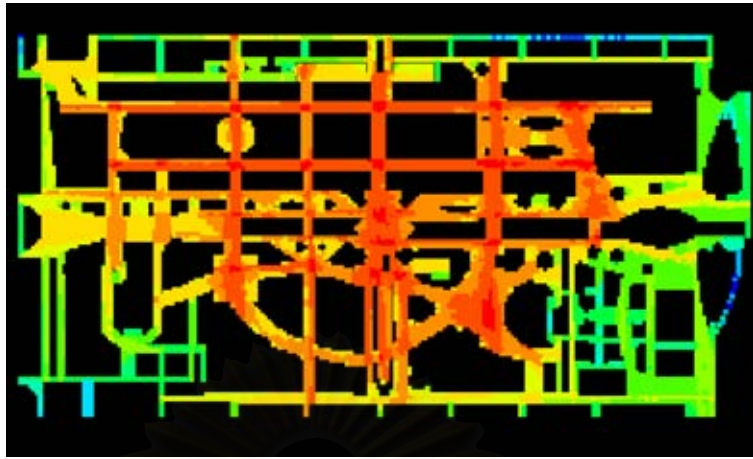
8) ห้างสรรพสินค้าเซลฟริดเจส ลอนดอน อังกฤษ (Selfridges, London, England) พื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นย่อมเอื้อให้เกิดกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลาย จากความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้มีการใช้เทคนิคการวิเคราะห์สนามทัศนเพื่อปรับปรุงผังอาคารตลอดจนผังชุมชน ทั้งนี้เพราะการวิเคราะห์สนามทัศนสามารถระบุหรือทำนายลักษณะของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับคุณภาพของการใช้อย่างอเนกประโยชน์ได้ ห้างสรรพสินค้าเซลฟริดเจสได้นำการวิเคราะห์สนามทัศนมาออกแบบผังอาคารเพื่อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่อย่างอเนกประโยชน์ โดยทำการออกแบบและวางผังอาคารใหม่แล้วนำไปทำการวิเคราะห์สนามทัศนเพื่อตรวจสอบศักยภาพในการมองเห็นของพื้นที่ภายในอาคาร

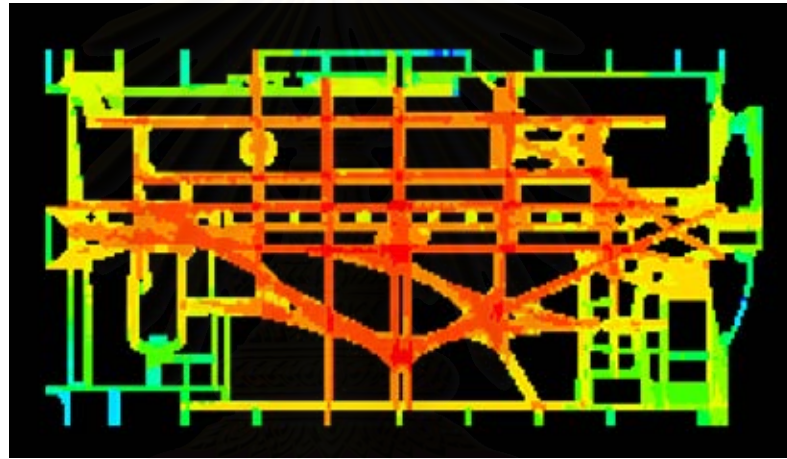
รูปที่ 2.42(ก) พื้นที่สนามทัศนผังอาคารเดิมของห้างสรรพสินค้าเซลฟริดเจส

รูปที่ 2.42(ข) ออกแบบและวางผังอาคารใหม่

รูปที่ 2.43(ค) พื้นที่สนามทัศนผังอาคารใหม่ (1)

รูปที่ 2.43(ง) พื้นที่สนามทัศนผังอาคารใหม่ (2)

รูปที่ 2.43 แสดงผลการวิเคราะห์สนามทัศนเพื่อระบุหรือทำนายลักษณะของพื้นที่
ห้างสรรพสินค้าเซลฟริทเจทส์ ลอนดอน อังกฤษ (Selfridges, London, England)
(ที่มา: Space Syntax Laboratory, 2000)

2.5 สรุปการทบทวนวรรณกรรมและการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า

พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชน มีลักษณะที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม โดยรูปแบบทั้ง 3 ลักษณะนี้จะส่งผลโดยตรงกับพื้นที่ว่างสาธารณะ กล่าวคือ ลักษณะทางกายภาพ ทำให้เกิดสัณฐานของพื้นที่ที่แตกต่างกันหลากหลาย ลักษณะทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายของการใช้ประโยชน์ที่ดิน/อาคาร ลักษณะทางสังคม ทำให้เกิดรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายของชุมชนเสมือน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ความสนใจเพียง 2 ลักษณะ คือ ลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคม กล่าวคือ ลักษณะรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ที่แตกต่างกัน ทำให้คนในพื้นที่นั้นๆ มีทัศนียภาพในการมองเห็นที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อประสบการณ์และพฤติกรรมของคนภายในพื้นที่นั้นๆ โดยตรง เช่น การเลือกเส้นทางเดินทาง เส้นทางเดินเท้า บริเวณนั่ง ยืน หยุดพบปะพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เป็นต้น

พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ มีรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะที่แตกต่างหลากหลายและโดยมากเป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง หรือไม้กั้นแถวเป็นแนวยาวไปตามทางสัญจร เนื่องจากพื้นที่มีจำกัดนั่นเอง สัณฐานของพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย การเชื่อมต่อของมุมมองและความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ ตลอดจนรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะทำให้เกิดตัวนำสายตาจากการโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง ก่อเกิดเป็นมุมมองของการมองเข้าสู่พื้นที่อย่างต่อเนื่องและสามารถมองออกไปยังพื้นที่อื่นๆ ทำให้เกิดเป็นความรู้สึกถูกปิดล้อม (sense of enclosure) และความรู้สึกถึงความเป็นสถานที่พิเศษ (sense of place) ดังนั้น สัณฐานของพื้นที่ที่แตกต่างหลากหลายส่งผลให้ปัจจัยในด้านการมองเห็นมีอิทธิพลต่อรูปแบบของการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้า ทั้งนี้ปัจจัยดังกล่าวยังมีแนวโน้มที่จะเอื้อให้เกิดความเป็นอเนกประโยชน์ กล่าวคือ การเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ (Mix Use of people) ในหลากหลายเวลา (Mix Time of people) โดยกลุ่มคนหลากหลายประเภท (Mix Type of people) ดังนั้น พื้นที่มีศักยภาพในการมองเห็นมากย่อมมีระดับความเป็นอเนกประโยชน์มากเช่นกัน และถ้าศักยภาพในการมองเห็นเริ่มน้อยลงไปเรื่อยๆ ระดับความเป็นอเนกประโยชน์ก็จะน้อยลงตามศักยภาพในการมองเห็นเช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 รูปแบบงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการวิเคราะห์สนามทัศนของพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งในระดับชุมชนและระดับเมืองของชุมชนย่านเสาชิงช้า ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงตามลักษณะรูปทรงและการจัดวางตัวของพื้นที่กับรูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าภายในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งรูปแบบกิจกรรมการสัญจร และกิจกรรมการจับจองพื้นที่ เพื่อระบุรูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ อย่างอเนกประโยชน์ต่อไป

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

3.2.1 ทบทวนวรรณกรรมโดยศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับนิยามสนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง ตลอดจนโปรแกรม Visual Graph Analysis หรือ VGA และเทคนิคของการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าเพื่อกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย โดยเป้าหมายของการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้อีกครั้ง ดังนี้

- 1) ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับชุมชน เพื่อเข้าใจถึงนิยามโดยทั่วไปของชุมชน ประเภทของชุมชน และรูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชน
- 2) ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างสาธารณะ เพื่อเข้าใจถึงความหมาย ลักษณะ และประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะ ความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมือง รวมถึงลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมือง
- 3) ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า เพื่อทราบถึงความสำคัญของการเดินเท้าในเมือง พฤติกรรมและรูปแบบของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า อิทธิพลและผลกระทบของการเดินเท้าในเมืองที่มีต่อสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงเทคนิคและวิธีการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า
- 4) ศึกษาความสำคัญของมุมมองต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ เพื่อเข้าใจถึงนิยามของมุมมอง หรือพื้นที่ “สนามทัศน” ความสำคัญของพื้นที่สนามทัศนต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในชุมชนเมือง เทคนิคและวิธีการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน
- 5) สรุปการทบทวนวรรณกรรมและกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อทราบถึงขอบเขตของการศึกษาวิจัยในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงกับระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของพื้นที่ว่างสาธารณะ

- 3.2.2 ศึกษา รวบรวม ข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงลักษณะเชิงสถิติฐานของพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า ซึ่งเป็น การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ จากตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (internet) โดยแหล่งของมุลดังกล่าว ได้แก่ สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร สำนักพัฒนาสังคมกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพระนคร สำนักวิทยบริการ/ห้องสมุดสถาบันการศึกษาต่างๆ และเว็บไซต์ (website) ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากการลงภาคสนามเบื้องต้น เพื่อนำข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเทคนิค วิธีการ และการกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในการเขียนแผนที่สนามทัศนและการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ให้ละเอียดและชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- 3.2.3 วิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งภายในและบริเวณโดยรอบพื้นที่ศึกษา หรือการวิเคราะห์สนามทัศน ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis ซึ่งทำโดยการกั้นพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งหมดของพื้นที่ที่ทำการศึกษา แล้วนำเข้าโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis โปรแกรมดังกล่าวจะทำการคำนวณการซ้อนทับของสนามทัศนจากทุกจุด (n) ภายในระบบนั้นๆ และแสดงออกเป็นแผนภูมิสี พื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนมากที่สุด (ถูกมองเห็นมากที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) จะถูกแสดงค่าเป็นสีแดง และลดหลั่นลงไปตามวรรณะสีรุ้ง จนถึงสีม่วง แสดงพื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนน้อยที่สุด (ถูกมองเห็นน้อยที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) โดยทำการบันทึกปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้ลงบนแผนที่ดิจิทัล ซึ่งจะทำการจัดแบ่งเป็นระดับชั้นข้อมูล และแสดงผลในรูปแบบของกราฟิก พร้อมทั้งนำเสนอควบคู่ไปกับผลการศึกษาข้อมูลแบบพรรณนา
- 3.2.4 ทำการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้าในช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ทั้งในวันระหว่างสัปดาห์และวันสุดสัปดาห์ ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ (observation procedures) ซึ่งการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์นี้เป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการเข้าสังเกตการณ์ปรากฏการณ์การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในรูปแบบต่างๆ ของคนเดินเท้า เนื่องจากเมืองเปิดทางเลือกให้ผู้คนสัญจรได้อย่างอิสระ เพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย จึงจำเป็นต้องจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการเข้าใช้พื้นที่ศึกษาในช่วงเวลาต่างๆ ของกลุ่มคนหลากหลายประเภทได้อย่างชัดเจน ในการวิจัยครั้งนี้เลือกวิธีสังเกตการณ์ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน 4 วิธีตามความเหมาะสมของพื้นที่ เวลา และจุดประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1) การบันทึกรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะ (land use and building use pattern observation)

เป็นการบันทึกรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะในลักษณะต่างๆ โดยเริ่มจากการบันทึกรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม สำนักงาน โรงแรม ร้านค้าปลีก ร้านอาหาร พื้นที่ว่างสาธารณะ เป็นต้น

วิธีการเก็บข้อมูลนี้ จะทำให้ทราบถึงรูปแบบของกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้น รวมทั้งความหลากหลายในการใช้ประโยชน์อาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะในลักษณะต่างๆ

- 2) การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า (pedestrian's movement rate observation) ด้วยวิธีการนับด่าน (gate method)

เป็นการนับปริมาณคนเดินเท้าที่สัญจรผ่านในแต่ละด่าน (gate) ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการสัญจรขึ้นอยู่กับปริมาณจุดตัดหรือทางแยก ดังนั้น การกำหนดตำแหน่งของด่านจะเลือกบริเวณก่อนหรือหลังจุดตัดหรือทางแยกสำคัญต่างๆ ในพื้นที่ เพราะเป็นจุดที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราการสัญจรบนเส้นทางเดียวกัน กล่าวคือ ในทางสัญจรหนึ่งเส้นทางจะมีปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้าที่เท่ากันทั้งเส้นทาง แต่บริเวณที่เกิดมีจุดตัดหรือทางแยกบนเส้นทางนั้นๆ จะทำให้ปริมาณการสัญจรเพิ่มขึ้นหรือลดลง เนื่องจากคนเดินเท้าจะมีการเปลี่ยนเส้นทางสัญจรที่จุดตัดหรือทางแยกดังกล่าว ทั้งนี้การบันทึกโดยแบ่งประเภทของกลุ่มคนเดินเท้า จะต้องออกแบบการเก็บข้อมูลให้สามารถกระทำได้ภายในช่วงเวลาที่กำหนดแต่ละรอบการบันทึก

การเก็บข้อมูลวิธีนี้ จะทำให้ทราบถึงปริมาณของคนเดินเท้าที่สัญจรผ่านในแต่ละด่านของพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงจุดหรือบริเวณที่มีปริมาณของคนเดินเท้าสัญจรผ่านสูงสุดในแต่ละช่วงเวลาของวัน เนื่องจากได้ทำการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาเร่งด่วนของวันในพื้นที่นั้นๆ ทำให้สามารถเห็นถึงภาพรวมของรูปแบบการใช้พื้นที่บริเวณที่ทำการเก็บข้อมูลได้

- 3) การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า (pedestrian's movement trace observation) ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace)

เป็นการบันทึกความนิยมในการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ทั้งนี้จะกำหนดจุดเริ่มต้นที่จะทำการ (trace) เส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา โดยจะเริ่มทำการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า จากการสะกดรอยคนเดินเท้าจากจุดเริ่มต้น พร้อมทั้งบันทึกเส้นทางเหล่านั้นลงในแผนที่ ซึ่งวิธีการบันทึกนี้จะต้องกำหนดเงื่อนไขในการติดตามคนดังนี้

- เวลาในการสะกดรอยจากจุดเริ่มต้น ประมาณ 10 นาที
- หยุดติดตามเมื่อผู้ถูกติดตามหยุดทำกิจกรรมภายในพื้นที่ เกินกว่า 3 นาที โดยถือว่าผู้ถูกติดตามถึงจุดหมายปลายทางในการสัญจรแล้ว
- หยุดติดตามเมื่อผู้ถูกติดตามออกนอกพื้นที่ศึกษาก่อนหมดเวลาที่กำหนดไว้ (10 นาที)

ทั้งนี้ การกำหนดเวลาในการสะกดรอยตามคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา อาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่นั้นๆ

- 4) การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (pedestrian's static activity pattern observation) ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot)

เป็นการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งพื้นที่ที่จะทำการเก็บข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยๆ ที่สามารถทำการบันทึกกิจกรรมที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น ที่ละส่วนโดยที่บริเวณย่อยเหล่านั้นอยู่ในขอบเขตที่สามารถมองเห็นได้พร้อมกันภายในชั่วขณะเดียว

เสมือนกับการกดชัตเตอร์ของกล้องถ่ายภาพ (snapshot) โดยจะทำการบันทึกตำแหน่งของคนที่ทำกิจกรรมต่างๆ ลงในแผนที่โดยแยกสัญลักษณ์ตามประเภทของคนและกิจกรรม

การบันทึกรูปแบบกิจกรรมของคนเดินเท้า ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะอย่างเป็นระบบ จะทำให้ทราบถึงศักยภาพการใช้งานของบริเวณต่างๆ ในพื้นที่เพื่อนั่ง ยืน หรือหยุดเพื่อทำกิจกรรมซื้อขายแลกเปลี่ยน สินค้า บริการ หรือพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนบทสนทนา ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน การบันทึกอย่างเป็นระบบและซ้อนทับกันหลายช่วงเวลา จะทำให้พบบริเวณพื้นที่ที่เป็นที่นิยมยึดใช้เพื่อทำกิจกรรมภายในและนอกพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ในบริเวณใดที่มีการจับจองเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มากที่สุด และสามารถนำไปวิเคราะห์ได้ว่า พื้นที่ว่างสาธารณะที่พบรูปแบบกิจกรรมการจับจอง (static activity) และกิจกรรมการสัญจร (moving activity) โดยกลุ่มผู้ใช้ประเภทต่างๆ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการใช้พื้นที่ที่จัดไว้หรือไม่

โดยมีข้อกำหนดในการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้

ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้ที่สัญจรโดยการเดินเท้าและเข้ามาใช้งานในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า และผู้ที่สัญจรผ่านพื้นที่ที่ทำการศึกษาด้านละด้าน (gate) จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าชุมชนย่านเสาชิงช้า มีกลุ่มคนเข้าใช้หลากหลายประเภท ตามแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้พื้นที่ย่านเสาชิงช้าเป็นพื้นที่เมือง กลุ่มคนจึงมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ คนในชุมชนและคนนอกชุมชน อาจทำให้เกิดความสับสนในการเก็บข้อมูล ดังนั้นจึงทำการจำแนกประชากรในการวิจัยเพื่อการบันทึกข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

- 1) ชาวไทย
- 2) ชาวต่างชาติ

ทั้งนี้ การจำแนกประชากรในการวิจัยดังกล่าว เพื่อต้องการทราบรูปแบบการเข้าใช้งานในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ใน 2 ลักษณะ คือ คนเดินเท้าที่มีความเข้าใจถึงโครงข่ายพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า และคนเดินเท้าที่ไม่มีความเข้าใจถึงโครงข่ายพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า

ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล

กำหนดการเก็บข้อมูลทั้งในวันระหว่างสัปดาห์และวันสุดสัปดาห์ โดยทำการเก็บข้อมูลจากวันในระหว่างสัปดาห์ (วันอังคาร-วันพฤหัสบดี) ยกเว้นการเก็บข้อมูลในวันจันทร์และวันศุกร์ เนื่องจากวันจันทร์และวันศุกร์เป็นวันต้นและท้ายสัปดาห์ ทำให้อาจมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเดินทางเป็นกรณีพิเศษ จึงตัดวันทั้งสองออก และเก็บข้อมูลเป็นช่วงๆ ตลอดวันเพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ยของวัน โดยกำหนดช่วงเวลาในการบันทึกออกเป็น 4 ช่วงเวลา ได้แก่

ช่วงที่ 1 เวลา 07.30-9.30 น. ช่วงเวลาเช้าทำงาน หรือเรียน

ช่วงที่ 2 เวลา 11.30-13.30 น. ช่วงเวลาพักกลางวัน

ช่วงที่ 3 เวลา 15.30-17.30 น. ช่วงเวลาเลิกทำงาน หรือเรียน

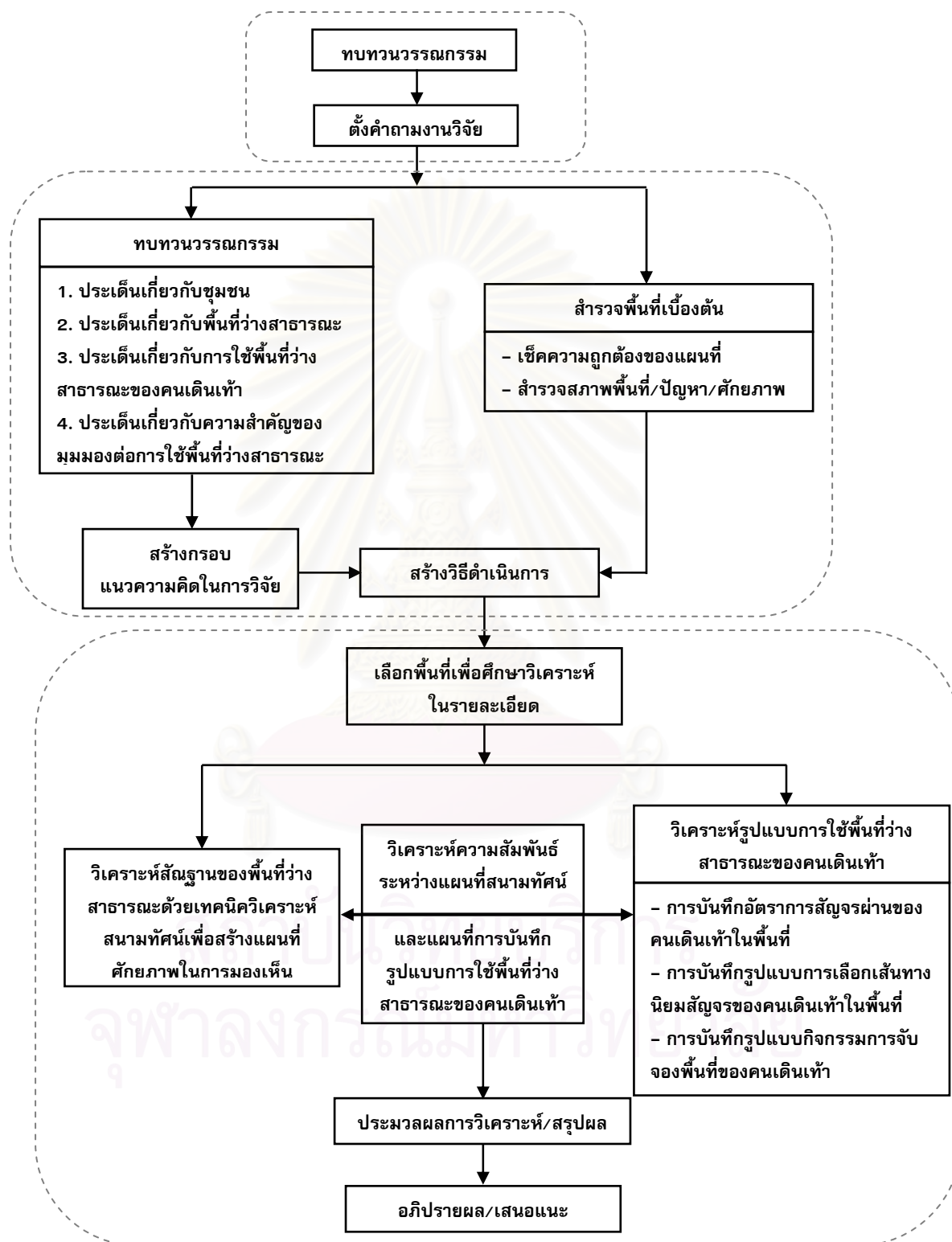
ช่วงที่ 4 เวลา 17.30-19.30 น. ช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ

ขอบเขตของพื้นที่ในการเก็บข้อมูล

ขอบเขตในการเก็บข้อมูล คือ ตัวอย่างพื้นที่ว่างสาธารณะแต่ละประเภทในชุมชนย่านเสาชิงช้า โดยแบ่งออกเป็น 8 กลุ่มพื้นที่ย่อย ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการเกิดกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในรูปแบบต่างๆ

- 3.2.5 แจกแจงรูปแบบการใช้พื้นที่และกิจกรรมของชุมชนในลักษณะต่างๆ โดยการนำข้อมูลจากการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ในลักษณะต่างๆ ทั้งการบันทึกรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร และพื้นที่ว่างสาธารณะ การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า และการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่และกิจกรรมของคนภายในและนอกชุมชนย่านเสาชิงช้า โดยทำการบันทึกปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้ลงบนแผนที่ดิจิทัล ซึ่งจะทำการจัดแบ่งเป็นระดับชั้นข้อมูล และแสดงผลในรูปแบบของแผนที่ พร้อมทั้งนำเสนอควบคู่ไปกับการอธิบายผลการศึกษาการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์แบบพรรณนา
- 3.2.6 วิเคราะห์ผลการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า และประมวลผลความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเข้าใช้พื้นที่ กับแผนที่สนามทัศน โดยนำข้อมูลที่ได้มาบรรยายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ทำการศึกษา วิเคราะห์ผลจากการบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่กับแผนที่สนามทัศน ของชุมชนย่านเสาชิงช้า
- 3.2.7 สรุปผลการวิเคราะห์ และเสนอแนะรูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะระดับภายในชุมชนและระดับเมืองอย่างอเนกประโยชน์

รูปที่ 3.1 แสดงวิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาสภาพทั่วไปในพื้นที่ศึกษา จะกล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ตลอดจนลักษณะและประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า โดยมีเนื้อหารายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

- 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร
 - 4.1.1 ประวัติความเป็นมาของย่านเสาชิงช้า
 - 4.1.2 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนย่านเสาชิงช้า
 - 4.1.3 สภาพทั่วไปของพื้นที่
 - 4.1.4 การใช้ประโยชน์อาคาร
 - 4.1.5 โครงสร้างสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ
 - 4.1.6 ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง
 - 4.1.7 โครงสร้างทางสังคมและประชากร
 - 4.1.8 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ
 - 4.1.9 โครงการพัฒนาพื้นที่ของรัฐที่มีผลต่อชุมชนย่านเสาชิงช้า
- 4.2 การประมวลข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้าเพื่อจำแนกลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 4.2.1 การจำแนกตามตามลักษณะการเข้าถึง
 - 4.2.2 การจำแนกตามลักษณะขอบเขตการปิดล้อม
 - 4.2.3 การจำแนกตามระดับการใช้งาน
 - 4.2.4 การจำแนกตามเวลาการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 4.2.5 การจำแนกตามลักษณะการออกแบบพื้นที่
 - 4.2.6 สรุปลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนย่านเสาชิงช้า

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของย่านเสาชิงช้า

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ถือกันว่าบริเวณย่านเสาชิงช้าหน้าวัดสุทัศน์ฯ เป็นย่านใจกลางนคร หรือเป็นสะดือเมือง ตามคติโบราณ โดยมีลำน้ำเจ้าพระยาเป็นเขตแดนทางด้านตะวันตก มีคลองบางลำพูเชื่อมกับคลองโอ่งอ่าง (คลองรอบกรุง) โอบล้อมทางด้านตะวันออก ปลายคลองทั้งสองด้านเชื่อมต่อกับลำน้ำเจ้าพระยาได้ รูปสัณฐานของกรุงเทพฯ ยุคนั้นจึงมีผู้จินตนาการว่าคล้ายตั้งกระเพาะหมู บริเวณเสาชิงช้าเป็นย่านชุมชนที่มีความเจริญเป็นอันดับแรกๆ ของพระนคร เพราะมีถนนอันทันสมัยตัดผ่าน (ถนนบำรุงเมือง) และมีการสร้างตึกแถวรุ่นแรกเพื่อให้เช่าทำการค้า ในอดีตบริเวณศาลาว่าการกรุงเทพมหานครและลานด้านหน้า เคยเป็นโรงไฟฟ้าแก๊สที่ย้ายมาจากพระบรมมหาราชวังเดิม และได้เป็นที่ตั้งของเสาชิงช้าในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ เมื่อมีการสร้างโรงไฟฟ้าจึงจำเป็นต้องย้ายเสาชิงช้ามาตั้งบริเวณหน้าวัดสุทัศน์ฯ ดังปรากฏในปัจจุบัน พื้นที่ด้านหลังโรงไฟฟ้าได้สร้างตลาดขึ้นโดยมีโรงบ่อนเบี้ยที่นิยมกันในยุคนั้น ตลาดเสาชิงช้าในสมัยนั้นมีชื่อมากในความเป็นตลาดขายสินค้าประเภทเครื่องทองเหลืองที่ทำเลียนแบบของรูปพรรณ ที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า ทองเสาชิงช้า ในปีพ.ศ. 2497 เทศบาลกรุงเทพมหานคร จึงได้รื้อตลาดแล้วทำเป็นที่ทำการเทศบาลและลานกว้างสำหรับเล่นกีฬา

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการใช้ถนนในประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ เมื่อสร้างเสร็จแล้วนับเป็นเส้นทางคมนาคมที่ทันสมัย สะดวกสบาย และทำให้บริเวณเสาชิงช้าเป็นชุมชนที่มีความเจริญเป็นอันดับแรกๆ ของพระนคร นอกจากนี้ยังทำให้พื้นที่ย่านสามแพร่งกลายเป็นศูนย์กลางเมืองที่สำคัญของการสัญจรทั้งทางน้ำและทางบก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการตัดถนนเชื่อมระหว่างถนนเพ็ชรเกษมกับถนนอัษฎางค์ ส่งผลให้มีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ริมถนน ส่วนใหญ่เป็นตึกแถวและเรือนแถว สำหรับชาวต่างชาติได้เช่าเพื่อทำการค้า บริเวณจึงกลายเป็นย่านพักอาศัยที่มีอาคารบ้านเรือนและร้านค้าปะปนกัน

4.1.2 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนย่านเสาชิงช้า

การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยย้ายสถานที่สำคัญของเมืองมายังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นการย้ายพระนครมาในพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินเบาบางกว่าฝั่งตะวันตก ในปีพ.ศ. 2325 ย้ายสถานที่ราชการสำคัญจากจากฝั่งธนบุรีมาฝั่งพระนครใหม่ ขุดคลองรอบกรุงขึ้นใหม่เพื่อขยายเมืองไปทางทิศตะวันออก รวมทั้งสร้างกำแพงและป้อมใหม่ 14 ป้อมตามแนวกำแพง นอกจากนี้ยังมีการขุดคลองสายเล็กๆ เรียกว่า คลองหลอด สองคลองเพื่อเชื่อมระหว่างคลองคูเมืองเดิมกับคลองรอบกรุงที่ขุดใหม่ สำหรับโครงข่ายคมนาคมในสมัยรัชกาลที่ 1 นี้ นอกจากจะมีการขุดคลองคูเมืองขึ้นใหม่แล้วยังมีการตัดถนนที่มีลักษณะเป็นถนนดิน เช่นเดียวกับทางฝั่งธนบุรี โดยมีการตัดถนนในเขตคลองคูเมืองเดิม 9 สาย และอีก 3 สาย เป็นโครงข่ายที่ข้ามเขตคลองคูเมืองเดิมไปทางตอนเหนือ (ถนนจักรพงษ์) ตอนกลาง (ถนนบำรุงเมือง) และตอนใต้ (ถนนเจริญกรุง) ของพระนคร ลักษณะการตั้งถิ่นฐานตั้งอยู่ริมคลองบริเวณคลองรอบกรุงและคลองหลอด การขยายตัวของชุมชนได้ขยายออกไปทางฝั่งพระนคร โดยขยายออกนอกเขตคลองคูเมืองเดิมเริ่มโดยสร้างวัง วัดและบ้านขุนนางข้าราชการกระจายในพื้นที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ รวมทั้งมีการรวมตัวกันของชุมชนกลายเป็นย่านต่างๆ ขึ้นมา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราโชบายเปิดประเทศทำการค้ากับนานาชาติเหตุการณ์สำคัญเริ่มจากการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง เป็นผลให้มีการขยายการค้าขายกับประเทศทางตะวันตก ส่งผลให้เมืองมีการเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นนี้ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในวิถีดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ทำให้มีผลต่อรูปแบบทางกายภาพและโครงสร้างของเมือง โดยเปลี่ยนจากสังคมดั้งเดิมสู่การพัฒนาเป็นเมืองสมัยใหม่ที่ขยายกว้างขึ้น พร้อมกับรูปแบบผังเมืองที่เป็นแบบตะวันตก การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ รัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนสายสำคัญขึ้นมา 3 สาย คือ ถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง และถนนเฟื่องนคร โดยถนนเจริญกรุงเป็นถนนที่สำคัญ เพราะผ่านย่านการค้าชุมชนชาวจีนและยุโรป และยังเป็นเส้นทางที่ยาวที่สุดในสมัยนั้น ถนนบำรุงเมืองเป็นถนนที่มีความสำคัญอยู่ก่อนแล้ว เพราะเดิมเป็นเส้นทางที่เดินเท้าจากถนนท้ายวังมายังบริเวณเสาชิงช้า มีการสร้างตึกแถว หอสูงหนึ่งถึงสองชั้นเพื่อให้เช่าทำการค้า ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญบนพื้นที่ที่ถนนใหม่ตัดขึ้น ทำให้เกิดความหนาแน่นของชุมชนทางบก ในรัชกาลนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสภาพทางกายภาพของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสภาพบ้านเมืองเริ่มมีการพัฒนาสู่แบบอย่างของประเทศทางตะวันตก เกิดถนนและตึกแถวขึ้นใจกลางฝั่งพระนคร ชุมชนหลายแห่งเปลี่ยนวิถีชีวิตจากริมคลอง ริมน้ำ และเรือนไม้มาเป็นถนนและตึกแถวมีการขยายอาณาเขตของพระนคร ออกไป โดยมีคลอง ถนน วัง และวัด เป็นแกนนำ

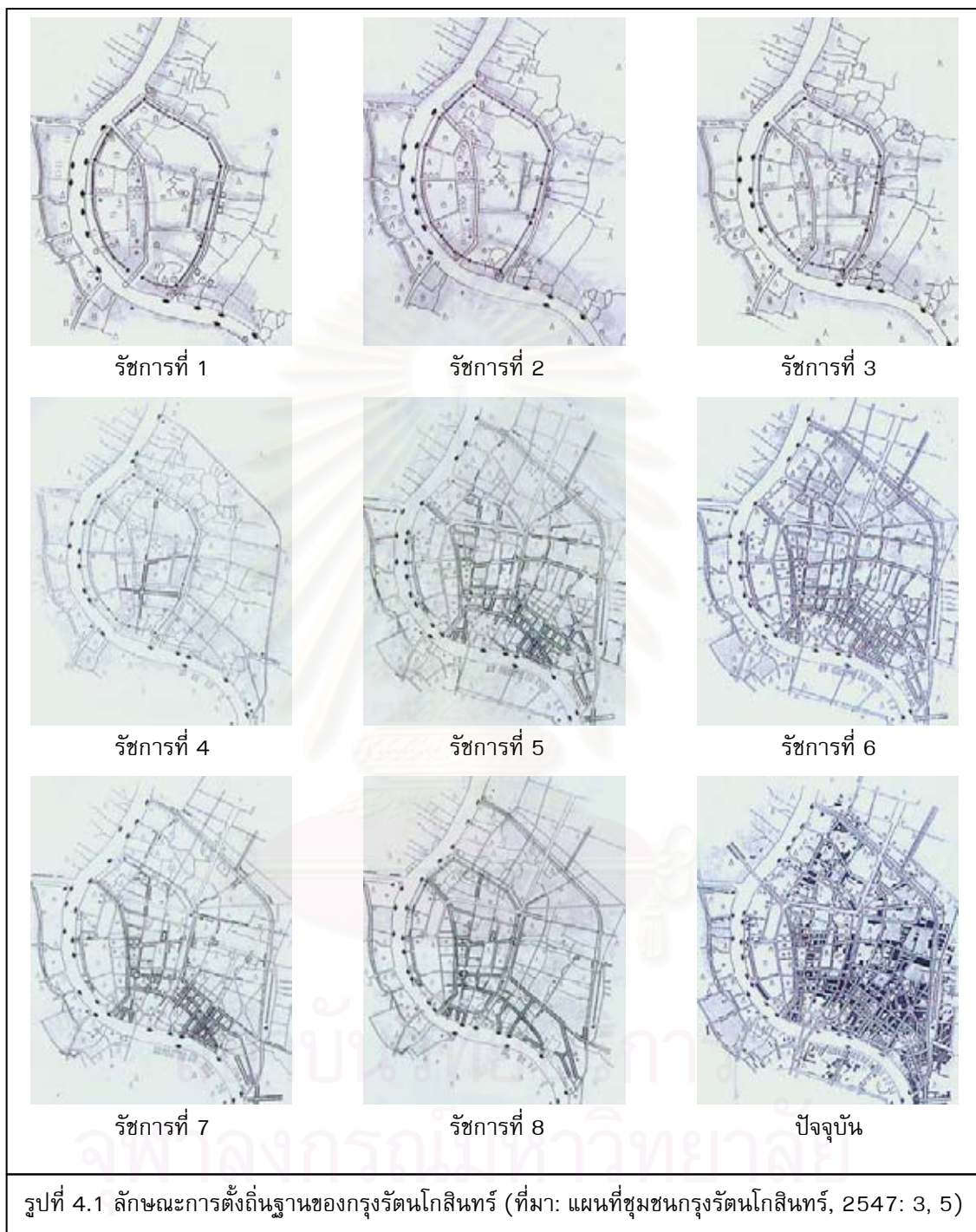
ในช่วงรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้ขยายและปรับปรุงถนนสายเดิม รวมทั้งสร้างถนนสายใหม่ขึ้นหลายสายในเขตพระนครเป็นโครงข่ายตามแบบเมืองในประเทศตะวันตกที่ได้เสด็จประพาสทำให้เกิดการสร้างถนนสายสำคัญคือ ถนนราชดำเนินใน ถนนราชดำเนินกลาง และถนนราชดำเนินนอก โดยลักษณะคล้ายถนนในเมืองใหญ่ๆ ของยุโรป คือ มีทางขนาดใหญ่ให้รถวิ่งแบบ Boulevard ที่เป็นเส้นทางสายตาและมีทางเท้าขนาดใหญ่โดยปลูกต้นมะฮอกกานีเป็นระยะๆ ส่งเสริมความของพื้นที่กลางใจเมือง นอกจากนี้ทรงขยายและปรับปรุงถนนสายเดิมที่มีอยู่ เช่น ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร ถนนรอบกำแพง พระบรมราชวัง และถนนเสียบคลองคูเมืองเดิม เป็นต้น เกิดระบบคมนาคมสมัยใหม่ ได้แก่ รถไฟ รถราง และรถยนต์ สำหรับรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานในสมัยนี้นิยมสร้างที่พักอาศัยติดถนนแทนแม่น้ำลำคลอง

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทางส่วนกรุงเทพฯ ด้านนอก ส่วนในเขตพระนครการพัฒนาและการขยายตัวลดลงเนื่องจากมีความหนาแน่นมากขึ้น การตัดถนนส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยรอบที่ขยายตัวออกไปทางตอนเหนือและตะวันออกของกรุงรัตนโกสินทร์ฝั่งพระนคร มีการรื้อถอนกำแพงเมืองออกเป็นจำนวนมากเพื่อขยายเมือง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยในเขตพระนครขึ้นในจำนวนมากขึ้นเนื่องมาจากการขยายตัวของเมืองตั้งแต่รัชกาลที่ 6

ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองปีพ.ศ. 2475 พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ยังคงหนาแน่นและมีการตัดถนนเพื่อขยายความเจริญในพื้นที่รอบนอก สำหรับการตั้งถิ่นฐานในสมัยนี้นั้นการก่อสร้างอาคารสมัยใหม่ภายในเขตคลองคูเมืองเดิมลดลง เนื่องจากข้อจำกัดในพื้นที่ การก่อสร้างอาคารส่วนใหญ่ยังคงเป็นการก่อสร้างตึกแถว

ปัจจุบันพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์มีความหนาแน่นค่อนข้างสูง เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ทำให้ไม่มีการก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมลักษณะและรูปทรงสถาปัตยกรรมของอาคารซึ่งส่งผลต่อลักษณะ

ของเมืองเริ่มเปลี่ยนไปกลายเป็นรูปแบบใหม่ที่เป็นต้นแบบของสถาปัตยกรรมยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ สถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนสมัยเก่ายังสามารถพบเห็นอยู่ในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

4.1.3 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าตั้งอยู่ในเขตพระนคร ประกอบด้วยแขวงต่างๆ 5 แขวง ได้แก่ แขวงเสาชิงช้า แขวงบวรนิเวศ แขวงราชบพิธ แขวงสำราญราษฎร์ และแขวงศาลเจ้าพ่อเสือ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1.02 ตารางกิโลเมตร (637 ไร่ 200 ตารางวา) ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม และมีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น โดยอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม 2 ชนิด ได้แก่ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งก่อให้เกิดฤดูกาลที่แตกต่างกัน 3 ฤดู ได้แก่

ฤดูร้อน	ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เดือนเมษายน
ฤดูฝน	ระหว่างเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม
ฤดูหนาว	ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เดือนมกราคม

เนื่องจากพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยอดีต ทำให้ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีความหนาแน่นค่อนข้างสูง ทั้งนี้จากข้อจำกัดในพื้นที่ทำให้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้าส่วนใหญ่มีรูปทรงและการจัดวางพื้นที่ในลักษณะถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง หรือไม่ก็เกาะตัวเป็นแนวยาวไปตามทางสัญจร (แผนที่ 4.1)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1

ลานคนเมือง

2

ลานแพร่งภูธร

3

ลานด้านหลังศาลาว่าการกรุงเทพฯ

4

ทางเดินทำถนนราชดำเนินกลาง

5

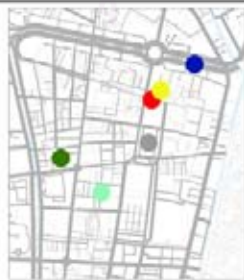
ชุมชนราชปพิธพัฒนา

6

ชุมชนหลังวัดราชนัดดา

รูปที่ 4.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนย่านเสาชิงช้า

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

No Scale
0 0.5 1 2 3 Kilometers

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนที่ดินและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.4 การใช้ประโยชน์อาคาร

การใช้ประโยชน์อาคารของชุมชนย่านเสาชิงช้าส่วนใหญ่มีลักษณะแบบผสมผสาน (mixed use) (แผนที่ 4.2) กล่าวคือ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัย พาณิชยกรรม สถานประกอบการ สถาบันราชการ สถาบันศึกษาและสถาบันศาสนา และพื้นที่ว่างสาธารณะปะปนกันภายในพื้นที่ศึกษา จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับพาณิชยกรรม

อาคารประเภทพาณิชยกรรมมักเกาะตัวหนาแน่นตามแนวเส้นทางการสัญจรหลักที่มีการเข้าถึงสะดวก ส่วนมากเป็นร้านขายอาหาร ร้านขายของชำ ทั้งนี้ ยังพบการใช้พื้นที่ด้านหน้าอาคารเพื่อพาณิชยกรรม กล่าวคือ พื้นที่บริเวณชุมชนราชบพิธมีการใช้พื้นที่ด้านหน้าอาคารสำหรับการตั้งของขายในช่วงเช้าถึงช่วงบ่าย ส่วนที่พักอาศัยจะอยู่ถัดเข้าไปด้านใน โดยกระจายตัวตามตรอก ซอยที่เชื่อมต่อกันภายในพื้นที่ศึกษา รองลงมาเป็นสถาบันศาสนา และตั้งอยู่บริเวณเดียวกับย่านที่พักอาศัยภายในชุมชน นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ว่างสาธารณะขนาดใหญ่ในพื้นที่ศึกษา 2 แห่ง คือ สวนรมณีนาถและลานคนเมือง ส่วนการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อสถาบันราชการ สถาบันศึกษามีสัดส่วนใกล้เคียงกันและกระจายตัวตามแนวเส้นทางการสัญจรหลักเช่นเดียวกัน ในขณะที่สถานประกอบการเพียงไม่กี่แห่งแทรกตัวอยู่ในย่านที่พักอาศัยเกือบทั้งสิ้น

4.1.5 โครงสร้างสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ

พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าไม่มีปัญหาเรื่องน้ำประปาไม่เพียงพอ เนื่องจากมีโครงข่ายการบริการน้ำประปาครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ดำเนินการโดยการประปานครหลวง และการบริการกระแสไฟฟ้าในพื้นที่ อยู่ภายใต้การดำเนินงานของการไฟฟ้านครหลวง ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดอย่างเพียงพอ

การบริการโทรศัพท์ ดำเนินการโดยบริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด เขตนครหลวงที่ 1 รับผิดชอบ รวมถึงโทรศัพท์ของบริษัทสัมปทาน และหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่ ทำให้การบริการโทรศัพท์เป็นไปอย่างเพียงพอกับความต้องการ

การให้บริการด้านการศึกษาในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า พบว่ามีจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้น 9 แห่ง แบ่งออกเป็น โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง, โรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 แห่ง, โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง และโรงเรียนระดับอาชีวศึกษา สังกัดภาคเอกชน 1 แห่ง

การให้บริการด้านสาธารณสุข ส่วนใหญ่เป็นเอกชน ประเภทไม่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน

การให้บริการด้านการรักษาความปลอดภัย มีการให้บริการของสถานีตำรวจในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สถานีตำรวจสำราญราษฎร์

สวนสาธารณะในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สวนรมณีนาถ

1 วัดราชนั้ดดารามวรวิหาร

2 โรงเรียนเบญจมราชาลัย

3 ร้านค้าบริเวณถนนดินสอ

4 ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

5 สวนรมณีนาถ

6 ชุมชนหลังวัดราชนั้ดดา

รูปที่ 4.3 สภาพการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน (mixed use) ภายในชุมชนย่านเสาชิงช้า

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

No Scale

0 0.05 0.1 2 3 Kilometers

สถานที่ค้นและรูปแบบการใช้พื้นที่วางสาดาวณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนที่แคะเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.6 ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง

ชุมชนย่านเสาชิงช้า เป็นชุมชนย่านใจกลางเมือง ย่านพาณิชยกรรมเก่า มีการพัฒนาระบบถนนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยรัชการที่ 4 ประกอบด้วยทางสัญจรสายหลัก สายรอง และสายย่อยประสานเป็นโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า (แผนที่ 4.3) ทางสัญจรหลักทำหน้าที่เชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นๆ ในระดับเมือง ได้แก่ ถนนราชดำเนินกลาง ถนนดินสอ ถนนบำรุงเมือง ถนนมหาไชย ถนนอัษฎางค์ และถนนตีทอง ทางสัญจรรองทำหน้าที่ประสานทางสัญจรหลักและย่อยเข้าด้วยกันในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ได้แก่ ถนนตะนาว ถนนมหารณพ ถนนราชพิธ ถนนอนุากรณ ถนนศิริพงษ์ และซอยสำราญราษฎร์ ทางสัญจรย่อยทำหน้าที่ประสานพื้นที่ในชุมชนไปยังทางสัญจรหลักและรอง ได้แก่ ถนนแพรงนรา ถนนแพรงภูธร ถนนแพรงสรรพศาสตร์ ถนนบูรณศาสตร์ ซอยสุขา ซอยสุขา1 ซอยสุขา2 ซอยศิริชัย ซอยศิริพงษ์ ซอยดำเนินกลางใต้ ตรอกคิลปี ตรอกตึกดิน ตรอกมหารณพ ตรอกวัดราชหนัดดา และตรอกเฟื่องทอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.3 โครงข่ายการสัญจรในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

- เส้นทางสัญจรหลัก
- เส้นทางสัญจรรอง
- เส้นทางสัญจรย่อย

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

No Scale

สามมิติและรูปแบบการใช้พื้นที่วางอาคารและของชุมชนเมืองกรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนที่ดินและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.7 โครงสร้างทางสังคมและประชากร

ฝ่ายทะเบียนสำนักงานเขตพระนคร ได้ทำการสำรวจจำนวนประชากรในเดือนกันยายน พ.ศ. 2549 (โดยใช้ข้อมูลทั้ง 5 แขวง) พบว่าชุมชนย่านเสาชิงช้าเป็นชุมชนในเมืองขนาด 5,444 ครัวเรือน โดยแยกเป็นชาย 10,334 คน เป็นหญิง 12,171 คน

ลักษณะทางด้านสังคมของชุมชนย่านเสาชิงช้ามีลักษณะเป็นสังคมเมือง กล่าวคือ มีการเข้ามาของผู้คนนอกพื้นที่เพื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ทำให้บริเวณเส้นทางสัญจรหลักมีการปฏิสัมพันธ์ในด้านการซื้อและขายของเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพื้นที่ชุมชนต่างๆ มีการปฏิสัมพันธ์ในทางสังคมค่อนข้างสูงเนื่องจากเป็นผู้นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและมีความรู้จักกันเป็นอย่างดี

ชุมชนย่านเสาชิงช้าประกอบด้วยชุมชนย่อยๆ หลากหลายชุมชนด้วยกัน ลักษณะทางสังคมของชุมชนย่านเสาชิงช้า สามารถแบ่งออกตามชุมชนย่อยๆ ได้ดังนี้

1) ชุมชนบริเวณตรอกตีกดิน-ตรอกศิลป์-วัดราชนัลดารามวรวิหาร-วัดเทพธิดารามวรวิหาร

พื้นที่ชุมชนนี้อยู่ติดคลองหลอดวัดราชนัลดาราม ซึ่งเป็นคลองสายเล็กเชื่อมคลองคูเมืองเดิมและคลองรอบกรุง ในอดีตใช้เป็นเส้นทางสัญจรสำคัญของชุมชน มีทางเดินเท้าหลักเลียบบคลองไปตลอดแนว เป็นที่ตั้งของชุมชนเล็กๆ ได้แก่ ชุมชนตรอกศิลป์ ตรอกตีกดิน ชุมชนถนนดินสอ ชุมชนวัดมหรณพาราม และชุมชนหลังวัดราชนัลดาราม-วัดเทพธิดาราม พื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นสวนผักผลไม้ริมกำแพงและย่านพักอาศัยของชุมชนเมืองในอดีต ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นสถานศึกษาของชุมชน ปัจจุบันเป็นชุมชนพักอาศัยค่อนข้างหนาแน่นชาวบ้านมีอาชีพค้าขายหาบเร่แผงลอย ค้าขายในตลาดและรับราชการ ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความร่วมมือกันดีเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มชุมชนจัดงานประจำปีหรือจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและเทศกาลประเพณีอย่างสม่ำเสมอ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางความผูกพันในชุมชน

2) แพร่งสรรพศาสตร์ แพร่งนรา แพร่งภูธร

ย่านสามแพร่ง ตั้งขนานไปกับคลองคูเมืองเดิมทางด้านตะวันตก ในอดีตเคยเป็นที่ตั้งของวัง 3 วัง คือ วังกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ วังกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และวังกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ รวมทั้งเป็นย่านพักอาศัยของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ขุนนาง และข้าทาสบริวาร โดยมีวังเป็นศูนย์กลาง หลังการตัดถนนในสมัยรัชการที่ 5 บริเวณนี้จึงกลายเป็นย่านพักอาศัยที่มีอาคารบ้านเรือนและร้านค้าปะปนกัน ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพค้าขาย มีศาลเจ้าพ่อเป็นสื่อเป็นที่สักการบูชาและรวมตัวกันสืบสานประเพณีอย่างต่อเนื่อง และยังคงมีกิจกรรมร่วมกันเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์อาคารเก่าและสภาพชุมชนให้น่าอยู่

3) บริเวณถนนบำรุงเมือง

เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองจึงมีการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนเต็มพื้นที่ โดยมีความสัมพันธ์กับวัดสุทัศน์ฯ เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งในด้านจิตใจและการดำเนินชีวิต ปัจจุบันได้กลายเป็นย่านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ ลูกค้าที่มาซื้อส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีการเกี่ยวข้องกับวัด บางร้านเปิดกิจการมานานตั้งแต่ยุคเริ่มของย่านนี้ ได้แก่กิจการโรงหล่อพระพุทธรูป การลงรักปิดทองพระพุทธรูป แต่บางส่วนก็รับสินค้ามาจากแหล่งอื่น ซึ่งเป็น

กิจกรรมที่โดดเด่นสร้างให้เกิดเอกลักษณ์ที่ดีของพื้นที่ส่งเสริมบรรยากาศความเป็นชุมชนเมืองเก่า

4) บริเวณเสาชิงช้า-โบสถ์พราหมณ์

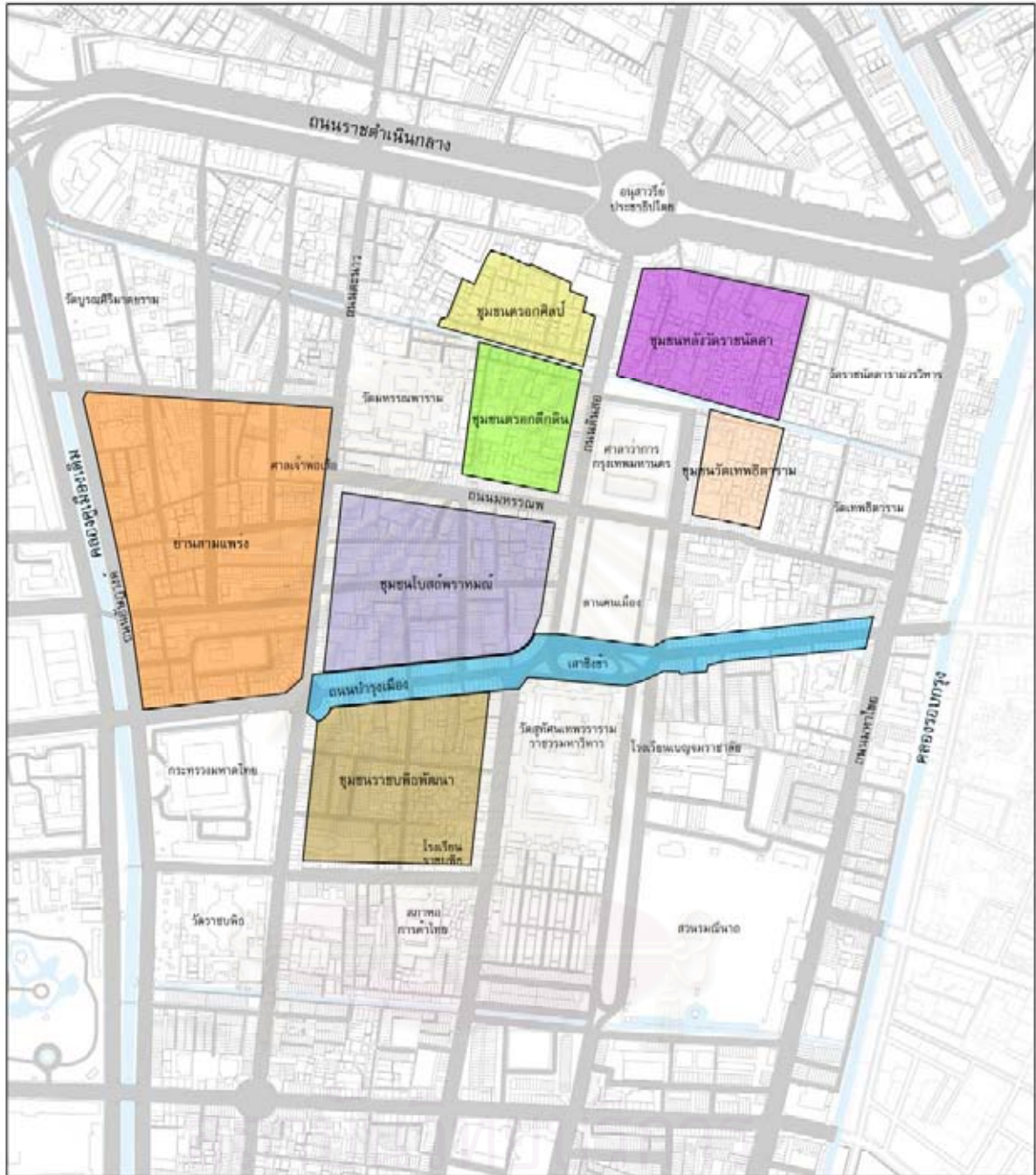
นับตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ รัชการที่ 1 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินแก่พระครูพราหมณ์เพื่อใช้ในการประกอบศาสนากิจ พร้อมกับจัดสร้างเทวสถานและเสาชิงช้าในบริเวณใกล้เคียงกัน บริเวณนี้จึงเป็นพื้นที่พิเศษที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นสำคัญ แต่เนื่องด้วยบริเวณโดยรอบอยู่ใกล้กับวัดสุทัศนวราราม ซึ่งเป็นศาสนาสถานของชาวพุทธลักษณะความสัมพันธ์ของชุมชนในบริเวณนี้จึงมีความพิเศษ คือ มีการผสมผสานความเชื่อของศาสนาไว้ด้วยกัน เห็นได้จากการให้ความเคารพต่อศาสนสถานของทั้งสองศาสนา เป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้วที่ทั้งสองชุมชนอาศัยและประกอบกิจกรรมร่วมกันในย่านนี้ ชุมชนเก่าแก่ของย่านนี้ คือ ชุมชนโบสถ์พราหมณ์ เป็นย่านพักอาศัยปะปนกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการผลิตสังฆภัณฑ์อื่นๆ รวมทั้งโล่รางวัล ชุมชนนี้จึงมีทั้งไทยและจีนต่อเนื่องกับชุมชนพราหมณ์

5) บริเวณกระทรวงมหาดไทย

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เคยเป็นที่ตั้งของวังหลายวังและปรับเปลี่ยนเป็นสถานที่ราชการในสมัยต่อมา การตั้งถิ่นฐานของชุมชนจึงประกอบด้วยตลาดและร้านค้าจำนวนมากท่ามกลางที่พักอาศัยหนาแน่น เช่น ชุมชนราชบพิธพัฒนา ชุมชนนี้เคยเป็นย่านพักอาศัยของข้าราชการชั้นผู้น้อยในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่เริ่มเปลี่ยนเป็นแหล่งค้าขายที่คึกคัก โดยเฉพาะช่วงเวลากลางวันที่ให้บริการแก่บรรดาข้าราชการกระทรวงต่างๆ

4.1.8 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ชุมชนย่านเสาชิงช้า เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร เป็นย่านธุรกิจที่สำคัญ จากการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า มีสถานประกอบการ ร้านค้าสะดวกซื้อ สถานพักแรม และธนาคาร กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า อีกทั้ง ตลาดขายของมือสอง ขายของสด และขายอาหารสำเร็จรูป อยู่ภายในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบอุตสาหกรรมขนาดเล็กกระจายอยู่ในชุมชนต่างๆ ของพื้นที่ และพบไม่มากนัก จากสภาพเศรษฐกิจดังกล่าว พบว่า พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีบทบาทเศรษฐกิจทางด้านการบริการมากกว่าทางด้านอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพื่อรองรับการเข้ามาของผู้คนจากนอกพื้นที่นั่นเอง

แผนที่ 4.4 ตำแหน่งการตั้งถิ่นฐานของชุมชนย่อยภายในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าง

สัญลักษณ์

ชุมชนควอกลีตส์	ย่านสามแพร่ง
ชุมชนควอกลีตส์	ชุมชนโบสถ์พราหมณ์
ชุมชนท่งวัดราชันดาดา	ถนนน้ำรุ่งเมือง
ชุมชนวัดเทพศิคาราม	ชุมชนราชบพิธพัฒนา

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

No Scale

0 0.5 1 2 3 Kilometers

สถานที่ต้นและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้าง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.9 โครงการพัฒนาพื้นที่ของรัฐที่มีผลต่อชุมชนย่านเสาชิงช้า

โครงการจัดทำแผนผังแม่บทการพัฒนาพื้นที่ถนนราชดำเนิน และพื้นที่บริเวณต่อเนื่อง ทั้งนี้ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพื้นที่ถนนราชดำเนิน และบริเวณต่อเนื่องให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเต็มศักยภาพ มีความคุ้มค่า ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการพัฒนากิจกรรมที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ ฐานความรู้ด้านการท่องเที่ยว ด้านธุรกิจการค้า และด้านนันทนาการ และเอื้อต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้มีการขยายเวลาการใช้ประโยชน์พื้นที่มากขึ้น โดยมีโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดการด้านผังเมืองและกายภาพที่ดี พัฒนาให้เป็นเมืองหน้าอยู่ และชุมชนหน้าอยู่อย่างยั่งยืน อันจะเป็นตัวอย่างของการพัฒนาเมืองอย่างสมดุลทั้งด้านกายภาพของเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต และวิถีชีวิตที่มีความปลอดภัย นอกจากนี้ตามแผนนโยบายกรุงเทพมหานคร ที่จะย้ายที่ว่าการกรุงเทพมหานครออกไปยังที่ตั้งใหม่ ตามแผนในปี พ.ศ.2551 ในปัจจุบันได้ทำการย้ายบางสำนักไปยังที่ตั้งใหม่ และดำเนินการก่อสร้างอาคารเพื่อรองรับการย้ายมายังที่ตั้งใหม่ตามแผน

จากโครงการพัฒนาทั้ง 2 โครงการดังกล่าว ส่งผลกระทบโดยตรงกับชุมชนย่านเสาชิงช้า เนื่องจากโครงการดังกล่าวเร่งพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมทางเชิงธุรกิจต่างๆ ดังนั้น พื้นที่ว่างสาธารณะภายในและนอกพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีแนวโน้มที่จะถูกรื้อทำลาย โดยไม่มีแผนการสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะใหม่ทดแทนพื้นที่เก่า ทั้งนี้ จึงมีความจำเป็นต้องสืบค้นถึงลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะที่สอดคล้องกับรูปแบบพฤติกรรมการใช้งานของชุมชนอย่างแท้จริง ที่เอื้อต่อการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ทั้งในระดับชุมชน และระดับเมืองได้

4.2 การประมวลข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้าเพื่อจำแนกลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะ

พื้นที่ว่างสาธารณะในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีลักษณะเชิงพื้นที่ที่แตกต่างหลากหลาย การประมวลข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้าเพื่อจำแนกลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนย่านเสาชิงช้าให้เป็นระบบโดยนำลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้าไปประมวลหาความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า ทั้งนี้เพื่อระบุรูปทรงของพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า

จากการลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นเมื่อ เดือนมีนาคม พ.ศ.2550 สามารถจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะภายในพื้นที่ศึกษาตามลักษณะต่างๆ ออกได้ 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการเข้าถึง ลักษณะการปิดล้อม ระดับการใช้งาน เวลาการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และลักษณะการออกแบบพื้นที่ เพื่อทำการแบ่งประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะในพื้นที่ศึกษา การจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะสามารถจำแนกตามลักษณะต่างๆ ออกได้ ดังนี้

4.2.1 การจำแนกตามตามลักษณะการเข้าถึง

ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่เป็นส่วนสำคัญในการแสดงถึงศักยภาพของพื้นที่นั้นๆ หากพื้นที่ว่างสาธารณะใดมีการเข้าถึงได้อย่างสะดวกแสดงว่าพื้นที่นั้นมีแนวโน้มที่จะพบอัตรา

การสัญจรผ่านของผู้ใช้สูง หรือเมื่อพื้นที่ว่างสาธารณะนั้นๆ เป็นทางผ่านไปสู่อื่น โดยสามารถแบ่งลักษณะการเข้าถึง (แผนที่ 4.4) ได้ดังนี้

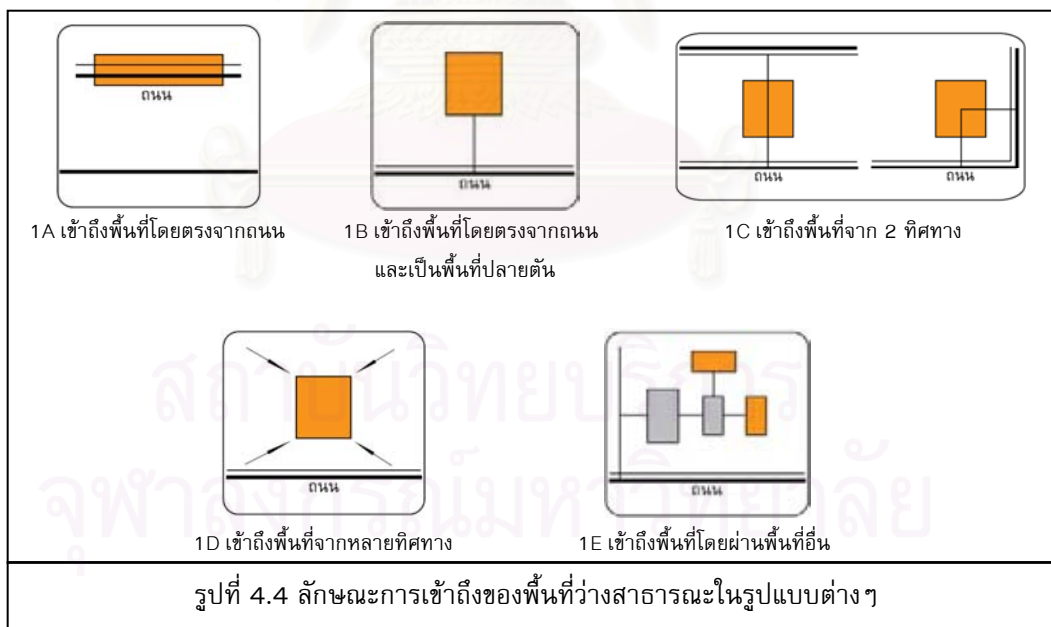
1) ประเภท 1A เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน เป็นการเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะที่อยู่ติดกับริมถนน ที่มีการเข้าถึงพื้นที่ได้โดยง่ายสามารถมองเห็นพื้นที่จากภายนอกได้อย่างชัดเจน มีความต่อเนื่องของพื้นที่ตามแนวถนนสายหลัก มีแนวโน้มการใช้งานต่อเนื่องจากกิจกรรมบนถนนพบคนหลากหลายประเภท ทั้งระดับเมืองและระดับย่าน

2) ประเภท 1B เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนนและเป็นพื้นที่ปลายตัน เป็นการเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะเช่นเดียวกับแบบแรก แต่มีลักษณะเป็นปลายตัน เข้า-ออกได้ทางเดียว อาจเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนกิจกรรมจากถนนสายหลัก เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมเฉพาะประเภท

3) ประเภท 1C เข้าถึงพื้นที่จาก 2 ทิศทาง เป็นการเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะเช่นเดียวกับแบบแรก แต่ปลายอีกด้านเชื่อมต่อกับถนนอีกด้าน เข้า-ออกได้ 2 ทาง มีแนวโน้มการใช้งานเป็นที่สัญจรผ่าน

4) ประเภท 1D เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง เป็นการเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะโดยสามารถเข้า-ออก ได้หลายทิศทาง พื้นที่ลักษณะนี้เป็นศูนย์รวมของกิจกรรม หรืออาจมีลักษณะเป็นโครงข่ายเชื่อมโยงพื้นที่ภายในชุมชน เช่น ลานเอนกประสงค์ สวนสาธารณะ เส้นทางสัญจรภายในชุมชน มีแนวโน้มการใช้งานเป็นจุดรวมกิจกรรมภายในพื้นที่

5) ประเภท 1E เข้าถึงพื้นที่โดยผ่านพื้นที่อื่น เป็นการเชื่อมต่อพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งโดยผ่านพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีแนวโน้มการใช้งานของความเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนรู้จักกันเฉพาะกลุ่ม

การจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะตามลักษณะการเข้าถึงในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ส่วนใหญ่เป็นการเข้าถึงในลักษณะประเภท 1D เป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ส่วนสาธารณะ และลานสาธารณะ ได้แก่ ทางสัญจรภายในชุมชนตรอกคิปลี-ตึกดิน ทางสัญจรภายในชุมชนหลังวัดราชนัดดา ทางสัญจรภายในชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ทางสัญจรภายในชุมชนราชปิตพัฒนา สวนรมณีนาถ และลานคนเมือง เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกับการเข้าถึงในลักษณะประเภท 1A ซึ่งเป็นพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักและรอง ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนอัษฎางค์ ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนมหาไชย และทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรมเป็นส่วนมาก สำหรับการเข้าถึงในลักษณะประเภท 1E พบน้อยที่สุดในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ได้แก่ พื้นที่ลานแพร่งภูธร

4.2.2 การจำแนกตามลักษณะขอบเขตการปิดล้อม

พื้นที่ว่างสาธารณะที่ดีควรมีขอบเขตทางกายภาพของรูปทรงอย่างชัดเจน เพื่อสร้างขอบเขตพื้นที่กิจกรรมโดยการปิดล้อมของอาคาร ลักษณะการปิดล้อมยังส่งผลต่อมุมมองของผู้สัญจรผ่านและส่งผลต่อการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ ลักษณะขอบเขตการปิดล้อมมี (แผนที่ 4.5) ดังนี้

1) ประเภท 2A พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 1 ด้าน เป็นการปิดล้อมโดยอาคารริมถนนหนึ่งด้านในลักษณะต่อเนื่องไปตามความยาวของถนน ซึ่งมักอยู่บริเวณริมถนนซึ่งมีระยะของถนนที่กว้าง หรืออีกด้านเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะแบบเปิดโล่ง มีแนวโน้มการเข้าใช้งานของกลุ่มคนหลากหลายประเภท ทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน

2) ประเภท 2B พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน เป็นการปิดล้อมโดยอาคารริมถนนทั้งสองด้านในลักษณะต่อเนื่องไปตามความยาวของถนน ซึ่งมักอยู่บริเวณริมถนนซึ่งมีระยะของถนนไม่กว้างมากนัก มีแนวโน้มการเข้าใช้งานของกลุ่มคนหลากหลายประเภท ทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน

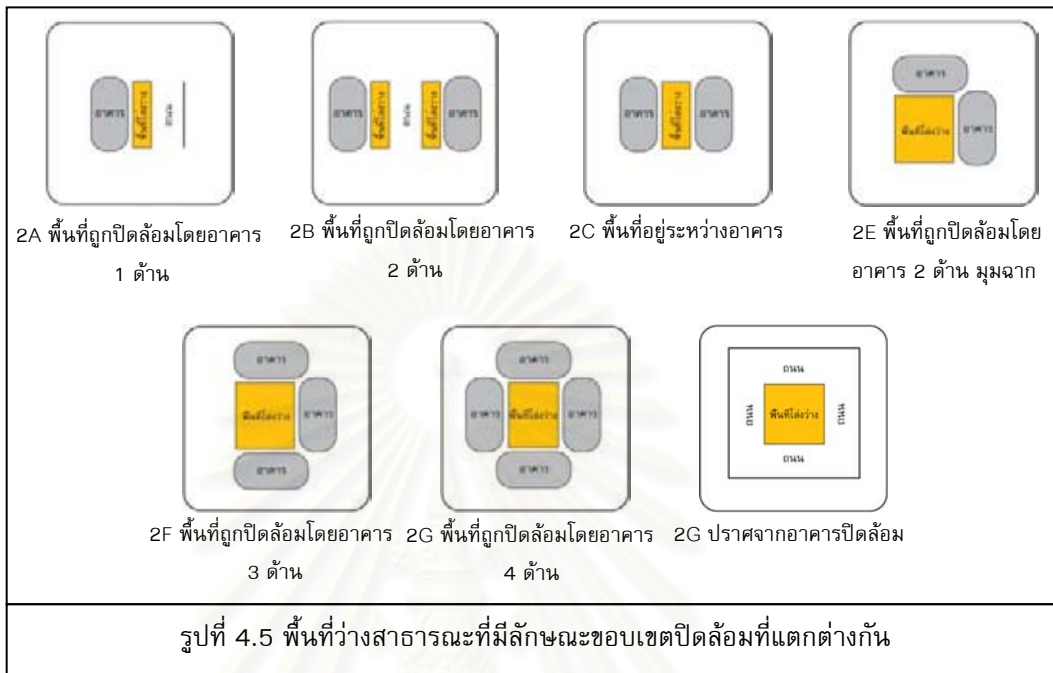
3) ประเภท 2C พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร เป็นการปิดล้อมพื้นที่โดยอาคารทั้งสองด้าน การปิดล้อมเช่นนี้จะทำให้ผู้ใช้พื้นที่สามารถรับรู้ถึงขอบเขตพื้นที่ชัดเจนยิ่งขึ้น มีแนวโน้มการเข้าใช้งานของความเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนรู้จักเฉพาะกลุ่ม

4) ประเภท 2D ปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้านมุมฉาก เป็นการปิดล้อมพื้นที่โดยอาคารเป็นด้านที่ชิดกันในลักษณะมุมฉาก การปิดล้อมเช่นนี้จะทำให้ผู้ใช้พื้นที่สามารถรับรู้ถึงขอบเขตพื้นที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นจุดเริ่มของความรู้สึกปิดล้อม มีแนวโน้มการเข้าใช้งานเฉพาะกลุ่ม

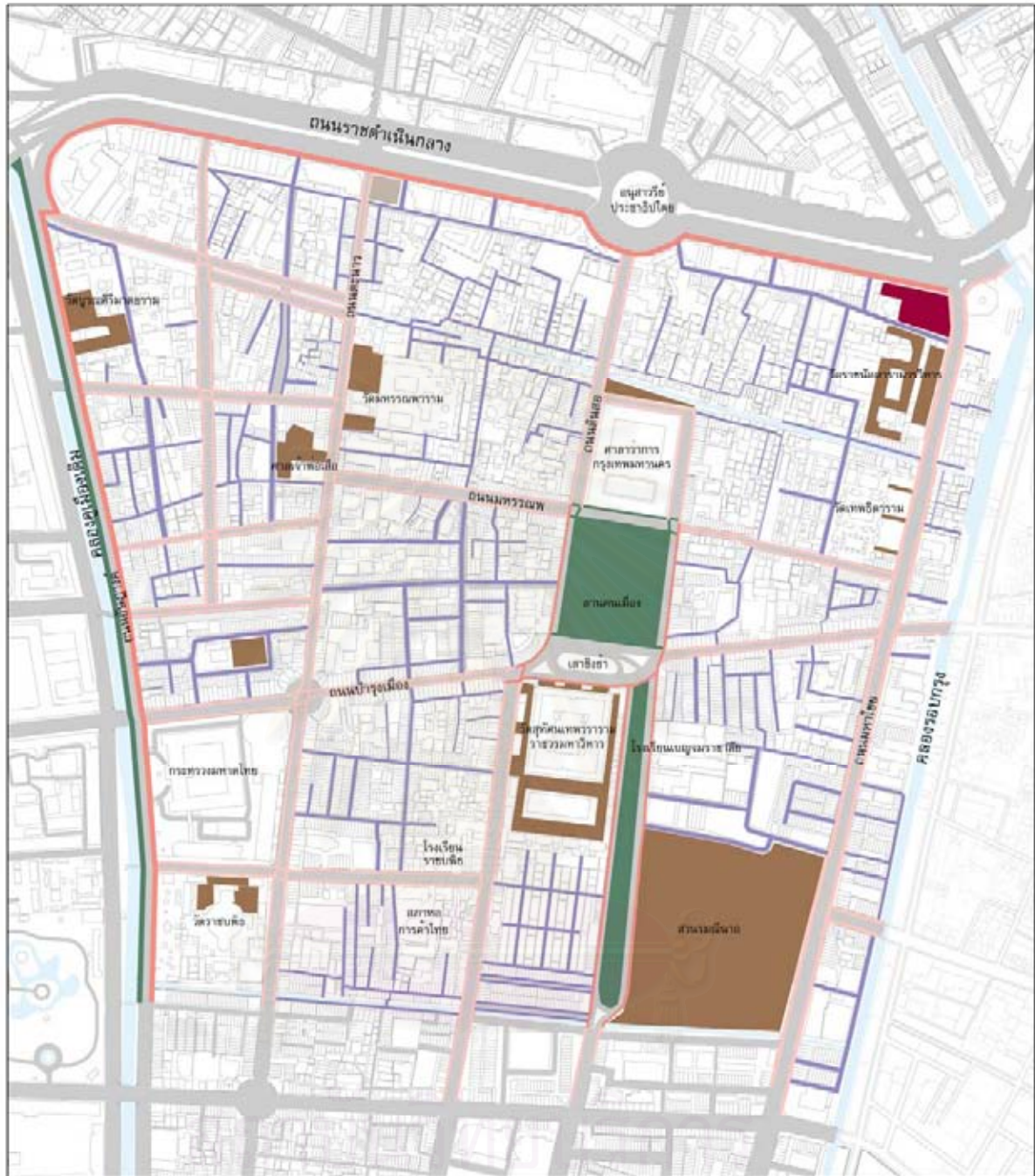
5) ประเภท 2E ปิดล้อมโดยอาคาร 3 ด้าน การปิดล้อมรูปแบบนี้ทำให้ผู้ใช้รู้สึกถึงพื้นที่ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเนื่องจากพื้นที่ได้ถูกปิดล้อมโดยอาคารทั้งสามด้าน มีแนวโน้มการเข้าใช้งานเฉพาะกลุ่ม

6) ประเภท 2F ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน การปิดล้อมรูปแบบนี้ทำให้ผู้ใช้สามารถรับรู้ได้ถึงการปิดล้อมชัดเจนที่สุด ทำให้พื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัวมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพื้นที่ถูกอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างโอบล้อมไว้ทั้งสี่ด้าน มีแนวโน้มการเข้าใช้งานเฉพาะกลุ่ม

7) ประเภท 2G ปราศจากอาคารปิดล้อม การปราศจากอาคารปิดล้อมทำให้ผู้ใช้รู้สึกถึงความปลอดโปร่ง และมีการมองเห็นที่กว้างไกล มีแนวโน้มเกิดกิจกรรมที่หลากหลาย ของกลุ่มคนหลากหลายประเภท ทั้งในระดับเมืองและระดับย่าน

การจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะตามลักษณะขอบเขตการปิดล้อมของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ส่วนใหญ่เป็นการปิดล้อมในลักษณะประเภท 2C เป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ได้แก่ ทางสัญจรภายในชุมชนตรอกคิลปี-ตึกดิน ทางสัญจรภายในชุมชนหลังวัดราชันดาดา ทางสัญจรภายในชุมชนโบสถ์พราหมณ์ และทางสัญจรภายในชุมชนราชบพิธพัฒนา เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกับการปิดล้อมในลักษณะประเภท 2B ซึ่งเป็นพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักและรอง ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนตะนาว ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนมหาไชย และทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรมเป็นส่วนมาก รองลงมาเป็นการปิดล้อมในลักษณะประเภท 2F เป็นพื้นที่สวนสาธารณะและลานสาธารณะต่างๆ ได้แก่ ลานด้านหลังศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ลานแพรงภูธร ลานวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร และสวนรมณีนาถ การปิดล้อมในลักษณะประเภท 2G เป็นพื้นที่ลานสาธารณะ เกาะกลางถนน และทางเท้าริมถนน ได้แก่ ลานคนเมือง เกาะกลางถนนบริเวณถนนอนุสาวรีย์ และทางเดินเท้าริมถนนอัมรินทร์ สำหรับการปิดล้อมในลักษณะประเภท 2D พบน้อยที่สุดในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ได้แก่ พื้นที่ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์

แผนที่ 4.6 พื้นที่วางสาธารณะจำแนกตามลักษณะขอบเขตการปิดล้อมของชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

- 2A พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 1 ด้าน
- 2B พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน
- 2C พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร
- 2E ปิดล้อมโดยอาคาร 3 ด้าน
- 2F ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน
- 2G ปราศจากอาคารปิดล้อม

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่วางสาธารณะของชุมชนเมืองกรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.3 การจำแนกตามระดับการใช้งาน

พื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนย่านเสาชิงช้า สามารถแบ่งระดับการใช้งานของพื้นที่ว่างสาธารณะออกได้เป็น 2 ประเภท (แผนที่ 4.6) ดังนี้

- 1) ประเภท 3A ระดับเมือง เป็นการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของผู้คนในเมือง ลักษณะเป็นเส้นทางสัญจรหลักหรือสถานที่สำคัญและเป็นที่ยึดกันในเมือง มีแนวโน้มเกิดกิจกรรมที่หลากหลาย ของกลุ่มคนหลากหลายประเภท
- 2) ประเภท 3B ระดับชุมชน เป็นการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของผู้คนในชุมชน ลักษณะเป็นเส้นทางสัญจรภายในชุมชนหรือพื้นที่ที่ผู้คนมาพบปะพูดคุยและเป็นที่รู้จักกันในชุมชน มีแนวโน้มการใช้งานของความเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนรู้จักกันเฉพาะกลุ่ม

การจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะตามระดับการใช้งานของชุมชนย่านเสาชิงช้า ส่วนใหญ่เป็นระดับการใช้งานในลักษณะประเภท 3A เป็นพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักและรอง ลานสาธารณะ และสวนสาธารณะ ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนอัษฎางค์ ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนมหาไชย ทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง ทางเท้าริมถนนมหารณพ ลานคนเมือง ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ เกาะกลางถนนบริเวณถนนอนุสาวรีย์ และสวนรมณีนาถ เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชยกรรมเป็นส่วนมากและพื้นที่สาธารณะ โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกับระดับการใช้งานในลักษณะประเภท 3B ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ได้แก่ ทางสัญจรภายในชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ทางสัญจรภายในชุมชนหลังวัดราชนัดดา ทางสัญจรภายในชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ทางสัญจรภายในชุมชนราชบพิธพัฒนา ทางสัญจรภายในชุมชนวัดเทพธิดาราม และลานแพร่งภูธร เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ

4.2.4 การจำแนกตามเวลาการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

สามารถแบ่งเวลาการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะออกได้เป็น 2 ประเภท (แผนที่ 4.7) ดังนี้

- 1) ประเภท 4A บางช่วงเวลา มีการกำหนดเวลาเปิดปิดในการเข้าใช้พื้นที่ มีแนวโน้มเกิดกิจกรรมเฉพาะ
- 2) ประเภท 4B ตลอดช่วงเวลา ไม่มีการกำหนดเวลาเปิดปิดในการเข้าใช้พื้นที่ มีแนวโน้มเกิดกิจกรรมที่หลากหลาย ของกลุ่มคนหลากหลายประเภท

การจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะตามเวลาการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า ส่วนใหญ่เป็นการเข้าใช้พื้นที่ในลักษณะประเภท 4A เป็นพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักและรอง พื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนอัษฎางค์ ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนมหาไชย ทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง ทางเท้าริมถนนมหารณพ ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ เกาะกลางถนนบริเวณถนนอนุสาวรีย์ ทางสัญจรภายในชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ทางสัญจรภายในชุมชนหลังวัดราชนัดดา ทางสัญจรภายในชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ทางสัญจรภายในชุมชนราชบพิธพัฒนา ทางสัญจรภายในชุมชนวัดเทพธิดาราม และลานแพร่งภูธร เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชยกรรมเป็นส่วนมากและพื้นที่

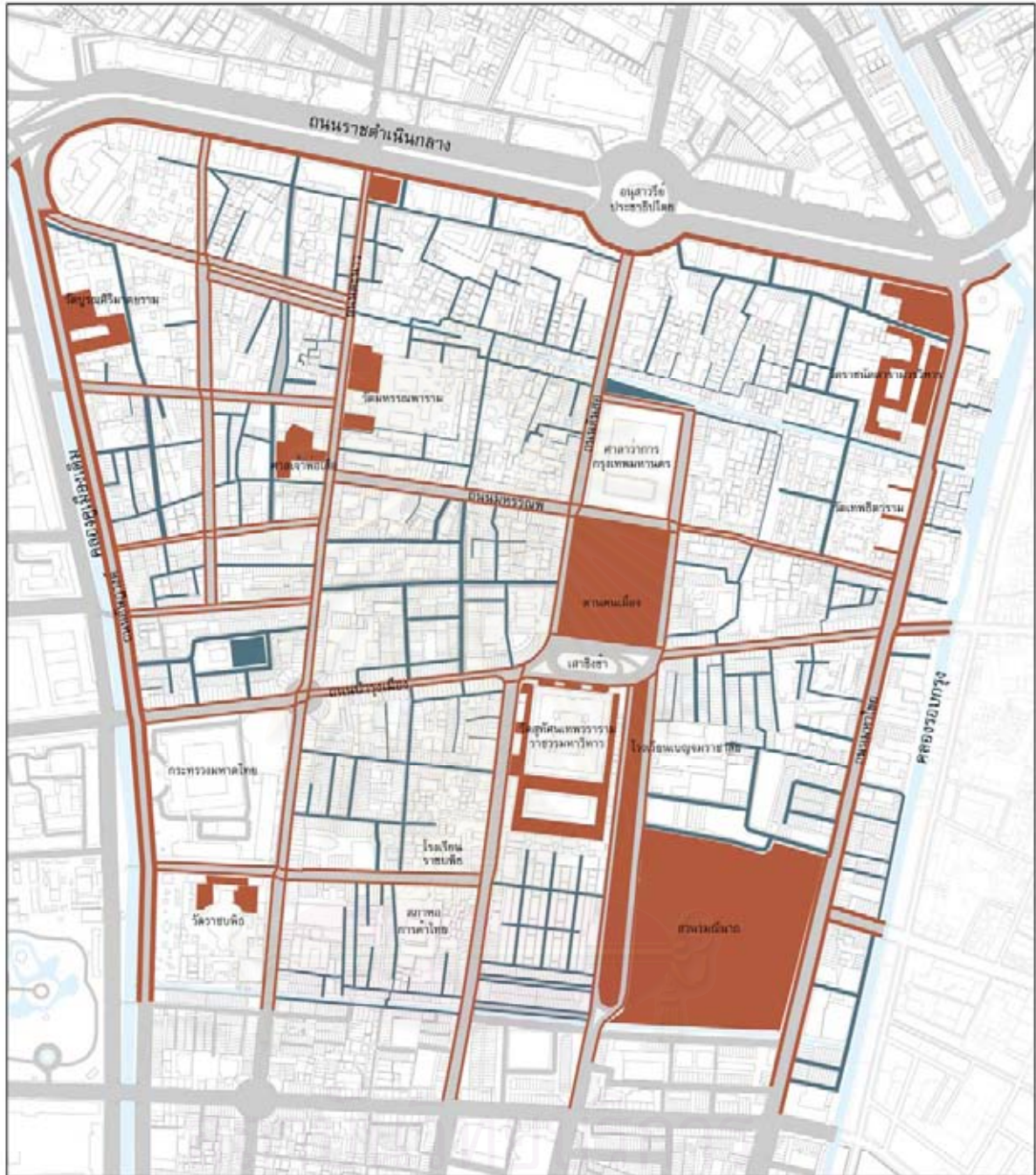
สาธารณะ โดยมีสัดส่วนมากกว่าการเข้าใช้พื้นที่ในลักษณะประเภท 4B ซึ่งเป็นพื้นที่ลานสาธารณะ และสวนสาธารณะ ได้แก่ สวนรมณีนาถ ลานคนเมือง และลานวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร เป็นต้น

4.2.5 การจำแนกตามลักษณะการออกแบบพื้นที่

พื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนย่านเสาชิงช้า มีการออกแบบเพื่อรองรับการใช้งานของผู้คนภายในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ลักษณะการออกแบบของพื้นที่ว่างสาธารณะสามารถแบ่งออกได้ (แผนที่ 4.8) ดังนี้

- 1) ประเภท 5A ลานสาธารณะ มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิดโล่งใช้รองรับกิจกรรมต่างๆ
- 2) ประเภท 5B สวนสาธารณะ มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิดโล่งมีความร่มรื่นของต้นไม้มากกว่าประเภท 5A เพื่อรองรับกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ
- 3) ประเภท 5C ทางสัญจรแบบมีทางเท้า รองรับกิจกรรมการสัญจรหลักของเมืองระดับการสัญจรของคนเดินเท้าจะสูง ทางเดินเท้าและถนนจะกว้าง
- 4) ประเภท 5D ทางสัญจรแบบไม่มีทางเท้า รองรับกิจกรรมการสัญจรที่ยานพาหนะและคนเดินเท้า ถนนมีความกว้างไม่มากนัก
- 5) ประเภท 5E ทางสัญจรภายในชุมชน รองรับกิจกรรมการสัญจรภายในชุมชนขนาดถนนแคบ รองรับกิจกรรมของคนเดินเท้าและยานพาหนะประเภท รถจักรยาน และรถจักรยานยนต์
- 6) ประเภท 5F เกาะกลางถนน เป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างถนน ใช้สำหรับหยุดรถเพื่อข้ามถนน
- 7) ประเภท 5G ทางเข้า-ออก ใช้สำหรับเข้า-ออก สถานที่ ผู้สัญจรมักใช้เป็นเส้นทางลัด

การจำแนกพื้นที่ว่างสาธารณะตามลักษณะการออกแบบพื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้า ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการออกแบบประเภท 5C เป็นพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักและรอง ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนอัษฎางค์ ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนมหาไชย และทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสัดส่วนมากกว่าลักษณะการออกแบบประเภท 5E ซึ่งเป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ได้แก่ ทางสัญจรภายในชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ทางสัญจรภายในชุมชนหลังวัดราชันดาดา และทางสัญจรภายในชุมชนวัดเทพธิดา เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัย รองลงมา เป็นลักษณะการออกแบบประเภท 5D เป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชน ได้แก่ ทางสัญจรภายในชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ถนนแพรงภูธร ซอยเทศา ซอยสุชา ซอยศิริชัย และซอยดำเนินกลางใต้ เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัย ลักษณะการออกแบบประเภท 5A และ 5B เป็นพื้นที่ลานสาธารณะ และสวนสาธารณะ ได้แก่ ลานคนเมือง ลานด้านหลังศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ ลานแพรงภูธร ลานวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร และสวนรมณีนาถ สำหรับลักษณะการออกแบบประเภท 5F และ 5G พบน้อยที่สุดในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

แผนที่ 4.7 พื้นที่วางผังอาคารแนะตามเวลาการเข้าใช้ของชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

- 3A ระดับเมืองและชุมชน
- 3B ระดับชุมชน

ที่มา : จากการศึกษา, มีนาคม 2550

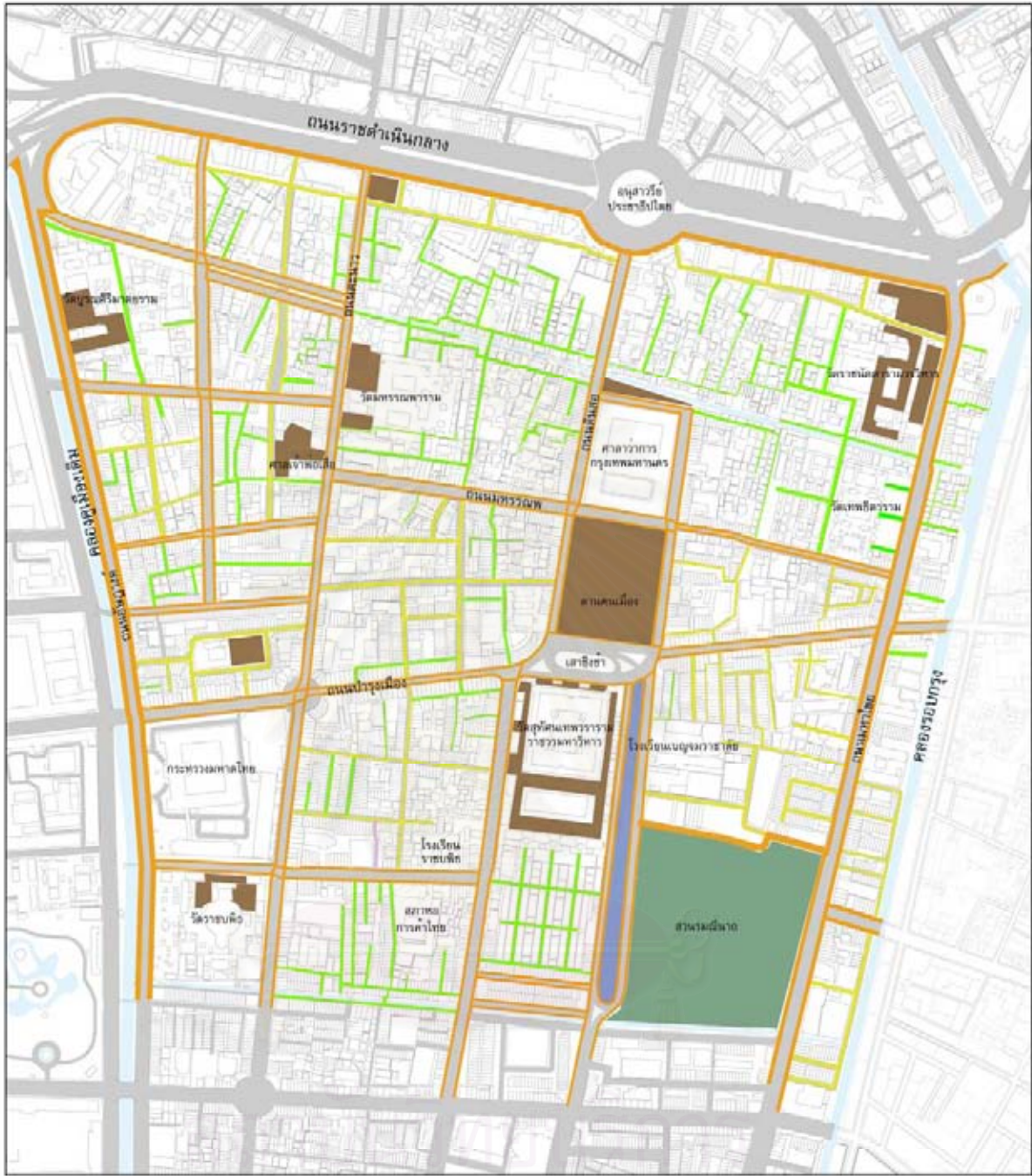
No Scale

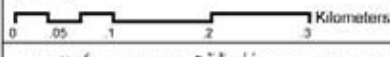

สามมิติและรูปแบบการใช้พื้นที่วางผังอาคารแนะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4.9 พื้นที่วางผังสาธารณะจำแนกตามลักษณะการออกแบบของชุมชนย่านสามเสน

สัญลักษณ์ 5A ดานสาธารณะ 5B สวนสาธารณะ 5C ทางสัญจรแบบมีทางเท้า 5D ทางสัญจรแบบมีทางเท้า 5E ทางสัญจรภายในชุมชน 5F เกาะกลางถนน 5G ทางเข้า-ออก	ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550 No Scale สามมทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่วางผังสาธารณะของชุมชนเมืองกรณีศึกษา ชุมชนย่านสามเสน กรุงเทพฯ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 ลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะตามบริเวณต่างๆ ในเขตพื้นที่ศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า

ลำดับที่	ชื่อ/ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ว่างสาธารณะ	1.ลักษณะการเข้าถึง					2.ลักษณะการปิดล้อม							3.ระดับการ ใช้งาน		4.เวลาการ ใช้งาน		5.ลักษณะการออกแบบพื้นที่									
		1A	1B	1C	1D	1E	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	3A	3B	4A	4B	5A	5B	5C	5D	5E	5F	5G			
	เกาะตัวตามเส้นทางสัญจรหลักและรอง																										
1	ถนนราชดำเนินกลาง	●					●							●	●		●				●						
2	ถนนอัษฎางค์	●					●							●	●		●				●						
3	ถนนตะนาว	●						●						●	●		●				●						
4	ถนนมหารณพ	●						●						●	●		●				●						
5	ถนนดินสอ 1	●						●						●	●		●				●						
6	ถนนดินสอ 2 (ลานคนเมือง)	●					●							●	●		●				●						
7	ถนนมหาไชย	●						●						●	●		●				●						
8	ถนนบำรุงเมือง 1	●						●						●	●		●				●						
9	ถนนบำรุงเมือง 2 (หน้าวัดสุทัศน์)	●					●							●	●		●				●						
10	ถนนราชบพิธ	●						●						●	●		●				●						
11	ถนนเฟื่องนคร	●						●						●	●		●				●						
12	ถนนตีทอง	●						●						●	●		●				●						
13	ถนนอนุากรณ	●						●						●	●		●				●						
14	ถนนศิริพงษ์	●						●						●	●		●				●						
15	ถนนบุญศิริ	●						●						●	●		●				●						
16	ถนนแพ่งสรรพศาสตร์	●						●						●	●		●				●						
17	ถนนแพ่งนรา	●						●						●	●		●				●						
18	ถนนสำราญราษฎร์	●					●							●	●		●				●						
19	ถนนสระสง			●				●						●	●		●				●						
20	ถนนลงท่า			●				●						●	●		●				●						
	เกาะตัวตามเส้นทางสัญจรภายในชุมชน																										
21	ถนนเทศา				●			●							●		●					●					
22	ซอยสุชา				●			●							●		●					●					
23	ซอยสุชา 1				●			●							●		●					●					
24	ซอยสุชา 2				●			●							●		●					●					
25	ซอยศิริชัย				●			●							●		●					●					
26	ซอยศิริชัย 1				●			●							●		●						●				
27	ซอยศิริชัย 2		●					●							●		●						●				
28	ซอยศิริพงษ์				●			●							●		●					●					

ตารางที่ 4.1 ลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะตามบริเวณต่างๆ ในเขตพื้นที่ศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ/ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ว่างสาธารณะ	1.ลักษณะการเข้าถึง					2.ลักษณะการปิดล้อม							3.ระดับการ ใช้งาน		4.เวลาการ ใช้งาน		5.ลักษณะการออกแบบพื้นที่						
		1A	1B	1C	1D	1E	2A	2B	2C	2D	2E	2F	2G	3A	3B	4A	4B	5A	5B	5C	5D	5E	5F	5G
29	ซอยวัดเทพธิดา			●				●						●		●						●		
30	ซอยโบสถ์พราหมณ์				●			●							●		●			●				
31	ซอยนามชัย				●			●							●		●			●				
32	ซอยมหารณพ 1				●			●							●		●			●				
33	ซอยมหารณพ 2				●			●							●		●			●				
34	ซอยมหารณพ 3				●			●							●		●			●				
35	ตรอกนาวา				●			●							●		●			●				
36	ตรอกมหารณพ				●			●							●		●					●		
37	ตรอกตึกดิน				●			●							●		●					●		
38	ตรอกศิลป์				●			●							●		●					●		
39	ตรอกวัดราชันต์ดา				●			●							●		●					●		
40	ตรอกสาเก	●							●					●	●		●			●				
41	ตรอกเฟื่องทอง				●			●							●		●					●		
42	ตรอกไข่				●			●							●		●				●			
43	ตรอกครุฑ				●			●							●		●					●		
44	ตรอกมาศ				●			●							●		●					●		
45	ตรอกพ้อเสื่อ				●			●							●		●					●		
46	ตรอกเสถียร	●							●					●	●		●			●				
47	ตรอกช่างทอง			●				●							●		●					●		
48	ซอยศรีโสภณ		●					●							●		●				●			
49	ถนนพร่งกูธร				●			●							●		●			●				
50	ซอยราชดำเนินกลางใต้				●			●							●		●				●			
พื้นที่ว่างสาธารณะภายในสถานที่สำคัญ																								
51	วัดสุทัศนเทพวราราม 1 (ลาน)	●												●	●	●		●						
52	วัดสุทัศนเทพวราราม 2 (ทางเดิน)				●			●							●	●						●		
53	วัดราชันต์ดามวรวิหาร 1 (ลาน)	●												●	●	●		●						
54	วัดราชันต์ดามวรวิหาร 2 (ทางเดิน)				●			●							●	●						●		
55	วัดเทพธิดาราม 1 (ลาน)	●												●	●	●		●						
56	วัดเทพธิดาราม 2 (ทางเดิน)				●			●							●	●						●		
57	วัดมหารณพาราม 1 (ลาน)	●												●	●	●		●						
58	วัดมหารณพาราม 2 (ทางเดิน)				●			●							●	●						●		

4.2.6 ลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า

จากตารางที่ 4.1 แสดงลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะตามบริเวณต่างๆ ในเขตพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร สามารถวิเคราะห์เพื่อจำแนกประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าได้ทั้งหมด 20 ประเภท (แผนที่ 4.9) ดังนี้

1) ประเภท 6A เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 1 ด้าน (2A) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C)

2) ประเภท 6B เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน (2B) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C)

3) ประเภท 6C เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) ปราศจากอาคารปิดล้อม (2G) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C)

4) ประเภท 6D เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่บางช่วงเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นลานสาธารณะ (5A)

5) ประเภท 6E เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นลานสาธารณะ (5A)

6) ประเภท 6F เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) ปิดล้อมโดยอาคาร 3 ด้าน (2E) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นลานสาธารณะ (5A)

7) ประเภท 6G เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) ปราศจากอาคารปิดล้อม (2G) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นเกาะกลางถนน (5F)

8) ประเภท 6H เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนนและเป็นพื้นที่ปลายตัน (1B) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรภายในชุมชน (5E)

9) ประเภท 6I เข้าถึงพื้นที่จาก 2 ทิศทาง (1C) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน (2B) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C)

10) ประเภท 6J เข้าถึงพื้นที่จาก 2 ทิศทาง (1C) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรภายในชุมชน (5E)

11) ประเภท 6K เข้าถึงพื้นที่จาก 2 ทิศทาง (1C) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางเข้า-ออก (5G)

12)ประเภท 6L เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C)

13)ประเภท 6M เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรแบบไม่มีทางเท้า (5D)

14)ประเภท 6N เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรภายในชุมชน (5E)

15)ประเภท 6O เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่บางช่วงเวลา (4B) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรภายในชุมชน (5E)

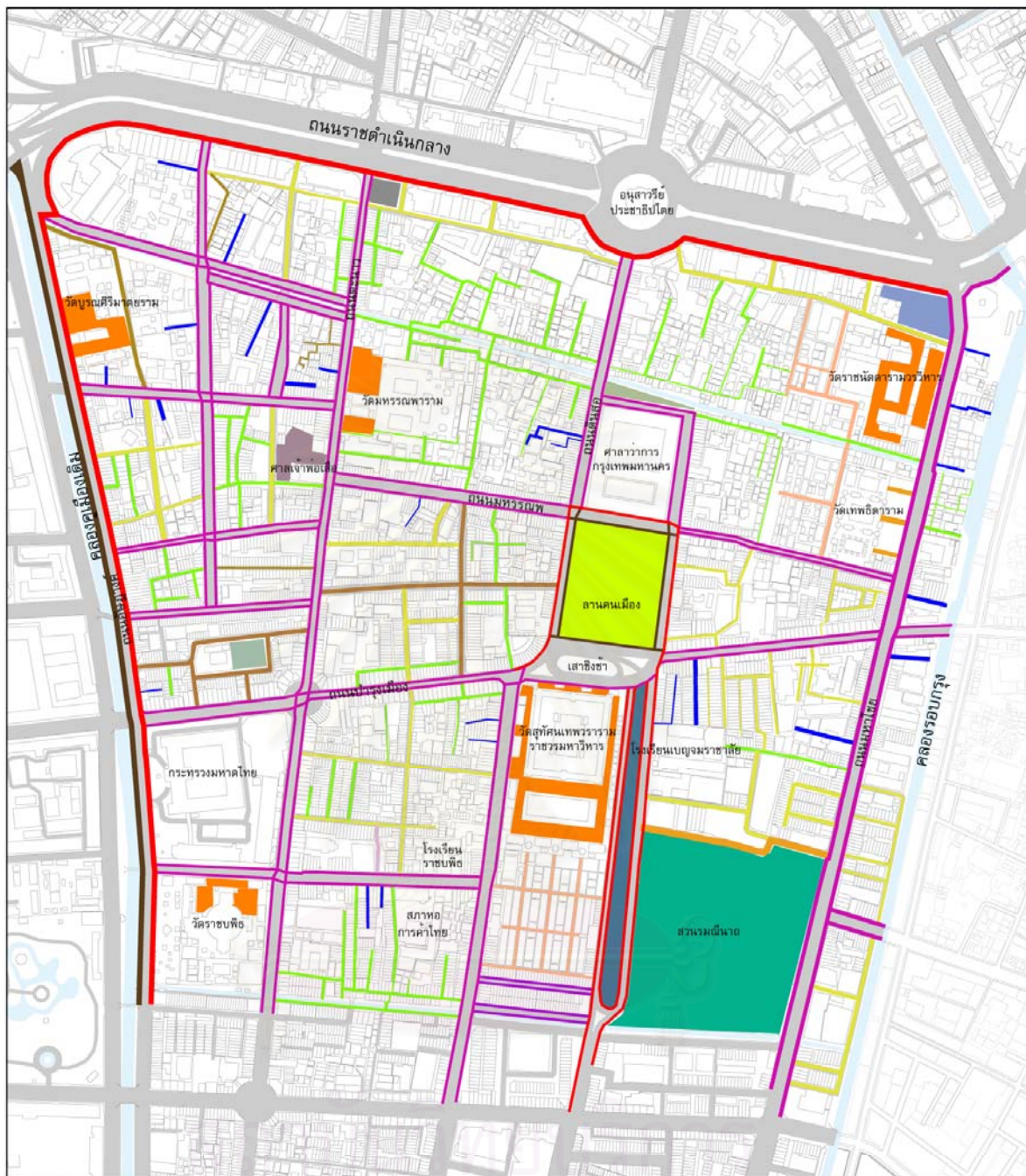
16)ประเภท 6P เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้านมุมฉาก (2D) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน เป็นลานสาธารณะ

17)ประเภท 6Q เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่บางช่วงเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นสวนสาธารณะ (5B)

18)ประเภท 6R เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นลานสาธารณะ (5A)

19)ประเภท 6S เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปราศจากอาคารปิดล้อม (2G) มีการเข้าใช้พื้นที่บางช่วงเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นลานสาธารณะ (5A)

20)ประเภท 6T เข้าถึงพื้นที่โดยผ่านพื้นที่อื่น (1E) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นลานสาธารณะ (5A)

แผนที่ 4.10 การจำแนกลักษณะประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

6A	ประเภท 1	6G	ประเภท 7	6M	ประเภท 13	6S	ประเภท 19
6B	ประเภท 2	6H	ประเภท 8	6N	ประเภท 14	6T	ประเภท 20
6C	ประเภท 3	6I	ประเภท 9	6O	ประเภท 15		
6D	ประเภท 4	6J	ประเภท 10	6P	ประเภท 16		
6E	ประเภท 5	6K	ประเภท 11	6Q	ประเภท 17		
6F	ประเภท 6	6L	ประเภท 12	6R	ประเภท 18		

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

No Scale

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะภายในพื้นที่ศึกษาตามลักษณะต่างๆ ทั้ง 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการเข้าถึง ลักษณะการปิดล้อม ระดับการใช้งาน เวลาการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และลักษณะการออกแบบพื้นที่ โดยได้ลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าได้ทั้งหมด 20 ประเภท

ลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้าที่พบส่วนใหญ่เป็นประเภท 6B เป็นพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักและรองของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนมหาไชย ทางเท้าริมถนนมหารณพ ทางเท้าริมถนนตะนาว ทางเท้าริมถนนเฟื่องนคร ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ทางเท้าริมถนนแพรงนรา และทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง รองลงมา เป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ได้แก่ ทางสัญจรภายในชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน และทางสัญจรภายในชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร เป็นต้น มีสัดส่วนใกล้เคียงกับประเภท 6M เป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชน ได้แก่ ทางสัญจรภายในชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ซอยเทศา ซอยสุชา ซอยศิริชัย และซอยดำเนินกลางใต้ เป็นต้น ลักษณะและประเภทที่มีลักษณะเฉพาะ ดังเช่น ประเภท 6E, 6F, 6G, 6K, 6P, 6Q, 6R และ 6T กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะ

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA ทำให้ทราบถึงศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะภายในพื้นที่ศึกษา โดยมีเนื้อหารายละเอียดในการศึกษา ดังนี้

- 5.1 การสร้างแบบจำลองและวิธีการอ่านผลการวิเคราะห์
 - 5.1.1 การสร้างแบบจำลองและขอบเขตพื้นที่ในการวิเคราะห์
 - 5.1.2 วิธีการอ่านผลและแปลผลการวิเคราะห์
- 5.2 ผลการวิเคราะห์สนามทัศน
 - 5.2.1 ผลการวิเคราะห์สนามทัศน แบบพื้นที่ (convex isovist)
 - 5.2.2 ผลการวิเคราะห์สนามทัศน แบบเส้นตรง (axial isovist)
- 5.3 สรุปผลการวิเคราะห์

5.1 การสร้างแบบจำลองและวิธีการอ่านผลการวิเคราะห์

5.1.1 การสร้างแบบจำลองและขอบเขตพื้นที่ในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของชุมชนย่านเสาชิงช้า ได้ทำการวิเคราะห์สนามทัศนจาก 2 ลักษณะ คือ 1.วิเคราะห์จากทุกจุด (all point isovist) ภายใน convex space³ หนึ่งๆ (convex isovist) 2.วิเคราะห์จากเส้น axial line⁴ (axial isovist) ในการสร้างแบบจำลองเพื่อทำการวิเคราะห์สนามทัศนแบบวิเคราะห์จากทุกจุดนั้น (all point isovist) ได้ทำการกันพื้นที่ทางเดินเท้าออกจากพื้นที่ถนน โดยคิดเฉพาะทางเดินเท้าและลานคนเมือง ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบถึงศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะในระบบปิดภายในพื้นที่ศึกษา สำหรับแบบจำลองเพื่อทำการวิเคราะห์ axial isovist ได้ทำการเขียนเส้นบนพื้นที่ที่สามารถเดินเท้าได้และใช้ทางข้ามในการเชื่อมเส้นบนพื้นที่ทางเดินเท้า 2 ฝากถนน และเขียนโดยรอบพื้นที่ศึกษาในรัศมีการเดินเท้าประมาณ 500 เมตร ทั้งนี้ เพื่อต้องการทราบถึงศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะในระบบเปิดของพื้นที่ศึกษาโดยเชื่อมกับโครงข่ายการสัญจรภายนอกพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตของพื้นที่ในการวิเคราะห์ เป็นขอบเขตของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1

³ เรื่องเดียวกัน บทที่ 2 หน้า 54

⁴ เรื่องเดียวกัน บทที่ 2 หน้า 54

5.1.2 วิธีการอ่านผลและแปลผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งภายในและบริเวณโดยรอบพื้นที่ศึกษา หรือการวิเคราะห์สนามทัศน ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA โปรแกรมดังกล่าวจะทำการคำนวณการซ้อนทับของสนามทัศนจากทุกจุด (n) ภายในระบบนั้นๆ และแสดงออกเป็นแผนภูมิสีพื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนมากที่สุด (ถูกมองเห็นมากที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) จะถูกแสดงค่าเป็นสีแดง และลดหลั่นลงไปตามวาระสีรุ้ง จนถึงสีม่วง แสดงพื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศนน้อยที่สุด (ถูกมองเห็นน้อยที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) กล่าวคือ พื้นที่ที่ถูกแทนค่าเป็นสีแดง หมายถึง พื้นที่ดังกล่าวนั้นมีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง แต่พื้นที่ใดถูกแทนค่าด้วยสีม่วง หมายถึง พื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพในการมองเห็นที่ต่ำ

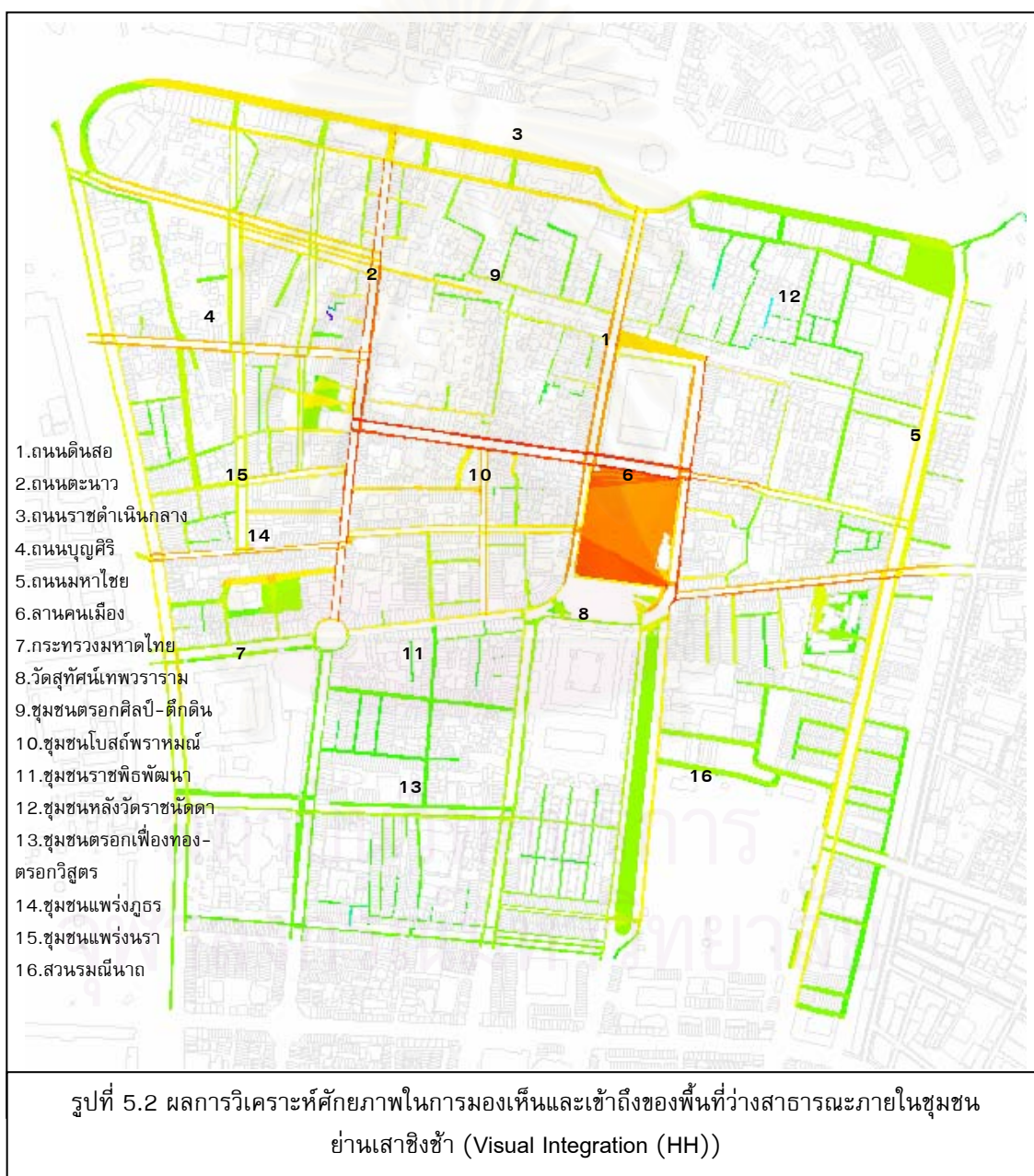

5.2 ผลการวิเคราะห์สนามทัศน

5.2.1 ผลการวิเคราะห์สนามทัศน แบบพื้นที่ (convex isovist)

จากการวิเคราะห์สนามทัศน (isovist field analysis) ของพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA ผลการวิเคราะห์แบบจำลอง พบว่า (รูปที่ 5.1) พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่เกาะตัวตามทางสัญจรหลักและลานโล่งขนาดใหญ่ ได้แก่ พื้นที่บริเวณลานคนเมือง ทางเดินเท้าริมถนนมหารณพ ทางเดินเท้าริมถนนตะนาว ทางเดินเท้าริมถนนศิริพงษ์ ทางเดินเท้าริมถนนดินสอ ทางเดินเท้าริมถนนบุญศิริ และทางเดินเท้าริมถนนบำรุงเมือง (ฝั่งตะวันออกของพื้นที่ศึกษา) พื้นที่ดังกล่าวถูกแสดงค่าเป็นสีแดงและส้ม ตามลำดับ รองลงมาเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงในระดับปานกลาง พบว่า กระจายอยู่ทั่ว

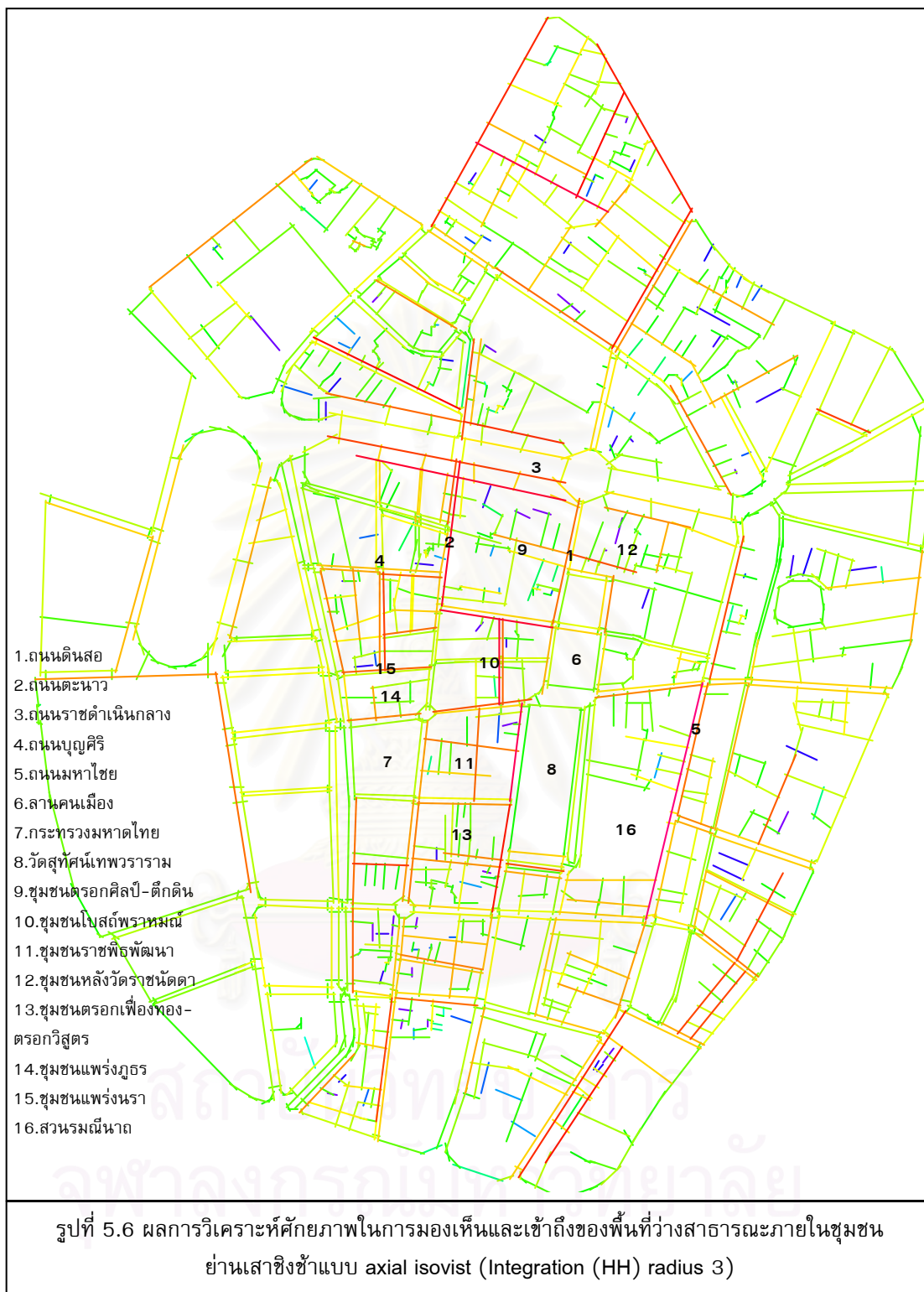
พื้นที่ศึกษาและส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่เชื่อมต่อกับทางสัญจรภายในชุมชน ได้แก่ พื้นที่บริเวณลานด้านหลังศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ทางเดินเท้าริมถนนบูรณศาสตร์ ทางเดินเท้าริมตรอกสาเก ทางสัญจรภายในชุมชนหลังโบสถ์พราหมณ์ พื้นที่ดังกล่าวถูกแสดงค่าเป็นสีเหลือง และพบค่าโทนสีอ่อนลงไปบริเวณทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ได้แก่ ชุมชนหลังวัดราชนัตดา ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ชุมชนราชพิธพัฒนา ชุมชนวัดเทพธิดาราม ชุมชนแพร่งภูธร ชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร ทางเดินเท้าริมถนนตีทอง ทางเดินเท้าริมถนนอนุสาวรีย์ และทางเดินเท้าริมถนนราชพิธ พื้นที่ดังกล่าวถูกแสดงค่าเป็นสีเขียวถึงสีม่วงตามลำดับ

5.2.2 ผลการวิเคราะห์สนามศักย์ แบบเส้นตรง (axial isovist)

ในการวิเคราะห์ใช้ค่า Integration radius 3 ซึ่งแสดงลักษณะการเชื่อมต่อของโครงข่ายทางสัญจรที่เชื่อมกับพื้นที่อื่นในระดับพื้นที่เฉพาะหรือทุกๆ ถัดไป 3 เลี้ยว พื้นที่ใดมีศักยภาพในการเชื่อมกับพื้นที่อื่นมากที่สุดภายใน 3 เลี้ยว จะถูกแสดงค่าเป็นสีโทนร้อนและลดหลั่นลงไปตามวรรณะสีรุ้ง ทำให้ทราบถึงพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงในระดับพื้นที่เฉพาะหรือย่าน จากการวิเคราะห์ axial isovist พบว่า (รูปที่ 5.5) พื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการเข้าใช้ในระดับย่านกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ศึกษาและส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่เกาะตัวตามเส้นทางสัญจรหลักและรอง โดยพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูงถูกแสดงค่าเป็นโทนสีร้อนจะอยู่บริเวณ ทางเดินเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเดินเท้าริมถนนตะนาว ทางเดินเท้าริมถนนดินสอ ทางเดินเท้าริมถนนบำรุงเมือง ทางเดินเท้าริมถนนมหาไชย ทางเดินริมถนนตีทอง และทางเดินเท้าริมถนนเฟื่องนคร นอกจากนี้บริเวณพื้นที่ทางสัญจรหลักภายในชุมชนยังมีค่าโทนนี้อุ่นขึ้น เช่นบริเวณ ถนนแพรงนรา ถนนบุญศิริ ซอยราชดำเนินกลางใต้ ซอยมหารณพ 2 ซอยเทศา ซอยสุชา ซอยสุชา 1 ตรอกวัดราชันดดา ตรอกคิลป์ ตรอกเฟื่องทอง อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวเอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมหรือสัญจรผ่านภายในชุมชน นอกจากนี้ยังพบบริเวณที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำถูกแสดงค่าเป็นสีน้ำเงินและสีม่วงยังคงเป็น บริเวณพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีลักษณะเป็นทางตัน พื้นที่ว่างสาธารณะที่อยู่ลึกที่สุดของพื้นที่ศึกษา

5.3 สรุปผลการวิเคราะห์สนามทัศน

จากผลการวิเคราะห์สนามทัศน ทำให้ทราบถึงศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะภายในพื้นที่ศึกษาทั้งในระบบปิด และระบบเปิด จากการวิเคราะห์ทั้ง 2 ระบบ พบว่า

1. พื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่เกาะตัวตามเส้นทางสัญจรหลัก พื้นที่ว่างสาธารณะที่เป็นลานโล่งขนาดใหญ่ ได้แก่ พื้นที่บริเวณลานคนเมือง ทางเดินเท้าริมถนนมหารณพ ทางเดินเท้าริมถนนตะนาว ทางเดินเท้าริมถนนศิริพงษ์ ทางเดินเท้าริมถนนดินสอ ทางเดินเท้าริมถนนบุญศิริ พื้นที่ดังกล่าวฝั่งตัวได้ดีในระดับเมืองและระดับย่าน

2. พื้นที่ที่ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่เชื่อมต่อกับทางสัญจรภายในชุมชน ได้แก่ พื้นที่บริเวณลานด้านหลังศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ทางเดินเท้าริมถนนบูรณศาสตร์ ทางเดินเท้าริมตรอกสาเก ทางสัญจรภายในชุมชนหลังโบสถ์พราหมณ์ แต่ในระบบเปิดยังพบว่าพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชนหลังโบสถ์พราหมณ์บริเวณซอยมหารณพ 2 มีการฝั่งตัวได้ดีในระบบย่าน

3. พื้นที่ที่ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีลักษณะเป็นทางตัน พื้นที่ว่างสาธารณะที่อยู่ลึกที่สุดของพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ ในระบบแบบเปิดยังพบอีกว่าพื้นที่ว่างสาธารณะที่เป็นทางสัญจรหลักภายในชุมชนต่างๆ มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง หรือมีการฝั่งตัวได้ดีในระดับย่าน อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ดังกล่าวมีการเข้าใช้ในระดับชุมชนเพื่อสัญจรเข้าถึงและสัญจรผ่านไปยังพื้นที่อื่นๆ เช่นบริเวณ ซอยเทศา ซอยสุขา1 ตรอกศิลป์ ตรอกตีดิน ตรอกหลังวัดราชันัดดา ตรอกเฟื่องทอง

ในการวิเคราะห์สนามทัศน (isovist field analysis) ของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA ทั้ง 2 ลักษณะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า (pedestrian space use patterns) ภายในพื้นที่ศึกษา ทั้งรูปแบบกิจกรรมการสัญจร และกิจกรรมการจับจองพื้นที่ (moving and static activity patterns) ว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด

บทที่ 6

การบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า

การศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร เป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการเข้าสังเกตการณ์ปรากฏการณ์การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในรูปแบบต่างๆ ของคนเดินเท้า เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการเข้าใช้พื้นที่ศึกษาในช่วงเวลาต่างๆ ของกลุ่มคนหลากหลายประเภทได้อย่างชัดเจน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษารูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า ตามหัวข้อดังนี้

- 6.1 การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ด้วยวิธีการนับด่าน (gate method)
- 6.2 การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace)
 - 6.2.1 ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace) ในวันระหว่างสัปดาห์
 - 6.2.2 ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace) ในวันสุดสัปดาห์
 - 6.2.3 สรุปผลการศึกษารูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace) ในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์
- 6.3 การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot)
 - 6.3.1 ผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot) ในวันระหว่างสัปดาห์
 - 6.3.2 ผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot) ในวันสุดสัปดาห์
 - 6.3.3 สรุปผลการศึกษารูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot) ในระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์
- 6.4 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า
 - 6.4.1 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์
 - 6.4.2 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์
 - 6.4.3 สรุปพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า ในชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร
- 6.5 สรุปผลการสำรวจ

การศึกษาารูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร เป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการเข้าสังเกตการณ์ปรากฏการณ์การใช้พื้นที่สาธารณะในรูปแบบต่างๆ ของคนเดินเท้า รูปแบบของการใช้พื้นที่สาธารณะของคนเดินเท้ามีอยู่ 2 ลักษณะหลัก ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมการสัญจร (moving activity pattern) และรูปแบบกิจกรรมการจับจองของคนเดินเท้าในพื้นที่ (static activity pattern) ดังนั้นทำการเก็บข้อมูลโดย 3 วิธี มีดังนี้

1. การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ด้วยวิธีการนับด่าน (gate method)

2. การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ด้วยวิธีสะกดรอยตาม (movement trace)

3. การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot)

กำหนดการเก็บข้อมูลทั้งในวันระหว่างสัปดาห์และวันสุดสัปดาห์ โดยทำการเก็บข้อมูลจากวันในระหว่างสัปดาห์ (วันอังคาร-วันพฤหัสบดี) ยกเว้นการเก็บข้อมูลในวันจันทร์และวันศุกร์ เนื่องจากวันจันทร์และวันศุกร์เป็นวันต้นและท้ายสัปดาห์ ทำให้อาจมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเดินทางเป็นกรณีพิเศษ จึงตัดวันทั้งสองออก

เมื่อทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการจับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมของคนเดินเท้า กับรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า และสรุปผลการสำรวจ โดยผลการสำรวจนี้สามารถตอบคำถามงานวิจัย คือ

1. พื้นที่ว่างสาธารณะที่ได้รับความนิยมจากการเข้าใช้งานของคนเดินเท้า
2. พื้นที่ว่างสาธารณะที่พบรูปแบบกิจกรรมการหยุดนิ่ง ทั้งยืน นั่ง นอน และกิจกรรมการสัญจร มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการใช้พื้นที่ที่จัดไว้หรือไม่

6.1 การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ ตามช่วงเวลาต่าง ๆ ของวัน ด้วยวิธีการนับด่าน (gate method)

การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า ทำให้ทราบถึงปริมาณของคนเดินเท้าที่สัญจรผ่านในแต่ละด่านของพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงจุดหรือบริเวณที่มีปริมาณของคนเดินเท้าสัญจรผ่านสูงสุดในแต่ละช่วงเวลาของวัน เนื่องจากได้ทำการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาเร่งด่วนของวันในพื้นที่นั้นๆ ทำให้สามารถเห็นถึงภาพรวมของรูปแบบการใช้พื้นที่บริเวณที่ทำการเก็บข้อมูลได้

โดยกำหนดด่านทั้งหมด 123 ด่าน (แผนที่ 6.1) ซึ่งการกำหนดด่านนับคนสัญจรจะเลือกบริเวณจุดตัดหรือทางแยกที่สำคัญ และทำการแบ่งด่านทั้งหมดออกเป็นกลุ่มย่อยๆ 8 กลุ่มพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ A (A1-A15) B (B1-B15) C (C1-C15) D (D1-D15) E (E1-E16) F (F1-F16) G (G1-G16) H (H1-H15)

ทั้งนี้ก็เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลแต่ละกลุ่มพื้นที่ได้ภายในเวลาที่กำหนด (2 ชั่วโมงต่อ 1 ช่วงเวลา) ทำการเก็บข้อมูลในวันระหว่างสัปดาห์ และวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยทำการแบ่งช่วงเวลาการเก็บข้อมูลออกเป็น 4 ช่วงเวลาเร่งด่วน คือ

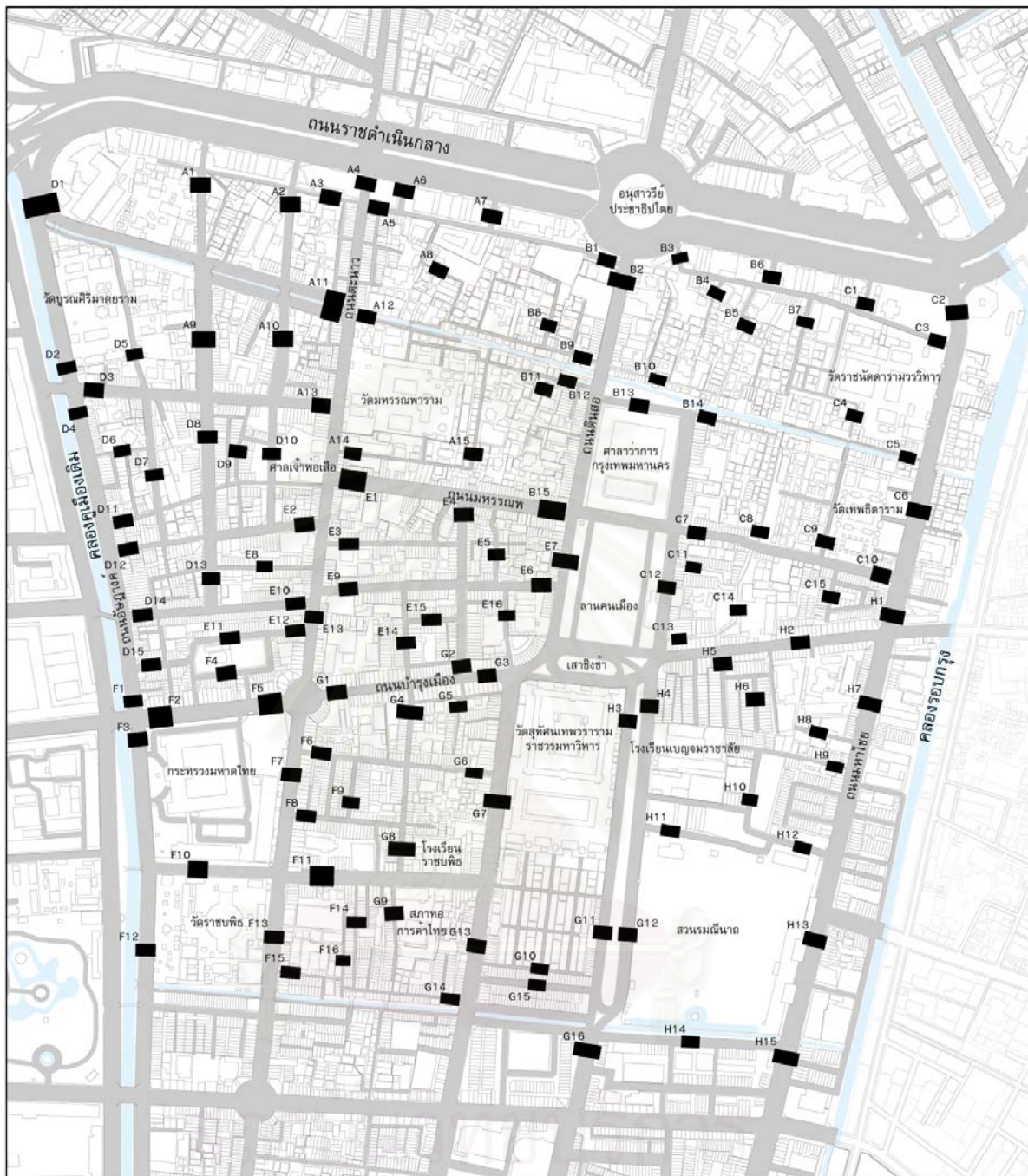
ช่วงที่ 1 เวลา 07.30-09.30 น.	ช่วงเวลาเข้าทำงาน หรือเรียน
ช่วงที่ 2 เวลา 11.30-13.30 น.	ช่วงเวลาลูกกลางวัน
ช่วงที่ 3 เวลา 15.30-17.30 น.	ช่วงเวลาลีกทำงาน หรือเรียน
ช่วงที่ 4 เวลา 17.30-19.30 น.	ช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ

ในการเก็บข้อมูล ได้ทำการจำแนกกลุ่มคนออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ (1) ชาวไทย (2) ชาวต่างชาติ

โดยการเก็บข้อมูลจะใช้เวลาเก็บด่านละ 4 นาที โดยเก็บวันระหว่างสัปดาห์ (อังคาร, พุธ-สัปดาห์) ในวันที่ 12, 13 มิถุนายน 2550 และวันสุดสัปดาห์ (เสาร์) ในวันที่ 16, 23 มิถุนายน 2550

เมื่อทำการเก็บข้อมูลแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยเป็นอัตราต่อชั่วโมง ทั้งวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งการเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้ ทำให้ทราบถึงปริมาณของคนเดินเท้าที่สัญจรผ่านพื้นที่โดยเฉลี่ยในแต่ละด่าน และบริเวณที่มีคนเดินเท้าสัญจรผ่านสูงสุดในแต่ละช่วงเวลาของวัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.1 ตำแหน่งของด่านหนีบปริมาณการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์ ตำแหน่งของด่าน	ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550 No Scale Kilometers
สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร	
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

จากการสำรวจอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในวันระหว่างสัปดาห์ (แผนที่ 6.2) พบว่าด่านที่มีคนเดินผ่านต่อชั่วโมงมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ด่าน B2 จำนวน 1,031 คนต่อชั่วโมง เป็นด่านที่อยู่บริเวณถนนดินสอทางด้านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ด่าน G8 จำนวน 836 คนต่อชั่วโมง ด่าน F8 จำนวน 611 คนต่อชั่วโมง ด่าน G4 จำนวน 593 คนต่อชั่วโมง เป็นด่านที่อยู่บริเวณชุมชนราชบพิธพัฒนา และด่าน H4 จำนวน 578 คนต่อชั่วโมง เป็นด่านที่อยู่บริเวณถนนศิริพงษ์ทางด้านเสาชิงช้า ตามลำดับ ด่าน B2 เป็นทางเข้าพื้นที่ศึกษาบริเวณถนนดินสอ จึงมีอัตราการสัญจรผ่านสูง โดยเฉพาะช่วงเวลากลางวัน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่คนวัยทำงานภายในพื้นที่ศึกษาและละแวกพื้นที่ศึกษาเดินทางมารับประทานอาหารภายในบริเวณพื้นที่ศึกษา จึงมีอัตราการสัญจรผ่านของผู้ใหญ่ไทยที่สูง ด่าน G8 F8 และ G4 เป็นด่านทางเข้าพื้นที่ชุมชนราชบพิธพัฒนาทั้งนี้ยังเป็นตลาดในช่วงเวลาเช้าจนถึงช่วงเวลากลางวัน จึงมีอัตราการสัญจรผ่านในช่วงเวลาเช้าที่สูง อีกทั้งชุมชนราชบพิธพัฒนาตั้งอยู่ด้านหลังกระทรวงมหาดไทยทำให้ผู้สัญจรผ่านส่วนใหญ่เป็นคนวัยทำงานและแม่บ้านเดินทางมาจับจ่ายซื้อของเป็นจำนวนมาก ทำให้อัตราการสัญจรผ่านของชาวไทยสูง ด่าน H4 ถนนศิริพงษ์บริเวณเสาชิงช้า พบว่าอัตราการสัญจรผ่านสูงในช่วงเวลาเย็น เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้โรงเรียนเบญจมราชาลัยและเป็นช่วงเวลาหลังเลิกเรียน จึงมีอัตราการสัญจรชาวไทยที่เป็นเด็กสูง

สำหรับในวันสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.3) พบว่า ด่านที่มีคนเดินผ่านมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ด่าน B2 จำนวน 619 คนต่อชั่วโมง ด่าน G7 จำนวน 619 คนต่อชั่วโมง ตั้งอยู่ถนนตีทองบริเวณวัดสุทัศนเทพวราราม ด่าน G16 จำนวน 593 คนต่อชั่วโมง ตั้งอยู่ถนนศิริพงษ์บริเวณสวนรมณีนาถ ด่าน E7 จำนวน 581 คนต่อชั่วโมง ตั้งอยู่ถนนดินสอบริเวณลานคนเมือง และด่าน G4 จำนวน 566 คนต่อชั่วโมง ตามลำดับ ด่าน B2 เป็นทางเข้าพื้นที่ศึกษาบริเวณถนนดินสอ ทั้งนี้ยังเป็นเส้นทางหลักที่เชื่อมไปยังสถานที่ท่องเที่ยวและร้านอาหาร จึงทำให้มีอัตราการสัญจรผ่านเพื่อเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ สูง

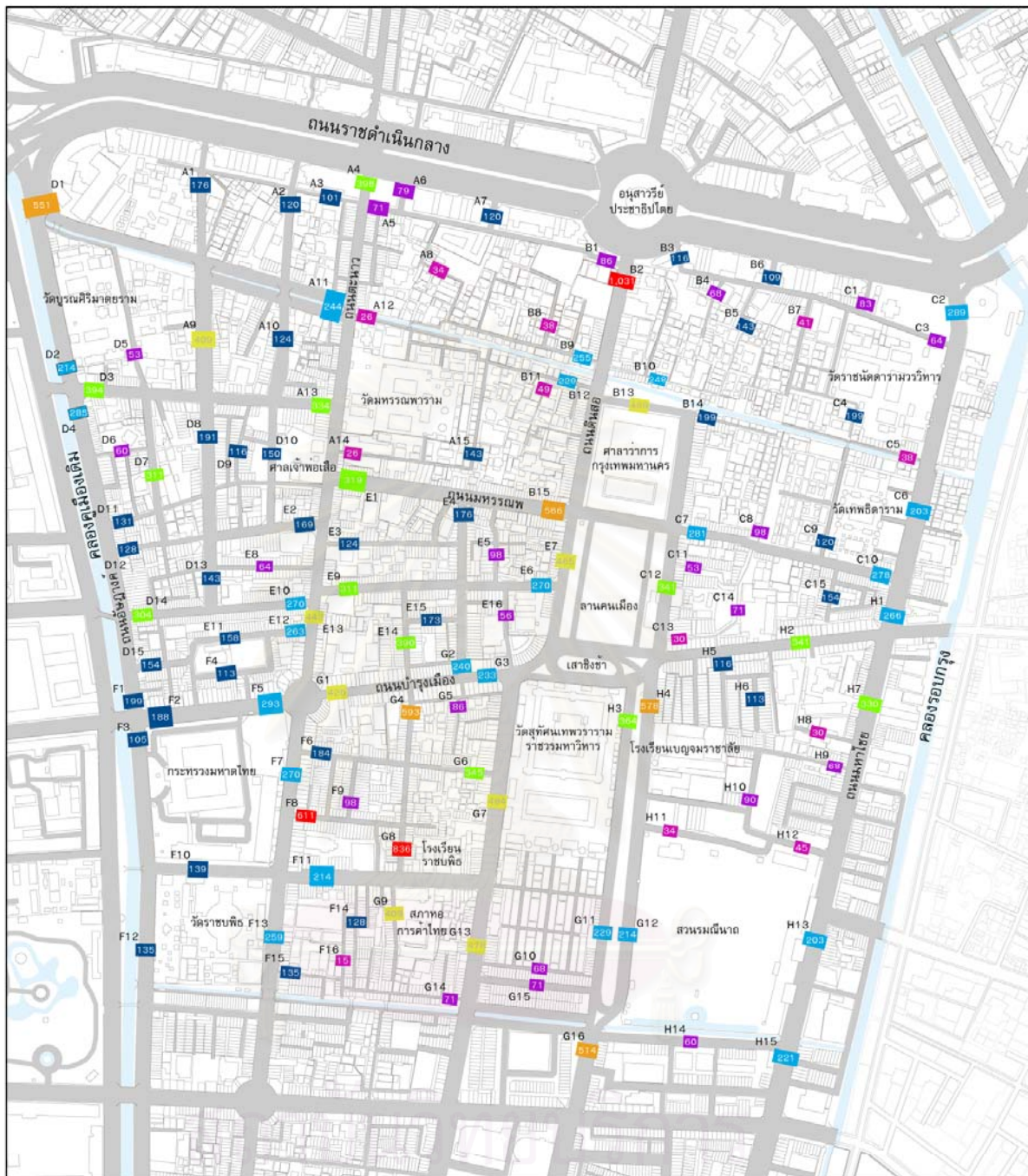
จากการศึกษาปริมาณการสัญจรผ่านในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ซึ่งเป็นอัตราเฉลี่ยของทั้งวันระหว่างสัปดาห์ และวันหยุดสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.4) ด่านที่ผู้คนนิยมสัญจรผ่าน 5 อันดับแรก คือ ด่าน B2 จำนวน 825 คนต่อชั่วโมง ด่าน G8 จำนวน 611 คนต่อชั่วโมง ด่าน G4 จำนวน 579 คนต่อชั่วโมง ด่าน G16 จำนวน 553 คนต่อชั่วโมง ด่าน G7, D1 จำนวน 551 คนต่อชั่วโมง ตามลำดับ

ผลจากการบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ แสดงให้เห็น ปริมาณการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในแต่ละด่านมีความแตกต่างกันในวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะกิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่ ประเภทของผู้เข้าใช้พื้นที่ ในบริเวณนั้นๆ ที่แตกต่างกันออกไป ด่านที่ตั้งอยู่บริเวณทางสัญจรหลักต่างๆ บริเวณถนนดินสอ ถนนตะนาว ถนนตีทอง เป็นต้น ด่านที่ตั้งอยู่บริเวณดังกล่าวจะมีอัตราการสัญจรที่แตกต่างกันในวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์ เช่น บริเวณถนนตีทอง ด่าน G7 พบว่ามีอัตราการสัญจรผ่านสูงมากในวันหยุดสุดสัปดาห์ เนื่องจากด่าน G7 ตั้งอยู่บริเวณวัดสุทัศนเทพวรารามซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา ในวันหยุดสุดสัปดาห์จึงพบนักท่องเที่ยวชาวไทยสัญจรผ่านเพิ่มขึ้นมากกว่าวันระหว่างสัปดาห์ และด่าน H4 เป็นด่านที่ผ่านไปยังโรงเรียนเบญจมราชาลัย จะพบอัตราการสัญจรผ่านของเด็กเป็นจำนวนมากในวันระหว่างสัปดาห์ ส่วนในวันสุดสัปดาห์พบว่าอัตราการสัญจรผ่านที่ลดลง สำหรับด่านใน

ชุมชนต่างๆ อัตราการสัญจรผ่านในวันระหว่างสัปดาห์และวันสุดสัปดาห์ไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากนัก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.2 อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์

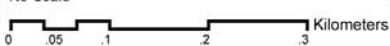
สัญลักษณ์

601 ขึ้นไป	201-300
501-600	101-200
401-500	51-100
301-400	0-50

หมายเหตุ : ปริมาณคนต่อชั่วโมง

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

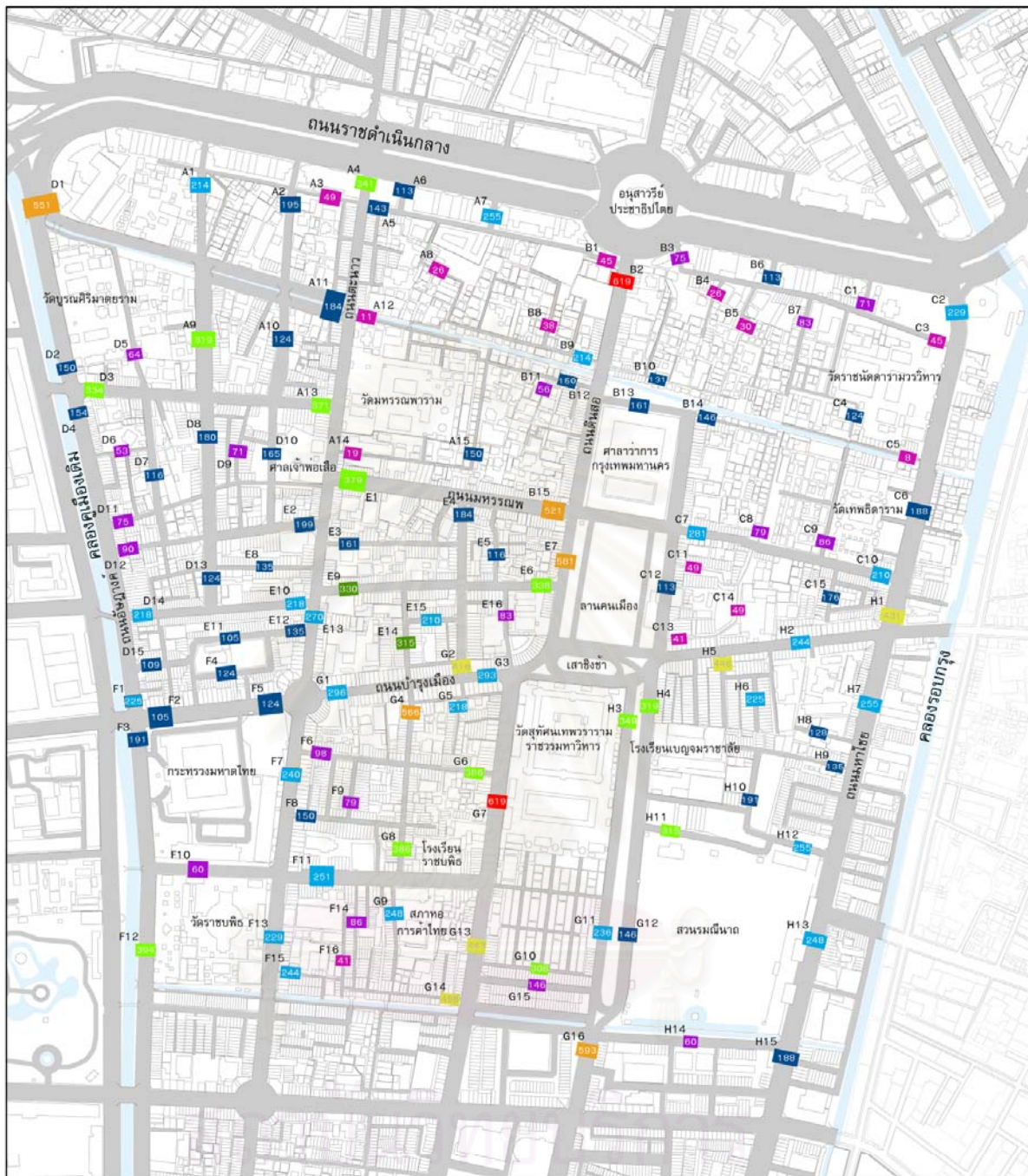
No Scale

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.3 อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันสุดสัปดาห์

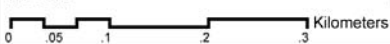
สัญลักษณ์

601 ขึ้นไป	201-300
501-600	101-200
401-500	51-100
301-400	0-50

หมายเหตุ : ปริมาณคนต่อชั่วโมง

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

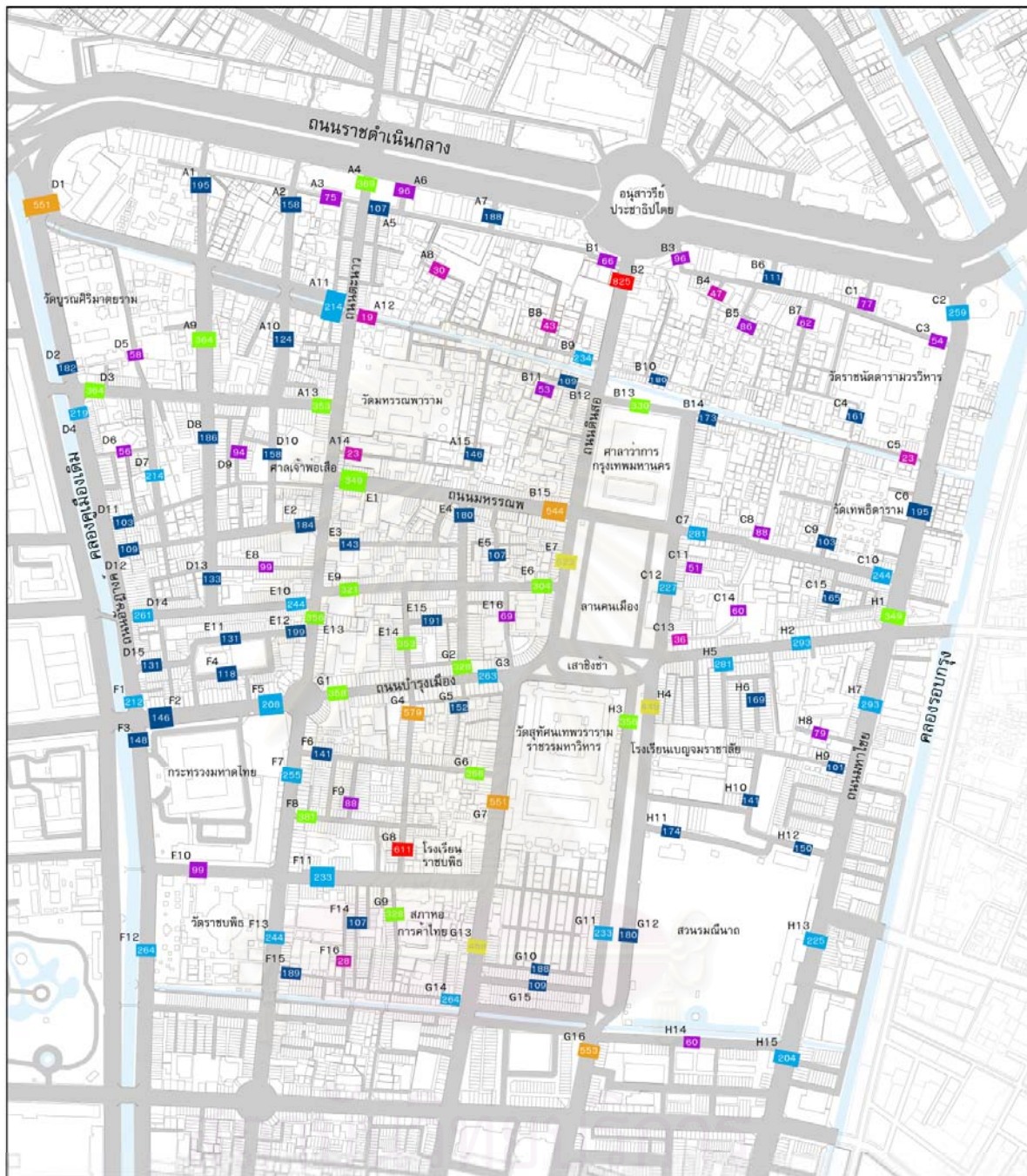
No Scale

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2 การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace)

การบันทึกความนิยมในการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน เป็นการสะกดรอยตามคนในพื้นที่ศึกษา และทำการบันทึกเส้นทางนิยมนักเรียน จุดปฏิสัมพันธ์ในระหว่างการสัญจร ของกลุ่มคนเดินเท้าหลากหลายประเภท ทำให้ทราบถึงศักยภาพในการใช้งานของบริเวณต่างๆ ในพื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่นิยมนักเรียนเพื่อเข้าถึงและสัญจรผ่าน ทั้งนี้จะกำหนดจุดเริ่มต้นที่จะทำการ (trace) เส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษาไว้ทั้งหมด 18 จุด เป็นทางเข้าออกพื้นที่ศึกษาโดยรอบและภายในพื้นที่ศึกษา (แผนที่ 6.6) โดยทำการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนของคนเดินเท้าในวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์

เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างหารูปแบบเส้นทางนิยมนักเรียนในช่วงเวลาที่พื้นที่ว่างสาธารณะมีการใช้งานมากที่สุด เวลาเร่งด่วนซึ่งคาดว่าจะมีผู้ใช้พื้นที่ว่างสาธารณะมากที่สุด ได้แก่ เวลา 11.30-13.30 น. เป็นช่วงเวลาพักกลางวัน สอดคล้องกับผลการบันทึกอัตราการสัญจรโดยการนับด้าน

ในการเก็บข้อมูล ได้ทำการจำแนกกลุ่มคนออกเป็น 2 กลุ่มคน เช่นเดียวกับวิธีการนับด้าน ได้แก่ (1) ชาวไทย (2) ชาวต่างชาติ

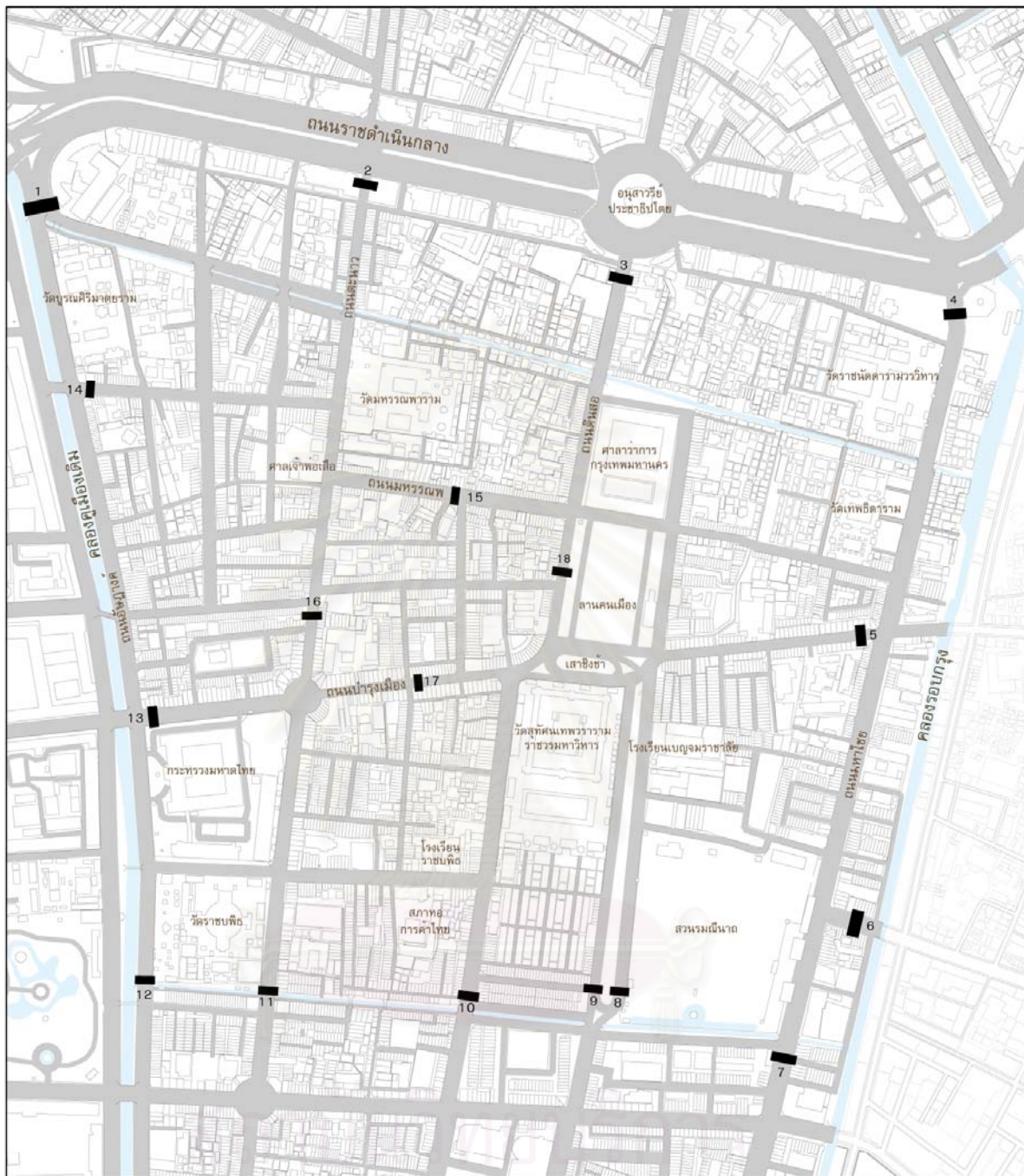
โดยกำหนดเงื่อนไขในการติดตามคน ดังนี้

1. เวลาในการสะกดรอยจากจุดเริ่มต้น คนละ 6 นาที
2. เวลาที่จะเลิกติดตามเมื่อสิ้นสุดเวลา 6 นาที หรือเมื่อผู้ถูกติดตามหยุดทำกิจกรรมนานเกินกว่า 1 นาที โดยถือว่าผู้ถูกติดตามถึงจุดหมายปลายทางในการสัญจรแล้ว
3. เลิกติดตามเมื่อผู้ถูกติดตามออกนอกขอบเขตพื้นที่ศึกษาก่อนหมดเวลาที่กำหนดไว้

ทำการเก็บข้อมูลในวันระหว่างสัปดาห์ (อังคาร-พฤหัสบดี) ในวันที่ 19, 21 มิถุนายน 2550 และวันสุดสัปดาห์ (เสาร์) ในวันที่ 30 มิถุนายน 2550 และวันที่ 7 กรกฎาคม 2550

ทั้งนี้ เนื่องจากอัตราส่วนของจำนวนคนเดินเท้าที่จะทำการสะกดรอยในแต่ละด้านย่อมมีจำนวนที่ไม่เท่ากันดังนั้นจึงต้องทำการคำนวณหาสัดส่วนของคนเดินเท้าที่แท้จริงที่ผ่าน การหาสัดส่วนดังกล่าวทำได้โดยการบันทึกอัตราการสัญจรผ่านในแต่ละด้าน แล้วนำผลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยเป็นจำนวนผู้สัญจรผ่านต่อชั่วโมง เพื่อหาสัดส่วนของกลุ่มคนที่จะทำการสะกดรอยตามในแต่ละด้าน ดังแสดงในแผนที่ 6.6 และ 6.8 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.5 ตำแหน่งจุดเริ่มต้นในการบันทึกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์ 1 ถนนอังกฤษบริเวณโรงแรมรัตนโกสินทร์ 2 ถนนตะนาวบริเวณอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 3 ถนนดินสอบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย 4 ถนนมหาไชยบริเวณป้อมมหากาฬ 5 ถนนบำรุงเมืองบริเวณแยกสำราญราษฎร์ 6 ถนนหลวงบริเวณหน้าสวนรมณีนาถ 7 ถนนมหาไชยบริเวณสวนรมณีนาถ 8 ถนนศรีพงษ์บริเวณสวนรมณีนาถ 9 ถนนอุณากรรณบริเวณสวนรมณีนาถ 10 ถนนสีทองบริเวณตรอกเพ็ญทอง 11 ถนนเพ็ญนครบริเวณคลองหลอดวัดราชบพิธ 12 ถนนอังกฤษบริเวณคลองหลอดวัดราชบพิธ 13 ถนนบำรุงเมืองบริเวณกระทรวงมหาดไทย 14 ถนนบุญศิริบริเวณคลองคูเมืองเดิม 15 ช่วงกลางถนนมหารณพ 16 ถนนตะนาวบริเวณถนนแพร่งภูธร 17 ถนนบำรุงเมืองบริเวณซอยเทศา 18 ถนนดินสอบริเวณตรอกนาวา		ที่มา : จากการวิเคราะห์ No Scale 0 .05 .1 .2 .3 Kilometers
สหามาศ์ค้นและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		

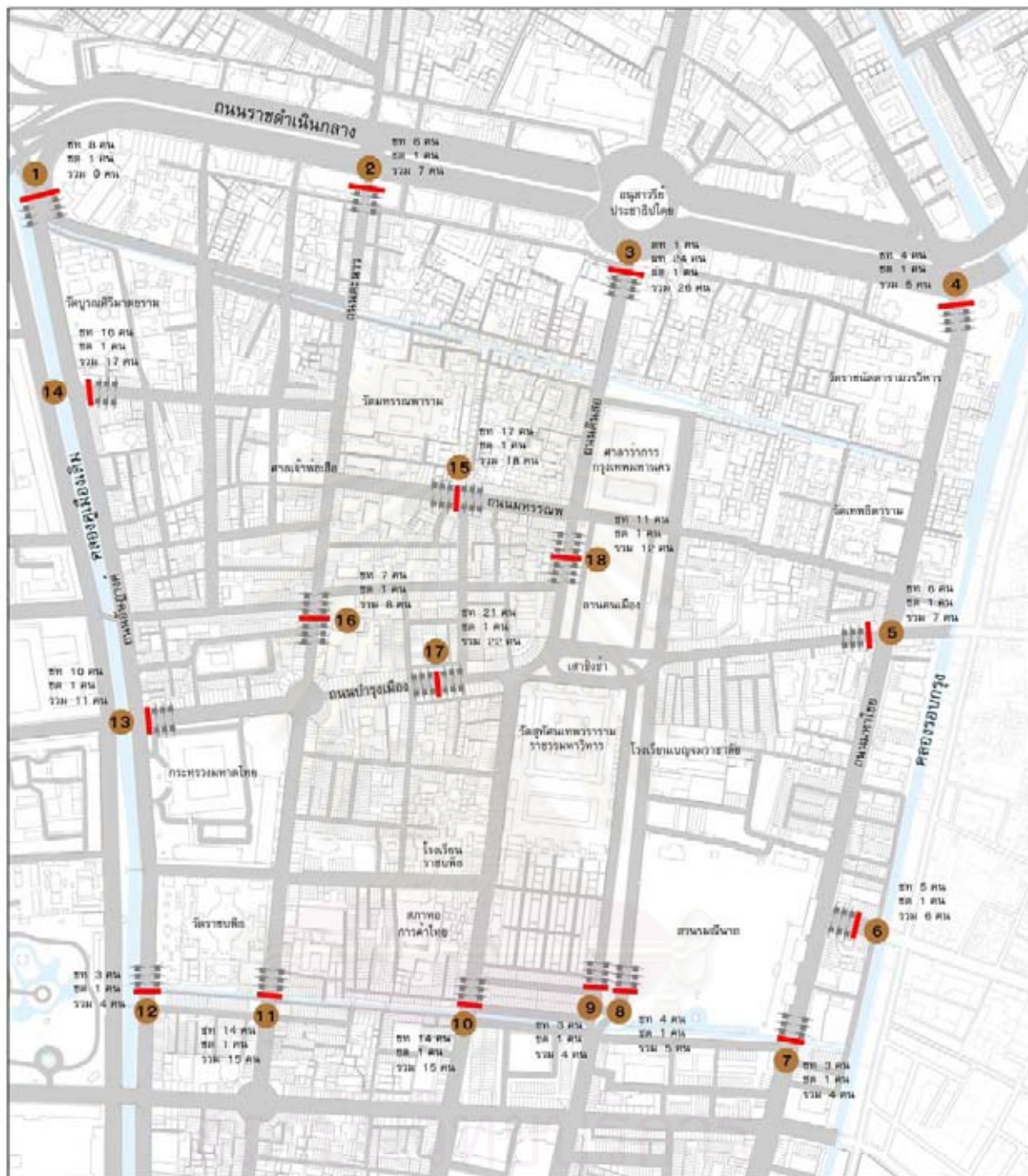
6.2.1 ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace) ในวันระหว่างสัปดาห์

1) ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนของไทย พบว่าเส้นทางที่กลุ่มตัวอย่างนี้นิยมสัญจรมากที่สุด คือ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนดินสอ จากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเรื่อยไปจนถึงแยกตัดกับถนนมหาราช รองลงมาเป็นบริเวณทางเท้าริมถนนบุญศิริเรื่อยไปจนถึงแยกตัดกับถนนบูรณศาสตร์ และพื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนตีทองเรื่อยไปจนถึงชุมชนราชบพิธพัฒนา สังเกตได้ว่า ช่วงเวลากลางวันเป็นช่วงเวลาการสัญจรของคนวัยทำงาน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาพักเที่ยงการสัญจรภายในพื้นที่ศึกษาจึงมีการหยุดทำกิจกรรมในเส้นทางที่สัญจร นอกจากนี้ ยังพบกลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีการสัญจรที่มีจุดหมายปลายทาง กล่าวคือ เดินทางไปร้านค้า ร้านอาหาร บริเวณที่เป็นตลาด และป้ายรถเมล์ เป็นต้น

2) ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนต่างชาติ ลักษณะการสัญจรของกลุ่มตัวอย่างนี้ไม่พบลักษณะที่ชัดเจน เนื่องจากจำนวนตัวอย่างในการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนมีน้อย ทั้งนี้ เป็นผลมาจากอัตราการสัญจรผ่านกลุ่มตัวอย่างมีอัตราต่ำ แต่อย่างไรก็ดี พบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้นิยมสัญจรบริเวณทางเท้าริมถนนสายหลักเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาและโดยรอบ ทั้งนี้ ยังมีการหยุดทำกิจกรรมระหว่างเส้นทางสัญจร เช่น หยุดถ่ายรูป ซื้อของ และดูแผนที่

สรุป เส้นทางนิยมนักเรียนของคนเดินเท้าในวันระหว่างสัปดาห์ (แผนที่ 6.7) พบว่าเส้นทางที่คนเดินเท้านิยมสัญจรมากที่สุด คือ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนดินสอ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนบุญศิริ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนตีทอง ทั้งนี้ เส้นทางที่คนเดินเท้านิยมสัญจรส่วนใหญ่เป็นถนนสายหลักในพื้นที่ศึกษา จึงกล่าวได้ว่า ถนนสายหลักในพื้นที่ศึกษามีการใช้ประโยชน์อาคารที่หลากหลายและเป็นเส้นทางที่นำไปสู่พื้นที่อื่นๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ศึกษา ส่งผลให้คนเดินเท้านิยมสัญจรเส้นทางสายหลักเพื่อนำตัวเองไปยังจุดหมายปลายทางที่ต้องการ หรือหยุดแวะทำกิจกรรมต่างๆ ที่คนเดินเท้าให้ความสนใจระหว่างการสัญจร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.6 ผลการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่วางผังสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของวันระหว่างเก็บค่า

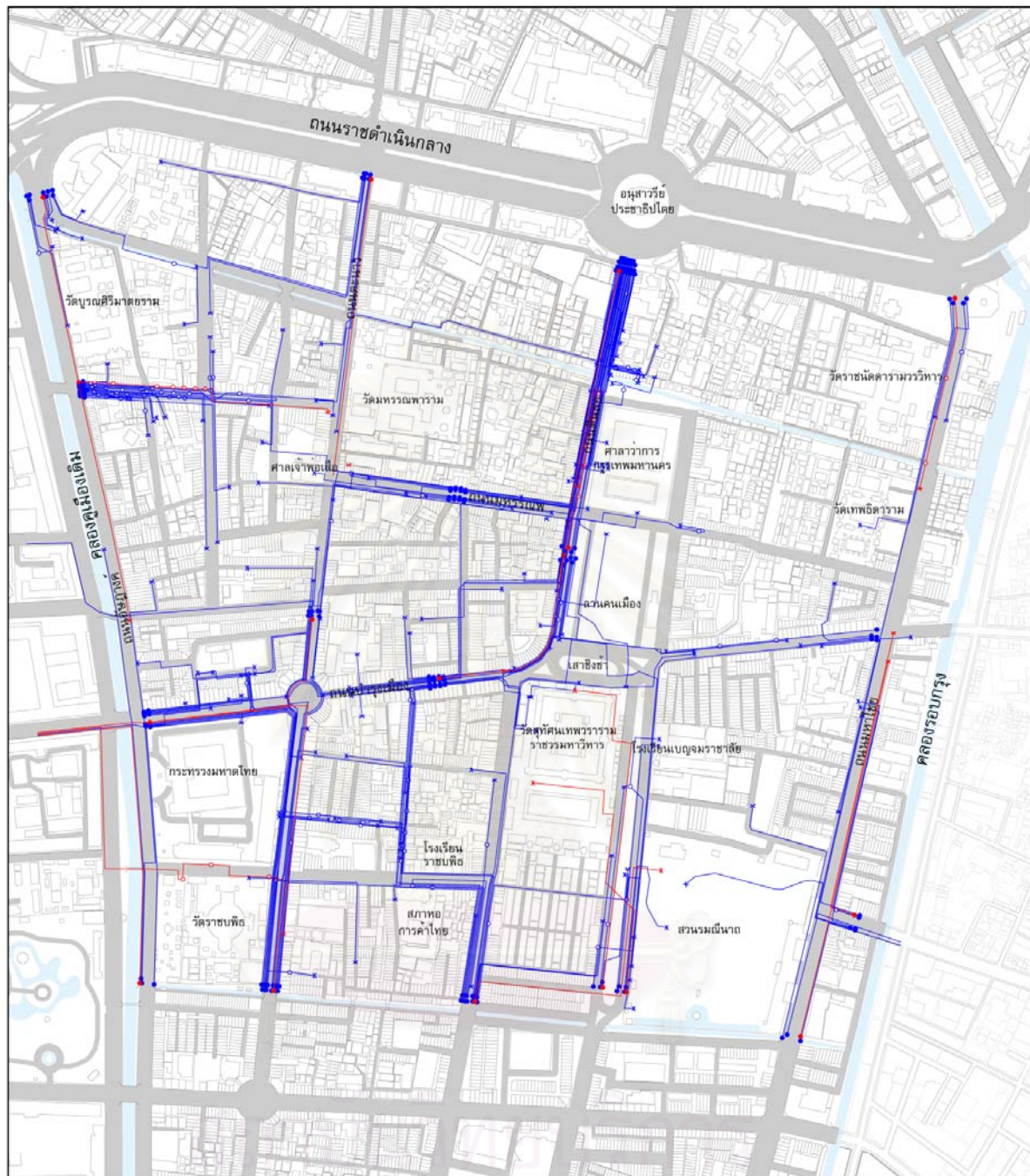
สัญลักษณ์
 ตำแหน่งจุดเริ่มต้นการติดตาม

ที่มา : จากการสำรวจ
 No Scale
 Kilometers

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่วางผังสาธารณะของชุมชนเมือง
 การศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ : ชท - ชาวไทย
 ชค - ชาวต่างชาติ

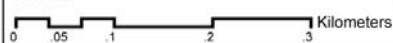
แผนที่ 6.7 รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์

สัญลักษณ์

	เส้นทางสัญจรผ่าน	จุดเริ่มต้น	จุดสิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์
ชาวไทย				
ชาวต่างชาติ				

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

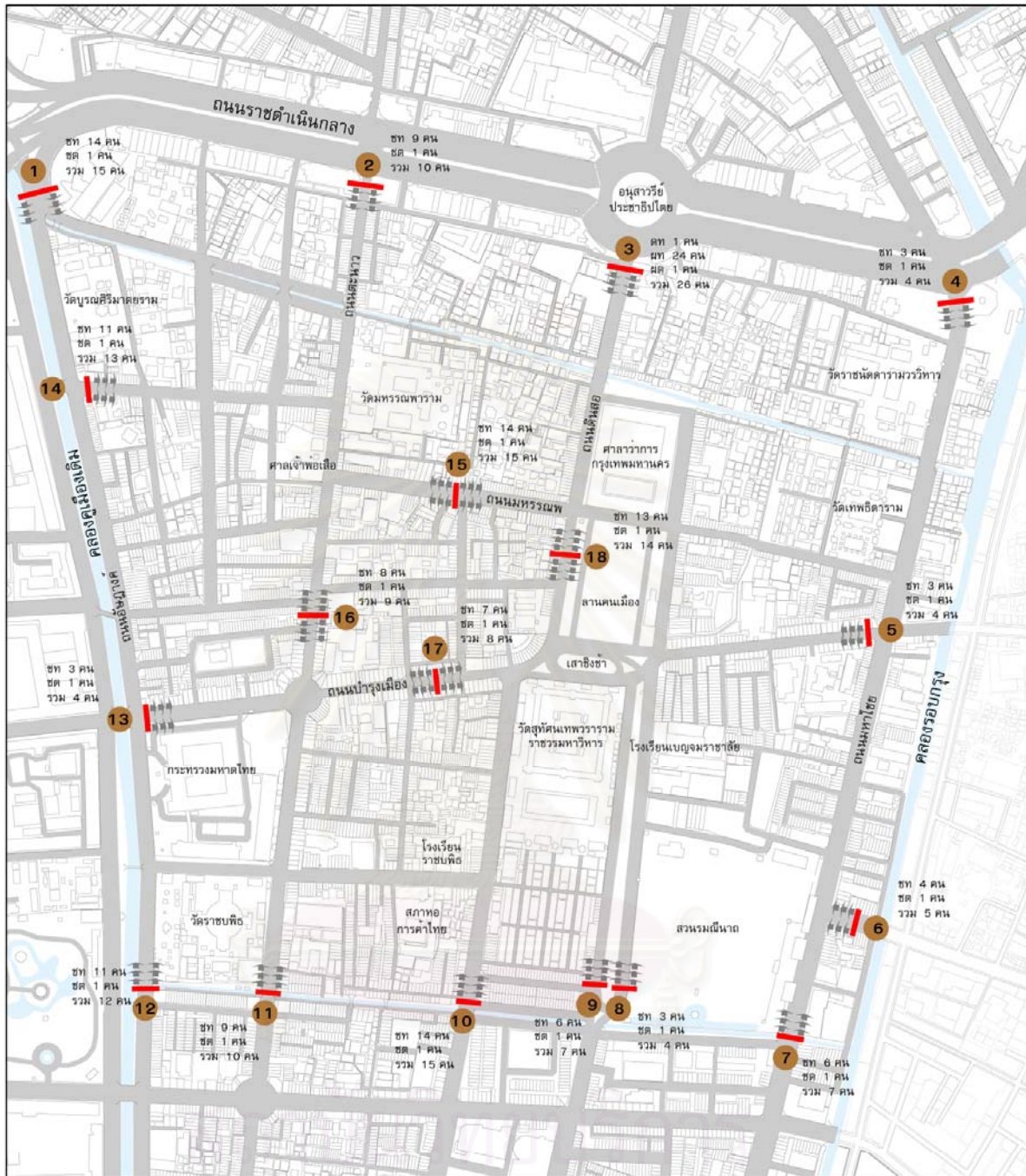
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2.2 ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace) ในวันสุดสัปดาห์

1) ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนของไทย พบว่าเส้นทางกลุ่มตัวอย่างนี้นิยมนักเรียนมากที่สุด คือ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนดินสอ จากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเรื่อยไปจนถึงตรอกศิลป์ รองลงมาเป็นบริเวณทางเท้าริมถนนบุญศิริเรื่อยไปจนถึงแยกตัดกับถนนบูรณศาสตร์ และพื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนตะนาว สังเกตได้ว่าการสัญจรผ่านของกลุ่มตัวอย่างมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน กล่าวคือ เดินทางไปทำกิจกรรมบริเวณสถานที่ต่างๆ ภายในพื้นที่ เช่น ศาลเจ้าพ่อเสือ วัด ร้านอาหาร ร้านค้า เป็นต้น ทั้งนี้ยังพบการหยุดทำกิจกรรมบริเวณถนนบุญศิริมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ทั้งนี้ เป็นเพราะพื้นที่ดังกล่าวมีแผงขายของมือสองบริเวณทางเดินเท้าริมถนนบุญศิริ จึงทำให้ผู้สัญจรผ่านบริเวณพื้นที่ดังกล่าวต้องหยุดแวะดูสินค้า

2) ผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนต่างชาติ ลักษณะการสัญจรของกลุ่มตัวอย่างนี้ไม่พบลักษณะที่ชัดเจน เนื่องจากจำนวนตัวอย่างในการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมนักเรียนมีน้อย ทั้งนี้ เป็นผลมาจากอัตราการสัญจรผ่านกลุ่มตัวอย่างมีอัตราต่ำ แต่อย่างไรก็ดี พบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้นิยมนักเรียนบริเวณทางเท้าริมถนนสายหลักเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาและโดยรอบ ทั้งนี้ ยังมีการหยุดทำกิจกรรมระหว่างเส้นทางสัญจร เช่น หยุดถ่ายรูป ซื้อของ และดูแผนที่

สรุป เส้นทางนิยมนักเรียนของคนเดินเท้าในวันสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.9) พบว่าเส้นทางที่คนเดินเท้านิยมนักเรียนมากที่สุด คือ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนดินสอ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนบุญศิริ พื้นที่บริเวณทางเท้าริมถนนตะนาว ทั้งนี้ เส้นทางที่คนเดินเท้านิยมนักเรียนส่วนใหญ่เป็นถนนสายหลักในพื้นที่ศึกษา จึงกล่าวได้ว่า คนเดินเท้านิยมนักเรียนผ่านเส้นทางสายหลัก เพื่อนำตัวเองไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ และหยุดแวะทำกิจกรรมต่างๆ ระหว่างการสัญจร มีส่วนน้อยเป็นคนเดินเท้าที่มีความคุ้นเคยกับเส้นทางภายในชุมชนและใช้เส้นทางเหล่านั้นเป็นทางลัดในการสัญจรผ่าน

แผนที่ 6.8 ผลการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกเส้นทางนิมัลยกรรมของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของวันสุดสัปดาห์

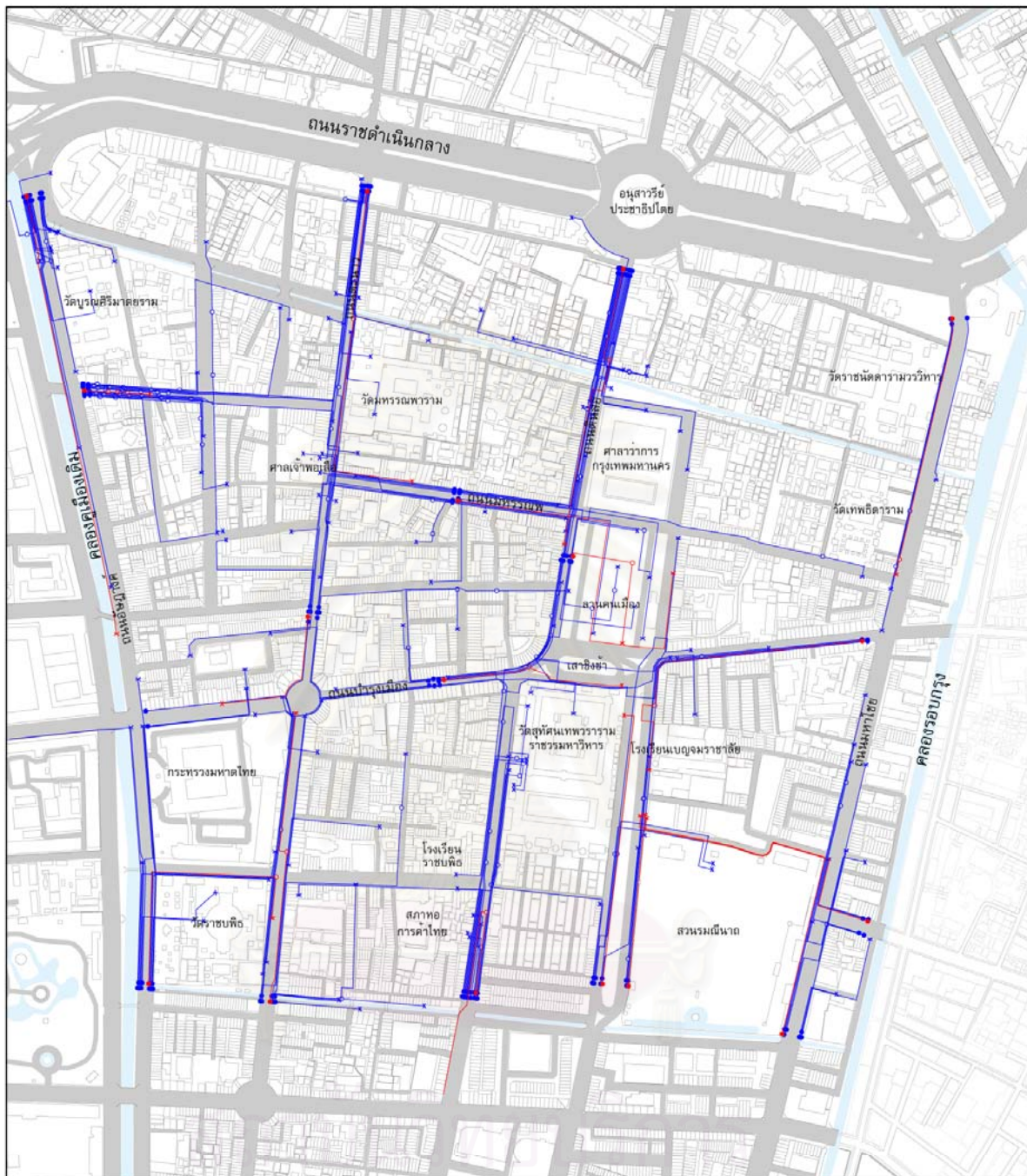
สัญลักษณ์
 ตำแหน่งจุดเริ่มต้นการติดตาม

ที่มา : จากการสำรวจ
 No Scale
 Kilometers

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมืองกรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ : ชาย = ชาวไทย
 หญิง = ชาวต่างชาติ

แผนที่ 6.9 รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันสุดสัปดาห์

สัญลักษณ์

	เส้นทางสัญจรผ่าน	จุดเริ่มต้น	จุดสิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์
ชาวไทย				
ชาวต่างชาติ				

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

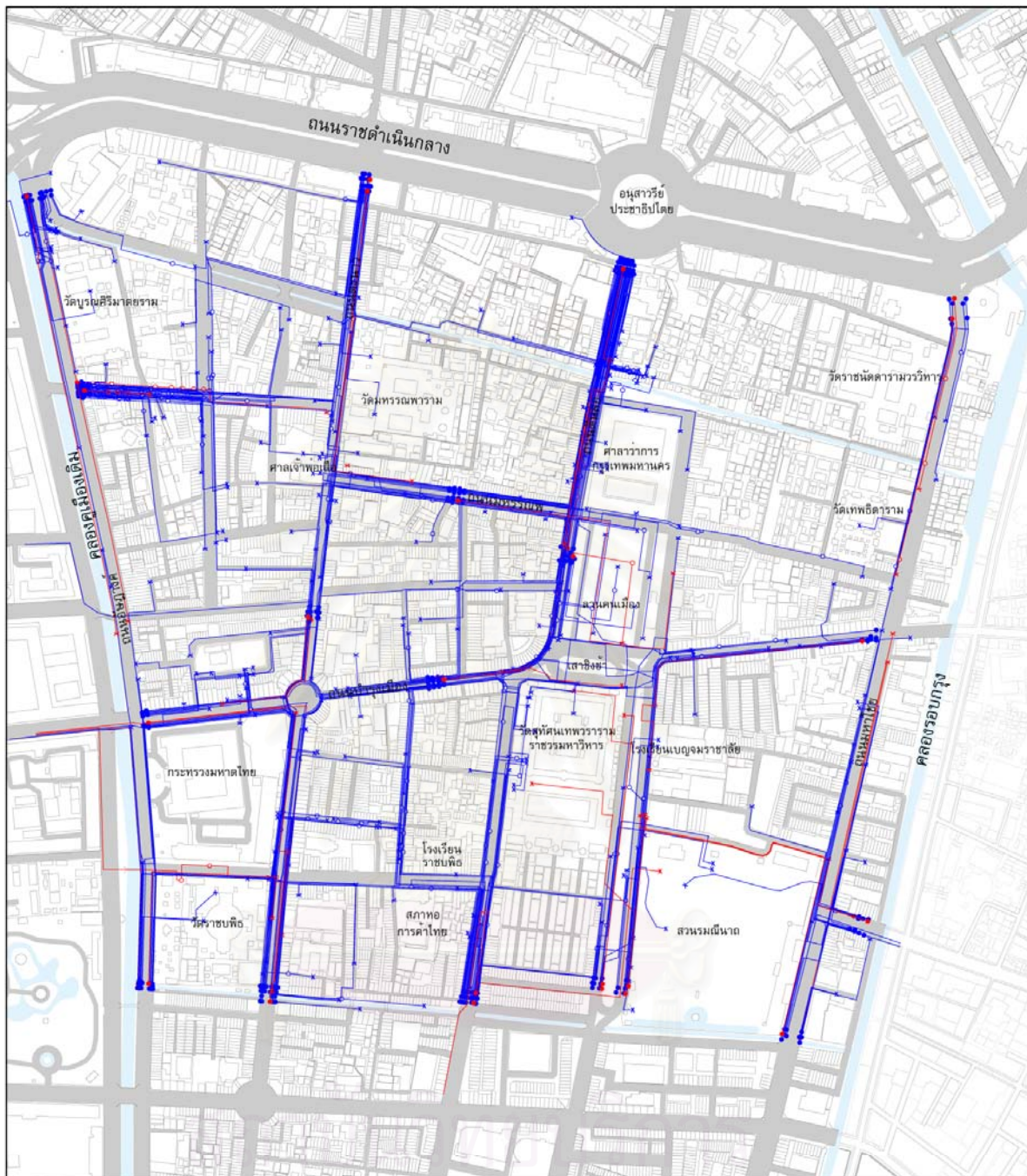

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2.3 สรุปผลการศึกษารูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการสะกดรอย (movement trace) ในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์

จากผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.10) เส้นทางที่ได้รับความนิยมสัญจรผ่านของคนเดินเท้ามากที่สุด ได้แก่ ถนนดินสอ ถนนตะนาว ถนนบุญศิริ ถนนมหาราช และถนนบำรุงเมือง พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นเส้นทางสัญจรหลักของพื้นที่ศึกษา อีกทั้งยังมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม และเป็นที่จอดรถประจำทาง ส่งผลให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นที่นิยมสัญจรของคนเดินเท้า โดยส่วนใหญ่ผู้สัญจรผ่านเป็นคนในพื้นที่ คนนอกพื้นที่หรือนักท่องเที่ยวที่นิยมสัญจรผ่านพื้นที่ดังกล่าว ส่วนพื้นที่ที่ไม่เป็นที่นิยมผ่านของคนเดินเท้า ได้แก่ บริเวณเส้นทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา และมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัย โดยผู้สัญจรผ่านพื้นที่ดังกล่าวพบว่าเป็นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ และผู้สัญจรที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่ดังกล่าวจะใช้เป็นเส้นทางลัดในการสัญจร

สำหรับพื้นที่ที่มีความแตกต่างของวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์ที่เห็นได้ชัด คือ พื้นที่บริเวณชุมชนราชบพิธพัฒนา เนื่องจากพื้นที่ชุมชนดังกล่าวมีตลาดในช่วงเวลาเช้าจนถึงช่วงเวลาพักกลางวัน อีกทั้งพื้นที่ชุมชนราชบพิธพัฒนาอยู่ใกล้สถาบันราชการ ทำให้ในวันระหว่างสัปดาห์พบว่าบริเวณพื้นที่ชุมชนดังกล่าวเป็นที่นิยมของคนวัยทำงานที่สัญจรผ่านเพื่อทำกิจกรรม ซื้อของ รับประทานอาหาร ภายในพื้นที่ชุมชนดังกล่าว เมื่อถึงวันสุดสัปดาห์เป็นวันหยุดของสถาบันราชการ ส่งผลให้การสัญจรผ่านพื้นที่ลดน้อยลง

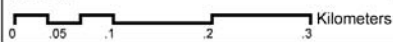
แผนที่ 6.10 รูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์

สัญลักษณ์

	เส้นทางสัญจรผ่าน	จุดเริ่มต้น	จุดสิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์
ชาวไทย				
ชาวต่างชาติ				

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.3 การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ตามช่วงเวลาต่าง ๆ ของวัน ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot)

การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะอย่างเป็นระบบ ทำการโดยแบ่งพื้นที่ที่จะทำการเก็บข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยๆ ที่สามารถทำการบันทึกกิจกรรมที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น ทีละส่วนโดยที่บริเวณย่อยเหล่านั้นอยู่ในขอบเขตที่สามารถมองเห็นได้พร้อมกันภายในชั่วขณะเดียว เสมือนกับการกดชัตเตอร์ของกล้องถ่ายรูป (snapshot) โดยจะทำการบันทึกตำแหน่งของคนที่ทำกิจกรรมต่างๆ ลงในแผนที่โดยแยกสัญลักษณ์ตามประเภทของคนและกิจกรรม ทำให้ทราบถึงศักยภาพการใช้งานของบริเวณต่างๆ ในพื้นที่เพื่อนั่ง ยืน หรือหยุดเพื่อทำกิจกรรมซื้อขายแลกเปลี่ยน สินค้า บริการ หรือพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนบทสนทนาตามช่วงเวลาต่างๆ ของวัน ทั้งวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์

6.3.1 ผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot) ในวันระหว่างสัปดาห์

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวันระหว่างสัปดาห์ (แผนที่ 6.11) พบว่า

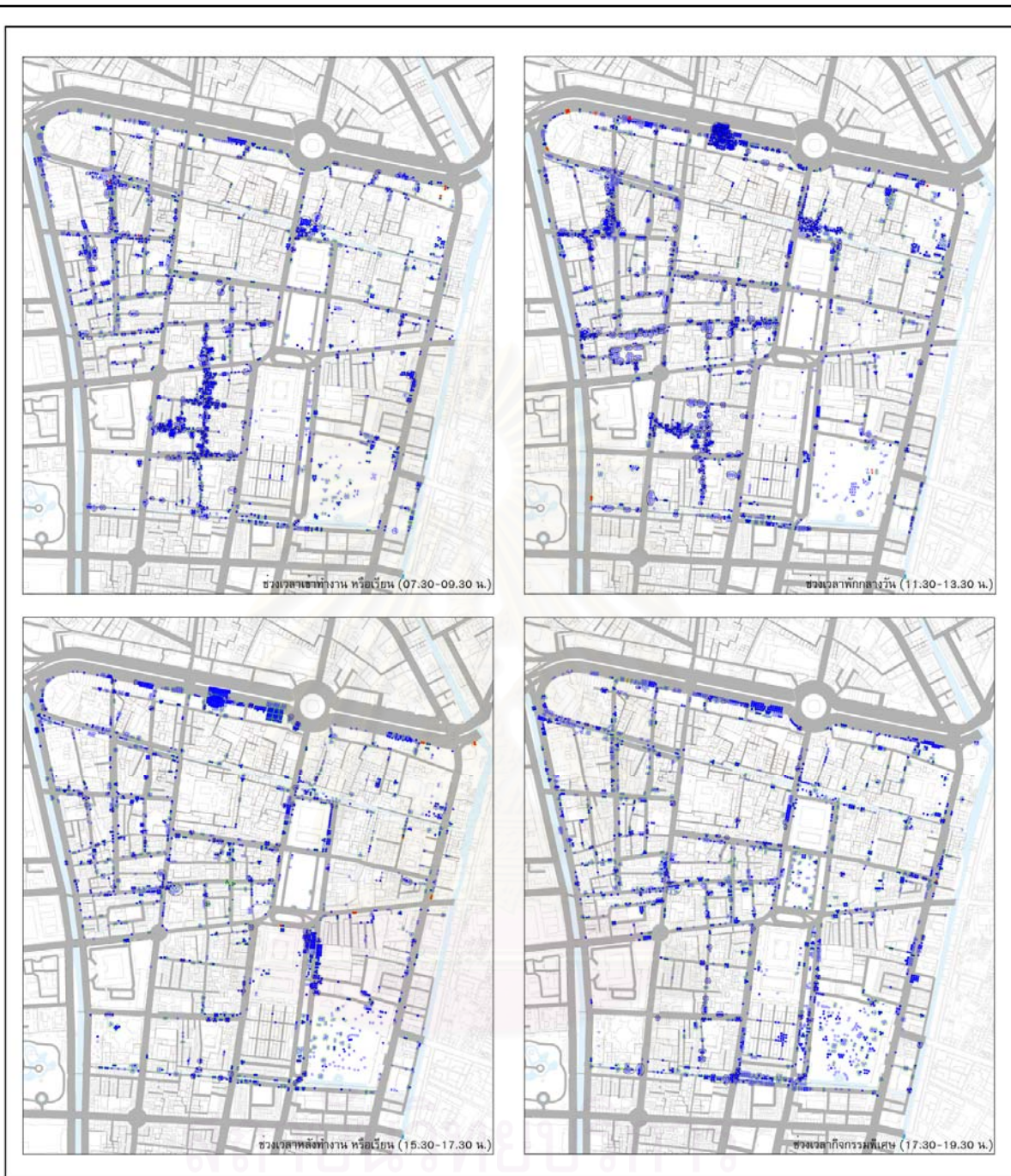
1) ช่วงเวลาเช้า พื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนราชบพิธพัฒนา มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า เป็นจำนวนมาก รองลงมาเป็นพื้นที่บริเวณตรอกวัดราชนัดดา โดยพบกิจกรรมการจับจองเพื่อซื้อขายสินค้า

2) ช่วงเวลาพักกลางวัน พื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนราชบพิธ ชุมชนแพร่งนรา ชุมชนแพร่งภูธร ชุมชนแพร่งนรา ชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ตรอกวัดราชนัดดา ถนนบูรณศาสตร์ และถนนราชดำเนิน มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าเพิ่มมากขึ้นกว่าช่วงเวลาเช้า โดยพบว่าคนเดินเท้านิยมจับจองพื้นที่ตามร้านอาหารเป็นส่วนใหญ่

3) ช่วงเวลาหลังทำงาน หรือเรียน พื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณถนนราชดำเนิน และบริเวณหน้าโรงเรียนเบจมาลย์ มีการเข้าจับจองพื้นที่ที่เป็นจำนวนมากเพื่อซื้อสินค้าหรือเดินทางกลับบ้าน ทั้งนี้ บริเวณรถเข็นขายของ ร้านค้า และป้ายรถเมล์ มีการเข้าใช้เพื่อจับจองพื้นที่ที่สูง ส่วนพื้นที่ภายในชุมชนต่างๆ พบการจับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมพบปะพูดคุยภายในชุมชนเพิ่มขึ้น

4) ช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ พื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนต่างๆ และลานคนเมือง มีความคึกคักเพิ่มขึ้น ซึ่งพบกิจกรรมการซื้อขาย ออกกำลังกาย พบปะพูดคุย มีความปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สูง บริเวณแพร่งนรา และแพร่งภูธร พบรถเข็นขายอาหาร และโต๊ะนั่งรับประทานอาหารจากร้านค้าที่นำมาไว้รองรับลูกค้าที่เข้ามารับประทานอาหาร

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (แผนที่ 6.12) พบว่า คนเดินเท้าส่วนใหญ่นิยมจับจองพื้นที่เส้นทางสัญจรภายในชุมชนเพื่อทำกิจกรรม ซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย ทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สูง ส่วนบริเวณทางเดินเท้าริมถนนสายหลักของพื้นที่ พบการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าที่ค่อนข้างน้อย มีการเข้าใช้เพื่อทำกิจกรรม รอรถเมล์ ซื้อของ เป็นต้น

แผนที่ 6.11 รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ แยกตามช่วงเวลาต่างๆ

สัญลักษณ์

	ยืน	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	●	○	X	○	○
ชาวต่างชาติ	●	○	X	○	○

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

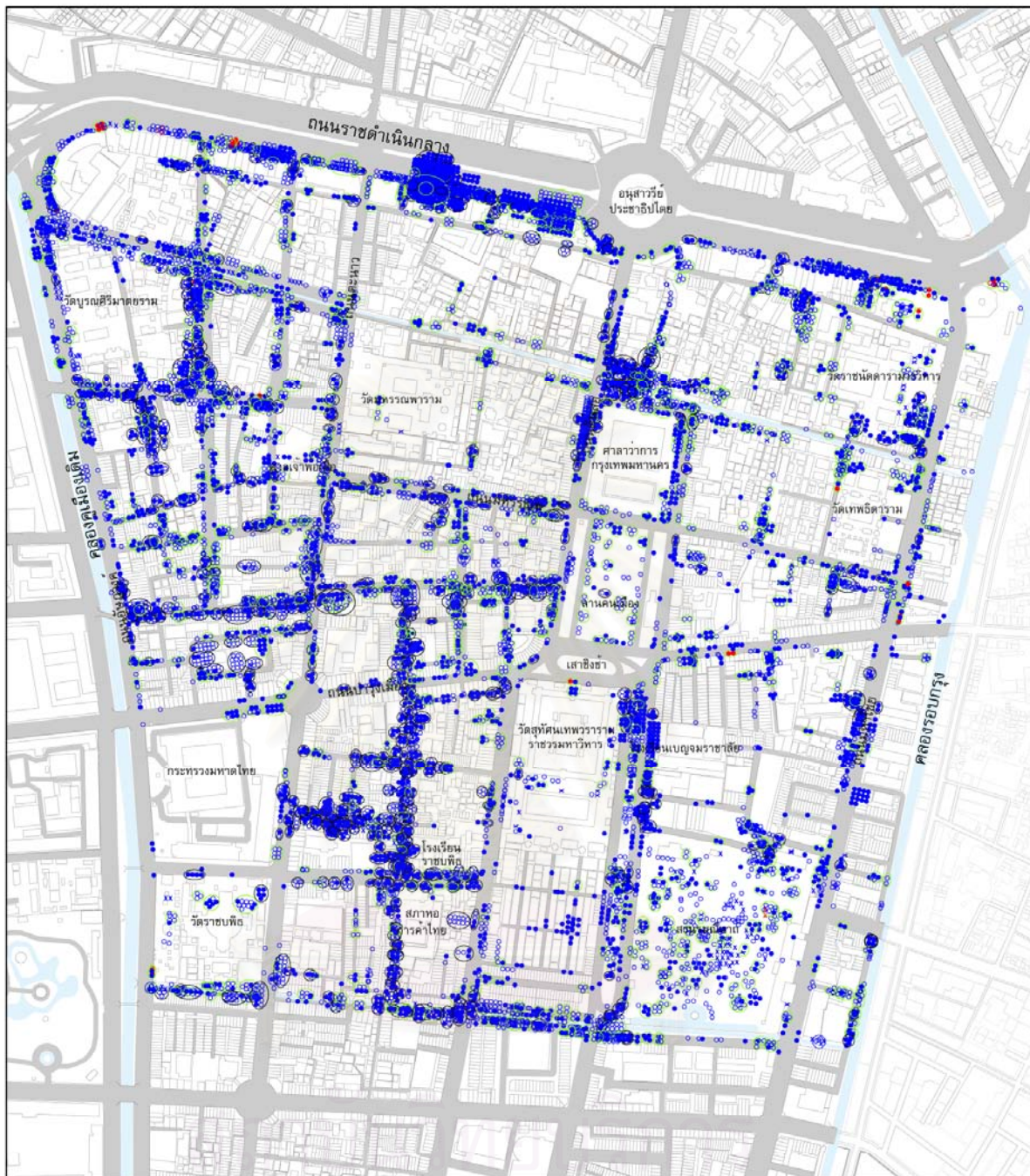
No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.12 รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์

สัญลักษณ์

	ยืน	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	●	○	X	○	○
ชาวต่างชาติ	●	○	X	○	○

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.3.2 ผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot) ในวันสุดสัปดาห์

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ตามช่วงเวลาต่างๆ ของวันสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.13) พบว่า

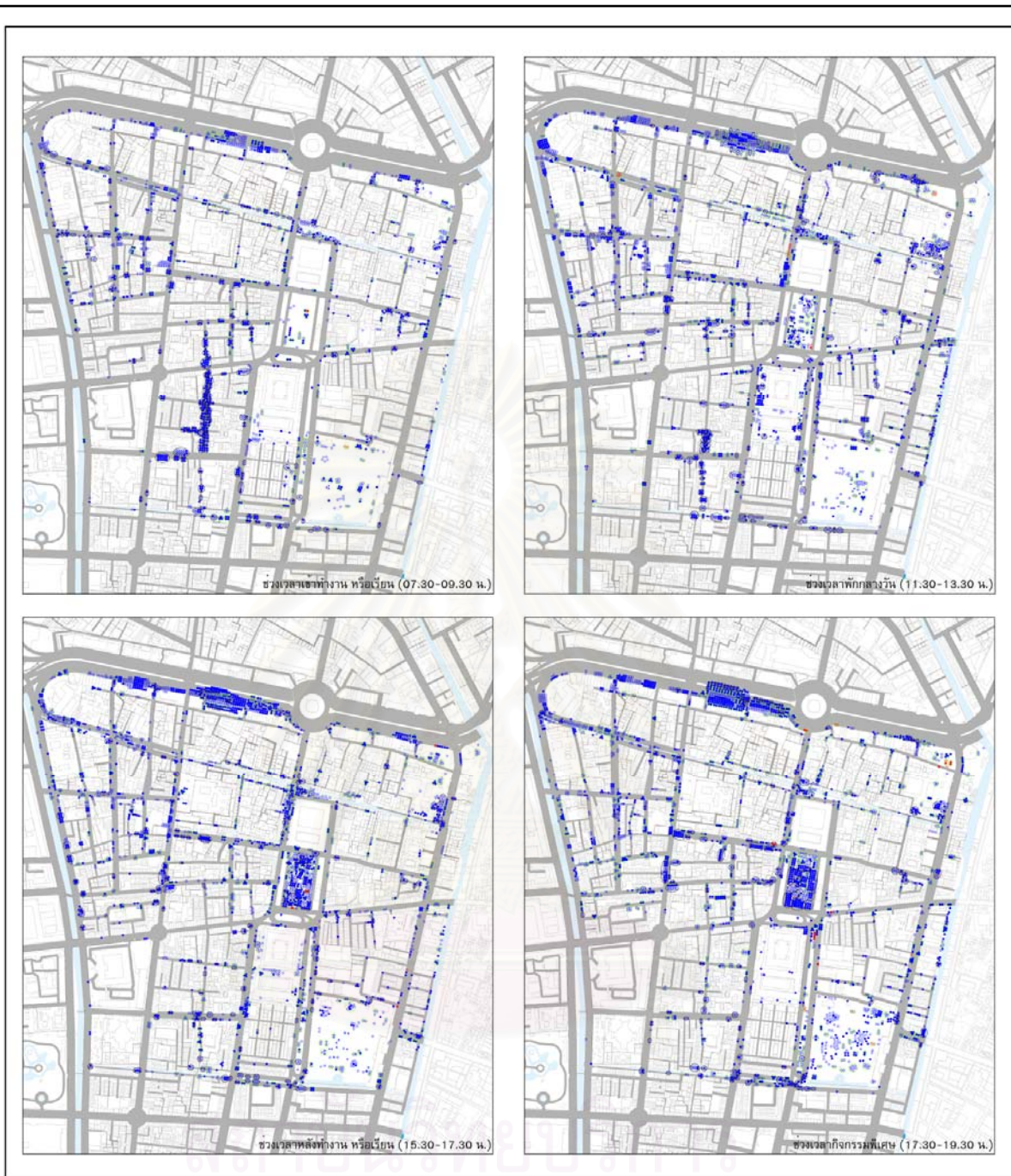
1) ช่วงเวลาเช้า พื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนราชบพิธพัฒนา มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า เป็นจำนวนมาก โดยพบกิจกรรมการจับจองพื้นที่เพื่อซื้อขายสินค้า รองลงมาเป็นพื้นที่บริเวณป้ายรถเมล์บริเวณถนนราชดำเนิน พบกิจกรรมการจับจองพื้นที่เพื่อนั่ง และยืนรอรถเมล์ เป็นส่วนใหญ่

2) ช่วงเวลากลางวัน พื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณถนนราชดำเนิน มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าเพิ่มขึ้น เพื่อทำกิจกรรมซื้อขายฉลากกินแบ่งรัฐบาล รองลงมาเป็นพื้นที่บริเวณลานคนเมือง มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าเพื่อทำกิจกรรมซื้อขายสินค้า โดยทางกรุงเทพมหานครใช้พื้นที่ลานคนเมืองในการจัดให้มีโครงการ “ตลาดนัดสินค้าราคาประหยัดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ส่งผลให้คนเดินเท้าในพื้นที่เข้าจับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรม

3) ช่วงเวลาหลังทำงาน หรือเรียน พื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณทางเท้าริมถนนราชดำเนิน ทางเท้าริมถนนดินสอบริเวณป้ายรถเมล์ และลานคนเมือง มีการเข้าจับจองพื้นที่ที่เป็นจำนวนมากเพื่อซื้อสินค้าหรือเดินทางกลับบ้าน ทั้งนี้ บริเวณรถเข็นขายของ ร้านค้า และป้ายรถเมล์ มีการเข้าใช้เพื่อจับจองพื้นที่ที่สูง ส่วนพื้นที่ภายในชุมชนต่างๆ พบการจับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมพบปะพูดคุยภายในชุมชนเพิ่มขึ้น

4) ช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ มีความคึกคักเพิ่มขึ้น พบว่าพื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณทางเท้าริมถนนราชดำเนิน และลานคนเมือง มีการเข้าจับจองพื้นที่ที่เป็นจำนวนมากเพื่อซื้อสินค้าหรือเดินทางกลับบ้าน ทั้งนี้ ยังพบรถเข็นขายอาหาร และโต๊ะนั่งรับประทานอาหารจากร้านค้าที่นำมาไว้รองรับลูกค้าที่เข้ามารับประทานอาหาร กระจายตัวตามทางเดินเท้าริมถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนมหาราช ถนนตะนาว และถนนมหาไชย

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.14) พบว่า พื้นที่ว่างสาธารณะที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ ทางเท้าริมถนนราชดำเนิน มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในการทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น พบปะพูดคุย ซื้อขายสินค้า รอรถประจำทาง เป็นต้น และลานคนเมือง มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าเพื่อซื้อสินค้าในโครงการของกรุงเทพมหานคร ส่วนเส้นทางสัญจรภายในชุมชนยังคงมีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบปะพูดคุย บริเวณเส้นทางสัญจรหลักมีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของพ่อค้าแม่ค้าในการขายอาหารกระจายตัวตามเส้นทางสายหลัก และบางส่วนกระจุกตัวอยู่บริเวณแพร่งนรา

แผนที่ 6.13 รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ แยกตามช่วงเวลาต่างๆ

สัญลักษณ์

	ยืน	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	●	○	X	○	○
ชาวต่างชาติ	●	○	X	○	○

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.3.3 สรุปผลการศึกษารูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot) ในระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในวันระหว่างสัปดาห์และวันสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.15) พื้นที่ที่มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าเพื่อทำกิจกรรม ปรากฏอยู่บริเวณพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนราชพฤกษ์พัฒนา ชุมชนแพร่งนรา ชุมชนแพร่งภูธร ชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ตรอกวัดราชหน้าตา ถนนบุญศิริ และถนนบูรณะศาสตร์ โดยพื้นที่ว่างสาธารณะดังกล่าวเป็นเส้นทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ และถนนสายรองของพื้นที่ศึกษา และพบว่า การเข้าใช้จับจองพื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย นั่งเล่นหน้าบ้าน กล่าวได้ว่าพื้นที่ว่างสาธารณะดังกล่าวมีปฏิสัมพันธ์ในทางสังคมที่สูง และเป็นกลุ่มชาวไทยที่มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ว่างสาธารณะดังกล่าว สำหรับกลุ่มตัวอย่างชาวต่างชาติ พบว่า ไม่มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ว่างสาธารณะในลักษณะดังกล่าว แต่มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ว่างสาธารณะกระจายอยู่บริเวณถนนสายหลัก และสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาเท่านั้น

สำหรับพื้นที่ที่มีความแตกต่างของวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์ที่เห็นได้ชัด คือ ลานคนเมือง ในสภาวะปกติพื้นที่ว่างสาธารณะดังกล่าวมีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ค่อนข้างน้อยและมีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ในช่วงเวลากิจกรรมพิเศษในวันระหว่างสัปดาห์ แต่ในวันสุดสัปดาห์มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ที่ค่อนข้างสูงและมีการเข้าใช้ตลอดทั้งวัน ทั้งนี้เนื่องจากโครงการของกรุงเทพมหานครที่ใช้พื้นที่ลานคนเมืองในการจัดกิจกรรมส่งผลให้เป็นปัจจัยในการเลือกเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า สำหรับพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อการพาณิชย์กรรม พบว่า พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีความแตกต่างของการเข้าใช้จับจองพื้นที่ ในวันระหว่างสัปดาห์และวันหยุดสุดสัปดาห์ ค่อนข้างน้อย

แผนที่ 6.15 รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์

สัญลักษณ์

	ยืน	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	●	○	X	○	○
ชาวต่างชาติ	●	○	X	○	○

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.4 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า

จากผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าและรูปแบบกิจกรรมการจับพื้นที่ของคนเดินเท้า ในภาพรวมเพื่อระบุบริเวณที่มีการใช้พื้นที่อย่างอเนกประโยชน์ในช่วงวันต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

6.4.1 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (แผนที่ 6.16) พบว่า พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย มีการสัญจรของคนเดินเท้าในปริมาณที่สูงเช่นกัน ส่วนใหญ่ คนเดินเท้านิยมสัญจรตามเส้นทางสายหลัก และบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม บริเวณที่คนเดินเท้านิยมสัญจรและเข้าใช้จับจองพื้นที่ ได้แก่ ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนบุญศิริ อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ดังกล่าวคนเดินเท้านิยมสัญจรเพื่อเข้าถึงเพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย ส่วนพื้นที่บริเวณที่มีการสัญจรของคนเดินเท้าแต่ปรากฏการเข้าใช้จับจองพื้นที่ที่ค่อนข้างน้อย ได้แก่ ถนนตะนาว(บริเวณกระทรวงมหาดไทย) ถนนบำรุงเมือง พื้นที่ดังกล่าวปรากฏการเข้าใช้จับจองพื้นที่ค่อนข้างน้อย คนเดินเท้าจึงนิยมสัญจรผ่านไปยังพื้นที่อื่น

พื้นที่ที่พบความแตกต่างชัดเจน คือ ทางสัญจรภายในชุมชนหลังวัดราชันดดา ชุมชนวัดเทพธิดาราม พบว่า พื้นที่ดังกล่าวมีการเข้าใช้จับจองพื้นที่ ส่วนมากเป็นกิจกรรมการซื้อของ พบปะพูดคุย แต่ไม่พบคนเดินเท้าสัญจรผ่านพื้นที่ดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นพื้นที่เฉพาะ จึงส่งผลคนเดินเท้าที่เข้าใช้พื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนนั้นๆ คนนอกพื้นที่จึงไม่นิยมสัญจรผ่านเส้นทางภายในชุมชน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า จากการศึกษาผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า เมื่อนำมาซ้อนทับกันทำให้เห็นภาพรวมของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าภายในพื้นที่ศึกษา ที่มีความสอดคล้องกันในด้านเส้นทางนิยมสัญจรและการเข้าใช้จับจองพื้นที่ว่างสาธารณะ แม้มีความแตกต่างบ้างในบางพื้นที่ แต่ภาพรวมยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6.4.2 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (แผนที่ 6.17) พบว่า ส่วนใหญ่ คนเดินเท้านิยมสัญจรตามเส้นทางสายหลัก และบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม บริเวณที่คนเดินเท้านิยมสัญจรและเข้าใช้จับจองพื้นที่ ได้แก่ ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนตะนาว เนื่องจากเป็นวันสุดสัปดาห์ ทำให้มีการเข้าใช้พื้นที่ศึกษาในลักษณะท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น สังเกตได้ว่า ทางเท้าริมถนนตีทอง มีการสัญจรที่สูงขึ้นกว่าวันระหว่างสัปดาห์ ทั้งนี้ คนเดินเท้านิยมใช้เส้นทางในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่วัดสุทัศน์ และยังพบการเข้าใช้จับจองพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน กิจกรรมการจับจองพื้นที่นั้นพบเป็นกิจกรรมการซื้อของ การพูดคุย และหยุดรอรถประจำทาง

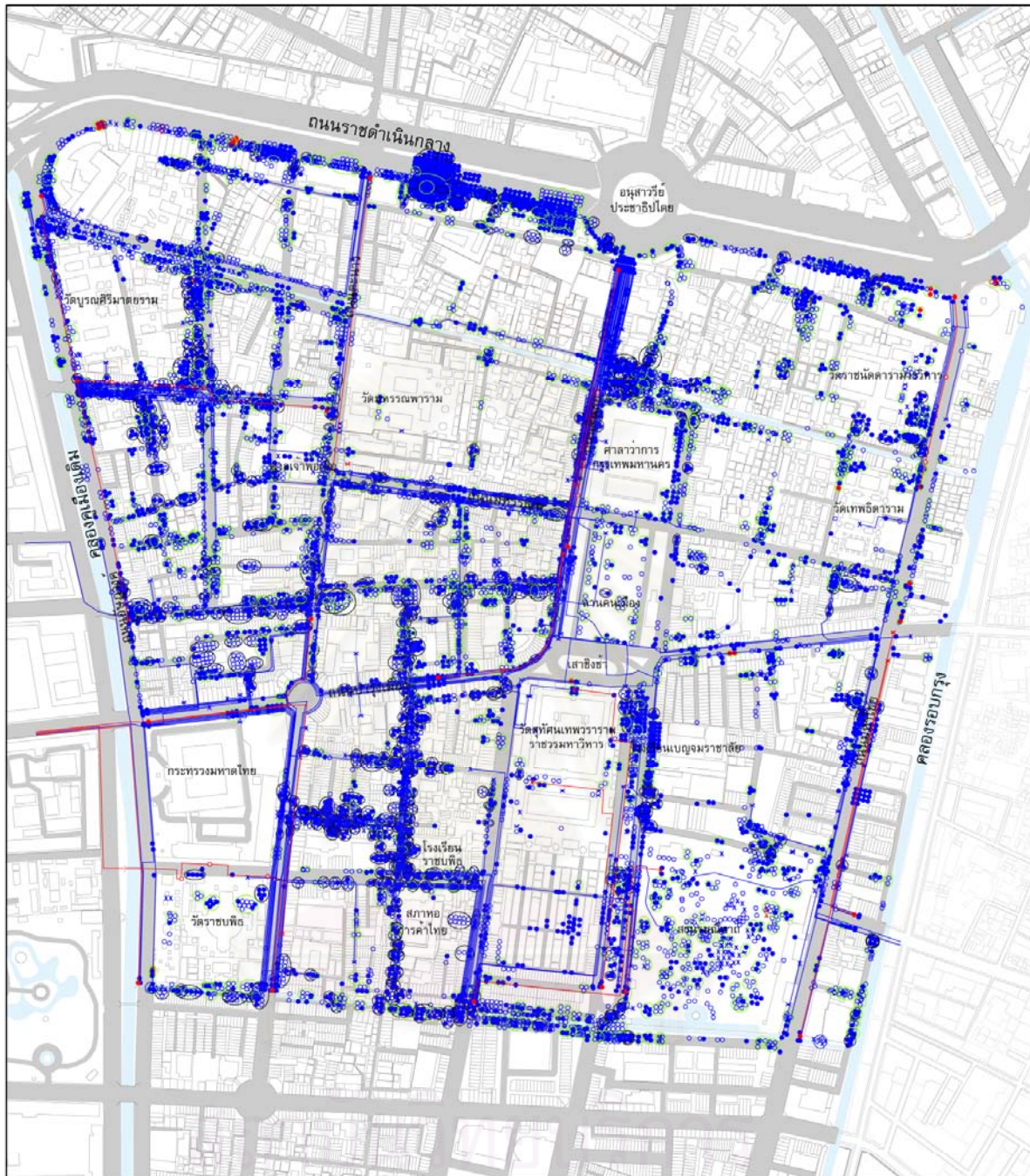
พื้นที่ภายในชุมชนต่างๆ พบว่ากิจกรรมการจับจองพื้นที่เป็นกิจกรรมการซื้อของ การพูดคุย พบปะสังสรรค์ และนั่งเล่นหน้าบ้าน แต่ไม่พบคนเดินเท้าสัญจรผ่านพื้นที่ดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนต่างๆ นั้น เป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มคนภายใน

พื้นที่ชุมชน และคนเดินเท้าที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่เท่านั้น เช่น ชุมชนหลังวัดราชนั้ดดา ชุมชนวังกรมพระสมมตดิอรพันธ์ ชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร ชุมชนตรอกศิลป์-ตี๊กดิน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า จากการศึกษาผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า เมื่อนำมาซ้อนทับกัน ทำให้เห็นภาพรวมของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าภายในพื้นที่ศึกษา ที่มีความสอดคล้องกันในด้านเส้นทางนิยมสัญจรและการเข้าใช้จับจองพื้นที่ว่างสาธารณะ มีความแตกต่างในการเข้าใช้จับจองและการสัญจรภายในพื้นที่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

6.4.3 สรุปพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ของคนเดินเท้า ในชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์ (แผนที่ 6.18) เห็นได้ว่า พื้นที่ที่มีความสอดคล้องกันในด้านของปริมาณการสัญจรและปริมาณการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะ ได้แก่ ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนมหารณพ ทางเท้าริมถนนตะนาว ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีความสอดคล้องกันในด้านของปริมาณการสัญจรและปริมาณการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะ อยู่ภายในชุมชนต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา ที่มีการจับจองพื้นที่แต่ไม่มีการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เฉพาะชุมชน และมักเกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สูง

แผนที่ 6.16 รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ที่วางผังสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของวันระหว่างสัปดาห์

สัญลักษณ์

	เส้นทางสัญจรผ่าน	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์	ขึ้น	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	— (Blue)	● (Blue)	X (Blue)	○ (Blue)	● (Blue)	○ (Blue)	X (Blue)	○ (Green)	○ (Black)
ชาวต่างชาติ	— (Red)	● (Red)	X (Red)	○ (Red)	● (Red)	○ (Red)	X (Red)	○ (Green)	○ (Black)

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

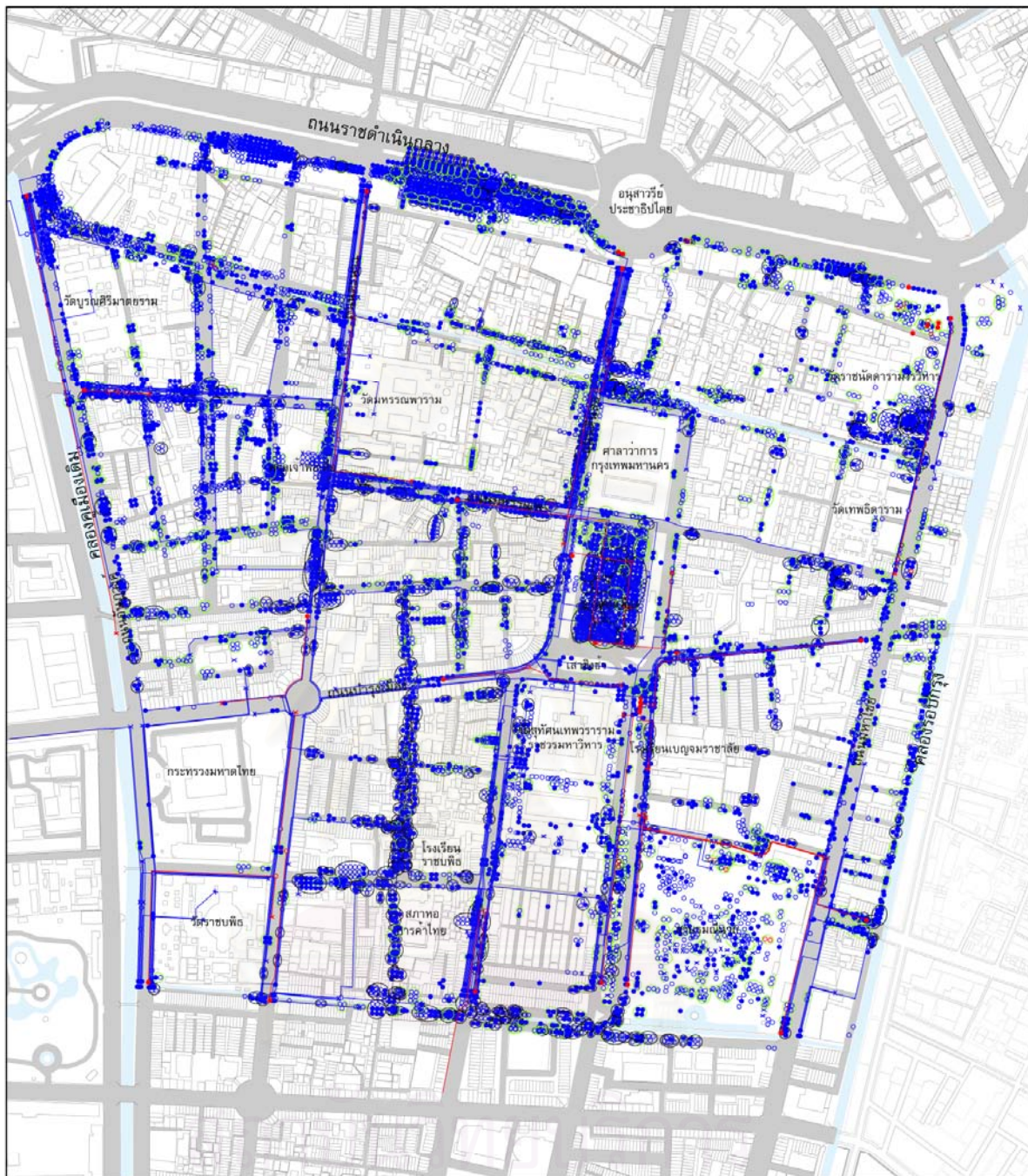
No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่วางผังสาธารณะของชุมชนเมืองกรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.17 รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ว่างสาธารณะชุมชนย่านเสาชิงช้าของวันสุดท้าย

สัญลักษณ์

	เส้นทางสัญจรผ่าน	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์	ขึ้น	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	เส้นสีน้ำเงิน	● สีน้ำเงิน	X สีน้ำเงิน	○ สีน้ำเงิน	● สีน้ำเงิน	○ สีน้ำเงิน	X สีน้ำเงิน	○ สีน้ำเงิน	○ สีน้ำเงิน
ชาวต่างชาติ	เส้นสีแดง	● สีแดง	X สีแดง	○ สีแดง	● สีแดง	○ สีแดง	X สีแดง	○ สีแดง	○ สีแดง

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมืองกรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

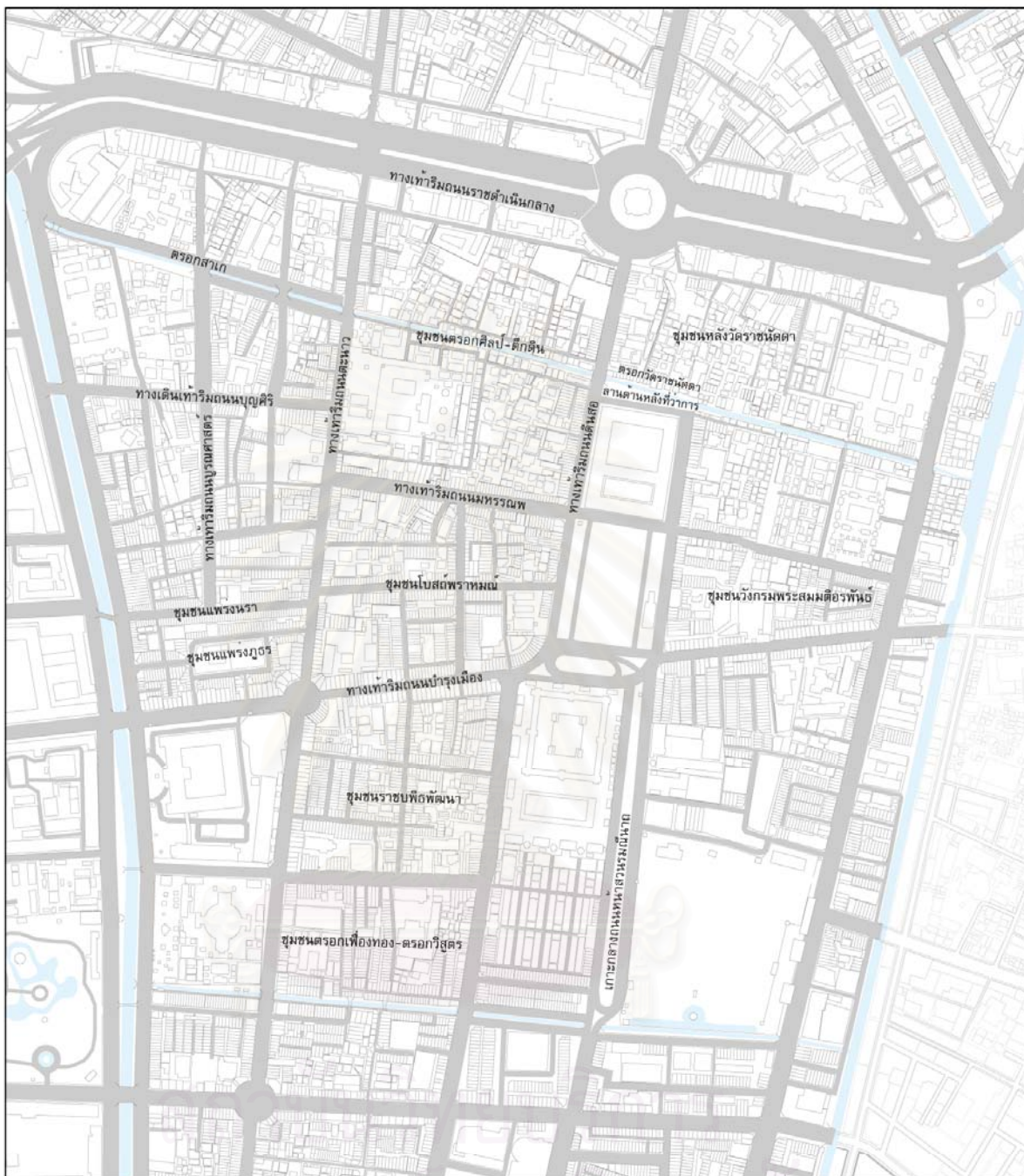
6.5 สรุปผลการสำรวจ

1) พื้นที่ว่างสาธารณะที่ได้รับความนิยมสัญจรผ่านของคนเดินเท้ามากที่สุด ได้แก่ ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนตะนาว ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ทางเท้าริมถนนมหารณพ และทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง เนื่องจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นเส้นทางสัญจรหลักของพื้นที่ศึกษา อีกทั้งยังมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม และเป็นที่ยึดรถประจำทาง ส่งผลให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นที่นิยมสัญจรของคนเดินเท้า โดยส่วนใหญ่ผู้สัญจรผ่านมีทั้งคนในพื้นที่ คนนอกพื้นที่ หรือนักท่องเที่ยว ส่วนพื้นที่ที่ไม่เป็นที่นิยมผ่านของคนเดินเท้า ได้แก่ บริเวณเส้นทางสัญจรภายในชุมชนต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา และมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัย โดยผู้สัญจรผ่านพื้นที่ดังกล่าวพบว่าเป็นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ และผู้สัญจรที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่

2) พื้นที่ว่างสาธารณะที่ได้รับความนิยมในการเข้าใช้งานจากคนเดินเท้ากระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนิน ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนมหารณพ ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ทางเท้าริมถนนบูรณศาสตร์ ทางเท้าริมถนนราชบพิธ ตรอกสาเก ตรอกวัดราชนัฑดา เกาะกลางถนนหน้าสวนรมณีนาถ ลานด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพมหานคร กิจกรรมที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าเนื่องจากเป็นเส้นทางสายหลักของพื้นที่ศึกษา และมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม กิจกรรมที่เกิดขึ้น เป็นกิจกรรม พบปะพูดคุย ซื้อขายสินค้า แลกเปลี่ยนข่าวสาร พื้นที่ต่อมาเป็นพื้นที่ภายในชุมชนต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนโบสถ์พราหมณ์ ชุมชนราชบพิธพัฒนา ชุมชนแพร่งนรา ชุมชนแพร่งภูธร การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนต่างๆ ค่อนข้างสูง เนื่องจาก เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมทุกคนภายในชุมชนมีความรู้จักกัน มีร้านค้า ร้านอาหาร ภายในชุมชน และพื้นที่ที่มีการเข้าใช้เฉพาะช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ ในวันระหว่างสัปดาห์ คือ ลานคนเมือง

3) พื้นที่ว่างสาธารณะที่พบรูปแบบกิจกรรมการหยุดนิ่ง ทั้งยืน นั่ง นอน และการทำกิจกรรมที่มีการเคลื่อนที่ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การวิ่ง ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนิน ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ทางเท้าริมถนนบูรณศาสตร์ ทางเท้าริมถนนดินสอ ตรอกวัดราชนัฑดา ลานด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมการใช้พื้นที่ที่เหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่ พบว่าบริเวณที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรม คือ ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนตะนาว ทางเท้าริมถนนมหารณพ ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ชุมชนราชบพิธพัฒนา มีการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในลักษณะการหยุดนิ่งและเคลื่อนที่ เนื่องจากเป็นเส้นทางสายหลักภายในพื้นที่ศึกษา และมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อการพาณิชย์กรรม ที่เอื้อให้เกิดการหยุดนิ่งเพื่อทำกิจกรรม ซื้อของ นั่งรับประทานอาหาร รอรถประจำทาง ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีความสอดคล้องกัน คือ พื้นที่ภายในชุมชนต่างๆ ได้แก่ ชุมชนหลังวัดราชนัฑดา ชุมชนวังกรมพระสมมตวรโพธิ์ ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร พบกิจกรรมการหยุดนิ่งมากกว่ากิจกรรมการเคลื่อนที่ ภายในชุมชนนั้นๆ

แผนที่ 6.19 พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการเข้าใช้งานของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550	
No Scale	
สยามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร	
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

บทที่ 7

ผลการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลวิเคราะห์เพื่อระบุความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติเชิงพื้นที่ของพื้นที่ว่างสาธารณะกับระดับความเป็นเอกประโยชน์ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ได้นำข้อมูลที่ได้กล่าวมาในบทที่ 2-6 มาประมวลผลและวิเคราะห์ผล ทำให้ทราบถึงคุณสมบัติของพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการใช้งานอย่างเอกประโยชน์ของชุมชนย่านเสาชิงช้า ว่ามีคุณสมบัติเป็นเช่นไร รายละเอียดในการประมวลผลและวิเคราะห์มีดังนี้

- 7.1 การวิเคราะห์คุณสมบัติเชิงพื้นที่ของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า
 - 7.1.1 สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 7.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์ลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 7.1.3 สรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร
 - 7.1.4 ประมวลผลการวิเคราะห์
- 7.2 ระดับความเป็นเอกประโยชน์ของการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า
- 7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติเชิงพื้นที่กับระดับความเป็นเอกประโยชน์ของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า
 - 7.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงกับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 7.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะกับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 7.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารกับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
- 7.4 สรุปผลการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

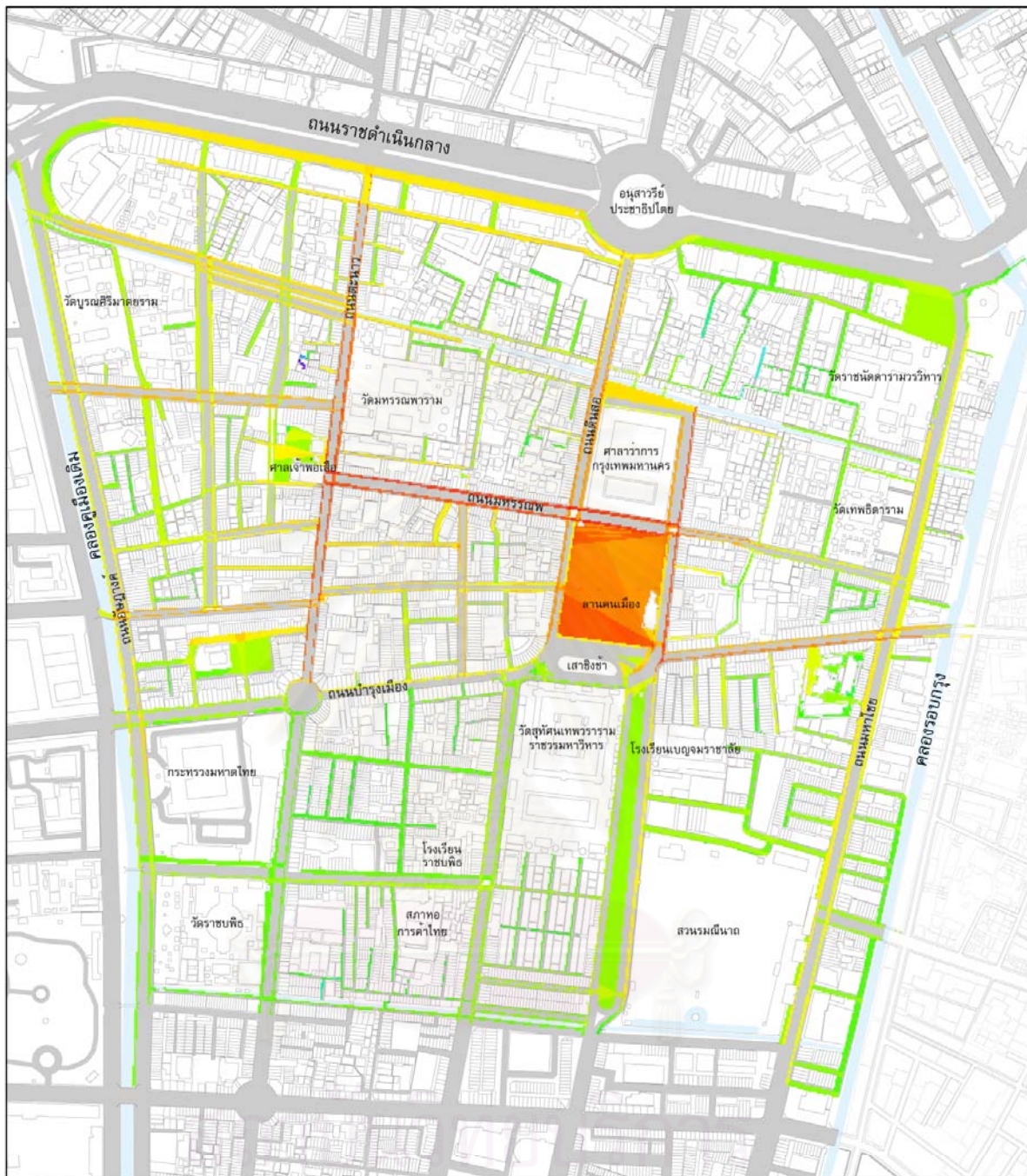
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.1 การวิเคราะห์คุณสมบัติเชิงพื้นที่ของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า

7.1.1 สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะ

จากการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA ซึ่งแสดงค่าตั้งแต่สีโทนร้อนสุด คือสีแดง เพื่อแสดงพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูงสุดลดหลั่นลงไปตามความลึกและการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นๆ ไปจนถึงสีโทนเย็นที่สุด คือ สีน้ำเงิน ในภาพรวมนั้น พบว่า พื้นที่หลายแห่งภายในพื้นที่ศึกษามีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงต่ำ (แผนที่ 7.1) ในแผนที่แสดงค่าเป็นสีโทนเย็นคือ สีเขียว เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นพื้นที่ปิดล้อมขนาดเล็กที่เกาะตัวต่อเนื่องกันไปตามแนวยาวของโครงข่ายการสัญจร และคลองหลอดวัดเทพธิดาทำให้มีการเชื่อมต่อภายในพื้นที่ศึกษากับพื้นที่อื่นๆ ต่ำ ส่วนพื้นที่ว่างที่เกาะตัวเป็นแนวยาวไปตามทางสัญจรหลักอย่างเช่น ถนนราชดำเนินนั้นมีศักยภาพในการมองเห็นและการเข้าถึงที่ดีกว่า โดยแสดงค่าเป็นสีเหลือง รวมไปถึงบริเวณทางเท้าและชอยต่างๆ ที่เชื่อมต่อกับถนนราชดำเนินจะแสดงค่าสีเดียวกัน ส่วนพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูงสุดของพื้นที่ศึกษา โดยแสดงค่าเป็นสีโทนร้อนคือ สีแดง ได้แก่ บริเวณลานคนเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะขนาดใหญ่ในพื้นที่ศึกษาที่สามารถมองเห็นและเข้าถึงได้จากทุกทิศทาง รวมไปถึงพื้นที่ใกล้เคียงที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ดังกล่าว ได้แก่ ถนนดินสอ ถนนมหารณพ ทั้งนี้ เนื่องจากมีชอยจำนวนมากที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ดังกล่าวจึงแสดงค่าเป็นสีแดงและสีส้ม รวมทั้งถนนตะนาวที่เชื่อมต่อกับลานคนเมืองและถนนราชดำเนินด้วย จึงมีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูงด้วยเช่นกัน

สรุปได้ว่า บริเวณที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง เป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมต่อกับเส้นทางการสัญจรสายหลักและมีการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นจำนวนมาก ยังสามารถเข้าถึงพื้นที่นั้นได้โดยตรงจากถนนก็ยิ่งทำให้มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูงตามไปด้วย ทั้งนี้ ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงจะลดหลั่นลงไปตามความลึกและการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นๆ บริเวณนั้น

แผนที่ 7.1 พื้นที่สนามทัศนของพื้นที่ศึกษาผ่านการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศนด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ (VGA)

สัญลักษณ์	ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550	
พื้นที่สนามทัศน	No Scale	
		สหามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร
ดัชนีภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง ดัชนีภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ	ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

7.1.2 สรุปลงการวิเคราะห์ลักษณะและประเภทของพื้นที่ว่างสาธารณะ

ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีพื้นที่ว่างสาธารณะที่จำกัด มีรูปทรงและการจัดวางตัวที่แตกต่างหลากหลาย อยู่อย่างกระจัดกระจายไม่ต่อเนื่องกัน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ซึ่งถูกปิดล้อมด้วยอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เช่นลานวัด ลานโรงเรียน ลาน-สวนสาธารณะขนาดเล็ก-ใหญ่ต่างๆ ได้แก่ ลานวัดสุทัศน์เทพวราราม ลานวัดราชบพิธ ลานวัดมเหยงคณ์พาราม ลานโรงเรียนเบญจมราชาลัย ลานชุมชนแพรงภูธร และสวนรมณีนาถ หรือไม่ก็อยู่ในรูปแบบของการใช้พื้นที่ทางเดินเท้าที่เกาะตัวต่อเนื่องกันไปตามแนวยาวของโครงข่ายการสัญจรและคลองต่างๆ

ลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า (แผนที่ 7.2) ส่วนใหญ่เป็นประเภท 6B กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน (2B) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C) รองลงมาได้แก่ ประเภท 6N กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรภายในชุมชน (5E) ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักและรองของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า ได้แก่ ทางเท้าริมถนนราชดำเนินกลาง ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนตีทอง ทางเท้าริมถนนมหาไชย ทางเท้าริมถนนมหาราช ทางเท้าริมถนนตะนาว ทางเท้าริมถนนเฟื่องนคร ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ทางเท้าริมถนนแพร่งนรา และทางเท้าริมถนนบำรุงเมือง

7.1.3 สรุปลงการวิเคราะห์รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

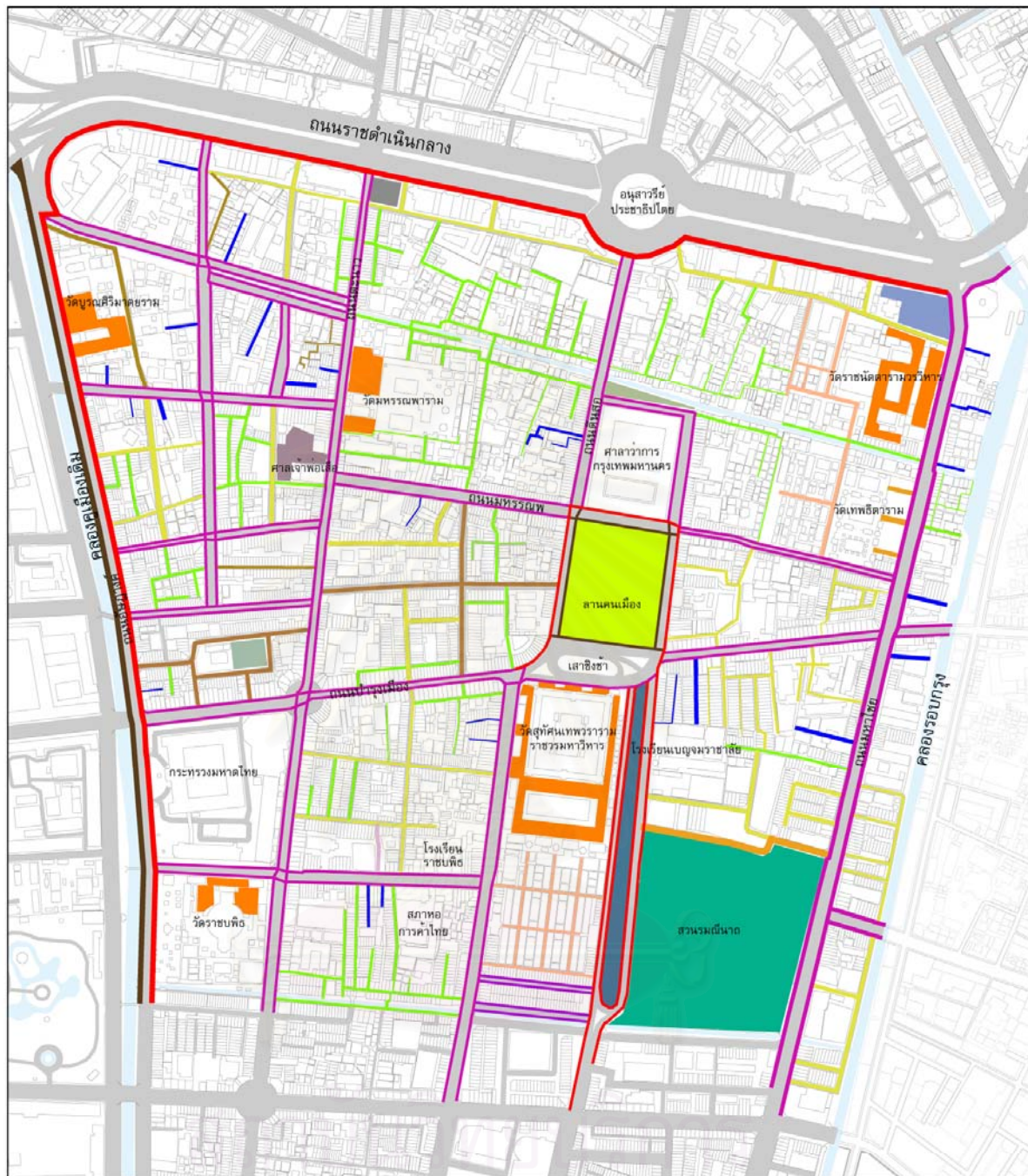
ชุมชนย่านเสาชิงช้าเป็นชุมชนเมืองเก่าแก่ที่สำคัญมายาวนาน การใช้ประโยชน์อาคารส่วนใหญ่มีลักษณะแบบผสมผสาน (Mixed use) (แผนที่ 7.3) นั่นคือ มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อเป็นที่พักอาศัย พาณิชยกรรม สถานประกอบการ สถาบันราชการ สถาบันศึกษาและสถาบันศาสนา และพื้นที่ว่างสาธารณะปะปนกันภายในพื้นที่ศึกษา จากการสำรวจภาคสนามร่วมกับการวิเคราะห์แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์อาคาร พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับพาณิชยกรรม ทั้งนี้ ลักษณะการใช้อาคารเพื่อพาณิชยกรรมมักเกาะตัวหนาแน่นตามแนวเส้นทางการสัญจรหลักที่มีการเข้าถึงสะดวก ส่วนที่พักอาศัยจะอยู่ถัดเข้าไปด้านใน โดยกระจายตัวตามตรอก ซอยที่เชื่อมต่อกันภายในพื้นที่ศึกษา รองลงมาเป็นสถาบันศาสนาเนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนที่รุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตจึงมีวัดสำคัญหลายแห่ง พื้นที่เขตพุทธาวาสของวัดแต่ละแห่งมีขนาดใหญ่และมักตั้งอยู่บริเวณเดียวกับย่านที่พักอาศัยภายในชุมชนแต่สามารถเข้าถึงได้ทั้งจากเส้นทางการสัญจรหลักและเส้นทางการสัญจรย่อยในย่านที่พักอาศัย นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ว่างสาธารณะขนาดใหญ่ในพื้นที่ศึกษา 2 แห่ง คือ สวนรมณีนาถและลานคนเมือง ส่วนการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อสถาบันราชการ สถาบันศึกษามีสัดส่วนใกล้เคียงกันและกระจายตัวตามแนวเส้นทางการสัญจรหลักเช่นเดียวกัน ในขณะที่สถานประกอบการเพียงไม่กี่แห่งแทรกตัวอยู่ในย่านที่พักอาศัยเกือบทั้งสิ้น

การใช้ประโยชน์อาคารที่หลากหลาย ทำให้สามารถพบเห็นการดำเนินชีวิตของผู้คนหลากหลายรูปแบบ ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรมในชุมชน และผู้ที่เข้ามา

เยี่ยมเยือนภายในชุมชนพื้นที่ศึกษา ส่งผลให้มีกิจกรรมทั้งแบบกิจวัตรประจำวันและ
กิจกรรมชั่วคราวเกิดขึ้นอย่างเอนกประโยชน์ในช่วงเวลาต่างๆในแต่ละวัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 7.2 การจำแนกลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

BA	ประเภท 1	6G	ประเภท 7	6M	ประเภท 13	6S	ประเภท 19
6B	ประเภท 2	6H	ประเภท 8	6N	ประเภท 14	6T	ประเภท 20
6C	ประเภท 3	6I	ประเภท 9	6O	ประเภท 15		
6D	ประเภท 4	6J	ประเภท 10	6P	ประเภท 16		
6E	ประเภท 5	6K	ประเภท 11	6Q	ประเภท 17		
6F	ประเภท 6	6L	ประเภท 12	6R	ประเภท 18		

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

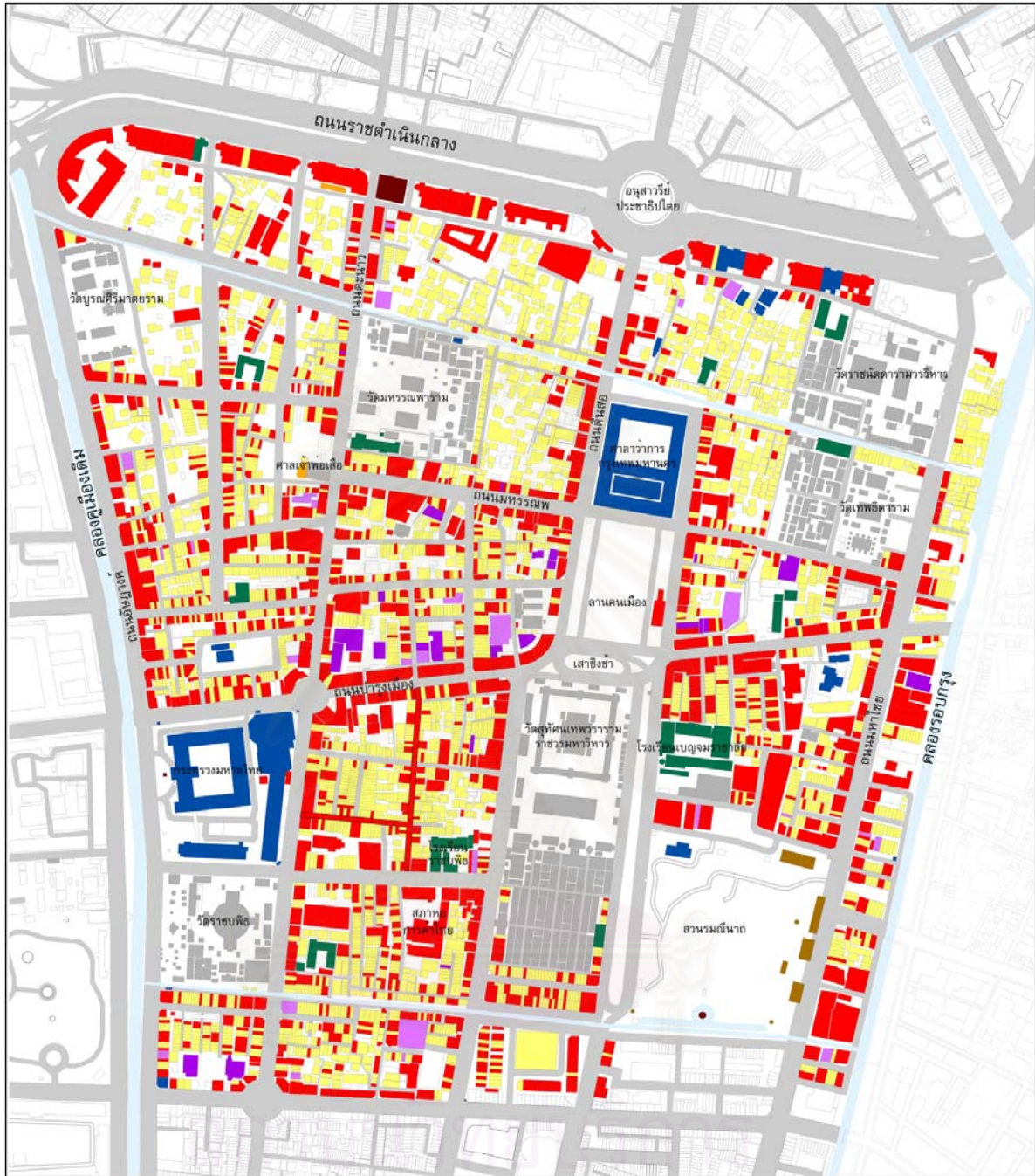
No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

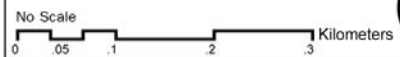

แผนที่ 7.3 การใช้ประโยชน์อาคารของชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

ที่อยู่อาศัย	อนุสาวรีย์
พาณิชยกรรม	โบราณสถาน
อุตสาหกรรม	สนาม, มุสลิม
คลังสินค้า	ไม่ระบุ
สถาบันศึกษา	
สถาบันศาสนา	
ศูนย์ราชการ	

ที่มา : จากการสำรวจ, มีนาคม 2550

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

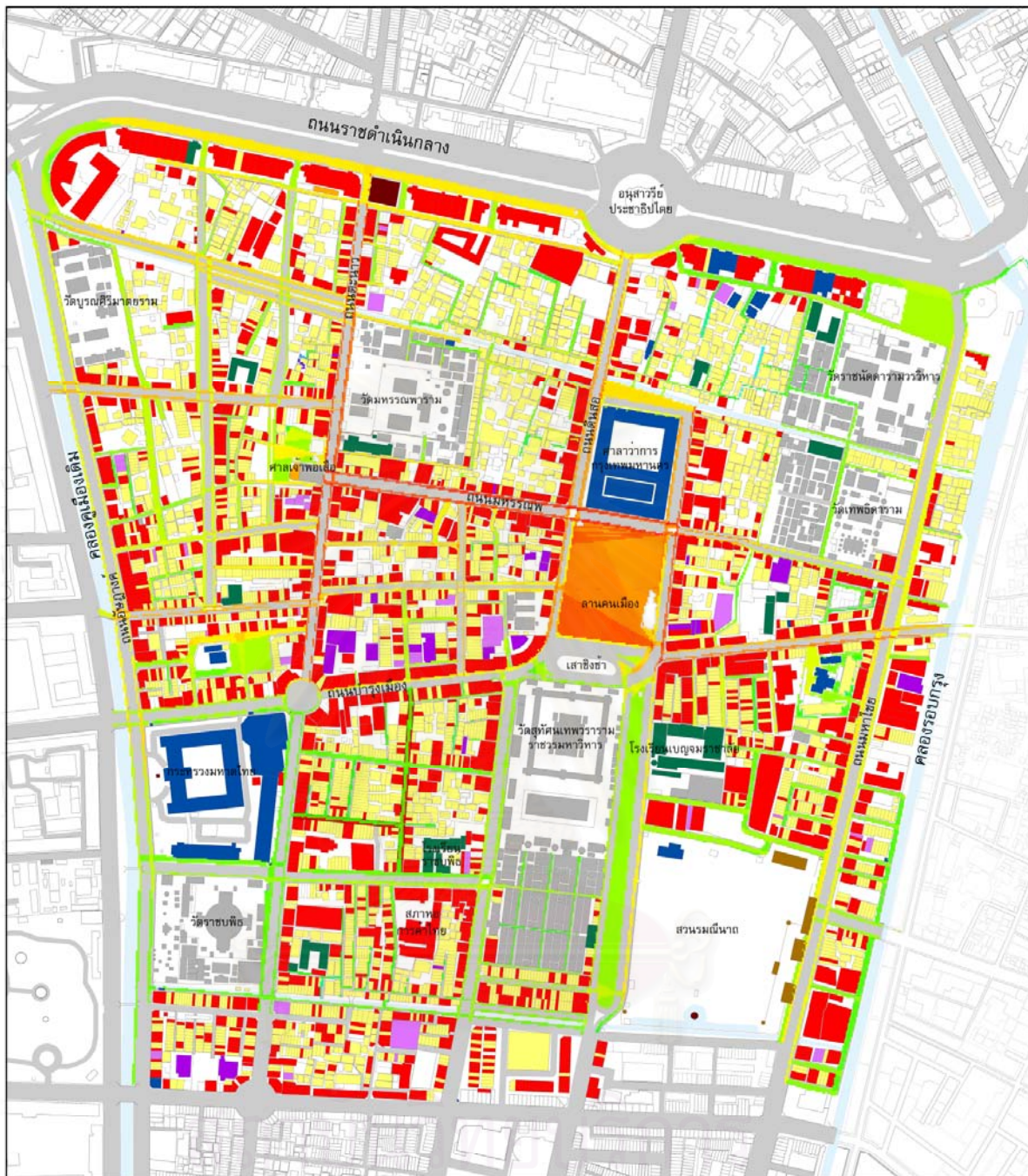
7.1.4 ประมวลผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ในหัวข้อ 7.1.1 และ 7.1.3 ที่ผ่านมานั้น เมื่อนำผลการวิเคราะห์ทั้งสามมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ร่วมกัน พบว่า ศักยภาพในการมองเห็นและการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารมีทั้งบริเวณที่สัมพันธ์กันและไม่สัมพันธ์กัน ดังนี้

1) บริเวณที่มีศักยภาพในการมองเห็นสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กัน ส่วนแรกคือ พื้นที่ที่ศักยภาพในการมองเห็นสูงและมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อหลากหลายประเภท ได้แก่ บริเวณถนนดินสอ ถนนมหารณพ และถนนตะนาว โดยเฉพาะพาณิชยกรรมที่เกาะตัวอย่างหนาแน่นทั้งสองฝั่งถนนสายดังกล่าว มักพบเป็นร้านอาหารและร้านขายของ โดยเฉพาะช่วงเวลาทำงาน เพื่อให้บริการแก่ผู้คนที่สัญจรไปมา โดยเฉพาะกลุ่มคนทำงาน สำหรับ พื้นที่ที่ศักยภาพในการมองเห็นต่ำพบว่ามีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงมีสถาบันศาสนาหรือสถาบันศึกษา ได้แก่ บริเวณวัดสุทัศน์เทพวราราม ทั้งนี้ ลักษณะของที่พักอาศัยเป็นทั้งแบบบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮาส์ และอพาร์ทเมนท์ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชอยแคบหรือบางชอยเป็นพื้นที่ปลายตัน ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยในชุมชนเดียวกันเท่านั้น

2) บริเวณที่มีศักยภาพในการมองเห็นไม่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร ส่วนแรก คือ พื้นที่ที่ศักยภาพในการมองเห็นสูงและมีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ ลานคนเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ว่างสำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร ส่วนต่อมา คือ พื้นที่ที่ศักยภาพในการมองเห็นต่ำและมีการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารที่หลากหลาย ได้แก่ พื้นที่ตรอกกวัดราชันดา พื้นที่ชุมชนราชบพิธพัฒนา ทั้งนี้ พื้นที่ดังกล่าวมีการใช้พื้นที่ด้านหน้าอาคารเป็นตลาดสดในช่วงเวลาเช้าจนถึงเวลาบ่าย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 7.4 ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะและการใช้ประโยชน์อาคารของพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์		พื้นที่สวนทัศน	ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง
ประเภทการใช้อาคาร			
ที่อยู่อาศัย	สีน้ำเงิน	สีน้ำเงิน	สีน้ำเงิน
พาณิชยกรรม	สีน้ำตาล	สีน้ำตาล	สีน้ำตาล
อุตสาหกรรม	สีเหลือง	สีเหลือง	สีเหลือง
คลังสินค้า	สีส้ม	สีส้ม	สีส้ม
สถาบันศึกษา	สีม่วง	สีม่วง	สีม่วง
สถาบันศาสนา	สีเทา	สีเทา	สีเทา
ศูนย์ราชการ	สีฟ้า	สีฟ้า	สีฟ้า
อนุสาวรีย์	สีชมพู	สีชมพู	สีชมพู
โบราณสถาน	สีส้ม	สีส้ม	สีส้ม
สมาคม, มูลนิธิ	สีน้ำตาล	สีน้ำตาล	สีน้ำตาล
ไม่ระบุ	สีขาว	สีขาว	สีขาว

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

0 0.5 1 2 3 Kilometers

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.2 ระดับความเป็นเอกประโยชน์ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า

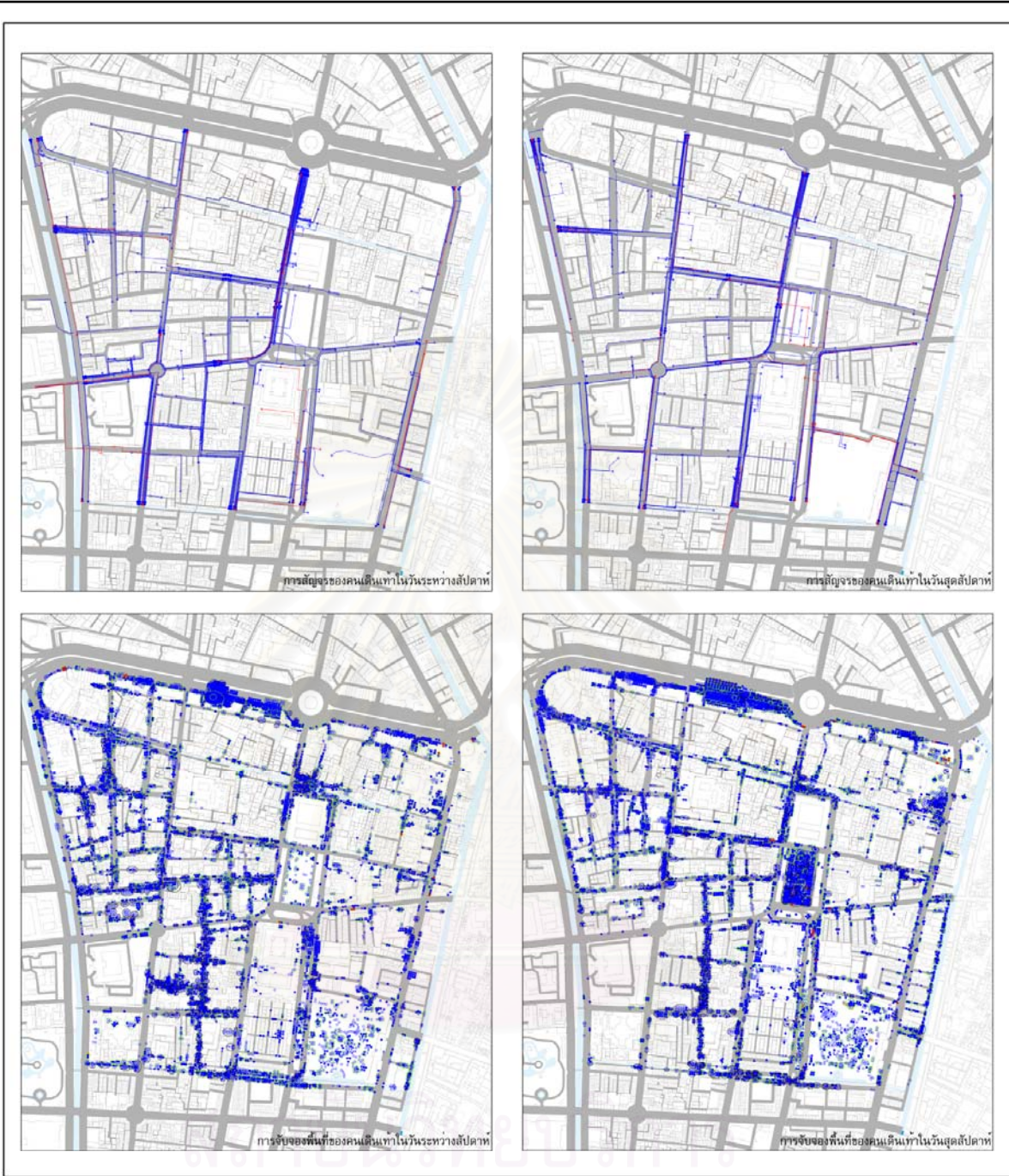
การจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้ากระจายอยู่ทั่วพื้นที่ศึกษา สังเกตพบการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าบริเวณพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม พื้นที่หน้าบ้าน พื้นที่ระหว่างอาคาร รวมถึงพื้นที่ว่างสาธารณะขนาดใหญ่ กิจกรรมที่พบ ได้แก่ ซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย นั่งเล่น หยุดรอรถประจำทาง การสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ส่วนใหญ่นิยมสัญจรบริเวณเส้นทางหลักของพื้นที่ศึกษา และมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม

รูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์ มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ คนเดินเท้านิยมสัญจรตามเส้นทางสายหลัก และบริเวณที่มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม และมีกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าบริเวณที่สัญจรผ่านเช่นกัน ส่วนมากพบเป็นกิจกรรมการซื้อของ การพูดคุย และหยุดรอรถประจำทาง โดยพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกันในด้านของปริมาณการสัญจรและปริมาณการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะ ได้แก่ ทางเดินเท้าริมถนนดินสอ ทางเดินเท้าริมถนนมหารณพ ทางเดินเท้าริมถนนตะนาว ทางเดินเท้าริมถนนบุญศิริ ในวันสุดสัปดาห์มีการสัญจรที่น้อยลงกว่าวันระหว่างสัปดาห์เล็กน้อย แต่การจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าเพิ่มขึ้น กล่าวได้ว่า ในวันสุดสัปดาห์ คนเดินเท้าเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อการเลือกซื้อสินค้า รับประทานอาหาร และไหว้พระ

ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีความสอดคล้องกันในด้านของปริมาณการสัญจรและปริมาณการจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะ อยู่ภายในชุมชนต่างๆ ของพื้นที่ศึกษา ที่มีการจับจองพื้นที่แต่ไม่มีการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เฉพาะชุมชน และมักเกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สูง

จากผลการบันทึกรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์ มีความสัมพันธ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีการเข้าใช้จับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย ย่อมมีการสัญจรของกลุ่มคนที่หลากหลายในปริมาณที่สูงเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 7.5 รูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในชุมชนย่านเสาชิงช้า ของวันระหว่างสี่ปดาห์ และวันสุดสี่ปดาห์ โดยแยกออกเป็นประเภทกิจกรรมและวัน

สัญลักษณ์

	เส้นทางสัญจรผ่าน	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์	ยืน	นั่ง	นอน	คุย	ชื่อของ
ชาวไทย									
ชาวต่างชาติ									

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติเชิงพื้นที่ของพื้นที่ว่างสาธารณะกับระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า

7.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงกับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

จากผลการวิเคราะห์สนามทัศน และผลการบันทึกรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า แสดงให้เห็น ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 วิธี โดยมีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ดังนี้

1) บริเวณที่มีศักยภาพในการมองเห็นที่สัมพันธ์กับปริมาณผู้ใช้พื้นที่

พื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นที่สัมพันธ์กับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า ตามนิยามของ Turner and Penn (1999) คือ บริเวณริมทางเท้าถนนดินสอ ริมทางเท้าถนนมหารณพ ริมทางเท้าถนนตะนาว ริมทางเท้าถนนศิริพงษ์ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นสูง และมีการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าจากกลุ่มคนหลากหลายประเภท และหลากหลายกิจกรรม ทั้งในวันระหว่างสัปดาห์ และวันสุดสัปดาห์ พบการเกิดกิจกรรมซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย หยุดรอรุดประจำทาง พื้นที่ต่อมาคือ บริเวณทางเท้าริมถนนบุญศิริ และทางเท้าริมถนนดินสอ มีศักยภาพในการมองเห็นที่สูง และมีปริมาณการเข้าใช้พื้นที่ที่สูงเช่นกัน

2) บริเวณที่มีศักยภาพในการมองเห็นที่ไม่สัมพันธ์กับปริมาณผู้ใช้พื้นที่

ลานคนเมืองเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นที่สูง แต่กลับมีคนเดินเท้าเข้าใช้พื้นที่ที่ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีลักษณะเปิดโล่ง ทำให้ในช่วงเวลาเช้าจนถึงช่วงเวลาหลังทำงานหรือเรียน ช่วงเวลาดังกล่าวมีแดดค่อนข้างแรงจึงทำให้คนเดินเท้าไม่มีการเข้าใช้พื้นที่ดังกล่าว แต่จะมีการเข้าใช้พื้นที่ในช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ เมื่อแดดเริ่มอ่อนลงคนเดินเท้าจึงเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย นั่งเล่น พบปะพูดคุย

ในทางกลับกัน พื้นที่บริเวณชุมชนราชบพิธพัฒนามีศักยภาพในการมองเห็นที่ต่ำแต่กลับมีการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าที่ค่อนข้างสูง ทั้งนี้ เป็นเพราะลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะหน้าอาคารเพื่อการพาณิชย์กรรม ลักษณะการใช้ประโยชน์อาคารดังกล่าวเป็นแรงดึงดูดให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ของกลุ่มคนเดินเท้าหลากหลายประเภท และหลากหลายกิจกรรม แต่อย่างไรก็ดี ลักษณะพื้นที่ดังกล่าวเกิดในช่วงเวลาเช้าจนถึงช่วงเวลากลางวันเท่านั้น แต่พอช่วงเวลาหลังทำงานหรือเรียนจนถึงช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ พื้นที่ชุมชนราชบพิธพัฒนาเริ่มกลับเข้าสู่ภาวะที่เป็นปกติเหมือนชุมชนต่างในพื้นที่ ซึ่งช่วงเวลานี้เองศักยภาพในการมองเห็นของพื้นที่ที่ต่ำ มีความสอดคล้องกับการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าที่ค่อนข้างต่ำเช่นกัน พื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ชุมชนราชบพิธพัฒนา อีกพื้นที่หนึ่ง คือ บริเวณตรอกวัดราชนัดดา

การเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในชุมชนเมืองนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพในการมองเห็นเพียงอย่างเดียว ยังมีปัจจัยในหลายด้านที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่

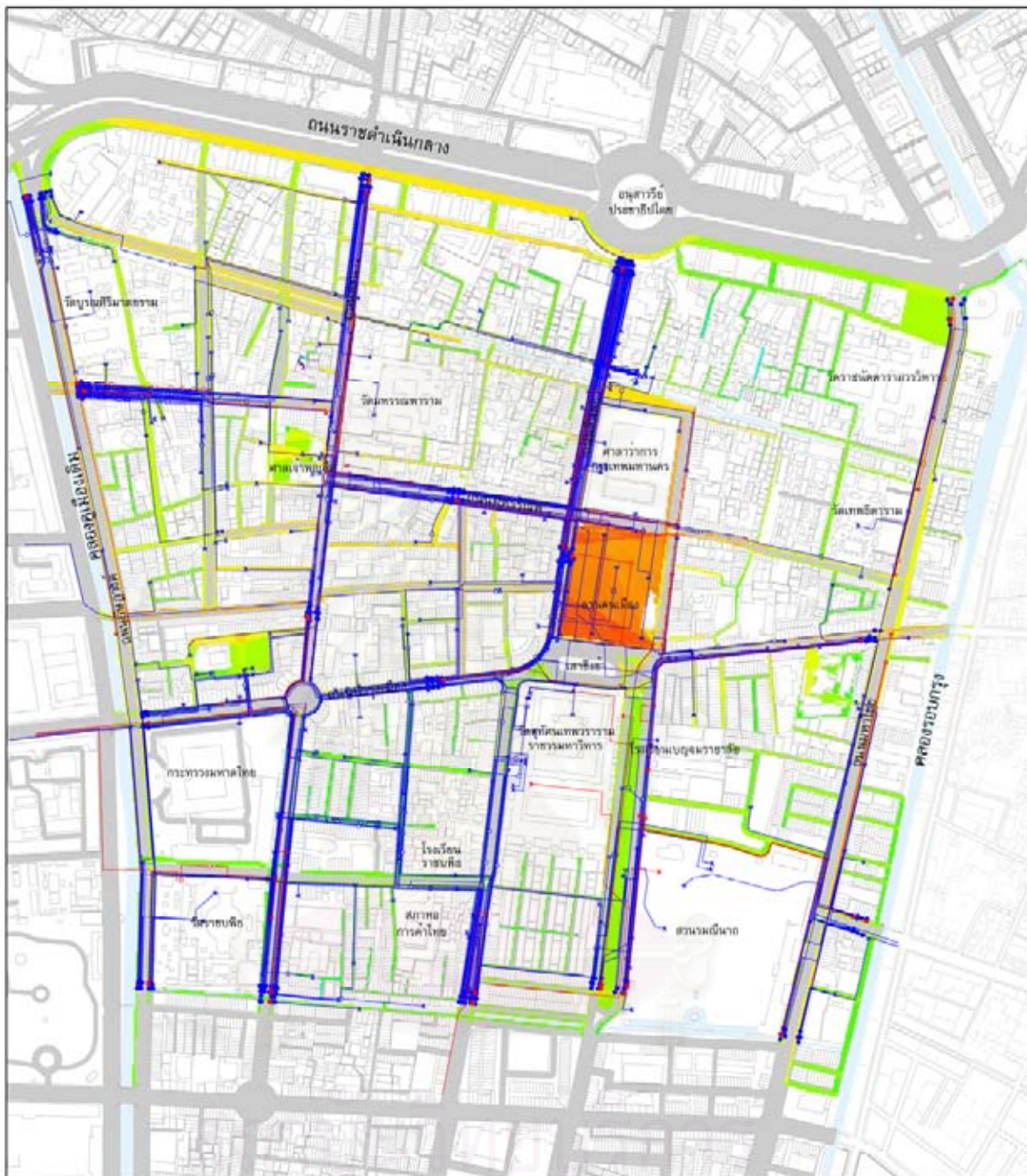
- พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีกิจกรรมในเชิงพาณิชย์ เช่น ตลาด
- ความต้องการในการตอบสนองความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ ความหิว และ กระหาย

- ความต้องการรู้สึกปลอดภัยของคนเดินเท้าที่เข้าไปใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
- ความต้องการรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- ความต้องการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดประสบการณ์ที่จะเข้าใจชีวิต
- สภาพสภาวะอากาศ ถ้าอากาศร้อนมากจะส่งผลการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าในชุมชนเมือง
- พื้นที่ว่างสาธารณะเป็นเสมือนทางเข้าหลักไปสู่อาคารสาธารณะ วัด ตลาดหรืออยู่ในบริเวณย่านพาณิชย์ยกรรม

เนื่องจากสภาพความเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองของชุมชนย่านเสาชิงช้า เป็นการเข้าใช้พื้นที่ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ย่านเสาชิงช้าที่มักจับจองพื้นที่ว่างสาธารณะภายในชุมชนเพื่อทำกิจกรรม เนื่องจากผู้คนในพื้นที่ไม่จำเป็นต้องวางตัวเองอยู่ในพื้นที่ที่ศักยภาพการมองเห็นที่สูง แต่อย่างไรก็ดี ศักยภาพในการมองเห็นยังมีผลต่อกลุ่มตัวอย่างชาวต่างชาติที่นิยมสัญจรผ่านพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นที่กว้างไกล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 7.6 ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่วางผังสาธารณะและรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

	การสัญจร			การเดิน					
	เส้นทางสัญจรผ่าน	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์	ขึ้น	นั่ง	นอน	สุข	ซื้อของ
สวนไทย									
ชาวต่างชาติ									

สัญลักษณ์อื่น

ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง

ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

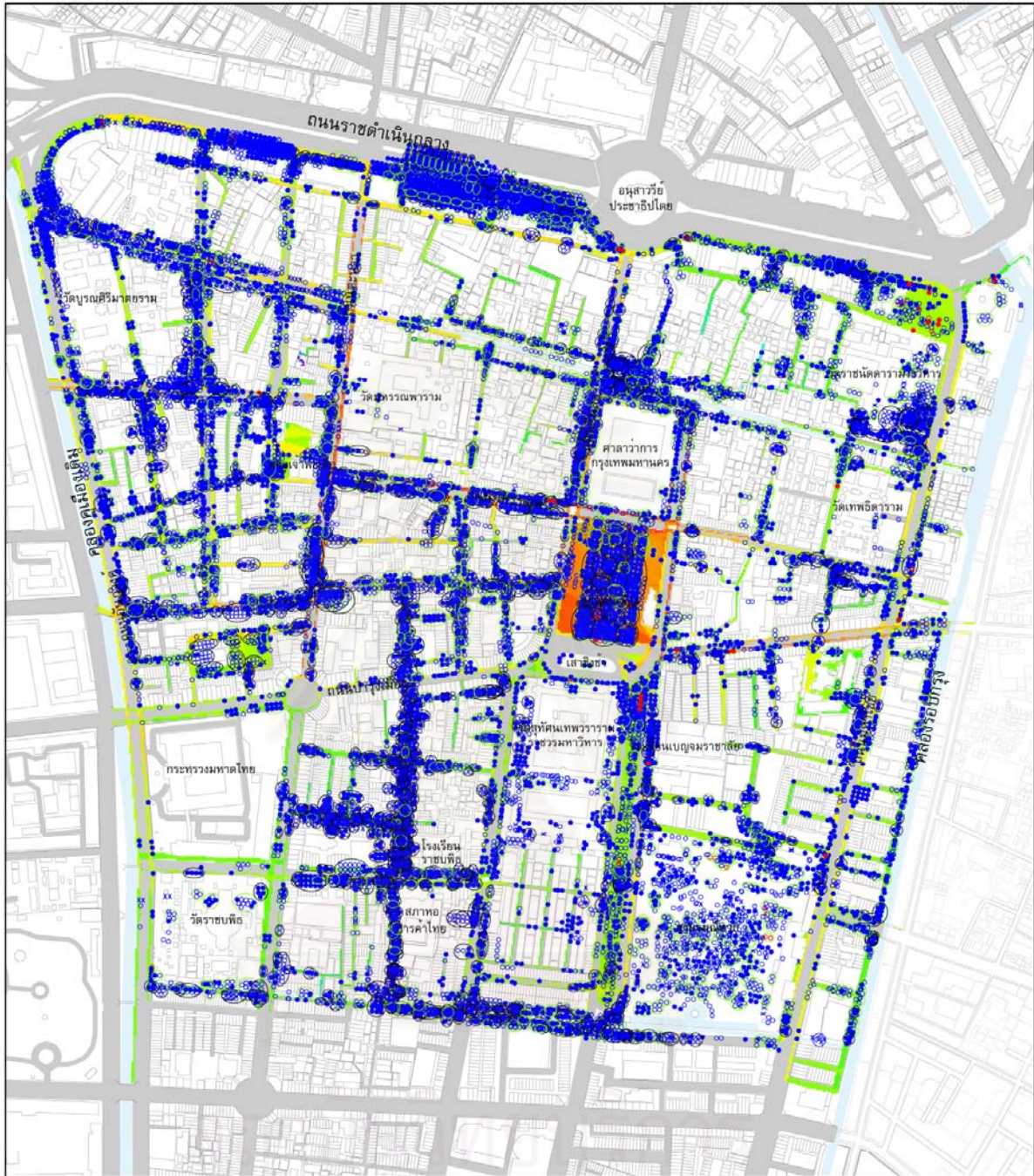

สถานที่ต้นและรูปแบบการใช้พื้นที่วางผังสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 7.7 ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

	การสัญจร				การจับจอง				
	เส้นทางสัญจรผ่าน	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฎิสัมพันธ์	ยืน	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	—	●	X	○	●	○	X	○	○
ชาวต่างชาติ	—	●	X	○	●	○	X	○	○

พื้นที่สนามกีฬา

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

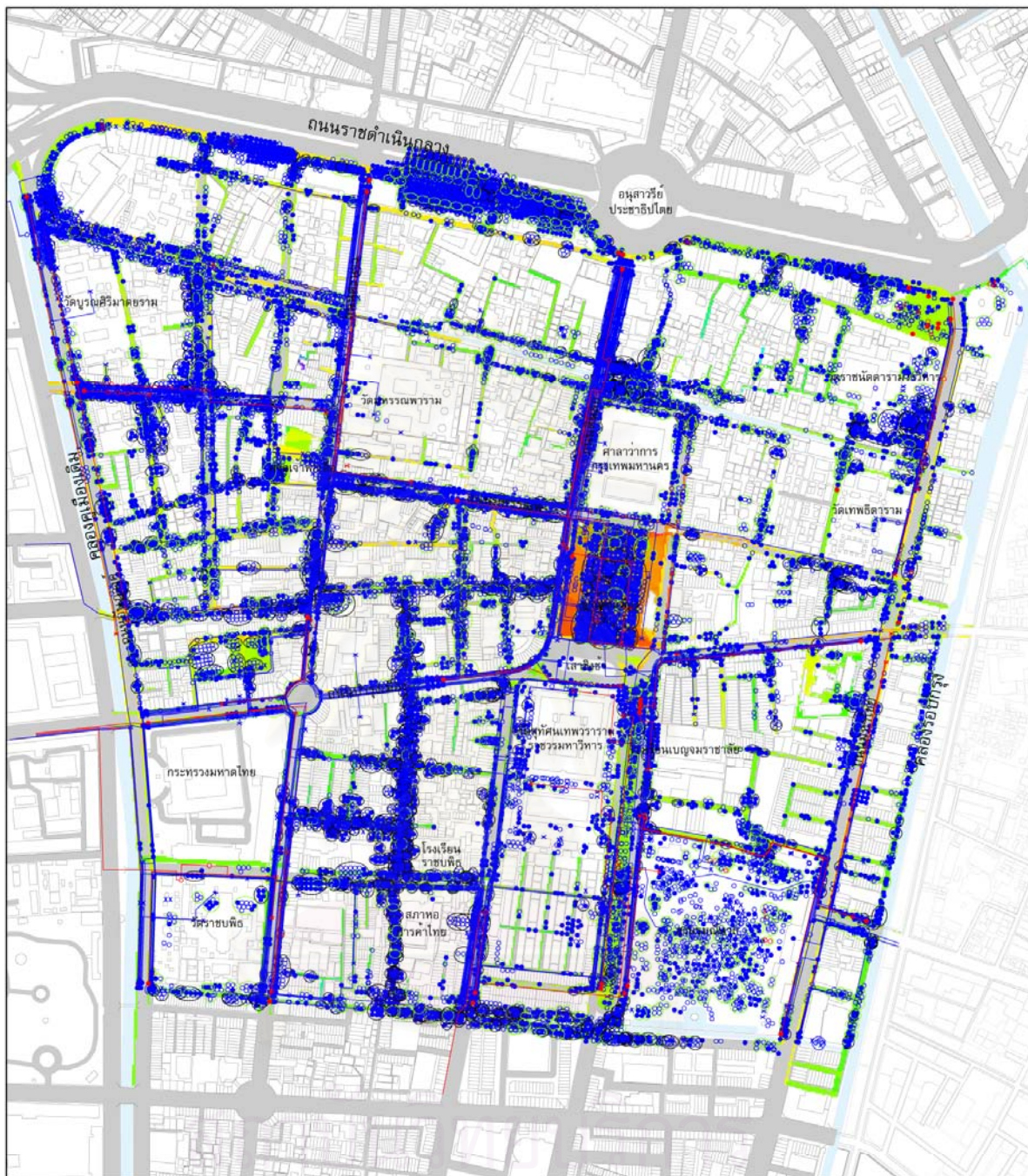
No Scale

สนามกีฬาและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมืองกรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

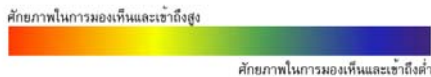

แผนที่ 7.8 ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

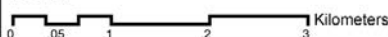
	การสัญจร		การจับจอง						
	เส้นทางสัญจรข้าม	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์	ยืน	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	—	●	X	○	●	○	X	○	○
ชาวต่างชาติ	—	●	X	○	●	○	X	○	○

พื้นที่สนามกีฬา

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศนและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

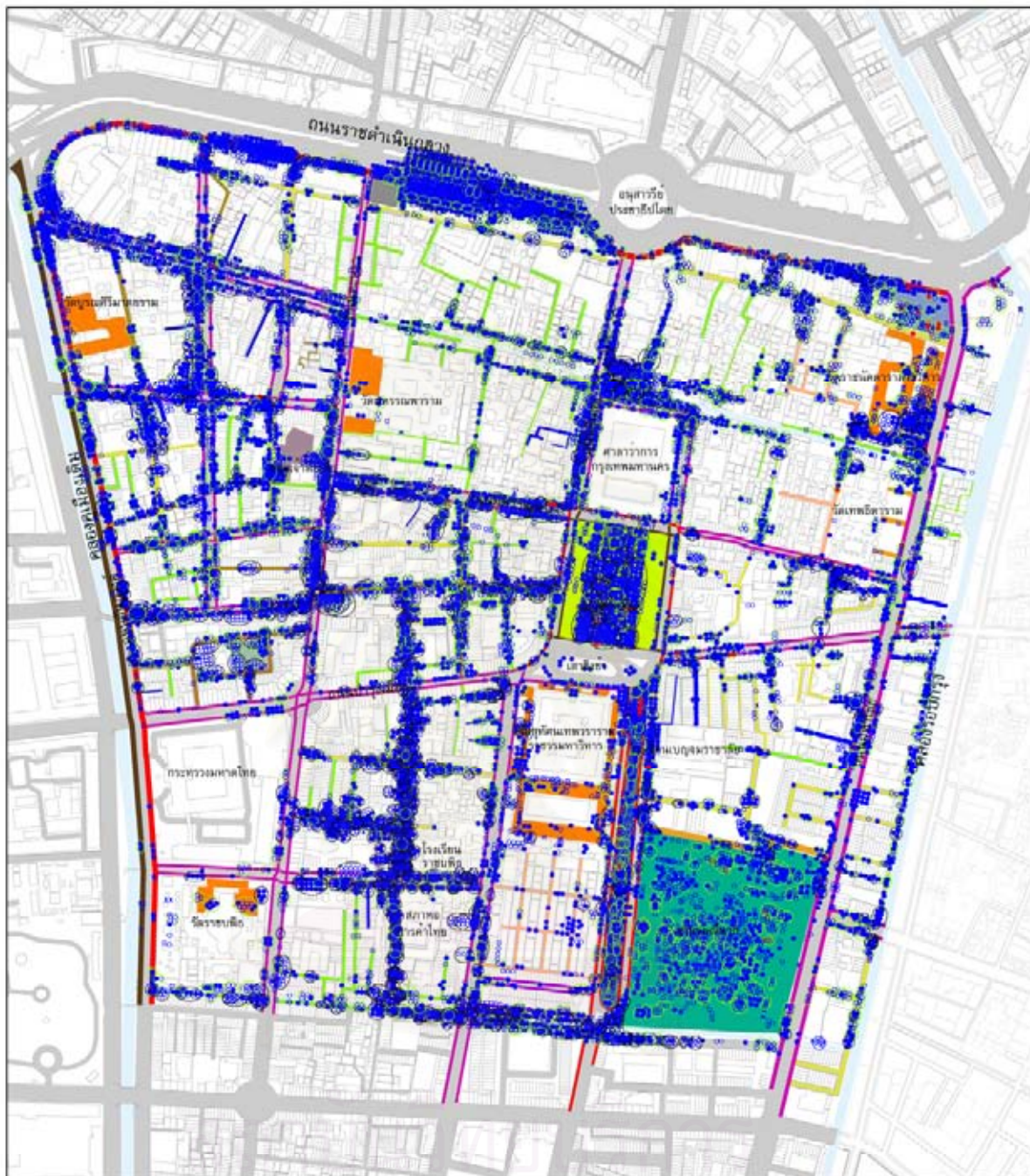
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะและประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะกับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

ประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะที่คนเดินเท้านิยมสัญจรและจับจองพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ประเภท 6A เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 1 ด้าน (2A) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C) เช่น ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนตะนาว ทางเท้าริมถนนมหารณพ ทางเท้าริมถนนบุญศิริ ทางเท้าริมถนนบูรณศาสตร์ เป็นต้น ต่อมาเป็นพื้นที่ประเภท 6L เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C) เช่น ซอยเทศา ซอยสุขา1 ซอยสุขา2 ซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนราชพิพิธพัฒนา และพื้นที่ประเภท 6R เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นลานสาธารณะ (5A) เช่น ลานด้านหลังศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

ประเภทพื้นที่ว่างสาธารณะที่สอดคล้องกับการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า ได้แก่ พื้นที่ประเภทที่ 13 เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา ระดับชุมชนอย่างเดียว เป็นทางสัญจรภายในชุมชน เช่น ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ชุมชนหลังวัดราชันดาดา และชุมชนตรอกเฟื่องทอง-ตรอกวิสูตร ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน

พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีความสอดคล้องกับการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าในลักษณะการสัญจรและกิจกรรมการจับจองพื้นที่ มักเกาะตัวตามถนนสายหลักภายในพื้นที่ศึกษาถูกโอบล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน พื้นที่ว่างสาธารณะที่สามารถเข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทางอยู่ระหว่างอาคาร มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา ระดับชุมชนอย่างเดียว เป็นทางสัญจรแบบไม่มีทางเท้า มักมีการเข้าใช้พื้นที่ในลักษณะการจับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสาร และพื้นที่ว่างสาธารณะในลักษณะเข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา ระดับชุมชนอย่างเดียว เป็นทางสัญจรภายในชุมชน มีการเข้าใช้พื้นที่ในลักษณะการจับจองพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสาร

แผนที่ 7.10 ลักษณะและประเภทของพื้นที่วางผังสาธารณะและรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

	การสัญจร		การจับจอง						
	เส้นทางสัญจรข้าม	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฏิบัติงาน	อื่น	นั่ง	นอน	คุย	ซื้อของ
ชาวไทย	—	●	X	○	●	○	X	○	○
ชาวต่างชาติ	—	●	X	○	●	○	X	○	○

สีพื้นและประเภทของพื้นที่วางผังสาธารณะ

●	ประเภท 1	●	ประเภท 5	●	ประเภท 9	●	ประเภท 13	●	ประเภท 17
●	ประเภท 2	●	ประเภท 6	●	ประเภท 10	●	ประเภท 14	●	ประเภท 18
●	ประเภท 3	●	ประเภท 7	●	ประเภท 11	●	ประเภท 15	●	ประเภท 19
●	ประเภท 4	●	ประเภท 8	●	ประเภท 12	●	ประเภท 16	●	ประเภท 20

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามที่ต้นและรูปแบบการใช้พื้นที่วางสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.3.3 รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารกับรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

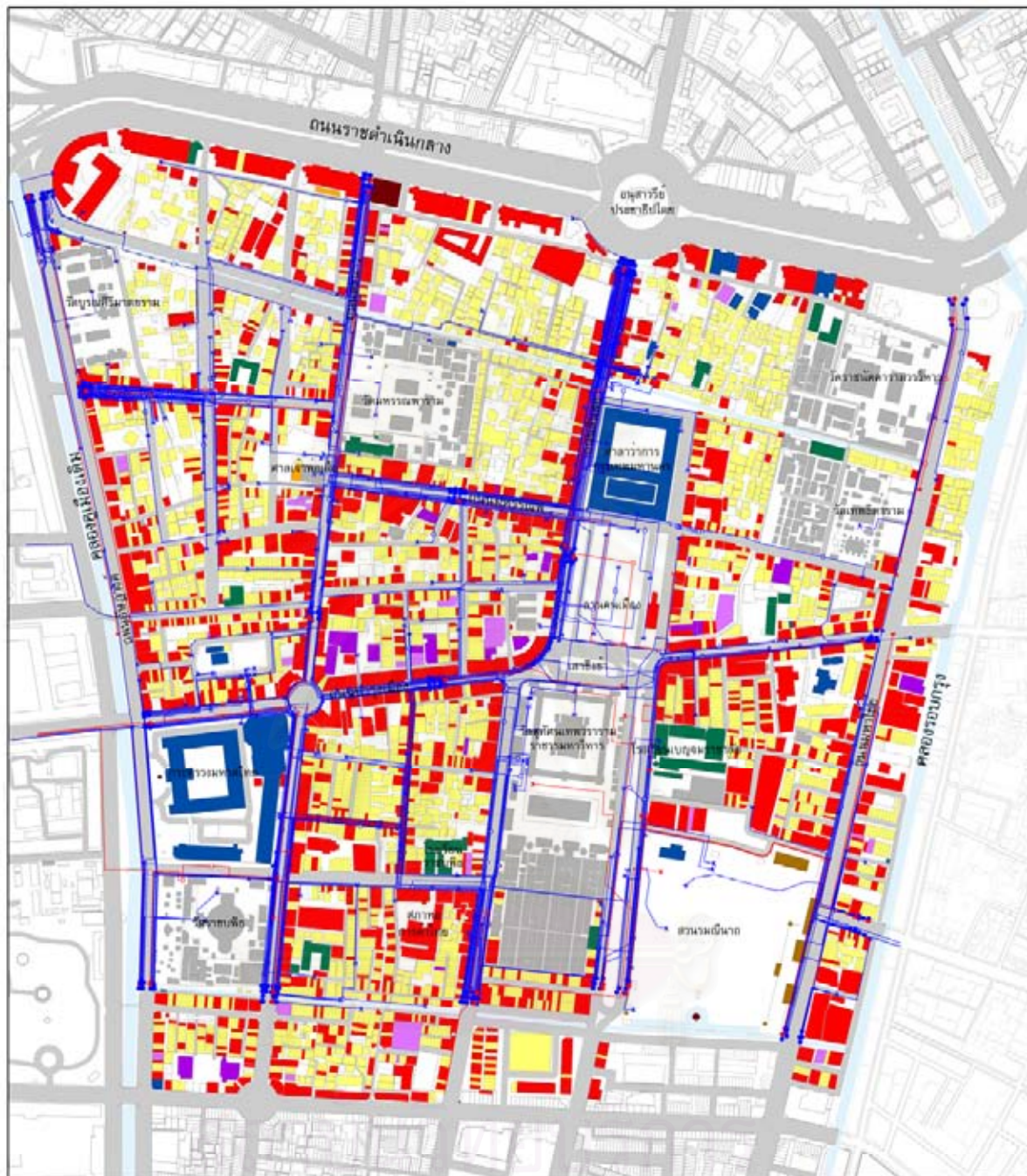
บริเวณที่มีการเข้าใช้พื้นที่ที่มีปริมาณที่สูง และมีความหลากหลาย ได้แก่ ชุมชนราชบพิธพัฒนา ก่อเกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ในด้านซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย พื้นที่ดังกล่าวมีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อการอยู่อาศัย แต่พื้นที่ว่างสาธารณะหน้าบ้านพักอาศัยมีการใช้ประโยชน์เพื่อพาณิชยกรรม อาจกล่าวได้ว่า เป็นตลาดขนาดใหญ่ในพื้นที่ศึกษา สินค้าที่ให้บริการส่วนใหญ่เป็นสินค้าบริโภคที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร ผักผลไม้ เสื้อผ้า เป็นต้น จึงเกิดแรงดึงดูดในการเข้ามาใช้พื้นที่ว่างสาธารณะดังกล่าวของกลุ่มคนที่หลากหลาย ลักษณะอาคารโดยรอบเป็นทาว์นเฮ้าส์ เป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมโดยอาคารทั้ง 2 ด้าน และพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายพื้นที่ดังกล่าว คือ พื้นที่บริเวณตรอกวัดราชนัลดตา แต่มีขนาดของตลาดที่เล็กกว่ามาก

พื้นที่ทางตำริมถนนบุญศิริ มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชยกรรมและอยู่อาศัย แต่มีการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณทางตำริมถนนบุญศิริในเชิงพาณิชยกรรม มีลักษณะเป็นตลาดขายของเก่า จึงเกิดแรงดึงดูดในการเข้ามาใช้พื้นที่ว่างสาธารณะดังกล่าว ลักษณะอาคารโดยรอบเป็นทาว์นเฮ้าส์ เป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมโดยอาคารทั้ง 2 ด้าน และเป็นเส้นทางในการสัญจรผ่านไปยังพื้นที่อื่น

พื้นที่ทางตำริมถนนดินสอ มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชยกรรม และเป็นที่ตั้งของสถาบันราชการ พื้นที่ดังกล่าวจึงเอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ของกลุ่มคนที่หลากหลาย ลักษณะอาคารโดยรอบเป็นทาว์นเฮ้าส์ เป็นพื้นที่ที่ถูกโอบล้อมโดยอาคารทั้ง 2 ด้าน และเป็นเส้นทางในการสัญจรผ่านไปยังพื้นที่อื่น

ลานคนเมือง มีการเข้าใช้พื้นที่จากกลุ่มคนที่หลากหลาย แต่เป็นการเข้าใช้พื้นที่ในลักษณะที่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ลานคนเมืองในเชิงพาณิชยกรรม ส่งผลให้มีแรงดึงดูดกลุ่มคนที่หลากหลายเข้าใช้พื้นที่ดังกล่าว

การใช้ประโยชน์อาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะหน้าอาคารเพื่อการพาณิชยกรรมย่อมส่งผลให้มีการเข้าใช้พื้นที่ของกลุ่มคนที่หลากหลายประเภทและเกิดกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีความคึกคักตลอดเวลา ส่วนการใช้ประโยชน์อาคารเพื่ออยู่อาศัยพบว่ามีความคึกคักภายในชุมชนช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ เช่นเดียวกับพื้นที่ว่างสาธารณะขนาดใหญ่ในพื้นที่ศึกษาพบว่ามีการเข้าใช้พื้นที่ในช่วงเวลากิจกรรมพิเศษสูงกว่าช่วงเวลาอื่น ดังนั้นการใช้ประโยชน์อาคารและพื้นที่ว่างสาธารณะหน้าอาคารมีผลต่อการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า

แผนที่ 7.12 การใช้ประโยชน์อาคารและรูปแบบกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ชุมชนย่านเสาธงช้าง

สัญลักษณ์

	การเดิน		การวิ่ง						
	เส้นทางสัญจร	เริ่มต้น	สิ้นสุด	จุดปฏิสัมพันธ์	อื่น	นั่ง	นอน	สุข	พักผ่อน
สวนสาธารณะ	เส้นทึบ	●	X	○	●	○	X	○	○
อาคารพาณิชย์	เส้นทึบ	●	X	○	●	○	X	○	○

ประเภทการใช้อาคาร

- ที่อยู่อาศัย
- มัสยิด
- ศูนย์ราชการ
- สนาม, มุขนิชิ
- พาณิชยกรรม
- สถาบันศึกษา
- อนุสาวรีย์
- โถงประตู
- จุดสาธิต
- สถาบันศาสนา
- โบราณสถาน

ที่มา : จากการสำรวจ, มิถุนายน 2550

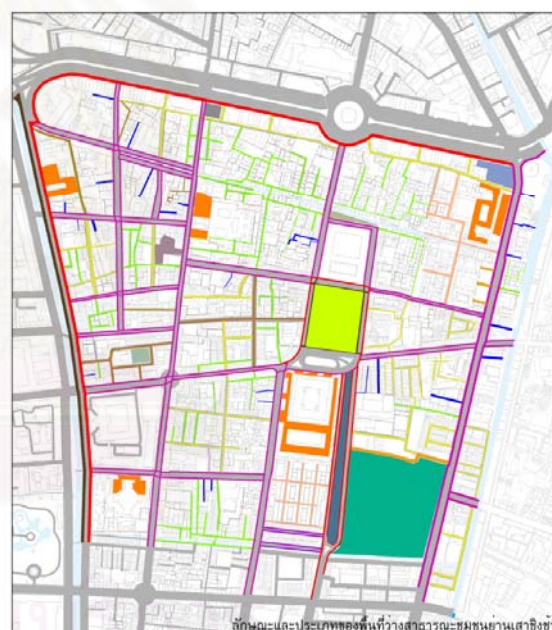
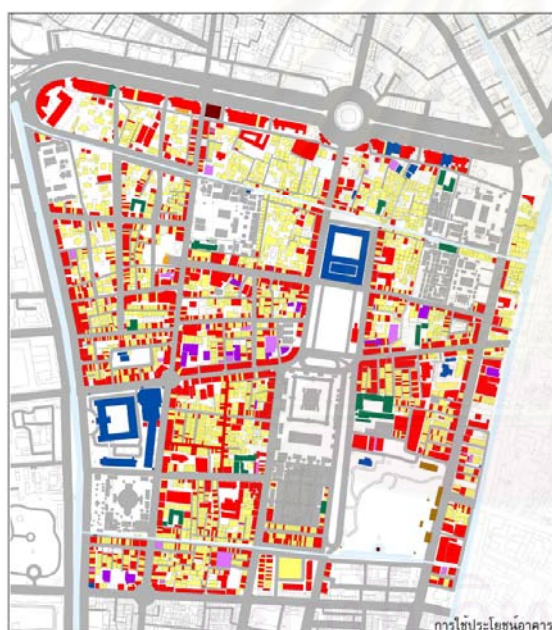
No Scale

สถานที่ต้นและรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาธงช้าง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 7.15 รูปแบบการใช้พื้นที่วังสราญระของคนเดินเท้า, ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่วังสราญระ, การใช้ประโยชน์อาคาร, ลักษณะและประเภทของพื้นที่วังสราญระชุมชนย่านเสาชิงช้า

สัญลักษณ์

การสัญจร	ทางเดินเท้า				ทางจักรยาน			
	เส้นทางจักรยาน	บันได	ทางลาด	ทางข้าม	ทางจักรยาน	ทางข้าม	ทางข้าม	ทางข้าม
คนเดินเท้า	เส้นทึบ	เส้นทึบ	เส้นทึบ	เส้นทึบ	เส้นทึบ	เส้นทึบ	เส้นทึบ	เส้นทึบ
คนพิการ	เส้นประ	เส้นประ	เส้นประ	เส้นประ	เส้นประ	เส้นประ	เส้นประ	เส้นประ

- ประเภทการใช้อาคาร
- สีเหลือง: ที่อยู่อาศัย
 - สีชมพู: คลังสินค้า
 - สีน้ำเงิน: ศูนย์ราชการ
 - สีแดง: พาณิชยกรรม
 - สีเขียว: สถาบันศึกษา
 - สีน้ำตาล: อนุสาวรีย์
 - สีม่วง: อุตสาหกรรม
 - สีเทา: สถาบันศาสนา
 - สีน้ำตาลเข้ม: โบราณสถาน
 - สีส้ม: สนาม, มุขดี
 - สีขาว: ไม้ระบุ

- ลักษณะและประเภทของพื้นที่วังสราญระ
- ประเภท 1-20: 20 different colored blocks representing various land use types and zones.

ที่มา : จากการศึกษา, มิถุนายน 2550

No Scale

สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่วังสราญระของชุมชนเมือง
กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.4 สรุปผลการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล

จากความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติเชิงพื้นที่ของพื้นที่ว่างสาธารณะกับระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า ทำให้ทราบถึง ลักษณะเชิงพื้นที่ที่สอดคล้องกับการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าในชุมชนย่านเสาชิงช้า ดังนี้

1) ลักษณะเชิงพื้นที่ที่มีระดับความเป็นอเนกประโยชน์สูง

- บริเวณพื้นที่ริมทางเท้าถนนราชดำเนินกลาง โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 1 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 1 ด้าน (2A) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C) มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง ส่วนใหญ่จะพบกิจกรรมการจับจองพื้นที่เพื่อ ซื้อขายสินค้า หยูตรารถประจำทาง พบปะพูดคุย เป็นต้น และพบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ที่สูงบริเวณป้ายหยุดรถประจำทาง

- บริเวณพื้นที่ริมทางเท้าถนนดินสอ โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 2 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน (2B) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C) มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงที่สูง พบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าที่สูง กิจกรรมที่พบได้แก่ ซื้อขายสินค้า หยูตรารถประจำทาง พบปะพูดคุย เป็นต้น ทั้งนี้บริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ขึ้นชื่อในด้านอาหารการกิน อีกทั้ง มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงที่ดี และมีการจัดเรียงตัวของอาคารซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารสมัยเก่า จึงส่งผลให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าที่สูง

- บริเวณพื้นที่ลานด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพมหานคร โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 18 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นลานสาธารณะ (5A) มีการใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบแบบผสมผสาน มีทั้งการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม พักอาศัย และสถาบันราชการ มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง พบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าที่สูง กิจกรรมที่พบได้แก่ ซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย พักผ่อน เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวเป็นทางผ่านไปยังชุมชนหลังวัดราชันดดา และชุมชนวัดเทพธิดาราม จึงส่งผลให้คนเดินเท้านิยมหยุดทำกิจกรรมซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย และพักผ่อน ก่อนเข้าบ้าน

- บริเวณพื้นที่ชุมชนราชบพิธพัฒนา โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 13 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรแบบไม่มีทางเท้า (5D) มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรมและพักอาศัย มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ พบกิจกรรมการจับจองพื้นที่และกิจกรรมการสัญจรของคนเดินเท้าที่สูง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวในช่วงเวลาเข้าถึงป้ายจะมีตลาด ส่งผลให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าเพื่อทำกิจกรรม ซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย อีกทั้ง พ่อค้าแม่ค้านิยมตั้งแผงขาย 2 ข้างทาง เป็นแนวยาวตลอดซอย การจัดวางตัวของแผงขายของเป็นตัวดึงดูดให้คนเดินเท้าเข้ามาใช้พื้นที่

- บริเวณพื้นที่ชุมชนโบสถ์พราหมณ์ โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 12 เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดี่ยว (3B) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C) มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชยกรรม พักอาศัย และอุตสาหกรรม มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง ทั้งนี้ ชุมชนโบสถ์พราหมณ์เป็นย่านพักอาศัยปะปนกับอุตสาหกรรมการหล่อพระพุทธรูปและการผลิตสังฆภัณฑ์อื่นๆ อีกทั้งสามารถใช้เป็นทางลัดในการผ่านไปยังพื้นที่อื่น จึงส่งผลให้คนทำนียมเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อซื้อขายสินค้า และสัญจรผ่าน

- บริเวณพื้นที่เกาะกลางถนนด้านหน้าโรงเรียนเบญจมราชาลัย โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 7 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) ปราศจากอาคารปิดล้อม (2G) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นเกาะกลางถนน (5F) มีการใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบเพื่อ พาณิชยกรรม สถาบันศึกษา และสถาบันศาสนา พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เฉพาะของนักเรียนที่เรียนอยู่ในละแวกนั้น พบกิจกรรมซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย หยุดรอรุดประจำทาง พื้นที่ดังกล่าวจะมีความคึกคักในช่วงเวลา 15.30-17.30 น. เป็นช่วงเวลาหลังทำงาน หรือเรียน ในวันระหว่างสัปดาห์

2) ลักษณะเชิงพื้นที่ที่มีระดับความเป็นอเนกประโยชน์ต่ำ

- บริเวณพื้นที่ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 14 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดี่ยว (3B) เป็นทางสัญจรภายในชุมชน (5E) มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพักอาศัย มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เฉพาะของชุมชน จึงพบกิจกรรมซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย และพักผ่อนอยู่บริเวณหน้าบ้านภายในชุมชน อีกทั้งพื้นที่ชุมชนสามารถใช้เป็นเส้นทางในการผ่านไปยังพื้นที่อื่น จึงเป็นที่นิยมให้คนเดินเท้าในชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปยังพื้นที่อื่น

- บริเวณพื้นที่ลานคนเมือง โดยลักษณะพื้นที่เป็นประเภท 19 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปราศจากอาคารปิดล้อม (2G) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นลานสาธารณะ (5A) มีการใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบเพื่อ พาณิชยกรรม พักอาศัย สถาบันราชการ และสถาบันศาสนา มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงที่สูง พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ถูกออกแบบเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเมืองจึงมีลักษณะที่โล่งและใช้วัสดุที่แข็งในการปูพื้น อีกทั้ง ยังใช้เป็นจุดจอดรถในชั้นใต้ดิน จากลักษณะดังกล่าวจึงไม่เป็นที่นิยมของคนเดินเท้าในการเข้าใช้งานในพื้นที่ แต่จะมีการเข้าใช้พื้นที่ในช่วงเวลา 17.30-19.30 น. เป็นช่วงเวลากิจกรรมพิเศษ พบกิจกรรมการจับจองพื้นที่เพื่อ พบปะพูดคุย พักผ่อน และออกกำลังกาย เป็นต้น ในทางกลับกันเมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวจะมีโครงสร้างแบบไม่ถาวรมาติดตั้งเพื่อให้เกิดร่มเงา ส่งผลให้คนเดินเท้าเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ

บทที่ 8

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากผลการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร สามารถนำมาประมวลสรุปตามประเด็นต่างๆ ได้ ดังนี้

- 8.1 สภาพความเป็นชุมชนเมืองของชุมชนย่านเสาชิงช้า
- 8.2 ความสอดคล้องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่านเสาชิงช้ากับการใช้ชีวิตสาธารณะ
- 8.3 สนามทัศน์ของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า
 - 8.3.1 สรุปเทคนิคและวิธีการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์
 - 8.3.2 สรุปผลการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์
- 8.4 ระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า
 - 8.4.1 สรุปวิธีการบันทึกข้อมูลเพื่อหารูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร
 - 8.4.2 สรุปรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า
- 8.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสนามทัศน์และระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของ การใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
 - 8.5.1 พื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับนิยาม Turner and Penn (1999)
 - 8.5.2 พื้นที่ที่ไม่มีความสอดคล้องกับนิยาม Turner and Penn (1999)
- 8.6 รูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่มีความเป็นอเนกประโยชน์
- 8.7 รูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ
- 8.8 แนวทางเบื้องต้นในการส่งเสริมวิถีชีวิตสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า
- 8.9 แนวทางเบื้องต้นในการออกแบบพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมือง
- 8.10 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

8.1 สภาพความเป็นชุมชนเมืองของชุมชนย่านเสาชิงช้า

ชุมชนย่านเสาชิงช้า มีความเป็นชุมชนเมือง ในนิยามทั่วไป ตามที่ (สนธยา พลศรี, 2545) และ สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ร่วมกับ กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย (2539) ได้เสนอไว้ เนื่องจากชุมชนย่านเสาชิงช้าตั้งอยู่บริเวณใจกลาง กรุงเทพมหานคร อาคารบ้านเรือนหนาแน่น ประชาชนมีอิสระในการประกอบอาชีพ โอกาสพบปะพูดคุยมีน้อย ใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ และมีชุมชนย่อยๆ รวมอยู่ในบริเวณเหล่านี้ เช่น ตรอก ซอย ถนน หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นตามชื่อที่ตั้งของชุมชนต่างๆ

สภาพพื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้า มีความผสมผสานกันของบ้านเรือนแบบเก่า ตึกแถวเก่า และอาคารพาณิชย์ ไม่มีการก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ ทั้งนี้ พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้าเป็นที่ตั้งของสถาบันราชการ และศาสนสถาน ที่สำคัญ ทำให้เกิดการจ้างงานขึ้น

ภายในพื้นที่ และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมภายในพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้า อีกทั้ง ยังเป็นแหล่งอาหารรสเลิศทำให้พื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีความคึกคัก

ตามแผนกรุงเทพมหานครในการย้ายที่ว่าการกรุงเทพฯ ไปยังที่ตั้งใหม่ ส่งผลให้พื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้ามีการเข้าใช้พื้นที่ที่น้อยลง ตลอดจน โครงการฟื้นฟูถนนราชดำเนินกลาง เนื่องจากโครงการดังกล่าวเร่งพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมทางเชิงธุรกิจต่างๆ ดังนั้น วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนย่านเสาชิงช้ามีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตนเอง และพื้นที่ว่างสาธารณะภายในและนอกพื้นที่ชุมชนย่านเสาชิงช้ามีแนวโน้มที่จะถูกรื้อทำลายเช่นกัน

8.2 ความสอดคล้องของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่านเสาชิงช้ากับการใช้ชีวิตสาธารณะ

พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน คือ พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นลานขนาดเล็ก สามารถเดินเชื่อมต่อไปยังชุมชน และพื้นที่อื่นได้สะดวก ได้แก่ พื้นที่ลานด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพฯ เนื่องจาก เป็นลานขนาดเล็กที่ผู้คนสามารถเข้าใช้งานได้ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการจับจองพื้นที่เพื่อหยุดนั่ง ยืน พูดคุยของกลุ่มคน ทั้งนี้ยังมีพื้นที่ที่ใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นตัวดึงดูดผู้คนเข้าไปใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะ พื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายในชุมชน และเป็นพื้นที่ระหว่างอาคาร เช่น พื้นที่ชุมชนราชบพิธพัฒนา พื้นที่ตรอกวัดราชนัดดา ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า พื้นที่ว่างสาธารณะบริเวณลานด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานอย่างอเนกประโยชน์ และเหมาะสมแก่การนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนเมืองชุมชนอื่นต่อไป

8.3 สนามทัศน์ของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า

การศึกษาในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเพื่อหาศักยภาพในการมองเห็นพื้นที่ของชุมชนท่าทราย ซึ่งในการวิเคราะห์สนามทัศน์จะใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ Visual Graph Analysis หรือ VGA ที่สามารถคำนวณหาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการถูกมองเห็นมากที่สุด

8.3.1 สรุปเทคนิคและวิธีการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์

การวิเคราะห์สนามทัศน์ถูกคิดค้นและพัฒนาโดย Michael Benedikt (1979) เริ่มต้นจากการเขียนอย่างง่ายด้วยมือ โดยการวาดขอบเขตของพื้นที่ทั้งหมดที่ถูกมองเห็นได้โดยตรงจากจุดใดจุดหนึ่งด้วยหลักการของแหล่งกำเนิดแสงที่สาดส่องออกไปจนถึงจุดที่มีสิ่งกีดขวาง เช่น กำแพง อาคาร ฯลฯ หลังจากนั้นมีการพัฒนามาเป็นการเขียนด้วยโปรแกรมเขียนแบบอย่างง่าย โดยยังใช้หลักการเดิมกับการเขียนด้วยมือ ต่อมามีการพัฒนาเป็นโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ที่สามารถคำนวณหาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการถูกมองเห็นมากที่สุด Visual Graph Analysis (VGA) โดย Turner และ Penn (1999) แห่ง Space Syntax Laboratory ลอนดอน โดยคอมพิวเตอร์จะคำนวณการซ้อนทับของสนามทัศน์จากทุกจุด (n) ภายในระบบนั้นๆ และแสดงออกเป็นแผนภูมิสี พื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศน์มากที่สุด (ถูกมองเห็นมากที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ) จะถูกแสดงค่าเป็นสีแดง และลดหลั่นลงไปตามวรรณะสีรุ้ง จนถึงสีน้ำเงินแสดงพื้นที่ที่มีการซ้อนทับของสนามทัศน์น้อยที่สุด (ถูกมองเห็นน้อยที่สุดจากทุกจุดภายในระบบ)

ในการสร้างแบบจำลองเพื่อวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์ จำเป็นต้องลงสำรวจพื้นที่ เพื่อระบุลักษณะรูปทรง และการกระจายตัวของพื้นที่ว่างสาธารณะในพื้นที่ศึกษาก่อน โดยคิดเฉพาะพื้นที่ว่างสาธารณะที่แท้จริง

โดยนำผลการวิเคราะห์มาใช้วิเคราะห์ร่วมกับรูปแบบการใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า (pedestrian space use patterns) ภายในพื้นที่ว่างสาธารณะ สามารถทราบถึงรูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่เหมาะสมแก่ผู้ใช้ในพื้นที่นั้นๆ ให้มีความสอดคล้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตปัจจุบัน

8.3.2 สรุปผลการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์

ผลการวิเคราะห์ (รูปที่ 8.1) สามารถสรุปได้ว่า พื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูงจะถูกแสดงค่าเป็นสีแดง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่เกาะตัวตามทางสัญจรหลักและลานโล่งขนาดใหญ่ ได้แก่ พื้นที่บริเวณลานคนเมือง ทางเดินเท้าริมถนนมหาราช เป็นต้น สำหรับพื้นที่ว่างสาธารณะที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำจะถูกแสดงค่าเป็นสีเขียวถึงสีม่วงตามลำดับ ได้แก่ ชุมชนหลังวัดราชันดาดา ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน ชุมชนราชบพิตรพัฒนา เป็นต้น

8.4 ระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า

8.4.1 สรุปรูปแบบการบันทึกข้อมูลเพื่อหารูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

การศึกษาในครั้งนี้ได้มุ่งเน้นไปที่การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มคนเดินเท้า โดยทำการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งหมด 3 วิธี ดังนี้

1. การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า ด้วยวิธีการนับด่าน (gate method)
2. การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า ด้วยการสะกดรอยตาม (movement trace)
3. การบันทึกรูปแบบกิจกรรมการจับจองพื้นที่ของคนเดินเท้า (static snapshot)

ในการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธีดังกล่าวข้างต้น ได้มีการกำหนดเทคนิคและวิธีการ โดยมีเงื่อนไขที่จะทำการเก็บข้อมูลภาคสนามในวันระหว่างและวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งในวันระหว่างสัปดาห์ ทำการเก็บข้อมูลในวันอังคาร และ พุธ โดยเว้นวันจันทร์และวันศุกร์ เนื่องจากเป็นวันต้นและท้ายสัปดาห์ ที่อาจมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเดินทางเป็นกรณีพิเศษ จึงตัดวันทั้งสองออก การเก็บข้อมูลจะแบ่งเป็นช่วงเวลาต่างๆ ของวัน เพื่อให้ได้ค่าออกมาเป็นค่าเฉลี่ยของวัน

ปัญหาในการเก็บข้อมูลภาคสนามส่วนใหญ่สภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย มีฝนตกเนื่องจากการเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน มีผลต่อการตัดสินใจในการเดินทาง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการเก็บข้อมูลใหม่ในวันและเวลาเดียวกันในสัปดาห์ต่อไป

8.4.2 สรุปรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า

ชุมชนย่านเสาชิงช้า มีการเข้าใช้พื้นที่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ทั้ง กิจกรรมการจับจองพื้นที่และการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในวันระหว่างและวันหยุดสุดสัปดาห์ พื้นที่โดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทั้งปริมาณการจับจองพื้นที่และปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้าทั้งในวันระหว่างสัปดาห์วันหยุดสุดสัปดาห์ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวถูกใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในและนอกชุมชน

เมื่อนำรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้า มาพิจารณาร่วมกับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร สามารถสรุปความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

- 1) พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับรูปแบบการใช้อาคาร คือ บริเวณทางเท้าริมถนนดินสอ และทางเท้าริมถนนมหารณพ การใช้อาคารบริเวณนี้ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการพาณิชย์กรรม โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะพบหลากหลายกิจกรรม ทั้งการซื้อขาย พุดคุย พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนข่าวสาร และหยุดรอรถประจำทาง
- 2) พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะกับสังคม พบตามชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา มีการใช้พื้นที่บริเวณถนนหน้าบ้านเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมการจับกลุ่มพุดคุย พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนข่าวสารกัน

8.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสนามทัศนและระดับความเป็นอเนกประโยชน์ของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

จาก Turner and Penn (1999) ได้กล่าวไว้ว่า “พื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง สามารถเอื้อประโยชน์ให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่อย่างหลากหลายกิจกรรม หลากหลายกลุ่มคน และหลากหลายช่วงเวลา ดังนั้นสนามทัศนของพื้นที่ที่แตกต่างหลากหลาย จึงมีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบการใช้พื้นที่” พบว่า มีทั้งที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องดังนี้ ดังนี้

8.5.1 พื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับนิยาม Turner and Penn (1999)

1) บริเวณทางเท้าริมถนนดินสอ พบเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง และมีการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่สูง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีการใช้อาคารเพื่อการพาณิชย์กรรมสูง และมีลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะประเภท 2 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่โดยตรงจากถนน (1A) พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน (2B) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4B) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C)

2) ชุมชนโบสถ์พราหมณ์ พบเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง และมีการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่สอดคล้อง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีการใช้อาคารเพื่อการพาณิชย์กรรมและพักอาศัย มีลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะประเภท 12 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรแบบมีทางเท้า (5C)

3) ลานด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพมหานคร พบเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง และมีการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่สอดคล้อง มีลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะประเภท 18 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน (2F) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นลานสาธารณะ (5A)

4) ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน พบเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นต่ำ และมีการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่สอดคล้อง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีการใช้อาคารเพื่อพักอาศัย มีลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะประเภท 14 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดียว (3B) เป็นทางสัญจรภายในชุมชน (5E)

8.5.2 พื้นที่ที่ไม่มีความสอดคล้องกับนิยาม Turner and Penn (1999)

1) ลานคนเมือง พบเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง แต่มีการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่น้อย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะของลานคนเมืองซึ่งอยู่ในประเภท 19 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) ปราศจากอาคารปิดล้อม (2G) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4A) ทั้งระดับเมืองและชุมชน (3A) เป็นลานสาธารณะ (5A) คุณสมบัติดังกล่าวเอื้อให้เกิดการมองเห็นที่สูง แต่เนื่องจากพื้นที่ที่ตั้งกล่าวถูกโอบล้อมด้วยถนนทั้ง 4 ด้าน และถูกออกแบบเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเมืองจึงมีลักษณะที่โล่งและใช้วัสดุที่แข็งในการปูพื้น

2) ชุมชนราชบพิธพัฒนา พบเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ แต่มีการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่สูง ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ประโยชน์ด้านหน้าอาคารเพื่อพาณิชยกรรมในด้านตลาดสด ส่งผลทำให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าที่สูง แต่เมื่อตลาดปิดในช่วงบ่าย ส่งผลให้ไม่มีการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า โดยลักษณะพื้นที่ว่างสาธารณะเป็นประเภท 13 กล่าวคือ เข้าถึงพื้นที่จากหลายทิศทาง (1D) พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร (2C) มีการเข้าใช้พื้นที่ตลอดช่วงเวลา (4A) ระดับชุมชนอย่างเดี่ยว (3B) เป็นทางสัญจรแบบไม่มีทางเท้า (5D)

ดังนั้น ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสามารถเอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะมีทั้งความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับนิยาม Turner and Penn (1999) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดวางตัวของสัญญาณเมืองที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย จังหวะของตัวอาคารหรือแผงขายของ เกิดเป็นตัวนำสายตาในการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และการเข้าใจสัญญาณเมืองของผู้คนในชุมชนย่านเสาชิงช้า ที่ส่งผลต่อการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนย่านเสาชิงช้า

Jacobs (1961) ยังได้กล่าวถึง การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารในเมืองแบบผสมผสาน ทั้งที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน ร้านค้าที่หลากหลาย จะสามารถดึงดูดให้มีผู้คนผ่านไปมาเป็นจำนวนมากอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนเดินผ่านจำนวนมากจะเกิดความน่าสนใจ และเป็นตัวดึงดูดให้เกิดการเดินเท้าที่เพิ่มขึ้นภายในพื้นที่ เพราะผู้คนมักชอบดูผู้คนด้วยกัน ดังเช่น พื้นที่บริเวณชุมชนราชบพิธ ที่มีตลาดและขายของที่หลากหลาย ทำให้ดึงดูดคนเดินเท้าเข้ามาใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

ในขณะที่ Whyte (1980) ได้สรุปปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่สาธารณะประสบความสำเร็จว่า ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะว่าสัมพันธ์กับโครงข่ายทางสัญจรโดยรอบมากน้อยเพียงใด รวมถึงปริมาณความหนาแน่นของการสัญจรของคนเดินเท้าในบริเวณ โดยรอบพื้นที่ และความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่นั้นๆ กับพื้นที่อื่นๆ ในเมือง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความมีชีวิตชีวาของพื้นที่สาธารณะในเมือง

ในขณะที่ Carr et al. (1995) สรุปจากงานศึกษาวิจัยว่าปริมาณการใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองที่ประสบความสำเร็จอย่างมากนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ที่ผู้ออกแบบกำหนดให้เท่านั้น แต่เป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ อันประกอบด้วย

- 1) ความสะดวกสบาย เช่น การจัดให้มีที่นั่งพักอย่างพอเพียง
- 2) มีบรรยากาศเอื้อต่อกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น พื้นที่ปลอดจากยานพาหนะ มีสภาพภูมิทัศน์ที่ดี
- 3) การมีบรรยากาศเอื้อต่อกิจกรรมที่สร้างความมีชีวิตชีวา เช่น พื้นที่สำหรับกิจกรรมบันเทิงต่างๆ ทั้งที่ประจำและไม่ประจำ พื้นที่ที่สนับสนุนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างคน
- 4) การสร้างบรรยากาศของการค้นหาประสบการณ์เมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น สัญญาณที่หลากหลายของพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย

กฤติยา ไชยธนะสัตติต (2518) สรุปความสำคัญของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมืองเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) เพื่อการค้า เป็นพื้นที่เพื่อการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนสินค้า พื้นที่ลักษณะนี้อาจมีมากกว่าหนึ่งแห่งในเมือง
- 2) เพื่อการสื่อสาร เป็นสถานที่เพื่อกิจกรรมทางสังคม เป็นจุดที่มีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอด หรือกระจายข่าวสาร เป็นที่ที่ผู้คนจะมาพบปะ พูดคุย
- 3) เพื่อการนัดพบกัน เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 4) เพื่อการคารวะศรัทธา
- 5) เพื่อเน้นให้ความสำคัญ เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของอาคารที่มีความสำคัญ เช่น อนุสาวรีย์ ศาลากลาง เป็นต้น
- 6) เพื่อผลทางด้านกรมมองเห็น เพื่อผลด้านความงาม หรือเป็นพื้นที่ที่กระจายคนจำนวนมากออกมาจากตัวอาคาร

สรุป สันฐานที่ที่หลากหลายของพื้นที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย บางพื้นที่อาจมีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงที่สูงแต่ไม่เอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ ดังเช่น พื้นที่ลานคนเมือง ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวถูกเน้นความเป็นเอกลักษณ์ของตัวอาคารศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร และวัดสุทัศนวรารามวรวิหาร จึงจำเป็นต้องออกแบบให้เป็นลักษณะพื้นที่ที่โล่ง และจากการถูกปิดล้อมด้วยถนนทำให้เกิดการเข้าใช้ไม่สะดวก แต่เมื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมส่งผลให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าที่สูง สำหรับพื้นที่ที่ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำแต่เอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ ดังเช่น พื้นที่ชุมชนราชปพิพัฒนา ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีร้านค้าที่หลากหลาย มีความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่นั้นๆ กับพื้นที่อื่นๆ ในเมือง และมีมุมมองที่เป็นจังหวะของแผงชายของ เกิดเป็นตัวนำสายตาในการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

ดังนั้น ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสามารถเอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะนั้นไม่เสมอไป กล่าวคือ ผู้คนนอกชุมชนย่านเสาชิงช้าและชาวต่างชาติยังคงต้องพึ่งศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะ ในทางกลับกันผู้คนในชุมชนไม่จำเป็นต้องพึ่งศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงของพื้นที่ว่างสาธารณะ เนื่องจาก ผู้คนในชุมชนมีความเข้าใจในสันฐานเมืองทำให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ในลักษณะใช้เส้นทางลัด ทั้งนี้ พื้นที่ว่างสาธารณะที่ประสบความสำเร็จ ต้องประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ ทั้งปัจจัยในหลายด้าน ได้แก่ ศักยภาพในการมองเห็น ความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่ การใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน สันฐานที่ที่หลากหลายของพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย

8.6 รูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่มีความเป็นเอกประโยชน์

1) รูปทรงและลักษณะพื้นที่ประเภท 18 กล่าวคือ เป็นพื้นที่ลานขนาดเล็ก สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้จากหลายทิศทาง มีการปิดล้อมโดยอาคาร 4 ด้าน เข้าใช้พื้นที่ได้ตลอดช่วงเวลา เป็นพื้นที่ระดับชุมชน มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชย์กรรม พักอาศัย และสถาบันราชการ มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง มีการตั้งร้านขายอาหาร มีพื้นที่ให้นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีร่มเงาของต้นไม้ อีกทั้ง พื้นที่ดังกล่าวเป็นทางผ่านไปยังชุมชนหลังวัดราชันดดา และชุมชนวัดเทพธิดาราม

จึงส่งผลให้คนเดินเท้านิยมหยุดทำกิจกรรมซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย และพักผ่อนหย่อนใจ ก่อนเข้าบ้าน

2) รูปทรงและลักษณะพื้นที่ประเภท 2 กล่าวคือ เป็นพื้นที่ทางสัญจรแบบมีทางเท้าริมทางสัญจรสายหลัก สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้โดยตรงจากถนน พื้นที่อยู่ด้านหน้าอาคารปิดล้อมโดยอาคาร 2 ด้าน เข้าใช้พื้นที่ได้ตลอดช่วงเวลา เป็นพื้นที่ระดับเมืองและชุมชน มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพาณิชยกรรม ทั้งนี้บริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ขึ้นชื่อในด้านอาหารการกิน อีกทั้ง มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงที่ดี และมีการจัดเรียงตัวของอาคารที่ต่อเนื่องซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาคารสมัยเก่า จึงส่งผลให้คนเดินเท้านิยมหยุดทำกิจกรรม ซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย หยุดรถรอประจำทาง และกิจกรรมการสัญจรเพื่อเข้าถึงร้านอาหาร ได้แก่พื้นที่ทางเท้าริมถนนดินสอ ทางเท้าริมถนนมหารณพ ทางเท้าริมถนนตะนาว และชุมชนแพรงนรา

3) รูปทรงและลักษณะพื้นที่ประเภท 13 กล่าวคือ เป็นพื้นที่ทางสัญจรแบบไม่มีทางเท้า สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้จากหลายทิศทาง พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร เข้าใช้พื้นที่ได้ตลอดช่วงเวลา เป็นพื้นที่ระดับชุมชน มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ โดยพื้นที่ดังกล่าวมีการปิดถนนไม่ให้รถผ่านเพื่อตั้งเป็นตลาดขายของ โดยการจัดวางตัวของแผงขายของจะต่อเนื่องยาวตลอดพื้นที่ การจัดวางตัวของแผงขายของ ส่งผลให้เกิดการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้าเพื่อทำกิจกรรม ซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย ทำให้พื้นที่เกิดความคึกคักและเป็นเสน่ห์ในการเข้าใช้พื้นที่แบบไทย ได้แก่ พื้นที่บริเวณชุมชนราชบพิธพัฒนา

4) รูปทรงและลักษณะพื้นที่ประเภท 14 กล่าวคือ เป็นพื้นที่ทางสัญจรภายในชุมชน สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้จากหลายทิศทาง พื้นที่อยู่ระหว่างอาคาร เข้าใช้พื้นที่ได้ตลอดช่วงเวลา เป็นพื้นที่ระดับชุมชน มีการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อพักอาศัย มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงต่ำ ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เฉพาะของชุมชน จึงพบกิจกรรม ซื้อขายสินค้า พบปะพูดคุย และพักผ่อน อยู่บริเวณหน้าบ้านภายในชุมชน อีกทั้งพื้นที่ชุมชนสามารถใช้เป็นเส้นทางในการผ่านไปยังพื้นที่อื่น จึงเป็นที่นิยมให้คนเดินเท้าภายในชุมชนนิยมใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปยังพื้นที่อื่น ได้แก่ พื้นที่ชุมชนตรอกศิลป์-ตึกดิน พื้นที่ชุมชนวัดเทพธิดาราม ในทางกลับกันถ้าพื้นที่มีการตั้งแผงขายของ จะส่งผลให้เกิดการเข้าใช้ของคนเดินเท้าทั้งนอกและในชุมชนที่สูง ได้แก่ พื้นที่ชุมชนหลังวัดราชนัสดา

5) รูปทรงและลักษณะพื้นที่ประเภท 19 กล่าวคือ เป็นลานสาธารณะขนาดใหญ่ สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้จากหลายทิศทาง ปราศจากอาคารปิดล้อม เข้าใช้พื้นที่ได้บางช่วงเวลา เป็นพื้นที่ระดับเมืองและชุมชน มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงที่สูง พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ถูกออกแบบเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเมืองจึงมีลักษณะที่โล่งและใช้วัสดุที่แข็งในการปูพื้นและถูกปิดล้อมด้วยถนน อีกทั้ง ยังใช้เป็นจุดรถในชั้นใต้ดิน จากลักษณะดังกล่าวจึงไม่เป็นที่นิยมของคนเดินเท้าในการเข้าใช้งานในพื้นที่ ในทางกลับกันเมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าวจะมีการจัดตั้งโครงสร้างแบบไม่ถาวรเพื่อให้เกิดร่มเงา ส่งผลให้คนเดินเท้าเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ พื้นที่ลานคนเมือง

8.7 รูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ

รูปทรงและลักษณะการจัดวางพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนย่านเสาชิงช้า

1) ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ว่างสาธารณะที่ดีควรตั้งอยู่บริเวณที่มีความหลากหลายของการใช้ประโยชน์อาคาร ถูกโอบล้อมด้วยผนังอาคารที่เรียงชิดติดต่อกันในขนาดและสัดส่วนที่พอเหมาะ มีความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่นั้นๆ กับพื้นที่อื่นๆ ในเมือง ควรมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนใช้งานได้หลากหลายกิจกรรม

2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

พื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมืองลักษณะทางเศรษฐกิจ ควรมีโอกาสกิจกรรมการค้าที่หลากหลายตลอดช่วงเวลา สามารถตอบสนองความต้องการในการดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่ชุมชนเมือง การใช้ประโยชน์อาคารโดยรอบควรเอื้อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น เป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการ โรงเรียน หรือสถานที่สำคัญ บริเวณดังกล่าวจะมีความคึกคัก

3) ลักษณะทางสังคม

พื้นที่ว่างสาธารณะที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเมืองลักษณะทางสังคม ควรมีความหลากหลายประเภทของกลุ่มคนที่เข้าใช้พื้นที่ว่างที่สาธารณะ กล่าวคือ มีความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้ เชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เป็นต้น เป็นพื้นที่ที่สนับสนุนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงระหว่างผู้คน

8.8 แนวทางเบื้องต้นในการส่งเสริมชีวิตสาธารณะในชุมชนย่านเสาชิงช้า

1) ลานด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพ มีการเข้าใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของคนเดินเท้าที่ปานกลาง มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงปานกลาง เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเป็นตัวอย่างของพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมืองและพัฒนา เนื่องจากยังคงความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ว่างสาธารณะแบบไทย กล่าวคือ พื้นที่ด้านหลังที่ว่าการกรุงเทพฯ มีความเป็นชั้นเชิงในตัวเอง ผูกติดกับร้านอาหาร มีร่มเงา และสามารถทำกิจกรรมได้หลากหลาย

2) ลานคนเมือง เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง แต่เนื่องจากการปิดล้อมของถนนทำให้การเข้าไปใช้ในพื้นที่เป็นไปค่อนข้างยาก และเป็นพื้นที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของเมือง จึงจำเป็นต้องเป็นพื้นที่เปิดโล่ง แนวทางการแก้ไข ควรจัดกิจกรรมหมุนเวียนด้วยโครงสร้างไม้ถาวรเพื่อเพิ่มร่มเงาและการเข้าใช้พื้นที่ของคนเดินเท้า

3) พื้นที่ภายในชุมชนต่างๆ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นต่ำ แต่เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่นได้ และที่สำคัญนิสัยของชาวไทยชอบการเดินลัด ดังนั้น แนวทางในการแก้ไข เพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่

4) พื้นที่ที่มีศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงสูง บริเวณทางเท้าริมถนนต่างๆ ควรส่งเสริมการเดินเท้าในเมืองเพราะทำให้พื้นที่ว่างสาธารณะในเมืองเกิดความคึกคัก และเกิดกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น แนวทางแก้ไข ส่งเสริมให้คนเดินเท้ารู้สึกสะดวกสบายในการสัญจร

8.9 แนวทางเบื้องต้นในการออกแบบพื้นที่ว่างสาธารณะในชุมชนเมือง

ลักษณะของพื้นที่ว่างสาธารณะควรเป็นลานสาธารณะที่มีขนาดพอเหมาะซึ่งไม่ควรเล็กหรือใหญ่เกินไป มีความสะดวกในการเข้าถึงและเชื่อมต่อของพื้นที่นั้นๆ กับพื้นที่อื่นๆ ควรตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน ทั้งที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน และร้านค้าที่หลากหลาย ควรเป็นพื้นที่ปลอดจากยานพาหนะ มีกิจกรรมที่สร้างความมีชีวิตชีวา เช่น พื้นที่

สำหรับกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่ประจำและไม่ประจำ จัดให้มีที่นั่งพักอย่างเพียงพอ จัดให้มีการขายอาหารและเครื่องดื่ม จัดให้มีร่มเงาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ สร้างความมีชั้นเชิงของพื้นที่เพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย

8.10 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาพื้นที่เมืองถึงรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะ ควรศึกษาถึงสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่นั้นๆ ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อง่ายต่อการกำหนดกลุ่มประชากรที่จะศึกษา และสามารถกำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลได้อย่างเหมาะสม สำหรับเทคนิคในการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์ ควรศึกษาและลงสำรวจพื้นที่อย่างละเอียด ทั้งนี้ เพื่อความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์พื้นที่สนามทัศน์

การศึกษาสนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชน ยังมีชุมชนที่น่าสนใจอีกมาก ได้แก่ ชุมชนชานเมือง ชุมชนบ้านจัดสรร ชุมชนริมน้ำ ชุมชนชนบท หรือแม้กระทั่งชุมชนเมืองเอง นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการมองเห็นและเข้าถึงพื้นที่ในระดับเมืองได้เช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: Mild Publishing.
- กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. (2548). ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการผังเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ.
- กำธร กุลชล. (2545). การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร-การติดตามหาคำตอบในรอบ 40 ปี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ. (2548). วาทกรรมของเมืองผ่านโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์. เอกสารวารสารวิชาการ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ อภิรดี เกษมสุข และรพีพัฒน์ สุวรรณะชญ. (2546). รายงานวิจัยเพื่อการฟื้นฟู และวางแนวความคิดเพื่อการออกแบบทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี. รายงานเสนอต่อเทศบาลนครอุดรธานี.
- จุฬวดี สิ้นทัด. (2547). การวิเคราะห์โครงข่ายพื้นที่และการสัญจรเพื่อปรับปรุงผังแม่บททาง ภายภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรชัย พงศ์ปยุร. (2527). ภูมิศาสตร์เมือง. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2549). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในประเทศที่ กำลังพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร. (2542). การศึกษาที่อยู่อาศัยริมหน้าบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา. สารศาสตร์สถาปัตย์ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาฯ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2548). ความยุ่งของการอยู่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: อุกษาการพิมพ์.
- พัฒน์ สุจำนงค์. (2524). การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- วันเสด็จ แก้วดก. (2548). รูปแบบของชุมชนเสมือนในพื้นที่โดยรอบสถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน พหลโยธิน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. ศ.ดร. (2545). พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม: มูลฐานทางพฤติกรรม เพื่อการออกแบบและวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศุภธิดา สว่างแจ่ม. (2549). รูปแบบการใช้พื้นที่ของชุมชนโดยรอบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สกุลชัย ตันติเศรณี. (2548). แนวทางพัฒนาด้านกายภาพของพื้นที่โล่งว่างเพื่อการพาณิชย์ภายในย่านถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ร่วมกับ กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. (2539). รายงานการวิจัย เรื่อง การเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.). กรุงเทพฯ: กรุงเทพก๊อปปี้ แอนด์ สเตชันเนอร์รี่.
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์. (2522). ภูมิศาสตร์เมือง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.
- สากล สถิตวิทยานันท์. (2532). ภูมิศาสตร์ชนบท. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับ DANIDA. (2547). แผนที่ชุมชนกรุงรัตนโกสินทร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ.
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. (2529). น้ำ: บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). มิติชุมชน: วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอี่ยม อนันตศานต์ 2539. การออกแบบผังบริเวณ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Akinori Kato. (1993). Japanese open space as an amenity. Japan.
- Batty, M., (2000). Exploring isovist fields: space and shape in architectural and urban morphology.
- Benedikt, M.L. (1979). To Take Hold of Space: Isovists and Isovists Fields. Environment and Planning B, 6, p.47-65
- Christopher Tunnard and Boris Pushkarew. Man-made America (New haven: Yale university press).
- Franz, G. and Wiener, J.M. (2000). Exploring isovist-based correlates of spatial behavior and experience.
- Geht, Jan. (1987). Life between Buildings: Using Public Space. New York: Van Nostrand Reinhold company.
- Gerald Franz and Jan M. Wiener. Graph-based models of space in architecture and cognitive science: a comparative analysis. Tübingen, MA.: Universität Tübingen Press.
- Hillier, B. and Hanson, J. (1984). The Social Logic of Space. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.

- Hillier, B. (1996). Space is the Machine. Cambridge, MA.: Cambridge University Press
- Jacobs, Jane. (1961). The Death and Life of Great American Cities. England: Penguin Books.
- Suzanne H. Crowhurst Lennard and Henry L. Lennard (1995). Livable cities observed. California, U.S.A.: Gondolier Press.
- Turner, A. and Penn, A. (1999). Making isovists syntactic: isovist integration analysis. Paper presented at the 2nd International Symposium on Space Syntax, Brasilia.
- Whyte, William H. (1980). The Social Life of Small Urban Space. Washington D.C.: Conservation Foundation.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
1	A1	ชาวไทย	23	7	9	8	47	176	16
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	23	7	9	8	47	176	16
2	A2	ชาวไทย	6	9	5	12	32	120	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	9	5	12	32	120	11
3	A3	ชาวไทย	12	4	8	3	27	101	9
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	4	8	3	27	101	9
4	A4	ชาวไทย	27	15	34	28	104	390	35
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	2	2	8	1
		รวม	27	15	34	30	106	398	36
5	A5	ชาวไทย	6	3	7	3	19	71	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	3	7	3	19	71	6
6	A6	ชาวไทย	3	2	4	11	20	75	7
		ชาวต่างชาติ	1	0	0	0	1	4	0
		รวม	4	2	4	11	21	79	7
7	A7	ชาวไทย	14	7	8	3	32	120	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	7	8	3	32	120	11
8	A8	ชาวไทย	1	2	2	4	9	34	3
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	2	2	4	9	34	3
9	A9	ชาวไทย	35	50	11	13	109	409	37
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	35	50	11	13	109	409	37
10	A10	ชาวไทย	11	4	1	17	33	124	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	4	1	17	33	124	11
11	A11	ชาวไทย	11	9	24	21	65	244	22
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	9	24	21	65	244	22
12	A12	ชาวไทย	1	0	3	3	7	26	2
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	0	3	3	7	26	2

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
13	A13	ชาวไทย	30	21	22	14	87	326	30
		ชาวต่างชาติ	0	2	1	0	3	11	1
		รวม	30	23	23	14	90	338	31
14	A14	ชาวไทย	2	2	0	3	7	26	2
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	2	2	0	3	7	26	2
15	A15	ชาวไทย	6	3	10	19	38	143	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	3	10	19	38	143	13
16	B1	ชาวไทย	2	10	5	6	23	86	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	2	10	5	6	23	86	8
17	B2	ชาวไทย	57	73	69	72	271	1016	92
		ชาวต่างชาติ	0	3	1	0	4	15	1
		รวม	57	76	70	72	275	1031	94
18	B3	ชาวไทย	5	11	12	3	31	116	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	11	12	3	31	116	11
19	B4	ชาวไทย	1	6	5	6	18	68	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	6	5	6	18	68	6
20	B5	ชาวไทย	10	10	10	8	38	143	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	10	10	8	38	143	13
21	B6	ชาวไทย	7	17	5	0	29	109	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	17	5	0	29	109	10
22	B7	ชาวไทย	4	1	4	2	11	41	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	1	4	2	11	41	4
23	B8	ชาวไทย	0	4	3	3	10	38	3
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	0	4	3	3	10	38	3
24	B9	ชาวไทย	20	18	13	17	68	255	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	20	18	13	17	68	255	23

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
25	B10	ชาวไทย	27	9	4	26	66	248	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	27	9	4	26	66	248	23
26	B11	ชาวไทย	1	4	5	3	13	49	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	4	5	3	13	49	4
27	B12	ชาวไทย	17	12	19	13	61	229	21
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	17	12	19	13	61	229	21
28	B13	ชาวไทย	64	36	14	19	133	499	45
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	64	36	14	19	133	499	45
29	B14	ชาวไทย	10	13	14	16	53	199	18
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	13	14	16	53	199	18
30	B15	ชาวไทย	14	61	29	47	151	566	51
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	61	29	47	151	566	51
31	C1	ชาวไทย	6	6	4	6	22	83	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	6	4	6	22	83	8
32	C2	ชาวไทย	18	8	12	35	73	274	25
		ชาวต่างชาติ	2	0	0	2	4	15	1
		รวม	20	8	12	37	77	289	26
33	C3	ชาวไทย	8	0	5	2	15	56	5
		ชาวต่างชาติ	0	2	0	0	2	8	1
		รวม	8	2	5	2	17	64	6
34	C4	ชาวไทย	11	11	9	22	53	199	18
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	11	9	22	53	199	18
35	C5	ชาวไทย	5	0	2	3	10	38	3
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	0	2	3	10	38	3
36	C6	ชาวไทย	9	14	11	18	52	195	18
		ชาวต่างชาติ	0	1	0	1	2	8	1
		รวม	9	15	11	19	54	203	18

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
37	C7	ชาวไทย	28	14	16	17	75	281	26
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	28	14	16	17	75	281	26
38	C8	ชาวไทย	4	6	5	11	26	98	9
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	6	5	11	26	98	9
29	C9	ชาวไทย	4	12	9	7	32	120	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	12	9	7	32	120	11
40	C10	ชาวไทย	20	20	8	26	74	278	25
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	20	20	8	26	74	278	25
41	C11	ชาวไทย	3	7	1	3	14	53	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	7	1	3	14	53	5
42	C12	ชาวไทย	31	27	22	11	91	341	31
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	31	27	22	11	91	341	31
43	C13	ชาวไทย	3	3	1	1	8	30	3
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	3	1	1	8	30	3
44	C14	ชาวไทย	6	4	5	4	19	71	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	4	5	4	19	71	6
45	C15	ชาวไทย	7	16	9	9	41	154	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	16	9	9	41	154	14
46	D1	ชาวไทย	7	23	40	70	140	525	48
		ชาวต่างชาติ	1	1	4	1	7	26	2
		รวม	8	24	44	71	147	551	50
47	D2	ชาวไทย	30	10	6	11	57	214	19
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	30	10	6	11	57	214	19
48	D3	ชาวไทย	29	43	14	19	105	394	36
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	29	43	14	19	105	394	36

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
49	D4	ชาวไทย	15	25	18	18	76	285	26
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	15	25	18	18	76	285	26
50	D5	ชาวไทย	1	5	1	7	14	53	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	5	1	7	14	53	5
51	D6	ชาวไทย	3	4	2	7	16	60	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	4	2	7	16	60	5
52	D7	ชาวไทย	8	67	3	5	83	311	28
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	8	67	3	5	83	311	28
53	D8	ชาวไทย	9	18	15	9	51	191	17
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	18	15	9	51	191	17
54	D9	ชาวไทย	11	7	5	8	31	116	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	7	5	8	31	116	11
55	D10	ชาวไทย	14	8	4	14	40	150	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	8	4	14	40	150	14
56	D11	ชาวไทย	7	19	4	5	35	131	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	19	4	5	35	131	12
57	D12	ชาวไทย	4	11	14	5	34	128	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	11	14	5	34	128	12
58	D13	ชาวไทย	4	19	7	8	38	143	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	19	7	8	38	143	13
59	D14	ชาวไทย	24	32	13	12	81	304	28
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	24	32	13	12	81	304	28
60	D15	ชาวไทย	9	19	7	6	41	154	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	19	7	6	41	154	14

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
61	E1	ชาวไทย	12	31	23	19	85	319	29
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	31	23	19	85	319	29
62	E2	ชาวไทย	14	12	2	17	45	169	15
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	12	2	17	45	169	15
63	E3	ชาวไทย	2	21	4	6	33	124	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	2	21	4	6	33	124	11
64	E4	ชาวไทย	9	9	10	19	47	176	16
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	9	10	19	47	176	16
65	E5	ชาวไทย	10	4	8	4	26	98	9
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	4	8	4	26	98	9
66	E6	ชาวไทย	25	23	14	10	72	270	25
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	25	23	14	10	72	270	25
67	E7	ชาวไทย	25	32	36	28	121	454	41
		ชาวต่างชาติ	0	2	1	0	3	11	1
		รวม	25	34	37	28	124	465	42
68	E8	ชาวไทย	3	6	2	6	17	64	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	6	2	6	17	64	6
69	E9	ชาวไทย	28	29	12	13	82	308	28
		ชาวต่างชาติ	1	0	0	0	1	4	0
		รวม	29	29	12	13	83	311	28
70	E10	ชาวไทย	6	41	6	19	72	270	25
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	41	6	19	72	270	25
71	E11	ชาวไทย	3	17	4	17	41	154	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	3	17	5	17	42	158	14
72	E12	ชาวไทย	13	22	13	21	69	259	24
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	13	22	14	21	70	263	24

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
73	E13	ชาวไทย	40	37	21	20	118	443	40
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	40	37	21	20	118	443	40
74	E14	ชาวไทย	47	31	13	13	104	390	35
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	47	31	13	13	104	390	35
75	E15	ชาวไทย	18	9	7	12	46	173	16
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	18	9	7	12	46	173	16
76	E16	ชาวไทย	4	2	5	4	15	56	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	2	5	4	15	56	5
77	F1	ชาวไทย	12	26	2	13	53	199	18
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	26	2	13	53	199	18
78	F2	ชาวไทย	12	25	7	6	50	188	17
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	25	7	6	50	188	17
79	F3	ชาวไทย	4	10	1	11	26	98	9
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	2	2	8	1
		รวม	4	10	1	13	28	105	10
80	F4	ชาวไทย	10	12	7	1	30	113	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	12	7	1	30	113	10
81	F5	ชาวไทย	30	14	15	19	78	293	27
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	30	14	15	19	78	293	27
82	F6	ชาวไทย	11	16	11	11	49	184	17
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	16	11	11	49	184	17
83	F7	ชาวไทย	14	32	18	8	72	270	25
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	32	18	8	72	270	25
84	F8	ชาวไทย	61	75	15	12	163	611	56
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	61	75	15	12	163	611	56

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
85	F9	ชาวไทย	11	5	7	3	26	98	9
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	5	7	3	26	98	9
86	F10	ชาวไทย	7	12	10	8	37	139	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	12	10	8	37	139	13
87	F11	ชาวไทย	19	17	15	6	57	214	19
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	19	17	15	6	57	214	19
88	F12	ชาวไทย	14	7	7	6	34	128	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	2	0	2	8	1
		รวม	14	7	9	6	36	135	12
89	F13	ชาวไทย	13	37	8	9	67	251	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	2	0	2	8	1
		รวม	13	37	10	9	69	259	24
90	F14	ชาวไทย	11	6	7	10	34	128	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	6	7	10	34	128	12
91	F15	ชาวไทย	8	1	9	18	36	135	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	8	1	9	18	36	135	12
92	F16	ชาวไทย	0	3	1	0	4	15	1
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	0	3	1	0	4	15	1
93	G1	ชาวไทย	22	60	15	15	112	420	38
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	22	60	15	15	112	420	38
94	G2	ชาวไทย	22	20	19	3	64	240	22
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	22	20	19	3	64	240	22
95	G3	ชาวไทย	16	18	12	16	62	233	21
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	16	18	12	16	62	233	21
96	G4	ชาวไทย	103	25	17	13	158	593	54
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	103	25	17	13	158	593	54

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
97	G5	ชาวไทย	16	5	1	1	23	86	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	16	5	1	1	23	86	8
98	G6	ชาวไทย	56	22	5	9	92	345	31
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	56	22	5	9	92	345	31
99	G7	ชาวไทย	32	41	34	22	129	484	44
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	32	41	34	22	129	484	44
100	G8	ชาวไทย	104	79	22	18	223	836	76
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	104	79	22	18	223	836	76
101	G9	ชาวไทย	71	14	17	7	109	409	37
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	71	14	17	7	109	409	37
102	G10	ชาวไทย	4	3	4	7	18	68	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	3	4	7	18	68	6
103	G11	ชาวไทย	10	7	20	24	61	229	21
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	7	20	24	61	229	21
104	G12	ชาวไทย	12	9	10	26	57	214	19
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	9	10	26	57	214	19
105	G13	ชาวไทย	26	37	37	23	123	461	42
		ชาวต่างชาติ	0	0	4	0	4	15	1
		รวม	26	37	41	23	127	476	43
106	G14	ชาวไทย	9	8	1	1	19	71	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	8	1	1	19	71	6
107	G15	ชาวไทย	5	5	3	6	19	71	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	5	3	6	19	71	6
108	G16	ชาวไทย	28	26	30	53	137	514	47
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	28	26	30	53	137	514	47

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
109	H1	ชาวไทย	23	11	19	17	70	263	24
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	23	11	20	17	71	266	24
110	H2	ชาวไทย	12	16	23	10	61	229	21
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	30	30	113	10
		รวม	12	16	23	40	91	341	31
111	H3	ชาวไทย	20	16	46	15	97	364	33
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	20	16	46	15	97	364	33
112	H4	ชาวไทย	40	19	85	10	154	578	53
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	40	19	85	10	154	578	53
113	H5	ชาวไทย	2	11	4	14	31	116	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	2	11	4	14	31	116	11
114	H6	ชาวไทย	7	16	1	6	30	113	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	16	1	6	30	113	10
115	H7	ชาวไทย	27	15	17	26	85	319	29
		ชาวต่างชาติ	0	0	3	0	3	11	1
		รวม	27	15	20	26	88	330	30
116	H8	ชาวไทย	3	2	1	2	8	30	3
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	2	1	2	8	30	3
117	H9	ชาวไทย	7	4	4	3	18	68	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	4	4	3	18	68	6
118	H10	ชาวไทย	11	3	5	5	24	90	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	3	5	5	24	90	8
119	H11	ชาวไทย	5	1	0	3	18	68	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	1	0	3	18	68	6
120	H12	ชาวไทย	3	1	2	3	9	34	3
		ชาวต่างชาติ	0	3	0	0	3	11	1
		รวม	3	4	2	3	12	45	4

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันระหว่างสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
121	H13	ชาวไทย	8	7	10	26	51	191	17
		ชาวต่างชาติ	0	3	0	0	3	11	1
		รวม	8	10	10	26	54	203	18
122	H14	ชาวไทย	4	6	1	5	16	60	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	6	1	5	16	60	5
123	H15	ชาวไทย	7	7	6	35	55	206	19
		ชาวต่างชาติ	0	3	0	1	4	15	1
		รวม	7	10	6	36	59	221	20
รวมทั้งหมด			749	6232	0	86	7067	26501	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
1	A1	ชาวไทย	10	9	19	19	57	214	19
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	9	19	19	57	214	19
2	A2	ชาวไทย	8	11	16	17	52	195	18
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	8	11	16	17	52	195	18
3	A3	ชาวไทย	4	3	3	3	13	49	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	3	3	3	13	49	4
4	A4	ชาวไทย	14	25	32	20	91	341	31
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	25	32	20	91	341	31
5	A5	ชาวไทย	5	1	10	22	38	143	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	1	10	22	38	143	13
6	A6	ชาวไทย	11	10	1	8	30	113	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	10	1	8	30	113	10
7	A7	ชาวไทย	10	14	29	15	68	255	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	14	29	15	68	255	23
8	A8	ชาวไทย	0	3	1	3	7	26	2
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	0	3	1	3	7	26	2
9	A9	ชาวไทย	9	25	36	15	85	319	29
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	25	36	15	85	319	29
10	A10	ชาวไทย	5	8	5	15	33	124	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	8	5	15	33	124	11
11	A11	ชาวไทย	10	17	13	9	49	184	17
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	17	13	9	49	184	17
12	A12	ชาวไทย	0	2	0	1	3	11	1
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	0	2	0	1	3	11	1

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
13	A13	ชาวไทย	31	24	13	29	97	364	33
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	2	2	8	1
		รวม	31	24	13	31	99	371	34
14	A14	ชาวไทย	3	1	1	0	5	19	2
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	1	1	0	5	19	2
15	A15	ชาวไทย	9	10	15	6	40	150	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	10	15	6	40	150	14
16	B1	ชาวไทย	5	4	1	2	12	45	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	4	1	2	12	45	4
17	B2	ชาวไทย	34	40	59	31	164	615	56
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	34	40	60	31	165	619	56
18	B3	ชาวไทย	7	3	5	5	20	75	7
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	3	5	5	20	75	7
19	B4	ชาวไทย	4	2	0	1	7	26	2
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	2	0	1	7	26	2
20	B5	ชาวไทย	1	2	4	1	8	30	3
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	2	4	1	8	30	3
21	B6	ชาวไทย	10	2	9	9	30	113	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	2	9	9	30	113	10
22	B7	ชาวไทย	6	12	0	4	22	83	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	12	0	4	22	83	8
23	B8	ชาวไทย	5	2	4	1	12	45	4
		ชาวต่างชาติ	0	1	0	0	1	4	0
		รวม	5	3	4	1	13	49	4
24	B9	ชาวไทย	13	5	25	13	56	210	19
		ชาวต่างชาติ	0	1	0	0	1	4	0
		รวม	13	6	25	13	57	214	19

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
25	B10	ชาวไทย	9	14	8	4	35	131	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	14	8	4	35	131	12
26	B11	ชาวไทย	1	1	7	6	15	56	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	1	7	6	15	56	5
27	B12	ชาวไทย	4	14	8	14	40	150	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	14	8	14	40	150	14
28	B13	ชาวไทย	10	9	18	6	43	161	15
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	9	18	6	43	161	15
29	B14	ชาวไทย	4	14	14	7	39	146	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	14	14	7	39	146	13
30	B15	ชาวไทย	25	55	17	42	139	521	47
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	25	55	17	42	139	521	47
31	C1	ชาวไทย	4	3	8	4	19	71	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	3	8	4	19	71	6
32	C2	ชาวไทย	18	6	14	18	56	210	19
		ชาวต่างชาติ	0	2	0	3	5	19	2
		รวม	18	8	14	21	61	229	21
33	C3	ชาวไทย	0	5	4	2	11	41	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	0	5	5	2	12	45	4
34	C4	ชาวไทย	6	8	11	7	32	120	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	6	8	12	7	33	124	11
35	C5	ชาวไทย	1	1	0	0	2	8	1
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	1	0	0	2	8	1
36	C6	ชาวไทย	5	13	16	15	49	184	17
		ชาวต่างชาติ	0	1	0	0	1	4	0
		รวม	5	14	16	15	50	188	17

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
37	C7	ชาวไทย	11	14	16	34	75	281	26
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	14	16	34	75	281	26
38	C8	ชาวไทย	9	6	2	4	21	79	7
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	6	2	4	21	79	7
29	C9	ชาวไทย	1	7	5	10	23	86	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	7	5	10	23	86	8
40	C10	ชาวไทย	14	9	13	20	56	210	19
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	9	13	20	56	210	19
41	C11	ชาวไทย	2	2	4	5	13	49	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	2	2	4	5	13	49	4
42	C12	ชาวไทย	9	5	9	7	30	113	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	5	9	7	30	113	10
43	C13	ชาวไทย	1	2	1	7	11	41	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	2	1	7	11	41	4
44	C14	ชาวไทย	3	5	1	4	13	49	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	5	1	4	13	49	4
45	C15	ชาวไทย	15	16	4	12	47	176	16
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	15	16	4	12	47	176	16
46	D1	ชาวไทย	31	41	26	39	137	514	47
		ชาวต่างชาติ	2	0	8	0	10	38	3
		รวม	33	41	34	39	147	551	50
47	D2	ชาวไทย	5	14	11	10	40	150	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	14	11	10	40	150	14
48	D3	ชาวไทย	12	31	18	28	89	334	30
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	31	18	28	89	334	30

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
49	D4	ชาวไทย	7	16	8	10	41	154	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	16	8	10	41	154	14
50	D5	ชาวไทย	5	4	6	2	17	64	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	4	6	2	17	64	6
51	D6	ชาวไทย	1	3	7	3	14	53	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	1	3	7	3	14	53	5
52	D7	ชาวไทย	12	5	5	9	31	116	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	5	5	9	31	116	11
53	D8	ชาวไทย	16	10	12	10	48	180	16
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	16	10	12	10	48	180	16
54	D9	ชาวไทย	3	7	2	7	19	71	6
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	7	2	7	19	71	6
55	D10	ชาวไทย	11	15	5	13	44	165	15
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	15	5	13	44	165	15
56	D11	ชาวไทย	3	7	4	6	20	75	7
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	7	4	6	20	75	7
57	D12	ชาวไทย	4	6	9	5	24	90	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	6	9	5	24	90	8
58	D13	ชาวไทย	3	4	6	20	33	124	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	4	6	20	33	124	11
59	D14	ชาวไทย	12	18	18	10	58	218	20
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	18	18	10	58	218	20
60	D15	ชาวไทย	9	12	8	0	29	109	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	12	8	0	29	109	10

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
61	E1	ชาวไทย	22	25	31	23	101	379	34
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	22	25	31	23	101	379	34
62	E2	ชาวไทย	11	24	9	9	53	199	18
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	24	9	9	53	199	18
63	E3	ชาวไทย	12	28	1	2	43	161	15
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	28	1	2	43	161	15
64	E4	ชาวไทย	12	10	14	13	49	184	17
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	10	14	13	49	184	17
65	E5	ชาวไทย	11	5	9	6	31	116	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	5	9	6	31	116	11
66	E6	ชาวไทย	33	15	15	25	88	330	30
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	2	2	8	1
		รวม	33	15	15	27	90	338	31
67	E7	ชาวไทย	23	36	52	42	153	574	52
		ชาวต่างชาติ	0	0	2	0	2	8	1
		รวม	23	36	54	42	155	581	53
68	E8	ชาวไทย	16	10	4	6	36	135	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	16	10	4	6	36	135	12
69	E9	ชาวไทย	40	20	8	20	88	330	30
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	40	20	8	20	88	330	30
70	E10	ชาวไทย	14	12	13	19	58	218	20
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	14	12	13	19	58	218	20
71	E11	ชาวไทย	11	6	7	4	28	105	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	6	7	4	28	105	10
72	E12	ชาวไทย	9	14	5	8	36	135	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	9	14	5	8	36	135	12

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
73	E13	ชาวไทย	13	20	15	20	68	255	23
		ชาวต่างชาติ	0	2	2	0	4	15	1
		รวม	13	22	17	20	72	270	25
74	E14	ชาวไทย	54	13	11	6	84	315	29
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	54	13	11	6	84	315	29
75	E15	ชาวไทย	26	7	9	14	56	210	19
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	26	7	9	14	56	210	19
76	E16	ชาวไทย	10	3	3	6	22	83	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	3	3	6	22	83	8
77	F1	ชาวไทย	12	16	14	18	60	225	20
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	16	14	18	60	225	20
78	F2	ชาวไทย	5	6	9	8	28	105	10
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	6	9	8	28	105	10
79	F3	ชาวไทย	16	15	10	9	50	188	17
		ชาวต่างชาติ	0	1	0	0	1	4	0
		รวม	16	16	10	9	51	191	17
80	F4	ชาวไทย	6	9	8	10	33	124	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	9	8	10	33	124	11
81	F5	ชาวไทย	7	8	5	13	33	124	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	7	8	5	13	33	124	11
82	F6	ชาวไทย	10	5	3	8	26	98	9
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	5	3	8	26	98	9
83	F7	ชาวไทย	19	15	10	18	62	233	21
		ชาวต่างชาติ	0	0	2	0	2	8	1
		รวม	19	15	12	18	64	240	22
84	F8	ชาวไทย	16	10	7	7	40	150	14
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	16	10	7	7	40	150	14

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
85	F9	ชาวไทย	8	5	5	3	21	79	7
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	8	5	5	3	21	79	7
86	F10	ชาวไทย	3	10	2	1	16	60	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	3	10	2	1	16	60	5
87	F11	ชาวไทย	17	28	13	9	67	251	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	17	28	13	9	67	251	23
88	F12	ชาวไทย	25	32	16	29	102	383	35
		ชาวต่างชาติ	0	3	0	0	3	11	1
		รวม	25	35	16	29	105	394	36
89	F13	ชาวไทย	11	25	6	19	61	229	21
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	25	6	19	61	229	21
90	F14	ชาวไทย	4	6	6	7	23	86	8
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	6	6	7	23	86	8
91	F15	ชาวไทย	20	13	8	24	65	244	22
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	20	13	8	24	65	244	22
92	F16	ชาวไทย	4	2	1	4	11	41	4
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	4	2	1	4	11	41	4
93	G1	ชาวไทย	18	17	27	14	76	285	26
		ชาวต่างชาติ	0	2	1	0	3	11	1
		รวม	18	19	28	14	79	296	27
94	G2	ชาวไทย	53	12	22	24	111	416	38
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	53	12	22	24	111	416	38
95	G3	ชาวไทย	11	24	30	13	78	293	27
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	24	30	13	78	293	27
96	G4	ชาวไทย	95	20	19	17	151	566	51
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	95	20	19	17	151	566	51

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
97	G5	ชาวไทย	21	8	9	20	58	218	20
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	21	8	9	20	58	218	20
98	G6	ชาวไทย	17	50	25	11	103	386	35
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	17	50	25	11	103	386	35
99	G7	ชาวไทย	21	89	39	14	163	611	56
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	2	2	8	1
		รวม	21	89	39	16	165	619	56
100	G8	ชาวไทย	37	28	24	14	103	386	35
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	37	28	24	14	103	386	35
101	G9	ชาวไทย	15	21	13	17	66	248	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	15	21	13	17	66	248	23
102	G10	ชาวไทย	18	22	21	21	82	308	28
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	18	22	21	21	82	308	28
103	G11	ชาวไทย	6	16	18	21	61	229	21
		ชาวต่างชาติ	0	2	0	0	2	8	1
		รวม	6	18	18	21	63	236	21
104	G12	ชาวไทย	11	7	4	17	39	146	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	7	4	17	39	146	13
105	G13	ชาวไทย	20	41	25	31	117	439	40
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	1	1	4	0
		รวม	20	41	25	32	118	443	40
106	G14	ชาวไทย	33	26	17	45	121	454	41
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	33	26	18	45	122	458	42
107	G15	ชาวไทย	10	5	6	18	39	146	13
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	10	5	6	18	39	146	13
108	G16	ชาวไทย	40	26	27	62	155	581	53
		ชาวต่างชาติ	0	3	0	0	3	11	1
		รวม	40	29	27	62	158	593	54

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
109	H1	ชาวไทย	15	30	48	22	115	431	39
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	15	30	48	22	115	431	39
110	H2	ชาวไทย	18	7	14	25	64	240	22
		ชาวต่างชาติ	0	0	1	0	1	4	0
		รวม	18	7	15	25	65	244	22
111	H3	ชาวไทย	21	35	16	19	91	341	31
		ชาวต่างชาติ	0	2	0	0	2	8	1
		รวม	21	37	16	19	93	349	32
112	H4	ชาวไทย	22	19	19	24	84	315	29
		ชาวต่างชาติ	1	0	0	0	1	4	0
		รวม	23	19	19	24	85	319	29
113	H5	ชาวไทย	25	45	16	33	119	446	41
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	25	45	16	33	119	446	41
114	H6	ชาวไทย	5	22	18	14	59	221	20
		ชาวต่างชาติ	1	0	0	0	1	4	0
		รวม	6	22	18	14	60	225	20
115	H7	ชาวไทย	12	32	12	9	65	244	22
		ชาวต่างชาติ	3	0	0	0	3	11	1
		รวม	15	32	12	9	68	255	23
116	H8	ชาวไทย	3	11	3	15	32	120	11
		ชาวต่างชาติ	0	0	2	0	2	8	1
		รวม	3	11	5	15	34	128	12
117	H9	ชาวไทย	6	18	5	7	36	135	12
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	6	18	5	7	36	135	12
118	H10	ชาวไทย	5	26	7	13	51	191	17
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	5	26	7	13	51	191	17
119	H11	ชาวไทย	12	26	15	31	84	315	29
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	12	26	15	31	84	315	29
120	H12	ชาวไทย	11	15	14	28	68	255	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	11	15	14	28	68	255	23

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณการสัญจรของคนเดินเท้า ในวันสุดสัปดาห์ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ด้าน	กลุ่มคน	ช่วงเวลา				รวม	ค่าเฉลี่ย คน/ ชั่วโมง	สัดส่วน
			07.30-09.30	11.30-13.30	15.30-17.30	17.30-19.30			
121	H13	ชาวไทย	16	21	10	19	66	248	23
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	16	21	10	19	66	248	23
122	H14	ชาวไทย	2	8	4	2	16	60	5
		ชาวต่างชาติ	0	0	0	0	0	0	0
		รวม	2	8	4	2	16	60	5
123	H15	ชาวไทย	6	19	13	10	48	180	16
		ชาวต่างชาติ	0	2	0	0	2	8	1
		รวม	6	21	13	10	50	188	17
รวมทั้งหมด			749	6232	0	86	7067	26501	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

- ชื่อ** นายปราณระฟ้า พรหมประวัติ
- วันเดือนปีเกิด** วันที่ 12 เมษายน พ.ศ.2524 ที่จังหวัดสงขลา
- ประวัติการศึกษา**
- สำเร็จการศึกษาปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในปีการศึกษา 2547
 - เข้าศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิต ทางด้านการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548
- ประวัติการฝึกอบรม**
- เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ตรวจสอบอาคาร สถาบันนวัตกรรมก่อสร้างและเทคโนโลยีวัสดุ อุเทนถวาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตอุเทนถวาย วันที่ 1-29 มีนาคม 2551

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย